HISTORIE

VAN HET

VERBOND

EN DE

SMEEKSCHRIFTEN

DER

NEDERLANDSCHE EDELEN,

TER VERKRIJGINGE VAN VRIJHEID IN DEN GODSDIENST EN BURGERSTAAT.

HISTORIE
VAN HET
VERBOND
EN DE
SMEEKSCHRIFTEN
DER
NEDERLANDSCHE EDELEN,

TER VERKRIJGINGE VAN VRIJHEID IN DEN GODSDIENST EN BURGERSTAAT, IN DE JAAREN 1565 — 1567.

Uit veele oorspronglijke gedenkstukken saamgesteld door

JONA WILLEM TE WATER,

Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Kerkelijke Geschiedenissen te Leijden, Historieschrijver van Zeeland.

VIERDE STUK.

TE MIDDELBURG,

Bij PIETER GILLISSEN.

MDCCXCVI.

VOORREDEN.

Wanneer ik, omtrent dertig jaaren geleden, de hand sloeg aan 't schrijven der *Historie van 't Verbond en de Smeekschriften der Edelen*, en over twintig jaaren 't eerste deel uitgaf, ontbrak het mij even weinig aan lichaams-krachten, als aan overvloedige uuren van uitspanninge, om dit werk aantevangen en voorttezetten. Dan, anders was 't met mij naderhand gelegen; gelijk in 't bericht, voor 't tweede en derde stuk geplaatst, kortelijk gemeld is. Billijk was 't, dat een arbeid van uitspanninge week voor amptsbezigheden. Ik wilde mij niet vergenoegen met den enkelen eertitel van *Historieschrijver van Zeeland*, mij in den jaare 1776 opgedragen, doch besloot aanstonds, om anderen, die dezen post bekleed hadden (*), mij tot voorbeelden te stellen. Hier bij kwam, drie jaaren later, het *Hoogleeraarampt in de Wijsgeerte* en

(*) *Jakob van den Eijnde*, Heer van Haamstede, *Pieter Bockenberg*, *Matthaeus Vossius*, *Izaak Vossius*, *Nicolaus Blancardus*. — *M. Zuerius Boxhornius* deedt, onder de hand, pogingen, om dit ampt te verkrijgen. *P. Cunaeus* zou, indien zijn dood dit niet verhinderd hadt, tot Historieschrijver van Zeeland aangesteld geworden zijn.

en Vaderlandsche Historie, *in de Doorluchtige School te Middelburg*, dat, in den beginne, te veel tijds vorderde, om dit werk ten einde te konnen brengen. Naauwlijks kreeg ik, te Middelburg, de handen wat ruimer, of 't behaagde der Godlijke Voorzienigheid, mij te doen roepen tot den dienst van 's Lands Univerfiteit te *Leijden*, als *Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Kerkelijke Geschiedenissen*, en tot den *Euangeliedienst* in dezelve Stad. Het kon niet anders, of hier door moest de voltooijing van mijn begonnen werk, een' geruimen tijd, uitgesteld worden. Pas kreeg ik meer tijds, of de wankelbaare toestand mijner gezondheid benam mij den lust en het vermogen, om, behalven 't noodzakelijke werk, iet van belang te ondernemen. Al 't gemelde, vertrouwe ik, zal mij verschooninge, over 't lang achterblijven van de beide laatste stukken dezer Historie, bij den bescheidenen Lezer doen verwerven. — Ook vinde ik mij verpligt eenige verschooninge hier over te vragen, dat deze Historie, tegen mijn eerste bestek, zoo breed uitliep. De schuld hier van, indien 'er bij iemand aanmerking op vallen mogt, zullen mijne Land-

ge-

genooten gelieven te stellen op rekeninge van de Heeren, die de vriendlijkheid hadden, mij een grooten voorraad van aanteekeningen en gedenkstukken, dit aanmerkelijk gedeelte van onze Vaderlandsche Historie betreffende, op de verpligtendste wijze toeteschikken. Hier van heb ik, met gevoelens van dankbaarheid, in de Bijlaagen bl. 408 — 420, naauwkeurig bericht gegeven. — Hoewel niet onverschillig over de goedkeuringe, waar mede kundigen dit werk ontfingen, betuige ik, echter, bij herhalinge, dat de verbeterende aanmerkingen, in meenigte toegezonden, mij aangenaamer waren, dan hunne lofspraken: de laatste zijn blijken van vriendschap; de eerste verspreiden licht over 's Lands geschiedenissen; het eene streelt de eerzucht; het andere voldoet aan een leergierig gemoed. Welk gebruik van alle medegedeelde aanmerkingen door mij gemaakt zij, tot verbeteringe van mijne misslagen, zal best blijken uit de bijvoegselen, aan 't einde van 't derde en vierde Stuk te vinden. — Zoo gereed ik was mijne feilen te erkennen, en, op voorlichtinge van anderen, te verbeteren, even zeer zou eene on-

gegronde verdenking van *partijdigheid* mij onaangenaam zijn, volkomenlijk overtuigd zijnde, dat de waarheid de ziel der geschiedenissen zij, en onzijdigheid een hoofd-vereischte van een' Historieschrijver. — Ook in dit werk worden veelvuldige *kleinheden*, of *kleinigheden*, gevonden, ten aanzien van sommige geslachten, persoonen, kasteelen, enz. Zij hadden zonder moeite achtergelaten konnen worden; doch 'er waren altijd gewigtige redenen, om dezelve te melden. In 't geschiedkundige is 't niet zelden bezwaarlijk te bepalen, wat men voor *kleinheden* te houden hebbe, indien men niet vooraf alle de omstandigheden van tijden, plaatsen, persoonen en gebeurtenissen door en door weet, en met alle oplettendheid onderzocht heeft. Om mij, hier, niet te beroepen op de Heilige Geschiedschrijvers, of op oude Grieksche en Romeinsche Historieschrijvers, die veele bijzonderheden verhalen, welke, in 't afgetrokken, van klein belang konden schijnen, en echter van groot gewigt zijn, indien wij op de gebeurtenissen, in haar geheel beschouwd, noodige acht slaan; men weet, hoe groote Mannen, en die in

de

de Historiekunde grooten lof hadden, hier over gedacht hebben. De getuigenisſen van *Hooft*, *Brandt*, *Wagenaar* en *van Limborch*, verzameld en aangedrongen door den Heere *van der Capellen*, *Heere van de Marsch en Lathmer* (**), zullen ten dezen opzichte, door alle bevoegde richters, toereikende geoordeeld worden. Voorwaar! kleinheden hebben ſomtijds gevolgen van gewigt uitgeleverd; doen ons 's volks gezindheid meer van nabij kennen; waren dikwijls, inzonderheid in burgerlijke beroerten, van grooten invloed op den ſtaat der regeeringe; zijn veeltijds belangrijk, om ons 't waare karakter van menſchen te leeren opmaken; en hebben, wegens haare eenvoudigheid en onbetwistbaare zekerheid, niet zelden grootere kracht op 't menſchelijk gemoed, dan veel gewigtere zaken, die min zeker zijn. Daarenboven, wat den eenen als eene beuzeling voorkomt, rekent een ander ten hoogſten merkwaardig; en ſommige geringe bijzonderheden, welke in de eene Provincie of Stad naauwlijks opmerkinge

ſchij-

(**) In de Voorreden, geplaatst voor het tweede deel der Gedenkſchriften van Jr. *A. van der Capellen*, Heere van Aartsbergen, bl. XXIV—XXVII.

schijnen te verdienen, zijn zeer geschikt, om elders elks aandacht optewekken. Een aantal kleinheden van deze soort kan men in dit werk aangetroffen hebben, doch zal, naar vermoeden, aan alle lezers niet even ongevallig geweest zijn. — Naardien een groot deel van 't derde en vierde Stuk reeds over veele jaaren afgedrukt lag, zal men aanstonds de reden begrijpen, waarom ik aldaar van eenige Heeren, of als noch levende, of als in sommige ampten gesteld, spreke, hoewel zij of reeds overleden zijn, of van hunne posten verlaten. — Aan de vertraagde uitgave van dit werk is ook toeteschrijven, dat een of ander stuk, onder de Bijlaagen geplaatst, naderhand elders door den druk gemeen gemaakt zij, bij voorbeeld, de brief van Koning Filips aan 't Hof van Friesland, aldaar gedrukt bladz. 80, 81, sedert uitgegeven in 't Charterboek van Friesland, III deel bl 672. — Met recht, zou iemand de verwarde rangschikkinge der Bijlaagen konnen berispen. Dan, behalven dat ik dezelve, van tijd tot tijd, liet drukken, wanneer ik meest noodig had mij op dezelve te beroepen, gelieve men in aanmerkinge te nemen, dat zij mij niet alle te gelijk ter

hand

ſtand gekomen zijn. Om die wanorde eenigzins te herſtellen, zal de lijst der ſtukken, in de Bijlaagen te vinden, en achter deze voorreden geplaatst, behulpzaam konnen zijn. — Het letterkundige bericht, belangende de Geſchiedſchrijvers der Nederlandſche beroerten in de zestiende eeuwe, als mede de uitgegevene geſlachtkundige werken, zal, misſchien, van eenig nut zijn, indien iemand, dat zeer te wenſchen is, wilde ondernemen, eene volledige historie van alle Schrijvers, die de vroegere en latere geſchiedenisſen van ons Vaderland te boek geſteld hebben, aan 't licht te brengen. Wat *Pars*, *Grijphius* en anderen ten dezen opzichte ſchreven, is lofwaardig, doch zeer onvolkomen. — Eenige drukfeilen, vooral in de eigen naamen, die mij bij 't maken van het register onder de aandacht kwamen, en, mogelijk, aan alle lezers niet in 't oog loopen zouden, zijn aan 't einde van dit deel verbeterd. De overige verſchoone en verbetere de goedgunſtige Lezer, zoo wel als de zakelijke misſlagen, die, zonder twijfel, in dit werk noch overgebleven zijn.

Leijden, den 30 van grasmaand 1796.

* * *

LIJST

Brief

van

VER-

BIJLAAGEN

TOT DE

HISTORIE

VAN HET

VERBOND

EN DE

SMEEKSCHRIFTEN

DER

EDELEN;

IN DE JAAREN

MDLXV EN MDLXVI.

BIJLAAGEN.

142

A.

REQUESTE presentee par le Seigneur *Hendrick de Brederode*, Seigneur de *Viane*, &c. accompagné des Nobles du pays bas. *Item* la copie de son Alteze rendue audit Seigneur *de Brederode*, Contes *de Culenborch*, *Ludovic de Nassau*, *van den Berghes*, accompagnez de la Noblesse. *Item* la replique des Nobles presentee a son Alteze au Conseil d'Estat. Et finalement la promesse faite des Chevaliers de l'Ordre, aux Gentils hommes assemblez avec *Brederode* & *Culenborch*. 1566.

* * *

Copie de la proposition verbale faite par Monsieur de Brederode, à la presentation de sa Requeste, present les Seigneurs du Conseil.

MADAME, les Gentilshommes assemblez en ceste ville & autres de semblable qualité en nombre competent, lesquels pour certains respects ne se sont ici trouvez, ont arresté pour le service du Roy & le bien public de ces pays bas, presenter à vostre Alteze en toute humilité ceste remonstrance, sur laquelle plaira à vostre Alteze donner tel ordre qu'elle trouvera convenir, supplians à vostre Alteze la vouloir prendre de bonne part. En outre Madame nous sommes advertis d'avoir esté chargez devant vostre Alteze, devant les Seigneurs du Conseil & autres, que ceste nostre deliberation a esté principalement mise en avant pour exercer tumulte, revolte ou sedition, & qui est le plus abominable nous ont chargé de vouloir changer de Prince, ayans practiqué ligues & conspirations avec Princes & Capitaines estrangers tant François, Allemans qu'autres, ce que jamais n'est tombé en nostre pensée, & est entierement contraire à nostre feaulté & à ce que vostre Alteze trouvera par ceste nostre remonstrance. Supplians neantmoins à vostre Alteze, de vouloir denommer & descouvrir, ceux qui tant injustement ont blasmé une tant noble & honorable compagnie. Davantage Madame, lesdits Seigneurs ont entendu, qu'il y a des aucuns entre eux qui en particulier sont accusez & chargez d'avoir tenu la main, & tasché pour effectuer la susdite mal-heureuse entreprinse tant avec François qu'avec autres estrangers, dont nous-nous resentons generalement. Parquoy supplions à vostre Alteze, nous vouloir faire tant de bien & faveur de nommer les accusateurs & accusez, à fin que les torts & meschancetez estant descouvertes, vostre

Al-

Alteze en face brieve & exemplaire justice, & ce pour obvier aux maux & scandales qui en pourroyent advenir. Estans bien asseurez que vostre Alteze ne permettra jamais, qu'une telle tant noble & honorable compagnie demeurera chargée de si infames & mal-heureux actes.

Requeste presentee par le Seigneur Hendrick de Brederode, Seigneur de Viane &c. accompagné des nobles du pays bas, le 5 jour d'Avril 1565. devant Pasques.

MADAME, l'on sçait assez que par toute la Chrestienté a tousiours esté, comme est encores pour le present fort renommee la grande fidelité des peuples de ces pays bas envers leurs Seigneurs & Princes naturels, à laquelle la Noblesse tousiours a tenuë le premier reng, comme celle qui iamais n'a espargné ne corps ne biens pour la conservation & accroissement de la grandeur d'iceux: en quoy nous tres-humbles Vassaux de sa Maiesté, voulans tousiours continuer de bien en mieux, si que de iour & nuict nous-nous tenons prests pour de nos corps & biens luy faire tres-humble service, & voyans en quels termes sont les affaires de maintenant, avons plustost aymé de charger quelque peu de mauvais gré sur nous, que de celer à vostre Alteze choses qui parci apres pourroyent tourner au desservice de sa Ma-

iesté, & quant & quant troubler le repos & tranquillité de ces pays, esperant que l'effect monstrera avec le temps qu' entre tous services que iamais pourrions avoir faits ou faire à l' advenir à sa Maiesté, cestuy-ci doit estre reputé entre les plus notables & mieux à propos, dont asseurement nous-nous persuadons que vostre Alteze ne le sauroit prendre que de tres-bonne part. Combien donques Madame, que nous ne doutons pas que tout ce que sa Maiesté a parcidevant mesmement assigné, & à l' heure de nouveau ordonné touchant l' Inquisition & l' estroite observation des placcarts sur le fait de la Religion, n' ait eu quelque fondement & iuste tiltre, & ce pour continuer ce que l' Empereur Charles de tres-haute memoire avoit à bonne intention arresté, toutesfois voyans que par la difference d' un temps à l' autre, ameine quant & soy diversité de remedes, & que depuis quelques annees ença lesdits placcarts (non obstant qu' ils n' ayent esté executez en toute rigueur) ont toutesfois donné occasion à plusieurs griefs inconveniens, certes la derniere resolution de sa Maiesté, par laquelle non seulement elle defend de ne moderer aucunement lesdits placcarts, ains commande expressement que l' inquisition soit observee & les placcarts executez en toute rigueur, nous donnent si iuste occasion de craindre, que par la non seulement lesdits inconveniens viendront à s' augmenter, mais aussi qu'il se pourra finalement ensuyvre une esmeute & sedition generale, tendante à la miserable ruine de tout le pays, selon les indices manifestes de l' altercation du peuple, qui desia s' apperçoit de tous costez, & se monstre à veuë d' œil. Parquoy cognoissans l' evidence & grandeur du danger qui

nous

nous menace, avons iusques à maintenant esperé, que 'ou par les Seigneurs, ou par les estats du pays, seroyent faites remonstrances en temps & heure à vostre Alteze, à fin d' y remedier, en ostant la cause & l'origine du mal. Mais apres avoir veu que eux ne se sont point avancez pour quelque occasion à nous incognuë, & que cependant le mal s'augmente de iour en iour: si que quelque danger de sedition & revolte generale est à la porte, avons estimé estre nostre devoir (suyvant le serment de fidelité & hommage, ensemble & le bon zele qu'avons à sa Maiesté & à la patrie) de ne plus attendre, mais plustost nous avancer les premiers à faire le devoir requis, & ce d'autant plus franchement que nous avons plus d'occasion d'esperer que sa Maiesté prendra nostre advertissement de tres-bonne part, voyans que l'affaire nous touche de plus pres qu'a nuls des autres, pour estre plus exposez aux inconveniens & calamitez que coustumierement proviennent des semblabes accidens, ayans pour la plus grand part nos biens & nos maisons situez aux champs, exposez en proye à tout le monde, considerant aussi que generalement en ensuivant la rigueur des dits placcarts, ainsi que sa Maiesté commande expressement estre procedé, il ny aura homme d'entre nous voire, non en tout le pays de pardeça, de quelque estat ou condition qu'il soit, lequel ne sera trouvé coulpable de confiscation de corps & des biens, & assuietti à la calomnie du premier envieux, qui (pour avoir part à la confiscation) voudra l'accuser sous couverture des placcarts, ne luy estant laissé pour refuge que la seule dissimulation de l'Officier, en la merci duquel sa vie & ses biens seront totalement remis. En conside-

ſideration dequoy, avons tant plus d'occaſion de ſupplier tres-humblement voſtre Alteze, comme de faict nous la ſupplions par la preſente Requeſte, d'y vouloir donner bon ordre, & pour l'importance de l'affaire, le pluſtoſt que poſſible ſera de depeſcher vers ſa Maieſté, un homme expres & propre pour l'advertir & la ſupplier tres-humblement de noſtre part, qu'il luy plaiſe pourveoir, tant pour le preſent, que pour l'advenir. Et d'autant que cela ne ſe pourra iamais faire en laiſſant lesdits placcarts en leur vigueur (veu que de la depend la ſource & l'origine de tous inconveniens,) qu'il luy plaiſe de vouloir entendre à l'abolition d'iceux, laquelle ſe trouvera non ſeulement eſtre du tout neceſſaire pour deſtourner la totale ruine & perte de tous ces pays bas de pardeça, mais auſſi bien conforme à raiſon & Iuſtice. Et à fin qu'elle n'ayt occaſion de penſer que nous, qui ne pretendons ſinon de luy rendre tres-humble ſervice & obeiſſance, voudrions entreprendre de la brider, ou luy impoſer loy à noſtre plaiſir: ainſi que nous ne doutons point que nos adverſaires le voudront interpreter pour noſtre deſavantage, Supplions tres-humblement ſa Maieſté, quil luy plaiſe de faire autres ordonnances par l'advis & conſentement de tous les eſtats generaux aſſemblez, à fin de pourvoir à ce que deſſus. Supplions auſſi tres-humblement ſon Alteze, que tandis que ſa Maieſté entendra a noſtre iuſte Requeſte, & en ordonnera ſelon ſon bon & juſte plaiſir, qu'elle pourvoye cependant ausdits dangers par une ſurſeance generale, tant de l'Inquiſition que de toute execution desdits placcarts, iusques à tant que ſa Maieſté en ait autrement ordonné, avec proteſtation expreſſe que autant qu'il nous

peut

peut competer, nous-nous sommes acquitez de nostre devoir par ce present advertissement, si que des maintenant nous-nous en deschargeons devant Dieu & les hommes, declarans que en cas qu'aucun inconvenient, desordre, sedition, revolte ou effusion de sang par cy apres en advienne par faute d'y avoir mis remede en temps, nous ne pouvons estre taxez d'avoir celé un mal si apparent, en quoy nous prenons Dieu, le Roy, vostre Alteze & son Conseil, ensemble & nostre conscience en tesmoignage, que nous y avons procedé comme à bons & loyaux serviteurs & fideles Vassaux du Roy appartient, dont ausi de tant plus instamment nous supplions que vostre Alteze y veuille entendre avant que mal en advienne, & ferez bien &c.

Copie de l'Apostille de son Alteze, rendue le 7. d'Avril, au Seigneur de Brederode, Contes de Culenborch, Ludovic de Nassau, van den Berghes accompagnez de la Noblesse.

Son Alteze, ayant entendu ce qui se requiert & demande par la contenu en ceste Requeste, est bien deliberé d'envoyer vers sa Maiesté, pour luy representer & faire devers icelle tous bons offices, que son Alteze advisera pour servir & disposer à incliner sadite Maiesté à condescendre à la Requisition des Remonstrans, lesquels ne doivent esperer sinon toutes choses dignes & con-

formes à sa benignité, nayfue & accoustumee. Ayant desia sadite Alteze auparavant la venue desdits Remonstrans par l' assistence & advis des Gouverneurs des Provinces, Chevaliers de l'Ordre, & ceux du Conseil, estant chez elle besongnant à concevoir & dresser une moderation des placcarts, sur le fait de la Religion, pour la presenter a sadite Maiesté. Laquelle moderation son Alteze espere estre trouvee telle, que devoit donner a chacun raisonnable contentement, & puisque l' authorité de son Alteze, comme les Remonstrans peuvent bien considerer & conprendre, ne s' estend si avant que de pouvoir surceoir l' inquisition & les placcarts comme ils demandent, & qu' il ne convient laisser le pays l' androict de la Religion sans loy. Icelle son Alteze se confie, que les Remonstrans se contenteront de ce qu' elle envoye a la fin susdict devers sa Maiesté, & que pendant qu' on attend sa responce, son Alteze donnera ordre, que tant par les Inquisiteurs ou il en y a eu iusque orez, que par les Officiers respectivement soit procedé discretement & modestément l'androict de leurs charges, de sorte que l'on n'aura cause de se plaindre. Confiant son Alteze que les Remonstrans se conduiront aussi de telle façon que ne sera besoin d' en user autrement, & se peut bien esperer, que par les bons offices que son Alteze fera devers sa Maiesté, Icelle se contentera descharger les autres de l' Inquisition où elle est, selon que l' est peu entendre, que desia est declaré sur la Requeste des chefves villes de Brabant qu' elles n' en seront chargees: Et se mettera son Alteze tant plus librement à faire tous bons offices devers sadite Maiesté, à la fin & effect susdit qu' elle tient asseurement que

les

les Remonstrans ont propos & intention determiné, de riens innover à l' endroict de la religion ancienne observee es pays de pardeça, ains la maintenir & observer de tout leur pouvoir. Faict par son Alteze à Bruxelles le [illegible]. D' avril 1565. Stil de Brabant.

Replique des nobles presentee à son Alteze au Conseil d' estat, le [illegible]. D'avril, 1565, avant Pasques.

Madame, ayant veu l' Apostille qu' il a pleu à vostre Alteze nous donner, nous n' avons voulu laisser en premier lieu de la remercier treshumblement, de la brieve expedition dicelle, mesmement de la satisfaction que vostre Alteze a eu de ceste assemblee, laquelle n' a esté faite à autre occasion que pour le service de sa Maiesté, bien & tranquillité du pays. Et pour plus grand contentement & repos de ce pays, eussions fort desiré que ladite Apostille de vostre Alteze eust esté plus ample & plus esclarcie, neantmoins ores que vostre Alteze n' a le pouvoir tel que nous desirerions bien, comme nous entendons (de quoy nous sommes bien marry) nous nous confions selon l' espoir & asseurance que vostre Alteze nous a donné, quelle y mettra tel ordre, tant envers les Magistrats que Inquisiteurs leurs enioinnant de se contenir de toutes poursuites, procedures d' inquisition, edicts ou placcarts tant vieux que nouveaux sur le fait de la Religion, attendant que sa Maiesté en ait autrement ordonné. De nostre part Madame, puis que nous ne desirons sinon d' ensui-

ſuivre tout ce que par ſa Maieſté avec l' advis & conſentement des eſtats generaux ſera ordonné pour le maintiennement de l' ancienne Religion, eſperons de nous gouverner de telle ſorte que voſtre Alteze n'aura occaſion de ſe meſcontenter. Et ſ' il y a quelcun qui face aucun acte enorme ou ſeditieux, qu' il ſoit par voſtre Alteze & ceux du conſeil d' Eſtat ordonne tel chaſtoy, que le merite du fait le requerra. Proteſtans de rechef, que ſi quelque inconvenient advient par faute de n' y avoir donné bon ordre, que avons ſatisfait à noſtre devoir. Suppliaus bien humblement voſtre Alteze d' avoir ceſtuy noſtre devoir pour agreable & recommandé, le recevant pour le ſervice de ſa Maieſté, nous offrans de demeurer treshumbles & obeiſſans ſerviteurs de voſtre Alteze, & de mourrir à ſes pieds pour ſon ſervice, toutes le fois qu' il luy plaiſra le commander. En outre Madame, pour autant qu'il court un bruit, duquel nous ſommes advertis, que aucuns de nos calumniateurs ont desia fait imprimer des copies de noſtre Requeſte, ou l' on pourroit alterer & changer aucuns poinct, par lesquels ils voudroyent donner à entendre noſtre asſemblee avoir eſté ſeditieuſe, & par la nous rendre odieux à tout le monde, choſe du tout contraire à nos iuſtes intentions, comme il eſt ſuffiſammenr notoire à voſtre Alteze, la ſupplions tres-humblement permettre à l' Imprimeur de ſa Maieſté, d' imprimer ladite requeſte en la meſme teneur & ſubſtance de mot à autre, qu'elle a eſté preſentee par nous à voſtre Alteze, qui nous donnera Madame, tres-grand contentement & plus grand occaſion de continuer au ſervice par nous offert & promis en general & particulier à voſtre Alteze.

Co-

Copie de la promesse faite des Chevaliers de l'Ordre, aux Gentilshommes assemblez avec Brederode & Culenborch, &c.

Les Seigneurs icy presens, promettent sur leur foy, serment & ordre, aux deputez de ceste noble & honorable compagnie, suffisamment auctorisez, de recevoir entre leurs mains ladite parole & promesse desdits Seigneurs. Que de ce iourd'huy en avant, les Magistrats & Inquisiteurs ne procederont pour le fait de la Religion, par prise de corps ne confiscation des biens, n'y bannissement, pour le passé n'y pour l'advenir, si ce n'est que par quelque acte seditieux ou enorme schandal tendant a troubler la Republicque aucuns soyent trouvez rebelles & coulpables. Auquel cas les Seigneurs en prendront la cognoissance, pour en ordonner comme trouveront de raison, & ce par forme de provision, iusques à tant que sa Maiesté, par l'advis & accord des estats generaux assemblez, en aura autrement ordonné. Faict à Bruxelles le huitieme d'Avril 1565. devant Pasques.

Brief

B.

Brief van Margareta, Hertogin van Parma, geschreven, den 9 April MDLXVI, *aan den Prins van Oranje en den Raad van Holland; te vinden in het vierde Memoriaal-boek, gehouden by Mr. Bartholt Ernst, Griffier van den Hove van Holland, beginnende met den jaare* MDLXV, *en eindigende in 't jaar* MDLXVIII, *Fol. 61. verso.*

Marguerite by der Gratie Gods Hertoginne van Parma en Plaisance etc. Regente en Gouvernante.

Edel Welgeboren Neve en lieve Beminde.

Alsoe diversche Edelmannen van den lande van herwerts overe zekere Reqte ons gepresenteert hebben, op dat men d' In-

d' Inquisitie ende Placcaeten ons Heeren des Coninckx gemaakt opt stuk van der Religie soude aboleren, en met advyse van de Generale Staeten van herwerts overe een nyeuw Placcaet daer op maken en ordineren, soe hebben wy by apostille op te zelven Reqte gestelt, hen daer op doen beantwoorden, dat wy aan syne Majt zeynden en schicken souden, omme tinhouden van dyen derselver Majt voor te houden en Representeren, ende dair inne alle goet devoir en officie doen, hebbende alrede eenige Moderatie van Placcate doen bewerpen, en vermits onse auctoriteyt zo verre nyet en streckt, dat wy d' inquisitie en Placcaten voorsz. souden moogen ophouden en schorssen, gelyk zy 't zelve versoukende zyn, ende dat nyet en betaemt die voorsz. landen in 't stuk van der Religie zonder weth te laten, dat wy verwachtende die antwoirdt van zyne voirsz. Majt ordene soude stellen dat soe wel by den inquisiteurs (daer tot noch toe eenige geweest syn) als by den Officieren Respectivelyk in heuren last Discretelicken en Modestelicken geprocedeert souden worden, sulx dat men geen redene hebben sal hem des te beclagen, Ende zoe wy die voirsz. appostille begeeren te effectueeren, hebben Wy U dair van wel willen verwittigen mits desen, ende by deselve ordineeren U wel ernstelyk, dat ghy aan allen Officieren van den lande en Graefschepe van Hollt scryft en hen van syn Majts wegen last en beveelt, dat sy int executeeren van heuren last opt stuk van der Religie mit alle modestie, discretie ende wysheit Procedeeren, zonder nochtans te gedoogen, dat eenige nyeuwigheyd ofte veranderinge op te oude Catholycke Religie tot noch toe herwerts overe geobserveert,

noch

noch ook eenige ſchandeleuſe of ſeditieuſe acte voorſz. geſtelt of geattempteert werde, ende indien het zelve geſchiede, dat zy ons adverteren van 't geene deshalven occureeren ſal, mitten informatien dair op genomen, om al 't ſelve in den Raden van zynre Maj[t] neffens ons wezende geſyen ſynde, dair op geordineert te worden, zoe wy bevinden zullen te behooren; en dat ſy deshalven in gheinen gebreeke en willen ſyn, om gheen occaſie van eenige inconvenienten te geeven.

Edel Wel Geb. Neeve en Lieve beminde, onſe Heere Godt ſy met U. Geſchreven te Bruſſel den IX. dach van April 1565. voor Paeſchen.

Onderteykent.

MARGARITA.

en was neder.

D'OEVERLOEPE.

De ſuperſcriptie was deſe:

Den Edelen Welgeboren onſen Neve den Prince van Orangnen, Grave van Naſſau etc. Ridder van der Ordene, Stadhouder, Ende onſen lieven Beminden den Preſident en Luyden van den Rade ons Heeren des Conincx in Hollandt.

Oor-

C.

Oorspronglijke naamlijst van de Bondgenooten in Brabant, Holland en Gelderland; berustende op de Register- en Leenkamer van Holland, in 's Gravenhage.

BRABANT

Namen van eenige die gheenige, die int begin der troubelen met eygener handt ondertey-kent hebben int leven van den Heer van Brederoo. (*)

H: de Brederode

Louis de Nassau

J. de Hornes boxtel

René de Renesse elderen

Bernart de Merode, Sr de Rumen

C. de van der Noot, Sr de Rysoyr

Jaspart van dre Noot Sr de Carloy

B Je-

(*) Deze woorden zijn, vermoedelijk, door een latere hand, in 't begin of midden der vorige eeuw, op den kant van deze naamlijst geschreven.

Jehan de Cortenbach Sr Helmot
De hinckärt Sr dohain
C du Therfieu Sr Belmont
Grge (*) de Schoonhoue Wavren
George de Monfalcon
Ph. van der Meren
Gerart van der Aa
Floris de Nuynhem
Juan de Gylle
Jean de brecht
Jherosme Tferaerts
Antoine de brecht
Anthoene de Mol
Guiliaulme de Merode duffel
Cosmo delli affaytadi
Reynier de Sultz
Chaerles de Malfen tilberg
Pauwels van Asfendelft befoyen

Phi-

(*) Deze letters ftaan in het oorfpronglijke zoo flecht en onduidelijk, dat het onzeker zij, of men moete lezen *Grge*, dan wel *Phpe*.

Philippe de Gruutheere

Palamedes de Chalon

Christophle de Leefdael

Guillame Quarre

Robbert de Malsen

Phelippe de bresille

Michiel du *Phoul* (*)

Jehan dassa

Arnoult de Landas

Charles de Monfalcon, baron de flassieu

Nicolas de Hames

Jacques Dassa

Hermes de Landas

Nicolas Dennetier

Anthonis van Malsen

Ph. Marnix de S^t^ aldegonde

M. de Cotereau Sr de Glabeque

Bentgy

 Char-

(*) Men zoude ook *du Thoul* kunnen lezen; evenwel komt de opgegeven naam, zoo ik wel gezien heb, nader aan het handschrift.

Charles de Boifot

Adolf van der Aa

Martin Lopes

Nicolaes de Gaver

Chriftien de Coenen

Alexander de Zoete

Francois de pypenpoy

Geraert de Granen

Louis dozembrugge, Malinois.

HOLLANDE ET GHELDRE

H. de Brederode

Joest v̂ Brunchorst, her zu honnepell

Jan bilant

Florent de boetzeler et dasperen

A. Duvenvoerde

R. Boetzeler

Albrecht vā Huchtebrouch

Daniel van den Boetzelaer

Ghisbart v̂ Bronckhorst und Batenborch

Wes-

Wesſel van den Boetzelar

Harbart vā Raephorst

Francoys de Haeften

Adriaen de Wael van Vrony-
ſtein

Steven vā Zuylē

Johā van Reneſſe

Ghysbert van duvenvoerde

W. Ghoir (*)

Jan van Reneſſe, heer tot Wylp

Fredenryck van Egmont

Aernt Barck

Samuel van Alveringen

Aelbreght van Egmont

Aernt van Reynſteyn

Stoeffel van Yeſſelſten

Alexander turck

Alexander. b. dyſſelſtein

Reinout van Nyeweerdt

Maximilien de Bloys dit Cock

(*) Men kan dezen naam ook lezen *Ghore*.

Jan van Blommendael

Everardt de Soudenbalch

Gisbert van Matenes

Jan van den Bongardt

Dierick van Haeften

Wyllem van Moerkerken

Josue d' Alverigen. S[r] Hoffegen

Jan van Haeften

Jaecqs de Ylpendam

R. Grawart por[r] le service monseig[r] de Brederode

C. de Custine (*)

Philips van der Spangen

Bernt van de Bongaert

Bernt wten eng

Dedryck Snoey

Willem van Sonenberch

Cornelis van de Leu

San-

(*) In 't oorspronglijke was op de bladzijde geen plaats om onder den naam van *R. Grawart* te teekenen, waarom *C. de Custine* zijnen naam ter zijde gezet heeft, omtrent zoo als hier gedrukt is.

Sander van tellicht

Joachim van Hoemen (*)

Michel de brodart

Francois Wolbok

Floris graff zu Culemborch

Willem grave zu dem Berghe

Charles Conte de Mansfeld

Ptolomeo Salvarika

(*) *Hoeman* hebben anderen 'er uit gelezen; maar *Hoemen* of *Hoemmen* behaagt mij meer, om dat deze geslachtnaam ook elders voorkomt.

D.

Naamlyst van eenige Bondgenooten; welke bewaard wordt op op de Regifter- en Leenkamer van Holland, in 's Gravenhage. (a)

❁ ❁ ❁

BRABANT.

Monfr. de Rumen (b)

Monfr. de bouxtell (c)

Monfr. de ryfoyr (d)

Monfr.

(a) Deze naamlijst, hoewel zeer gebrekkig, gelijk elk ziet en door mij voorheen is opgemerkt, heb ik echter niet willen voorbijgaan, om dat zij de merkteekenen van oudheid draagt, en de overige lijsten der edele Bondgenooten bevestigt of vermeerdert. 't Zal niet ondienftig zijn, eenige aanmerkingen over dezelve te maken, de bedoelde perfoonen met één woord aantewijzen, en de waarfchijnlijkfte lezinge der duistere naamen te bepalen.

(b) *B. van Merode*, Heer van Rumen.

(c) *J. de Hornes*, Heer van Boxtel.

(d) *K. van der Noot*, Heer van Rijfoir.

Monfr. de melley (e)

Monfr. de Van dre mere (f)

Monfr. de Carlloy (g)

Monfr. de St. Aldegonde (h)

HAYNAULT

Monfr. de Brouckerygny (i)

Monfr. de Noyelle (k)

Monfr. de Vyllers (l)

Monfr. de Croysfylle (m)

(e) Een geflacht, *Melleyn* geheten, is mij nergens voorgekomen. Van alle gisfingen, omtrent dezen naam mij voorgekomen, fchijnt mij de waarfchijnlijkfte, dat bedoeld worde *R. van Melun*, bij fommigen, verkeerdelijk, genoemd *Meluin* en *Melluin*.

(f) *P. van der Meere*.

(g) *J. van der Noot*, Heer van Charlois.

(h) *P. van Marnix*, Heer van St. Aldegonde.

(i) Deze naam is mij onbekend. Hoe naauwkeurig ik bij denzelven in 't duistere handfchrift bleef ftil ftaan, heb ik geene lezing, die meer voldeedt, konnen ontdekken.

(k) *G. de Montigny*, Heer van Nojelles.

(l) *J. de Montigny*, Heer van Villers.

(m) Ik vermoede, dat iemand uit het geflacht *Croifilles* beoogd worde.

Monsr. de toullousse (n)

ARTOIS

Monsr. de eccobecque (o)

Monsr. de Ollehain (p)

Monsr. de Lonpatte (q)

Monsr. de Esquerdes (r)

HOLLANDE

Monsr. de Assendelf (s)

Monsr. de nispe (t)

Monsr. de langerak (u)

NAMUR

Monsr. de Lucembourk (v)

Monsr.

(n) *J. van Marnix*, Heer van Tholouze.

(o) *J. de Sauvage*, Heer van Escaubeek.

(p) *A. van Berges*, Heer van Dolhain.

(q) Ik weet niet, wie *Lonpatte* zy, en of men grond hebbe om op *Longastre* te denken.

(r) *E. de Fiennes*, Heer van Esquerdes.

(s) *K. van Assendelft.*

(t) Iemand uit het geslacht *van Nispen.*

(u) *F. van Boetzelaar*, Heer van Langerak.

(v) Iemand uit het geslacht *Lucemburg.*

Monſr. de leuvervau (w)

Monſr. de tylly (x)

Monſr. de baquerſell (y)

LUCENBOURCH

Monſr. le conte guilles de maſfeldt (z)

Monſr. de gyſtell (a)

Monſr. de la grãge (b)

Monſr. de delvau (c)

Monſr. de malberge (d)

POUR GELDRE

Monſr. le conte van de berge (e)

(w) Vermoedelijk *P. van Marbais*, Heer van Louvetval.

(x) *M. Serelaas*, Heer van Tillij

(y) *J. van Caſembrood*, Heer van Bakkerzeel.

(z) In plaats van *Guilles* moet men lezen *Charles*.

(a) *K. van Ghiſtelles*.

(b) Hij wordt in een' andere lijst genoemd *N. Sr. de Grange*.

(c) Den naam *Delvau* heb ik nergens gevonden.

(d) *F. Malbergen*.

(e) *W. Graaf van den Berg*.

Monſr. de Melli (f)

Monſr. de Gore (g)

LYLLE, DOUAY, ORCY ET TOURNESIS ET FLANDRES

Monſr. deſthauberg (h)

Monſr. de baylleu de huneppluk (i)

Monſr. dãphrape (k)

Monſr. de Wasbeq (l)

Jaques de heulle (m)

BO-

(f) Miſschien moet 'er gelezen worden *Melle.*

(g) *W. Ghoir* of *Ghore.*

(h) De naauwkeurige beſchouwing van dezen naam doet mij gelooven, dat men dien moete lezen *Desthauberg* of *Desthamburg.*

(i) Waarſchijnlijk *C. Beaulieu*, of iemand uit het geſlacht van *Bailleul.*— Van 't bijgevoegde woord weet ik niets te maken.

(k) Deze naam is zoo moeilijk geſchreven, dat geene der gisſingen, welke ik daar over gemaakt heb, mij voldoe.

(l) Het is onzeker, of men moete lezen *Wasbeque*, *Walhain*, *Wolbeque*, *Wolbocq*, *Malberg*, of iet ſoortgelijk.

(m) Hij wordt in andere lijsten genoemd *Heule* en *Heules.*

FOQUEMŌT ET LȲBOURCH
PAYS PAR DELLA MEUSE

Monſr. le conte de Cullēbourch (n)

Monſr. le conte de Vrede (o)

Monſr. de gleyne (p)

Monſr. de per (q)

Monſr. de Ruif (r)

(n) *F. van Palland*, Graaf van Culemborg.

(o) Wie deze Graaf *van Vrede* geweest zij, is mij nergens gebleken.

(p) Een geſlacht van dezen of dergelijken naam is mij, in de geſchiedenisſen van de zestiende eeuw, niet bekend.

(q) Wie hier bedoeld worde, kan ik niet ontdekken.

(r) Iemand uit het geſlacht *van Ruiven.*

Naam-

E.

Naamlyst der Bondgenooten uit Friesland; medegedeeld door den Heer P. Wesseling, Hoogleeraar te Utrecht.

❧ ❧ ❧

BONTGENOTEN VOOR DIE VRYHEIT 1565.
IN FRIESLANT.

H. de Brederode.

Sjoert Beima.

Hartman Galama.

Jouwe van Heringa.

Douwe van Heringa.

Jan Bonga.

Jelle Eelsma.

Jelle Jacobse.

Aleph Agannia.

Tjalling Eysinga.

Popke Roorda.

Ydde

Ydde Abbema.

Willem Binga.

Bouwema.

Ædo Gabbema.

Pibo Harda.

Homme van Hettinga.

Titte van Hettinga.

Sippe van Scheltema.

Wibe van Grovestins.

Oene van Grovestins.

Hero van Hottinga.

Domme van Hottinga.

Doco Martena.

Haring van Glints.

Hartman Gauma van Akkrum.

Watze Gauma van Akkrum.

Haring van Haersma.

Hartman van Haersma.

Wybrand Aylva.

Pieter Aylva.

Ausonius van Unya.

Laas

Laas Jongema.

Tzomme Rollema.

Hotzo Buma.

Otto Heringma.

Goossen Andringa.

Tjeerk Andringa.

Seerp van Galama.

Julius van Botnia.

Pieter van Camminga.

Syds Bornia.

Barto van Ydzarda.

Auke Oedtsma.

Willem Bonga.

Jan Bellema.

C. Haga.

Eko Ysbrands van Jelssum.

Hessel Aysma.

Syboud Aysma.

Foeke Aysma.

Naam-

F.

Naamlyst van de Bondgenooten, uit het handschrift van den Heer F. van Mieris medegedeeld door den Heer Mr. D. van Alphen, Griffier der Stad Leiden.

✿ ✿ ✿

Confoederatie of Verbond der Edelen van de Nederlanden tegens de Tyrannycque Regeeringe van Spanje mitsgaders de Inquisitie A° 1566.

MS. memoriaal van Jonkr Matthys van der Hoeve pag. 392.

Zie dese Confoederatie der Edelen by P. C. Bor Hist. Lib. 2. fol. 38. en laatste druk pag. 34. & 35. doch alzoo alle naamen der gener', die dit Verbond onderschreeven hebben, by denzelven niet gevonden worden, zal dienstig zyn alle dezelve alhier te laaten volgen.

H. de Brederode.

Lamorael Grave van Egmond. (a)

C Lo-

(a) In geene andere lijsten der Edelen, die 't verbond en de smeekschriften geteekend hebben, vindt men den *Graave van Egmond.* 'Er is dan alle reden om te denken, dat hier een misslag begaan worde, gelijk ik boven, in de Historie van 't verbond, heb aangemerkt.

Lodewyk van Nassau.

D. Grave van Cuylenburg.

N. van Bronkhorst Hr van Batenburg.

Eustaes van Fiennes Hr van Esquardes.

Caerle van Revel Hr van Audrignies.

N. d'Ysselsteyn.

J. de Hornes.

Arent Hr van Duyvenvoirde.

Gysbert van Duyvenvoirde van Opdam.

Otto van Arkel Hr van Heuckelom.

Joris van Montigny Hr van Noyelles.

Carle van Levin Hr van Famars.

Jan le Sauvagie Hr van Escaubeecke.

Dirk van Duyvenvoirde Hr Arendsz.

Jacob van Duvenvoirde Hr van Warmond Ridder.

N. de Merode.

S. de Merode Sr de Rumen.

Gistelles.

N. Sr de Duffel.

N. van Opdam.

Nicolaus Hr van Assendelft.

Cor-

Corn. van Asfendelft Heer van Goudriaen.

Nicolaes van Bronchorst.

W. van den Bergen.

N. van den Bergen.

Wessel van den Boetselaer.

Floris van den Boetselaer.

Daniel van den Boetselaer Hr ter Merwede.

Rutger van den Boetselaer Heer van Asperen.

N. van Brandenburg.

Carel Grave van . . . . (b)

N. Baron van Flechy.

Jean de Marnix Hr van Toulouse.

Philips de Marnix Hr van Berg de St. Aldegonde.

Gerrit van Poelgeest Gerritsz. Hr van Hoogmade.

Casper van Poelgeest.

Otto van Poelgeest.

Jan van der Does Heer van Noordwyk.

Willem van Nievelt Hr van Bergambagt.

(b) Alzoo 'er geen andere *Graaf Karel* onder de bondgenooten bekend is, dan de Graaf *van Mansveld*, mag men de lijst met dezen naam onbeschroomd aanvullen.

Herbert van Raephorst.

Otto van Egmond Ridder Hr van Kenenburch.

Frits van Egmond van Meresteyn.

Adriaen van Swieten Hr van Swieten.

N. van Blois geseid Treslongh.

Willem van Treslong Hr van Gyssenoord.

Dandelot.

Nielvin.

Corboron.

Louverval de Marbais. (c)

Hames.

Estaubrugge.

Scaran.

N. van Hunepel.

N. van Bregt.

N. van Bregt.

Del Bay.

Backerschelle.

J. Plek.

Vernenburg.

Leef-

(c) Lees *Marbais de Louverval.*

Leefdael.

Cuylenborg.

Knobedorff.

Eecke.

N. van Haeften.

N. van Haeften.

Nieveen.

Langerack.

Nieuwenrode.

Spange.

J. van Braeckel.

. . . . van Merweden.

Jacob van Wyngaerden Ridder.

Arent van Dorp.

Willem van Dorp.

Henderik van der Laen.

Lodewyk van den Binkhorst Ambachtsheer van 's Gravesande.

Garloy. (d)

(d) Het lijdt bijkans geene bedenkinge, of men moet lezen *Carloy*, en denken op *Jan van der Noot*.

Mol.

Van der A.

Gyverrye. (e)

Andegonde.

N. van Helmont.

N. van Helmont.

Hof-wegen.

Loen.

Dolhain.

N. van Cuylenburg.

Dirk van Braekel.

Alveringe.

Rysenborgh.

Waerdenburgh.

Cock.

Van Besoyen.

Frans van Haeften.

. . . . van Duyven.

Wttenenge.

J. Verdusse.

Frans

(e) Deze naam moest geschreven worden *Gybercye.*

Frans van Cuylenburgh.

Bentings.

La Tour.

Villeers dict Montigny.

Van de Ville.

Escruber.

Boyſoth.

Bailleu.

Berloo.

P. d'Hautain.

L. Crechain. (f)

W. Liere.

. . . . van Welle.

Boucholt.

S. Steenbos.

H. Berendreght.

Sterk.

Mechelen.

Boxtel.

De la Febre.

(f) Hy wordt, by BOR, *Crehan* geheten.

De Montroye.

Carmes.

N. Landas.

N. Landas.

D'enture.

Lumey.

Longastre.

Heule.

Licques.

Argenteau.

N. van Vramerye.

N. van Vramerye.

N. Sr de Grange.

Martyn Lopes.

Tangrye.

Ryſoor dict. van der Nooth.

N. Bosch.

Van der Meeren Heer van Sterbeecke.

J. Cock.

Du Haupon.

Gorre.

M.

M. de Breton.

La Haye.

Manſart.

Roſenboo.

Lieberrul.

La Movillerie.

Floyon.

Grute.

Freſin.

Joost Sonnoy.

Dirk Sonnoy.

W. Bracle.

Mantats.

Champrons.

Chalon.

N. van den Bongaert.

N. van den Bongaert.

J. Varick.

F. Malbergh.

W. Wilts.

G. van der Aa. (g)

Bourgeim. (h)

De Malines. (i)

A. Seraets.

Berinel.

J. Melroye.

Tilly dict. Serclaes.

N. Perinele.

N. Perinele.

Conhoven.

W. Berck.

Brodart.

Serclaes.

Hincardt.

J. Wulp.

J. Ravesteyn.

Bail-

(g, h, i) Bij BOR ſtaan deze woorden ook bij malkanderen. Ik giſſe, dat de een of ander onbedreven uitſchrijver, die niet begreep, dat *Bourgem: de Malines* beteekene *Burgemeeſter van Mechelen*, van die woorden twee geſlachtnaamen hebbe gemaakt, welker eerſte evenwel gantsch onbekend is. Zie voorts mijne aanteekeningen op *Philips van der Aa*.

Baillonville.

P. Elderen.

Froidecourt en Ardennes.

G. Hamel.

Gustenie.

La Coroye.

Mondricourt.

Fourny.

Mosthoven.

Piepenbasse.

C. Croesbeek.

Crohaim.

Quarrevaulck.

La Croicx.

Longeval.

Capres.

Rysbourgh.

Ligoigne.

Oyenbrugge.

Bernan.

Sander Turk.

Libert Turk.

Nyenheim.

G.

Opene brieven van Walraven *en* Balthazar van Brederode, *en eenige andere Verklaaringen nopens sommige afstammelingen uit den Huize van* Brederode, *en van welken de nakomelingen, tot op dezen tyd, in leven zyn; medegedeeld door den Heere Mr. R. Paludanus, Raad der Stad Alkmaar.*

✿ ✿ ✿

No. I.

Wy *Balthaser van Brederoede*, Heere tot Bergen in kennemerlandt etc. doen cont allen luyden, die dese onse brieven van confirmatie sullen sien off hooren Leesen, dat ons vertoont is geweest by den supplianten in deesen naevolgende Certificatie gementioneert een besegelde brieve ongeraseert by onsen heere en vader Heer *Walraven van brederoede* besegelt in *datt XVC en een op ten VI dach in Julio* deur deese onse brieven getransfixeert beroerende de maegtalen *van de kinderen van saliger Matys Dircxs, Jan Dircxsen, Walraven Dircxsen*, ende hare broederen, mitsgaders haere kinderen gecomen van de hofsteede van bredenrode in de voorsz. besegelde brieven gespecificeert, ende breeder verclaart, ende boven deese voorsz: be-

se-

fegelde brieven is ons nochvertoont geweest feeckere twee Certificatien d'een gepasfeert onder 't feegel van vier Leenmannen in dato den lesten dach van October anno vyf en vyftich waar inne de voorfz: brieven van onfen heer vader van woorde tot woorde geftelt fyn, ende nogh is ons vertoont een Certificatie gepasfeert onder 't fegel der ftede van Alcmaar *in date den IXe dach novembri anno XV^C LV* hier mede in deefe onfe brieven geinfereert Luydende aldus:

Wy *Jordaen van Foreest*, *Johan de Grebber*, *Bartelmies Tomas*, *ende Frans van Teylingen*, *Leenmannen* in de Graeflicheid van Holland Certificeeren mits defen voor de geregte Waerheid dat wy op huyden date van deefen gefien, ende geleefen hebben eenen brief gefchreven in franchyn, beginnende *Walraven heer tot bredenroede etc.* in dato den VIe dach van Julio anno XV^C en een befegelt met een groot uithangent rooden fegel met vier leuwen ongetafeert, maar geheel goet, fuyver ende dervende alle fufpitie van bedrogh, dan op 't eynde van de laetfte regele wat duyfter geworden fynde van de handelinge, dat niet foo wel leesbaer en was, maer is gefchreven nae de teneur van de duytfche, foo datter geen veranderinge van finne in gelegen is, daer 't inhouden van defelve brieff was gefchreven foo hier nae volcht.

„ *Walraven Heer tot Bredenroede* tot Vyaenen, burch-grave tot Uttrecht, heer tot Ameyde ende van heemsroede doen te weeten, alfoo maechtael van de Luyden mitter tyt Lichtelyck uyter kennisfe compt, eñ die een den anderen vergeeten ende onbekent werden, eñ byfon-

„ fonder die minste den meesten, als sy er niet
„ by en verkeeren ende daer off die maechtael
„ dan niet ware weer te bevinden en is, dan
„ uuyt oude schriften ende by levende fame ende
„ Oorconde, ende wat van natuyre ende redenen
„ weegen, wie hy sy groot ofte cleyn behoort
„ syne maegen alsoo wel die arm als die slechte
„ eeren, eñ voor te staan, daar hy die bekennen
„ can, eñ als hy woude, dat men hem deede,
„ waaromme Zoo is 't wy daar aff natuyren ende
„ redenen willende ende begeerende te voldoen,
„ en alsoo zy ons daar voor kennelyken gemaakt
„ zyn, door Oude conde eñ by Oude waarh. soo
„ onse register eñ van anderen in voortyden hoo-
„ ren ouderen daar op gegeven, ende ook eens
„ deels by ons daar op gesien, ende gehoort heb-
„ ben hier mede verklaert, ende bekent voor
„ ons maegen geweest Zalige *matys Dircxn*,
„ *Jan Dirxs*, *& walraven dircxs met hare*
„ *broederen*, eñ als wy daar omme hier mede
„ nog bekennen ende verclaeren voor onse mae-
„ gen, de kinderen van hen luyden daar af ge-
„ commen, eñ thans alsoo nementlyken, *matys*
„ *Jansen*, *Cornelis dircxs*, *matys Vredercxs*,
„ *Johan Vredrixs*, DIRK WALRAVENSEN, *Jan*
„ *Jacobs* ende *Gerrit Reyers* met hoeren mede-
„ werckeren als van haere sweert syde in voor-
„ tyden afgecoomen van Bastardyen van onse
„ hoffsteede van bredenroede, daaromme wy de-
„ zelve geern gevordert saegen van eenen yge-
„ lycken ende bysonder om te mogen gebruyken
„ alle allsulker eeren, vryheeden ende vorders
„ als hem Luyden dieshalven haere gebuyrte (*)
„ voorsz: van onser hoffsteede daar aff toecomen
„ fon-

(*) Dat is *geboorte*.

„ fonde moogen, bidden ende begeeren daarom
„ allen den geenen, die sy deese onse opene
„ brieven hooren, ende heurs raets ofte hulpe
„ behoeven mochte, dat sy luyden daar door be-
„ hulpich vorderlick ende geradich willen wee-
„ sen, omme onsen wille, dat willen wy altyd
„ geerne weeder verschulden in gelycken ofte
„ meerder saecken jegens een ygelyck. in oor-
„ conde sbriefs hebben wy Walraven Heere
„ tot brederoede &c. voors. onse segel aan dee-
„ sen brieve doen en hiete hangen by onser Regter-
„ wetenheyt gegeven in 't jaar ons Heeren duy-
„ sent vyv hondert ende een op ten vi[de] dagh van
„ Julio".

Certificeeren en verclaaren voorts wy Leen-mannen voorn[t] dat voor ons gecomen syn Cornelis Vredricxs woonende tot finte pancras out omtrent LXXXIIII Jaren; Teuis Pieters out omtrent LXXVI Jaren en Jan Eglis out omtrent LXX Jaren Inwoonders ende gebuyren van Coedyck rechtelycken verdaegt ter instantie van Dirck Pieters Coster, Jan Cornelisſ. eñ dirck Cornelisen van Coedyck en verclaere by eede hem luyden elcx aan de Heyligen afgenomen soo dat behoort, als dat sy getuygen wel gekent hebben eenen Jan Dircxs boven in de brieve gementioneert, gecomen van de natuyrlycke bloede van de Heere van brederoede als dat die voorsz: Jan Dircxs groote vader ofte Oude Vader was van Dirck Pietersz. Coster, nou ter tyd van Coedyck, Jan Pietersſ zyn broeder ende insgelycx van Jan Mathysſ woonende nou tot Coedyck voorsz:, verclaerden voorts de voorsz getuygen, dat die voorsz: Jan Dircxs oude Vader was van Cornelis Pietersz. van Coedyck, die agter gelaten heeft

Jan

Jan Cornelisz van Coedyck woonende nou ter tyd tot Schoorel ende Gerrit Cornelisz ſyn volle broeder, ſeyden en verklaerden noch by eede als booven, dat die voorſz: Jan Dircxs groote Oude Vader was van Dirk Corneliſz: en Willem Cornelisz zyne broederen woonende tot Schoorel, alle van egten bedde, ſoo waerlyck moſte hem getuyge Godt Almachtig helpen, ende alle zyne heyligen. *des t Oirconde* ſoo hebben Wy Leenmannen voorn^t elcx onſen ſegel hier beneden aangehangen *op ten laetſten dach van October in 't Jaar ons Heeren duyſent vyf hondert vyv & vyftich.*

Wy Burgermeeſteren der ſtede van Alcmaer doen cont allen Luyden, Certificeren met kenniſſe der waerheyt, dat voor ons gecomen ſyn propre perſoonen, Teus Pieters buyrman van Sinte Pancras Oud LXX Jaren, eñ Dirck Pieters buyrman van Coedyck out LX Jaren of daar omtrent, rechtelyken becommert ende verdaegt ſynde, omme die waarheyt getuycheniſſe te geven ten verſoeke van Harck Pieter Vredricx poorter der ſteede voorſz, Jan ſeeckelis buyrman van Oud Carspel, Cornelis harcxs van Langedyk, Jacob Jansz van Langedyk, Willem Dircxs woonende op de ſtroet, dirck walravensz. van Coedyck ende Jacob dirk matyſſ van langedyck, ende hebben geſeyt, getuycht eñ geaffirmeert by ſolemneelen eede heñ luyden aan den heyligen afgenomen met opgerechte vingeren, hoe waarachtig is, als dat Matys Vrericxs eñ Johan Vrericxs ſaliger gedagte volle broeders waren van eenen pieter Vrericxs, gecoomen van de natuyrlyke bloede van den Heere van breede-

roe-

roede, soo dat die voorsz Harck Pietersz met syne andere broeders kinderen synde van voorñ: Pieter Vrericx, welke Pieter Vrericx oock een Groote ofte beste vader was van de voorsz Jan feeckelsen, met syn broeders nou ter tyt woonende in Oudcarspel op Langedyck, tuychden voorts als dat sa. Matys Vrericxs een Groot Vader was (*van*) voorñ: Cornelis Harcxs eñ syn broeders wooneñ: op Langedyck ende ook van de voorsz Jacob Jansz met syn broeders, Tuychden mede dat sa. *Walraven dircxs* een Groot Vader was van Willem dircxs voorñ: woonende nou ter tyd op de stroet met syn broeders, welke Walraven dircxs ook een over Groot Vader was van de voorsz Dirck Walravens nou ter tyd wooneñ op Coedyck, tuychden voorts als dat Saliger Matys Dircxs een over Groote Vader was van de voorsz Jacob Dirksz Matys met syne broederen nou ter tyt woonende op Langedyck, alle van echte bedde, soo waarlyx moste hem getuygen Godt almachtig helpen, ende alle syne hyligen, des 't Oirconde soo hebben wy burgemeesteren voornt: 't Zeegel ter saacke der voorsz steede hier beneden aangehangen Op ten IXen dach van *November in 't Jaer ons Heeren duysent vyv hondert vyf en vyftich.*

Ende nadien wy nae vermelden deese voorsz brieven, en Certificatien onderregt syn, dat die suppliantten in de voorsz Certificatien vermelt met hare kinderen afgecoomen syn van de geslachte van Matys Dircxs, Jan Dircxs, *Walraven Dircxs*, ende haar Luyder kinderen van bastardyen van de hofsteede van breederoede eñ geneegen synde ter ootmoediger supplicatie van de

 voorsz

voorsz suppliantén alsoo wy versocht syn hem te willen verleenen brieven van Confirmatie op te brieve by onse Heere ende Vader hem Luyden vooroudereu van de maechtaele vañ: hofsteede van brederoede eertyds verleent eñ dat wy hen suppliantea voor onse magen soude willen kennen ten eynde sy elcx bisonder soude mogen gebruycken alle alsulcke eeren eñ vryheit en voordeel, als hem luyden uyt saecke van hare geboorte voorsz. toecoomen soude mogen, hebben daar omme hem suppliantea gegunt ende gegeven, gunnen ende geven mits deze onse brieve van Confirmatie op ten brieven van onse Heeren en Vader hem suppliantea vooroudereu van de maechtalen van de hofsteede van bredenroede hem Luyden geconsenteert, kennende by deesen voorsz *deverſen suppliauten met haeren kinderen* gecomen *van de swaertzyde van Matys dircxs, Jan Dircxs, Walraven Dircxs, ende hare kinderen*, onse maegen te weesen: biddende en begeerende daaromme alle die geene, die sy suppliauten deese onse opene brieven van Confirmatie van de maechtalen van de hofsteede van Bredenroede toonen sullen, en hooren raet ofte assistentie behoeven mochten, dat sy hen Luyden daar deur behulpich, vorderlyck eñ geraedich willen weesen om onser wille, dat wy altyt gaerne wederomme verschulden willen in gelycke of meerder saecke tegens eenen ygelycken, in oirconde van desen soo hebben wy *Balthaser van Bredenroede* etc. onsen segel aan deesen brieve van Confirmatie selfs aangehangen op ten 20: dach van junio in 't jaer ons heeren duysent vyf hondert seven en vyftigh, en was besegelt met een segel van roode was hangeñ aan twee steerten,

ten, geheel suyver en claer, en met een leu daar in staande, onder de copie stont gecollationeert mette Origineele brieven van Confirmatie geschreven in franchyn eñ besegelt met een beneeden vuyt hangeñ segel als boven, en is daar mede deesen bevonden te accordeeren, by my Arien Gerritsz Egmont Openbaer Notaris by den hove van Hollant geatmitteert binnen] de steede Alcmaer resideerend 't oorconde myn signature hier onder gestelt, dese 27 Augusty anno XV^c t negentich, was Onderteikent Ægmont Nots publ:

N: 2.

Compareerde voor my Jacob Cornelisz van der Geest notaris publyck by den hove van hollant geadmitteert 't alcmaer resideerende in kennisse van de nagenoemde getuygen, d:Eersame Corñ: aelbertsz Royl, poorder deser steede outomtrent LXXII Jaeren rechtelyck verdaecht synde omme van der waerheyt getuychenisse te geven ter instantie van *maarten Dircxs* woonéñ: tot Groet vuyt den naam eñ van weegen *Dirck Jans syn Vader* woonende tot hargen in den banne van Schoorel en heeft by waere woorden in plaetse van eede verclaert, getuycht, ende geattesteert, hoe waer is, dat hem getuyge seer wel kennelyck is dat wyle *dirck Walravensz soone van Walraven Dircxs* gecoomen, en gesprooten is, van de hofsteede van bredenroede, *en dat d: voorn: dirck Walravensen is geweest Groot vader van des requirants vader Dirck Jansz.* van echte bedde, hier vooren meede genoempt, voor redenen van wetenschap seyde hy getuyge dat *Dirck Willemsz sus-*

 ter-

terling van de voorsz Dirck Jansz getrout is geweest mette suster van hem getuyge genaempt anna alberts; *welke voorsz: dirck Willemsz een soons soon was van de voorsz Dirck Walravens* 't welk d'voorsz Dirck Willemsz syn getuygens swager tot meermaelen vertelt ende verhaelt heeft, *dat mede de voorsz: Dirck Jansz met syn maegen synde van de voorsz hofsteede van bredenroede afgecoomen, de Jacht gebruykt hebben by tyde, ende met kennisse van hem getuyge soo tot Schagen als elders,* overbodich staen. hy getuyge is 't nood 't geene voorsz staet t allen tyden gestant te doen, en met eede te bevestigen. Aldus gedaen binnen der voorsz steede Alcmaar ten huyze van de attestant ter presentie van Gerrit Cornelisz Vuyl en Jan Dircxs van Bredenroede poorters der Voorsz steede als geloofwaardige getuygen hier toe met myn Notaris versocht en hebben ten Oirconde de minute van deeses in myns Notaris protocolle neven d'attestante Onterteickent op den XXV: februarie anno XVI C seventien.

No. 3.

Wy Fredrick Jansz schout tot Groet, Tonis Ricwerts en Adriaan Dircxs scheepenen aldaar Oorconden eenen yegelyck en Certificeeren met kennisse der waerheid, dat voor ons gecomen ende gecompareert is symon Cornelisz van hargen in den banne van Schoorel out omtrent LXIX Jaren rechtelycken gearr. ende verdaecht synde ome van der waarheit te Getuigen ten versoeke ende instantie van requirant met syne comfo-

socys in de voorsz certificatie genomineert, den welke heeft geseyt, ende met waere woorden verclaert by syne manne waerheyt eñ syelen salicheyt in plaatse van eede den inhoude van de depositie hier voorenstaende by de E. Corñ: albert Ruyl gedaan, nae dat hem getuyge die wel perfectelyck voorgelesen is, waer ende waerachtich te weesen by reedenen van weetenschap dat hy getuyge die parsoonen ende afcoompste daer inne genomineert seer wel gekent heeft overboodich staende hy getuyge is 't noot 't geene voorsz staet soo wel de depositie van de voorñ Cornelis alberts Ruyl als deese gestant te doen ende by eede te stercken.

No. 4.

Wy Schout ende Scheepenen voornt Certificeeren ten versoecke van de voorsz. requirant by den eet in 't stuck onser offitie gedaan dat *Jacob dircxs*, *Claes Dircxs*, *Garbrant Dircxs*, *Arien Dircxs*, en *allert Dircxs* alle buyren binnen Schoorel ende *deesen requirant* inwoonder binnen Groet alle te samen (*van*) echte eñ wettelycken bedde: eñ geheele broeders ende *kinderen Syn van voorsz Dirck Jansz*, by reedenen van weetenschap wy alle te samen naebuyren syn, ende soo lange ons gedencken mach altyt geweest hebben, in Oirconde van deesen soo hebben ick Schout voornt ten versoecke vañ requirant en ter requisitie van myn voorñ scheepenen, die selver geen seegel en gebruycken maar deese ten selve versoecke eñ over haer selven deesen elck bisonder onderteickent heb-

 ben

ben, myn seegel soo over my selven als ten versoecke van de deposant hier beneden aan uytgehangen *deese laetste dach februarii XVIc ende seventien*, my present als Secretaris eñ was ondergeteickent by my teunis rickwerts, by my aerien Dircxs, *Jssf* Cornelis Secretaris de Groede.

No. 5.

Wy Cornelis Jansz backer, Taems Aeriensz ende Maerten Cornelis Scheepenen tot Sinte Maerten Oorconden eenen ygelycken ende Certificeeren voor de gerechte waerheyt dat voor ons in propre parsoon gecoomen eñ gecompareert is Jan Cornelis Matis van Groenvelt out omtrent LXXVIII Jaren (alhier stond op de kant met deselve hand geschreven) *en Willem Claes Sierops onse poorter Out omtrent LXXVIII Jaren*, beide rechtelyc verdaecht der waerheyt getuychnis te geven ten rechtelycken versoecke van *Maerten Dircxs van bredenroede* naer 3 Christelycke afvraginge soo hebben sy te saemen, ende elx bisonder getuycht ende geaffirmeert met reedenen van wetenschap waer ende waerachtich te weesen als dat *dirck Jansz van Brederoede van den stroet sa. Vader* (was) *van de Requirant*, dien wy van synder Jonckheyt aen wel hebben gekent, overmits wy nagebuyren hebben geweest, *die welcke die vrye Jacht van 't jaegen van den jaere xv c Lxiiii altyt heeft gebruyckt tot syn overlyden toe sonder opspreck ende wederseggen van iemant*, verclaeren voorder dat den *voorn: Maerten Dircxs*

van

van brederode mede de Jacht van t jaegen heeft gebruyckt soo by de tyden van synen Zaligen Vader ende ook nae zyn dood tot nu toe sonder wedersseggen ende opsprek van iemant, Verclaeren vorder dat het ons wel kennelyck is, dat hy Maarten Dircxs met synen Vader syn van den huyse en geslachte van brederoede, alle 't gunt voorsz verclaeren Wy die gerechte waerheyt te weesen ende is ten Oorconde deese by ons scheepenen geteickent, en met onse gemeene stads segel bevesticht *op den XI dage april anno XVI^{C} acht en twintich* in kennis van my Secretaris en was ondergeteeckent Corneliisz Jans, Maerten Corneliisz, Taems aerjensz, beseegelt met een opgedruckt Segel in Groen was E. wybrantssz, met eenige trecken. (hier onder volgde ter halver blad) naer gedaen Collatie jegens de Copien vooren gementioneert etc de principaele Certificatie van Scheepenen van St. Maerten verleden is deesen daar mede accordeerende bevonden den 23 Juny Anō 1648. by my Gerrit Reyers notaris publyck te Schoorel resideeren; ten Oirconde geteickent (en was Getekent) G. Regertss tot Schoorel nots publ. 1648. (onderstond) Na gedane Collatie is deze met de voorsz Copien (staende alle agter den anderen als hier boven, en hebbende een kleyn Zegel van 2 stuivs daar aan gehegt en omgeslaegen) woordelyk en meest Letterlyk bevonden te accordeeren dezen 28 august. 1765. by my binnen Alkmaar resideerende, (was get:) H. V. Daverveldt Nots publ. 1765.

Na gedaane Collatie is deze met zeekere geauthentiseerde Copiæ Copia van woord tot woord bevonden te accordeeren op den 15en Juny 1772 by my binnen de stad Alkmaar residdeerende

(was get.) H. RYSER.

Notaris.

Ge-

H.

Geslachtlijst der tegenwoordige Brederoden, *wonende omtrent* Alkmaar, *beginnende met* Walraven van Brederode, *die door* Walraven, *zeventienden* (*) *Heer van* Brederode, *en zynen Zoon* Balthazar, *erkend is te zyn voortgesproten uit den Huize van* Brederode; *en loopende tot op dezen tyd.*

Walraven *Dirksz.* van Brederode *die in de opene brieven van Walraven & Balthazar van Brederode voor hunnen Stamgenoot erkend wordt. Hij liet, behalven andere kinderen, een zoon na, geheten*	Dirk *Walravensz.* van Brederode.	Jan *Dirksz.* van Brederode.	Dirk *Jansz.* van Brederode.

(*) Deze *Walraven* wordt door sommigen voor den *zestienden*, en door anderen voor den *achttienden* Heer van Brederode gehouden.

Dirk *Jansz.* van Brederode *heeft verwekt*

- Jacob *Dirksz.* van Brederode.
- Klaes *Dirksz.* van Brederode.
- Gerbrand *Dirksz.* van Brederode.
- Arien *Dirksz.* van Brederode.
- Allert *of Albert Dirksz.* van Brederode.
  - Hendrik *Allertsz* van Brederode.
    - Allert *Hendriksz.* van Brederode.
      - Gerrit *Allertsz.* van Brederode,
    - Jan *Hendriksz.* van Brederode, die, bij Sententie van Meesterknaapen, den 3 Jan: 1680, verstaan is tot de Jacht gerechtigd te zijn, 't welk in 't vervolg noch nader bevestigd is den 21 December 1690.
- Maerten *Dirksz.* van Brederode.
  - Gerrit *Maertensz.* van Brederode, *die, bij Sententie van Heeren Meesterknaapen, den* 20 *Oct.* 1676, *is verstaan tot de Jacht gerechtigd te zijn.*

Gerrit *Albertsz.* van Brederode heeft verwekt

Jan *Gerritsz.* van Brederode, *wonende te Colhorn.*

Hendrik *Gerritsz.* van Brederode, *wonende op de Kwelder.*

Maerten *Gerritsz.* van Brederode, *die te Warmonhuisen woont.*

Pieter *Gerritsz.* van Brederode, *die onder Alkmaar woont. Hij kwam, ten jaare 1765, in groote moeilijkheden wegens het oefenen van de Jacht met een langen hond bij Heijloo. De Heeren Meesterknaapen van Holland en Westfriesland verwezen hem, bij vonnis van den 17 Meij 1769, in eenige geldboeten, met verbeurdverklaringe van den hond, om dat hij niet voldaan hadt aan het* 12 *artikel van 't Plakaat en ordonnantie op de Houtvesterije en Jacht in Holland van den* 3 *Aug.* 1750; *maar* "verklaaren niet te min den gegijselde en geciteerde voor het toekomende gequalificeert, tot de exercitie van de Jagt in de Houtvesterije van Hollandt en Westfrieslandt".

Klaes *Gerritsz.* van Brederode, *wonende in de Zijpe.*

Symen *Gerritsz.* van Brederode, *wonende bij de Helder.*

I.

Verbintenis van eenige Edelen in 't Jaar 1567 ter opbrenginge van zekere geldsommen, om den oorlog tegen den vijand te konnen voortzetten; waar van het oorspronglijke berust bij den Heere S. Bosch, Koopman te Rotterdam.

Het is ghenouch openbaer. Ende eenen Ygelicken ghenoegsaem bekent, mit wat affectie ende genegentheit wy altytz geprocedeert ende gehandelt hebben in allen onsen Zaken, handel ende voirnemen, hoe wel nochtans onse quaetgunders ende Calomniateurs tzelve altytz In allen boosen verwandelt hebben, Ja tot onz te maken odieux voir den Coninck onsen alren genadichsten heere, so dat schier jn geenerley manieren van zyner Mat gonde zyn te verwachten eenige benigniteyt ofte sachtmoedicheyt, noch hem mitghene redenen anders te willen laten onderrichten dan hem by dezelue onse Calomniateurs valschelicken Ingeblasen js worden: wie men oick dagelicx genoech met Ooghen mach anschauwen jn welcker voe-

voeghen (die Gouverneurs van den Lande, Staetshouders gnal van dien ende andere heurluyder Consorten) procederen sonder regard te nemen op God Almachtich, preuilegien, Statuten, Gerechticheden van den Lande, noch an eenighe dinghen ter Werelt, dan alleen te versaden heur eyghen Tyrannye ende Eerghiericheyt, ende dat tot koste van onsen bloede, ons andoende den afgryselicxsten ende Tyrannelicxsten dood, die zy konnen bedincken, onse goederen Confisquierende, ende onse arme kinderen Jaghende brootbidden, segghende, dat gheen kindt van ketter off hereticq (: zoe zy die noemen :) zynes Vaders oft Moeders goet kan Eruen; Ja tott In den Zesten graet toe, om also ten lesten selfs alles te possideren ende besitten; ende ons luyden allen te verderfuen ende verdestrueren teeuwighen daeghen, Insonderheyt segghen opentlick dat zy zeer verwondert zyn, dat men noch eenige ondersaten aldair Int landt laet woenen, angesien heur 't gansche landt van den Coninck was gegeuen aleer zy vuyt Spaengnien getogen zyn, zonder dat zy weten van eenighe Exceptien oft vuytsonderinghe, der hereticquen ende papisten, wair vuyt genoechsaem staet te bemercken, dat zy niet gekommen en zyn om te redresseren die affairen van den Lande ende Welfaert van dien (: so zy sich in den eersten lieten verluyden :) maer totte gansche ende eeuwige verderffenisse desseluigen, ende onsluyden allen te maken arme ende eeuwige slauen, men kan oick lichtelicken spoeren, dat zy anders niet en soucken dan deese onse Vaderlanden te bringhen conforme die Nyewe Indiën die zy eertytz gewonnen hebben, Ende om des te beter te volbringen, soucken al-

alle middelen om te Extirperen, ende ganslick vuyt te royen alle die principale hoofden, Heeren, Edelluyden, Coopluyden, burgeren, ende alle andere vromeluyden sonder eenich regardt te nemen op den dienst die wy ende onse Voervaderen van ouer langetyden den Coninck gedaen hebben, als dair by opgeset hebbende den Lesten droppel van heuren bloede, ende lesten penninck van heuren goede Oirkondt den Graue van Egmont; die welcke oirsake geweest is dat zyne Mt twee slachtingen heeft gewonnen, so dat sonder dien zyne Mts Croone, was so goet als geuallen, dan deur die victorie derzeluer wederom op zyn hooft gesett is worden, nu siet men den danck ende Loon die hy dair by ontfanckt, Compt eenen Verloochenden Maran in vollen houe ende Leydt hem geuangen als een dief ende moorder, desgelycx die Graue van horne, hebbende den Coninck ouer al geuolght den tyt van twelf Jaren ende meer als een arme Slaue, ende al tzyne dair by opgeset, met veel meer andere diensten die eenen yderen genoech kennelick zyn, voir zyn Loon heeft men hem met eenen hoop lacqueyen doen angrypen ende als een booswicht geuanckelick doen setten gelyck oft hy thienduysent dooden verdient hadde, Tis oick oogenschynlick genoechsam te bemercken wair toe dat zy willen tenderen, nademael dat zy die Reste van den Adel die noch int landt was gebleuen, mitten Graeff van Arenberge in Vranckeryck op te Vleesbanck geschickt hebben, om die zelue alsoe om den hals te doen bringhen, als nu merckelicken blyckt dat geschiet is, alles om dat zy des te beter ende te vryelicker souden posideren onse voirgeroert

Va-

Vaderlandt; Insgelycx die heere van Montigny, wesende gereyst In Spaegnien., dinckende aldair zyner M^t eeñ angenemen dienst te doen jnt redresseren van zyne M^ts Staten ende affairen van zyne landen, hebben hem aldair oick gevanckelick gehouden zonder dat men kan weten oft hy doot oft Leüendich is, ende dat alles in recompensie van alle zyne getrauwe diensten, God weet oick hoe zy gehandelt hebben by den Marcgraüe van Berghen (Lofweerdiger Memorien) angesien dat zy na zynen doot zyne goederen geconfisquiert hebben, ende mit zyner huys six gegeüen an eenen Spaengnart, segghende dattet den Coninck also belieft, Wy willen laten blyüen die diensten die veel heeren ende Vrome van adel die daghen heures Leüens zyner M^t gedaen hebben ende voir deze tegenwoirdighe tyt veriaecht, gebannen vuyten Lande ende heure goederen geconfisquiert zyn, alles onder tpretext van religie, die onse voirñ: Calomniateurs ende quaetgunders segghen te hebben; ende soo veel jn heur luyden Is, als in eenen holden aep, die sit en grint op zyn tanden, ten ware dan, dattet die religie ware, van blasfhemie, diesüerye Vrauwenkracht ende goed vromeluyden deerlicken te vermoorden mit meer andere diergelycke boosheden ende ongeregeltheden wair jnne zyluyden al tsamen genoechsame promoüeerende Doctoren zyn,, Wat hope ofte troost zullen wy dan langher verwachten (:anmerckende al tgene als voirscreüen mit meer andere Exempelen die wy dagelicx mit duysende sien voir onsen Ooghen:) anders dan dat zy dagelicx meer en meer zullen pleüeteren ende voirtvaren jn heurluyden Tyrannye ende boosheyt,

Ten

Ten zy dat dair inne wordt voerfieh, deur zulcke middelen als God deur zyne godtlicke genade ende barmherticheyt dair toe zal gelieuen te fchicken ende voeghên, dair an wy oick niet en behoiren te twyffelen angefien dat onfe Zaken voir God ende alle Menfchen, zyn oprecht, goet ende rechtveerdicht. Al dit voirfcreüen geconfidereert, ende Infonderheyt regardt genomen dat wy van God mit zyn geroepen Int getal der vromen, als ons niet hebbende gegeüen een Kleynder Herte int lyff, als an onfe voirvaderen, dewelcke altyts in heuren tyde hebben befchutt ende befchermt die tranquilliteyt ende Liberteyt heures Vaderlandts, Ende wy Hn als nakommelingen, voir God ende die Menfchen zulcks te doene oick fchuldich zyn, hebben niet konnen onderlaten om onfer Eeren wille, Tott befchuttinge ende befcherminge van ons Wyf ende Kinderen, ende Infonderheyt totte Welüaert ende tranquilliteyt van der Gemeynte, mit zulcke eene zoo rechtveerdige Zake, Te onderfoucken een Yder In zyn particulier die cleyne macht ende vermoeghentheyt, die In ons noch als Reste, gebleüen mach zyn, ende dat tot vorderinge ende redresfemente onfes Vaderlandts, mit fampt die Vryheyt, ende Liberteyt van dien, oick te moeghen ftellen alle arme bedruckte ende Veriaechde Mensfchen wederom In Rust Vrede ende tranquilliteyt, Ende om dieswille dat tot zulcken Zaken grootelicx van nooden Is te doen eenige Vergaderinghe van penningen; hebben niet konnen onderlaten vuyt fuyüere en reyner Confciencien te Contribueren een yder van onz naer zynen Armen Vermoeghen, Ende hoewel dat zoe geringhe fomme van ghelde niet fo

en is om Krych te voeren teghen onsen Vyant Morisque, Verhopen nochtans dat der goedegher barmhertiger God, deur zyne Godlicke genade onz nemmermeer werdt verlaten, Ende dincken dattet beter zy te sterũen opt bedde aller Eeren ende vromicheden mit zoe eene rechtveerdighe Zake, als te worden Slaũen aller Slaũen Ende boũen al tgene des wy in deser zaken schuldich zyn te doene, werden oũerkommen een eeuwich Loff prys ende Eere, mit hulpe van Godt, die vryheyt ende Liberteyt onses Vaderlandts ende die verlossinghe aller armer geũanghenen, niet en twyffelende alle vrome ende rechtveerdige menschen, Considererende tgene als voirsz, en zullen niet willen onderlaten, een yder na zynen vermoeghen heure Eere ende Conscientie hier inne te quyeten; Biddende den Almachtig God dat hy deur zyn Godlicke kracht, dese onse Zaken zoe wilt vorderen ende regueren, dat zy moeghen geschien tott zynder Eere ende glorie, ende tott onser aller Salligheyt.

Geconsidereert tghene hier boũen verclaert is ende tot zelũen eynde vuyt rechter genegenheyt ende Consciencie zyn wy ondergeschreũe promptelicker willens te Contribueeren die soñe van twelf duysent Carolus guldens.

H: DE BREDERODE.

E Ge-

Geconsidereert al tgene als voirschr Consentere ick onderscreũen te Contribueren vuyt zuũere Conscientie vier hondert gulden brabants.

ADOLF VAN DER AA.

Aangemerckt als boũen zoe beloũen ick bereyt te Contribueren de sõme van twe hondert brabãts guldens.

CHRISTOFFEL VAN LEEFDAEL.

Geconsidereert tghene als voirscreũen beloue ik onderteykent te Contribueren vuyt zuũer Conscientien vier hondert gulden brabants.

ALBRECHT VAN HUCHTENBROUCH.

Geconsidereert alles voirscreũen beloũe ick onderscreũen te contribueren vuyt zuũer consciẽ hondert golden Croonen.

DIERICK VAN HAEFTEN.

Geconsidert tgene als voirscreũe Consenteere ick onderteykende vier hondert gulden brabants te contribuere.

DIEDERICK SONOY.

En

En Ick onderſcreue ben te vreen en Contribueren ten Eynde voorſch^r. In promptis hondert Carolus gulde.

WILLEM VAN ZEUEBERCH.

Ic CRISPINUS VAN ALBRUCX beloſe twee hondert fl^ins mit myn perſoen.

Ick A DOMBERCH beloſe hondert Croonen mit ſamen myne perſoen.

1567

Aanteekening.

In het oorſpronglijk ſtuk ſtaan de naamen en bijſchriften in deze orde naast elkanderen:

C. van Albrucx.
C. van Leefdael. D. Sonoy.
H. de Brederode.
A. van Huchtenbrouch. A. Domberch.
A. van der Aa. W. van Zeneberch.
D. van Haeften.

K.

Verbond der Edelen ten jaare 1565, *naar de opgave van* P. BOR, *Nederlandsche oorlogen II boek*, *fol.* 38.

❁ ❁ ❁

EEnen yeghelycken zy kundigh die desen tegenwoordighen Brief zullen sien ofte hooren lesen, dat wy hier-onderschreven hebben behoorlyck ende ten vollen veradverteert ende geinformeert geweest, hoe dat een hoop vreemdelinghen, ende geensints geaffectioneert ten welvaren van den Lande van herwaerts-over, niet tegenstaende datse geen groote sorge hebben van de eere ende glorie Gods, ende oock mede van het welvaren van de Ghemeente, maar alleen soecken te versaden haer eyghen ambitie ende gierigheyt, jae al ist tot kosten van den Coningh ende van alle syne Ondersaten, nochtans voor haer nemende valschelyken de groote affectie die sy hebben tot het onderhoudt van het Catholycksche Gheloof, ende de eendrachtigheyt van 't gemeen volck, hebben so veel verworven van syne Majesteyt, deur middel van schoon bewys ende valsche onderwysinghe, dat hy hem heeft laten persuade-

ren,

ren, te willen teghens synen eedt ende hope, in den welcken hy ons altoos heeft onderhouden, niet alleenlyck gheensins versoeten, die Placcaten eertyts ghemaeckt opte Religie, maer deselve mede te reforceren ende stercker te maken, ende besonder in te brengen met alle gewelt d'Inquisitie, de welcke niet alleenlyck en is onrecht ende contrarie allen Rechten Geestelycken ende Wereltlycken, ende verre te boven gaende de aldergrootste Barbarye die oyt gepractiseert is geweest onder de Tyrannen, maar oock sulcke dat sy niet en souden moghen dan te strecken tot grooter oneere des naems Gods, ende tot een gheheel verderffenisse ende desolatie van deze gantsche Nederlanden: Alsoo dat onder het dexel van valsche hypocrisie ofte gheveynstheyt van sommige, sy souden te niete doen alle ordonnantien ende Policien, souden krencken alle authoriteyten ende machten van alle oude Wetten, Costumen ende Ordonnantien, over langhe van alle ouden heerkommen ghepractiseert, souden oock wegh nemen, om vryelyck in de Staten van den Lande te spreken, souden te niet doen alle oude Privilegien, Vryheden, Immuniteyten, souden oock niet alleen maecken de Borghers ende Inwoonders van dese Landen eeuwige ende ellendige slaven van de Inquisiteurs, volck van geender estime, maer onderbrengende sonderlinghe d'Overheydt, Officieren, ende alle den Adel in de ghenade van heur doorsoeckinghe ende visitatie, ende eyntelick souden stellen alle goede ende ghetrouwe Ondersaten van den Coning in merckelycke en continuele periculen van heur lyff ende goet. Door welcke middelen niet alleene de eere Gods,

ende het heylighe Catholycke Gheloof ('t welck sy luyden nemen voor te staan) soude grootelick wesen gheinteresseert, maar oock de Majesteyt van den Coning ons Hooft, soude wesen vermindert, ende hy in groot affet ende peryckel om te verliesen alle synen staet, ter oorsaecken dat de gewoonlycke treffelycke hanteringe ende koopmanschappen souden cesseren ende stil liggen, d'ambachten te niet gebracht, de Garnisoenen ende de frontier-steden weynigh verseekert, het gemeene volck altydt ghemuteert tot contumelie ende muterie: metten kortsten, en souder niet konnen naevolghen, dan een afgryselycke confusie ende ongheregeltheyt in alle dinghen. Wy, hebbende alle dese saeken wel gewichtight, ende rypelick geconsidereert, ende voor ooghen nemende de beroepinghe tot welcken wy zyn gheroepen, ende tot het devoir ofte behooren, tot welcke ghetrouwe Vassalen van syne Majest. ende sonderlinghe de Edelluyden, zyn ghehouden (de welcke in dese sake zyn assisterende syn voorseyde Majesteyt, om deur heur gereede ende willighlycke diensten te mainteneren ende voor te staen zyn authoriteyt ende grootheydt int voorsz, en welvaren van 't Lant,) hebben geacht, ende noch mitsdesen achten, dat wy onse behooren niet en mogen voldoen, dan alleenlycken wederstaende ende teghenkomende de voorschreven inconvenienten, midts oock soeckende om te voorsien tot verseeckertheydt van ons lyff ende goet: ten eynde omme niet uytgeset te wesen tot een aes, ofte roof van alsulcken, de welcke onder het dexel van de Religie hen selfs souden willen ryck maken met ons goet ende bloet, door welcke redenen

nen wy hebben ghesloten ende met ghemeender stemmen voorgenomen, om te maeken een heylighe ende uytterlicke confederatie ende alliance, belovende ende ons verbindende d'een aen d'ander met solemnelen eede, om te wederstaen met alle onse macht de voorsz. Inquisitie, dat deselve Inquisitie niet en zal worden ingevoert in eenigher manieren, het zy heymelick of openbaer, het zy onder wat dexel, coleur ofte naem het soude mogen wesen, al waer 't onder 't dexel van Inquisitie, visitatie, decreten, oft placcaten, oft eenighsins anders: maer om de selve alles te niet te doen ende grontlick uit te royen, ghelyck een moeder, begin, ende een oorsake van alle ongerechticheyt ende ongeregeltheyt, bysonder hebbende voor oogen die van het Coninckryck van Napels, de welcke soo veel hebben verworpen, tot grooter vertroostinge van haer Lant. Protesterende niettemin in goeder conscientien voor Godt ende allen menschen, dat wy niet van meeninghe en zyn in geenderhande manieren yet te attenteren oft ter handen te trecken eenighe saecken, welcke souden mogen strecken tegens de eere Gods, ofte tot verminderinge van de grootheyt ende Majest. van den Coning, ofte syne Staten, maer ter contrarie dat onse voorseyde intentie anders niet en is, dan alleenlycken omme voor te staen den Coningh ende synen staet, ende omme te bewaren alle goede orderen ende policien, wederstaende soo veel wy sullen kunnen alle seditie ende oproerte van de gemeente, monopolien ende partialigheden. Welcke Confederatie ende alliantie wy hebben gheloost ende ghesworen, ende als noch beloven ende sweeren t'onderhouden geheel vastelick ende

de onverbreeckelyck, eeuwelyck ende tot allen tyden continuelycken so langh als ons 't leven duert, nemende den Almoghenden Godt tot eenen ghetuygh op onse conscientie, dat wy noch met wercken, noch directelyck noch indirectelyck, met onsen weten ofte wille niet en sullen hier tegen contrarieren oft teghens doen, in eeniger manieren, ende omme deselve confederatie ende alliantie te ratificeren ende stedes te maken int eeuwigh: wy hebben gelooft, ende ghelooven mitsdesen, die een den anderen alle assistentie met lyf ende goet, als Broeders ende getrouwe gesellen, die handthoudende d'een aen d'ander, dat niemandt van de onse oft van onse gheconfedereerde sal worden ondersocht, onteert, getourmenteert oft vervolght, in geender wyse, noch aen lyf noch aen goet, omme eenige respecten spruytende uytte genoemde Inquisitie, oft eenighsins ghefondeert op de Placcaten, tenderende tot die selve oft ter oorsaecke van deser onser confederatien. Ende soo verre daer eenighe molestatie oft persecutie valt aen eenige van onse Broeders ende Gheallieerde, van wien ende in wat manieren 't selve soude moghen geschien: Soo hebben wy gelooft, geswooren, ghelooven ende sweeren hem te assisteren in sulcke, alsoo wel met onse goeden (jae dat meer is, met alles wes in onse macht is) sonder yet te sparen, ofte eenige exceptie oft subterfugie, hoe die soude mogen wesen, alles alsoo oft voor ons eyghen persoone ware, verstaende ende bescheyden wel uytdruckelycken, dattet ons niet sal voorderlick zyn, om ons te willen exempt maken, oft vry ende ontbonden achten van dese onse voorseyde confederatie, wanneer die selve

ver-

vervolghers oft molestateurs souden willen bedecken haar persecutien onder een ander coleur oft pretext, gelyck of sy niet en pretendeerden dan alleen te straffen de rebelligheydt, oft andere diergelycke decksselen hoe die souden moghen wesen, als ons metter waarheyt blyckt dat diergelycke occasien zyn gheprocedeert oft ghekomen uytte boven geschrevene saken, alsoo dat wy mainteneren ende verstaen, dat in die en diergelycke saeken niet en mach geimputeert worden eenighe Crime van rebelligheyt, gemerckt dat die oorsake procedeert uyt eenen heyligen yver ende loflyker begeerte, om voor te staene de glorie Godts, ende de Majesteyt van den Koningh, ende tot ruste van de Gemeente, ende verseeckeringhe van ons lyf ende goet: Welverstaende nochtans, ende belovende d'een d'ander; dat een yeder van ons in derghelycke exploicten hem ghedragen sal tot ghemeen advys van alle de Broeders ende Verbondt-genoten, oft aen de gene die daer toe sullen wesen ghedeputeert, ten eynde de heylighe vereeninghe onder ons zy gemainteneert ende onderhouden, ende 't selve dat gedaen wort by gemeene consent ende stemmen, mach wesen soo veel vastigher ende bestendigher, in tuyghnisse van welcker confederatie ende alliantie, wy hebben aengeroepen, ende aenroepen den alderheyligsten Godt, Schepper des Hemels ende der Aerden, als een Richter ende ondersoecker onser conscientien ende herten, de welcke siet, kent, ende weet dit onse voornemen ende resolutie alsoo te wesen, den selfden biddende ootmoedelyck, dat hy ons door syne kracht van boven wil onderhouden in een vaste

ftantachtigheyt, ende ons alsoo wil geven eenen geest der wysheyt ende discretie, om alsoo voorsien wesende van goeden ende rypen raedt, ons voornemen mach wesen voleynt tot een goet geluckig eynde, d'welck hem selven sal draghen tot de glorie van synen naem, tot dienste van de Coninckiyke Majesteyt, tot vrede ende ruste van het ghemeene welvaren, ende tot saligheydt van onse zielen, Amen.

L.

Verbond der Edelen in 't jaar 1565, zoo als 't zelve gevonden wordt bij J. F. LE PETIT, *la grande Chronique de Hollande, Zelande &c. tom. II livr. IX, pag. 88, 89.*

* * *

Comme ainsi soit que depuis n'agueres on soit deüement informé, & que l'on sçait de vray, que certains personnages pervers, cauteleux, & malicieux, pretexans faussement le grand zele qu'ils ont à l'entretenement & augmentation de la Religion & foy catholique, & de l'union du Peuple: mais tachans seulement de rassaisir leur insatiable avarice, ambition, & orgeuil insupportable, ont par leurs parolles emillées, & faux donné à entendre, si bien sceu persuader au Roy nostre Sire, nonobstant quelques remonstrances au contraire qu'on luy ayt faittes: que contre le serment que sa Mate à fait à Dieu, & à ses fidelles suiects des Pays bas, Il ayt à toute force voulu introduire & imposer la pernicieuse Inquisition, laquelle est non seulement desraisonnable, & contraire à tou-

tes

tes loix tant divines que humaines ; mais ausſi ſurpasſant toutes les rigueurs & cruautez que iamais ayent par cy devant praticqué les plus cruels Tyrans infidelles & payens. Et laquelle ausſi ne peut redonder qu'au grand deshoneur du nom de Dieu, & à la perte, deſolation, & ruine totale desdicts Pays bas, porautant qu'elle reduit toute autorité & Jurisdiction ſous la puisſance des Inquiſiteurs, rendant toutes perſonnes perpetuels & miſerables esclaves, expoſant tous gens de bien en continuels & evidens danger de leurs corps & biens, par leurs recherches & viſitations. De ſorte que ſi un preſtre, un eſpagnol, ou quelque mauvais garnement veut mal, ou nuyre à autruy: par le moyen de l' Inquiſition il pourra l'accuſer, faire apprehender, voire faire mourir, ſoit à droit ſoit à tort, & confisquer les biens (cela ſ'entend touſiours) du plus homme de bien du monde, ſans qu'il puisſe eſtre oüy, ny iamais eſcoute en ſes cauſes, raiſons, & deffences legitimes. Parquoy nous ſoubſignez ayans toutes choſes bien peſees & meurement conſiderees, avons eſtimé & eſtimons eſtre de noſtre devoir (comme de raiſon) d'obvier ausdits apparens & intollerables inconveniens, & par bons moyens pourvoir à la ſauveté de nos biens & perſonnes, afin de n'eſtre expoſez en proye, à ceux qui ſous pretexte de religion, ou Inquiſition, ſe voudroyent enrichir aux deſpens de nos biens, ſang, & vie. A raiſon dequoy avons adviſé de faire & faiſons une bonne, ferme, & ſaincte alliance, & confederation: nous obleigeans & promettans l'un à l'autre par ferment ſollemnel, d'empeſcher de tout noſtre pouvoir que ladite Inquiſition ne ſoit maintenüe, ou receüe en ſorte que

que ce ſoit, publique, ouverte, ou cachée, ou ſous couleur, ou couverture que ce puisſe eſtre, & fut ce ſous le nom ou umbre d'Inquiſition, viſitation, placcarts, mandamens, ou autre pretexte quelconque. Mais du tout l'abolir entant qu'en nous ſera, l'extirper & desraciner, comme la ſource de tout deſordre & iniuſtice. Faiſons neantmoins proteſtation devant Dieu & les hommes, en bonne foy & conſcience, que nous n'entendons aucunement d'entreprendre aucune choſe qui pourroit tourner au deshoneur de Dieu, ny à la diminution de la grandeur du Roy, ou des ſes Eſtats: ains au contraire, que noſtre intention n'est ſinon de maintenir le Roy & ſon Eſtat, de conſerver tout bon ordre & police, reſiſtans entant qu'en nous ſera, à toutes ſeditions, tumultes populaires, & revoltes. Laquelle confederation & alliance, nous avons promis & juré, & desmaintenant la promettons & iurons d'entretenir ſainctement & inviollablement, & à tousiours tant que vivrons en ce monde, Prenons le Dieu Tout-puisſant pour tesmoin ſur noz ames & conſciences, que de fait ny de parolle, directement, ou indirectement, de noſtre ſceu, ou volonté n'y contreviendrons en facon quelconque que ce ſoit. Et pour icelle alliance ratiffier, & rendre ſtable & ferme à iamais, nous promettons l'un à l'autre toute asſiſtence de corps & de biens, comme freres & fidelles compagnons, tenans la main l'un à l'autre, que nul d'entre nous confreres & confederez, ne ſoit recherché, tourmenté, ou preſequté en facon ou maniere aucune, ny en corps, ny en biens, pour aucun reſpect procedant de ladite Inquiſition, ou aucunement fondé ſur les placcarts tendans à icel-

icelle, ou bien à cause de ceste nostre Confederation. Et en cas qu'aucun moleste ou perseqution advint à aucuns de nosdicts confreres, confederez, & alliez, en facon aucune que ce soit, nous promettons & jurons à Dieu, de l'assister en tel cas, en tout & par tout, de corps & de biens, sans rien y espargner, & sans subterfuge ou exception quelconque, & tout ainsi comme si ce fut pour noz personnes propres: entendans & specifians bien expressement que ne servira de rien, pour nous exempter ou absoudre de nostre confederation & devoir, là où lesdits persequteurs, ou molestateurs voudroyent couvrir les persequtions, ou molestations de quelque autre couleur ou pretexte, comme s'ils entendoyent sinon punir la rebellion, ou autre samblable couverture, quelle qu'elle puisse estre: pour veu qu'il nous apparut vray samblablement, que l'occasion est procedée des causes susdites: d'autant que nous maintenons, qu'en tels & samblables cas, n'y peut estre pretendu aucun crime de rebellion, veu que la source procede d'un sainct zele, & loüable desir de maintenir la gloire de Dieu, la Majesté du Roy, & le repos publique, avec l'asseurance de noz corps & biens, & la deffence de noz familles femmes & enfans, ausquels Dieu & nature nous obleigent. Entendons toutefois & promettons l'un à l'autre, que un chacun de nous en tous samblables exploicts, se rapportera au commun advis de tous les freres & alliez, ou de quelques uns, lesquels à ce seront commis & deputez, afin que ceste saincte union soit tousiours bien & sainctement entretenüe, & que ce qui se fera par commun accord soit tant plus ferme & vaillable.

En

En tesmoignage & asseurance de nostredite Confederation & alliance, nous invoquons le tres-sainct nom de Dieu vivant, Createur du ciel & de la terre, & de tout ce qu'est en iceux : comme Juge & scrutateur de noz coeurs, consciences, & pensees ; & comme celuy qui cognoit que tel est nostre desir & resolution, le suppliant humblement, qu'il luy plaise de nous donner la grace de son sainct Esprit, afin que toutes noz actions & entreprises, puissent avoir bonne & heureuse yssue, à l'honneur de son tressaint nom, au repos, & tranquillité publique, & au salut de noz ames, Amen.

Brief

M.

Brief van Koning Filips aan het Hof van Friesland, den 31 July 1566; te vinden in het Leeuwaarder Plakaatboek No. 168, en medegedeeld door den Heer G. F. Baron Thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg, Grietman van Menaldumadeel enz.

* * *

By den Coninck.

LIeue ende getrouwe. Hebbende verstaen hoe dat enyge van Adel aldaer, zynde gesolliciteert van sommige quaetwillige, om mede van heur verbant ende confederatie te weesen, tselue geweygert ende affgeslaegen hebben, zonder daer mede hun te willen moyen; en hebben nyet willen laeten v by deesen te kennen te geuen hoe aengenaem ons dat geweest is, ende wat dienst zy ons daer mede gedaen hebben, dwelcke, in tyden ende wylen, wy oick gedachtich willen zyn, ende sult ghy, alst te passe coemen sal, tselue hemluyden moegen doen verstaen; ende voorts die zel-

zelue ende andere vermaenen, dat zy in de goi-de wille volhardich blyuen, ende hun wachten van den geenen, die, onder tdexel ende schyn van enyge dingen, nyet en zoucken dan tLandt in oproer ende confusie te brengen; tegens denwelcken wy v oick belasten naerstelyck toe te zien, gelyck wy wel betrouwen dat ghy zult doen, verbeydende middele tyt onse compste derwersouver, die wy hoopen met der hulpe Goids wel cortlingen zyn zal.

Lyeue ende getrouwe God zy met v. Gescreuen int Bosch van Segouia, den lesten July, Anno XV^c LXVI. (:ondergeteyckent:) PHILIPPUS. Ende nog wat leger *Cortewyle.*

Op ten rugge stondt gescreuen.

Onsſen Lieuen ende Getrouwen, den President ende Luyden van onsen Raide in Vrieslandt.

Accordeert mitten principale

(:get:) S. NICOLAY.

N.

Remonstrance ofte vertoogh aen den grootmachtigen Coninck van Spaengen &c. op de Requeste by den Edeldom der Co. M. erf-nederlanden den 5 April 1565 aen myn Vrouwe de Hertoginne van Parme regente &c. gepresenteert, in dewelcke verhaelt ende verclaert zyn de lasten ende inconvenienten rysende wt der Inquisitie ende placaten in de voorsende landen ter executien gestelt.

De selve Remonstrantie dient oock om te confuteren seker poincten van der Moderatie geconcipieert op de Placaten, ende den Staten des landts van Vlaendren binnen Gendt den 11 Meye 1566 voorgehouden.

Wter Fransoysche in Nederlantsche sprake overgeset door M. J. L.

1566.

✿ ✿ ✿

Aen

Aen den Coninck.

Ghenadighe Heer, hoewel dat wi niet en twyfelen dat wylen de Keyſerlycke Maieſteit van ſaliger gedachten uwen vader, ordinerende de placaten op t ſtuck van der Religie, en heeft beweeght geweest door een vierige liefde om te onderhouden t Catholic gheloove, de eere Gods te vorderen, de ſecten, ende ketterien nieulicx herwaerts over oprysende wt te roeden, ende alle ſaken in goede ordinantie ende begerlycke eendrachtigheyt weder te ſtellen, ende dat U. M. ooc geroert is geweest door gelyc opſicht, tot onderhoudinghe van dier, willende deſelve als nu niet alleenlyck ſcherpelick doen obſerveren, maer oock daer bi doen voeghen donderhoudinghe van den Concilie van Trente om te beter ende geringer te comen tot haerder meeninge. So hebben nochtans wy ſeer ootmoedige ende onderdanighe onderſaten van U. M. die voor alſo vele als onſe beroepinge aengaet, begeren ooc te voorderen uwe voorſchreven meeninge ende vierigen yver, door alle middelen die ons mogelyck ſyn, aenſiende de ſtaet van uwe landen van herwaerts over in groot peryckel van menigerande inconvenienten die over ons hooft ſyn hangende, niet alleene door de groote bloedtſtortinghe die dagelycx in deſe Nederlanden ter cauſe van der Religie geſchiet, ende heeft gedaen geweest over XIII iaren herwaerts met alder wreetheyt

Jan ende Hendrick twe Augustiner monicken te Brussel verbrant den 1 *Iuly* 1523.

als door brant, sweert, water ende bast, ende alderley andere manieren van tormenten, maer oock om de groote volstandicheit van den ingeseten der voorschreven landen van herwaerts over, de welcke veel liever hebben duysent dooden te liden ende al haer goet te verliesen dan alsulcke slavernie iock ende benauwinge van haerlieder conscientie te verdragen, welcke sake tenderende is tot een groote verdervenisse ende verwoestinghe van den geheelen landen.

So hebben wy ons begeven om naerder te overleggen ende considereren de meeninge van wylen de K. M. ende de uwe, maer geconfereert hebbende den tyt in de welcke de voorschreven placaten eerst wtgegeven syn geweest met desen tegenwoordigen tyt ende de gront van deselve placaten ingesien hebbende, so bevinden wy dat de voornoemde wilen K. Karel van hoochloflycker gedachten, soude (in dese grote affectie ende begherte die hem hier toe verweckende was) gefondeert geweest hebben op vele impertinente ende insuffisante aenbringingen ende instructien, gedaen door de gene die de sake noch qualyck gegrondeert hadden of niet en kenden de opinie van den ghenen diese met crimen van heresie en oproerte besculdichden of emmers henlieder particuliere passien ende genegentheden volgden, niet achtende bi wat middel het ware, bi also verre als sy geraken mochten t einde van haerlieder voornemen, twelcke alleene was om geheel ende al wt te roeden ende te niete te doen de leeringhe ende opinien

van

van den genen de welcke dunckende salich te doen, hun verscheyden ende afgesondeert hebben van de Roomsche kercke, ende daer of geheel ende al de gedenckenisse te doen vergaen, ende om tselve te volbrengen hebben sy gevolght gheweldige ende extraordinare middelen, hoewel dat sy daer mede hun voornemen geensins gevordert en hebben, maer dat meer is hun selven (useerende ongewoonlycke manieren van procedúren ende vonnissen die oock geensins metter equiteyt ende iusticie noch met den rechten ende Previlegien van desen lande over een comen) alle de werelt suspect gemaect, als of sy niet die eere Gods, de salicheydt der sielen, ende onderhoudt van der iusticie gesocht hadden, maer haer eygen bate, profyt ende vorderinghe met een confusie van allen dingen, ende door desen middele hebben sy oorsake gegheven van vermenichfuldinge van alderhande Secten ende Ketterien, ende de deure geopent tot beroerte ende tweedracht die men daghelicx siet soo meer ende meer oprisen, niet sonder merckelycke perycúlen van een sware nakende verderffenisse des Landts van herwaerts over.

Waeromme, overlegghende ons devoir ende beroepinghe daer door wy gehouden ende verplicht zyn tot God, tot U. M, ende tot ons vaderlandt, hebben gedacht dat men ons met goeden rechte soude moghen beschuldigen van ontrouwicheyt, indiens wy U. M. niet opentlick te kennen en gaven de staet van der saken van herwaerts over

 der

der Religie belangende, seer ootmoedelick biddende dat U. M. believe in tyts daer inne te voorsien, ende daeromme ons betrouwende op U. M. goedertierenheyt ende voorsichtighe wysheyt, die opsicht nemen sal op de nootsakelickheyt van den teghenwoordighen tyt, so hebben wy ons verstout U. M. te vertooghen die eenige ende aldersekerste remedie, door welcke men soude mogen voorcomen de voorschreven inconvenienten, ende dat voor also vele als wy connen bevinden door de experientie ende kennisse die wy hebben van den saken van herwaerts over, ende hoewel dat wy niet en twyfelen daer en sullen sommighe wesen die door eenige onbedachte vlericheyt of door eenen boosen aert ende begeerte van alle saken in beroerte te stellen, om in geroert water (also men seit) te mogen visschen, sullen U. M. willen ontraden ons ghehoor te geven, so hopen wy nochtans dat uwe Mayesteyt meer acht nemen sal op de goede ende equitable redenen van onse sake, dewelcke niet voorts en coemt dan wt een liefde totter iusticie ende begeerte die wy hebben om uwer hoocheyt ende den welvaert van den lande voor te staene, dan op haerlieder rappoorten ende gedichte leugenen. Want het is genoech bekent dat een achtbare ende princelicke duecht is in een costelicke ciraet van een grootmachtigen Coninc te aenhooren de clachten, requesten, advertissementen, remonstrancien van synen ondersaten bysonder als die de saken van der religie ende iusticie angaen, ende

Herodian. in den I bouck. Suetonius in leven van Octavius ende Tiberius Keisers van Romen.

dat

dat so veel te meer, om dat U. M. bi so- *In de Blide*
lemnelen eede beloeft heeft geen Requesten, *incomste.*
doleancien, waerschouwingen ofte remon-
strancien die men U. M. presenteren sal,
qualick te nemen, ende oock niet toe laten,
dat men in toecomende tyden eenige moey-
te oft verdriet den Requiranten ende Re-
monstranten sal andoen, om saken by hen
vertoont. Twelc ons so vele te meer doet
verhopen dat U. M. ons niet alleene goedt
ende genoechsaem gehoor sal geven, maer
ooc voor goet nemen onse voorgaende Re-
queste ende dese tegenwoordige Remon-
strancie, dewelcke alleenlick tendeert totter
eere Gods, onderhoudinge van der insticien,
vermeerderinge van uwe hoocheit, ende
gemeyne ruste ende vrede van uwen on-
dersaten. Te weten, dat wi in alder oot-
moedicheyt begeren U. M. te vertooghen,
dat de voorseyde Placaten ende alle formen
van Inquisitie, hoewel dat sy ter goeder
meyninge gemaeckt syn geweest, en connen
nochtans geen stadt grypen in de landen van
herwaerts over, na de gelegentheit des tyts,
ende dat om vele ende diversche redenen
de welcke U. M. sal believen te overleggen
ende wel te considereren, inder manieren als
die bi ons hier gestelt syn. Aen U. M.
begerende ende seer ootmoedelick biddende,
inghevalle dat wi met levende redenen ende
die op de waerheit ende gerechticheyt ghe-
fondeert syn, merckelick bewysen dat de
voorschreven Placaten gantsch onnut syn,
ende daer en boven contrarie den welvaert
ende gemeine beste van den lande, der con-

 ser-

servatien van uwer hoocheyt, den Goddelicken ende Weerlicken rechten, ende oock de Previlegien van den lande van herwaerts over (die U. M. beloeft heeft te onderhouden) ende dies achtervolgende met haer brengende ende causerende een generale destructie ende verderffenisse, waer af dat men alreede groote beginsels siet, dat U. M. eer opsicht hebbe totter iustitie ende gerechticheyt ende tot de welvaert ende behoudenisse van haer arm verdructe ondersaten, dan op de genegentheyt ende passien van sekere particuliere persoonen, ende op tghene dat in voorleden tyden geadviseert ende geschiet is gheweest als de placaten ende Inquisitie eerstmael geadmitteert waren, niet om dat mense voor goet bevant of datse ter equiteit ende den rechten gelickmatich waren, maer op een verhopen alleenlyck dat den tyt eindelinghe sonde ontdecken de grouwelicke ende excessive rigùren metgaders tcleyn fondament van de placaten ende Inquisitie, ende also U. M. versoetende, soude een sachter, nutter, ende bequamer remedie mede bringen, ende dat ten opsiene van dien U. M. believe de voorschreven placaten metter Inquisitie gans te nieten te doene ende machteloos te maken, ende duer andere sekerder, sbeter ende gerettiger middelen in sulcker vougen op 'tfait van de religien te voorsien als dat de name Gods daer duere gheeert sy, syn kercke wedergebrocht tot eenicheyt ende eendrachticheyt, de benaude ende verdructe conscientien van den armen volcke tot een heylighe

In de Blide incomste.

vry-

vryheyt hercomen mogen, dabusen gheweert, ende de Iustície in haer geheel weder gestelt synde, dat men onder u volck overal eenicheyt, ruste ende vrede mach sien floreren, dat doende so sullen U. M. ondersaten grootelicx veroorsaeet syn God almachtich eenpaerlic te bidden voor de Godsalige welvaert ende voorspoet der selver, beweeght synde door een so groot ende inestimable welvaert, hun lyf ende goet met alderley danckbaerheyt ende een seer ootmoedighe ende ghestadighe ghehoorsaemheyt tot den dienste van U. M. te stellen.

Ende om claerlyc te betoogen tgene des voorseyt is op dat U. G. M. te beter ende lichtelicker mach kennen de groote redenen die wy hebben in de requeste, so sullen wy op tcorste wtleggen de principale pointen van de placaten die ons aldermeest beswaeren. Ten eersten daer is een groot getal van verboden boucken ende sal noch meerder wesen daer bi gevoegt synde de gene die nieuwelick bi de ghedeputeerde van den Concilie van Trente oft eer door den Paus verboden syn. Noch is oock geinterdiceert dat men in syn huys gheen vergaderinghen sal houden, sonder nochtans te spesificeren wat getal van volcke voor vergaderinghe sal gehouden worden. Desgelicx dat niemant en spreke, communicere noch en disputere van der heilighe schriftuere, of saken den geloove aengaende tsy int openbare oft int secrete, sonderlinge in twifelachtige of swaere ende difficile materien ten waren Docteurs, Bachuliers van Loven ende dierghe-

 lyc-

lycken, ende dese verbiedinge en syn niet gedaen op de pene van den geestelycke ban, ofte eenige pecuniaire beteringe, gelycke men in voortyden de openbare ketters plach te castien, maer op confiscatie van lyve ende goeden, ia dat meer is, dat die ghene die volherdich ende constant bliven by eenighe opinien conforme den verboden bouckken, sullen so wel vrouwen als mans met den viere van levenden live ter doot gebrocht syn, maer indiens sy hen seggen berou te hebben ende afgaen, sullen de mans onthalst ende de vrouwen levende gedolven worden, 'tgoen in alder manieren verbuert blyvende, niet teghenstaende eenighe privilegien ofte vryheden ter contrarie. Ende is verclaerst dat de receptateurs ende aenhouders van suspecte persoonen int geloove, tsy darse geconvinceert syn ofte niet, of die deselve cleeden, alimenteren, sullen gestraft worden, by verbeurten van den lyve ende confiscatie van den ghoeden als fauteurs van ketters, welcke pene ooc stadt grypt op de gene diese niet terstont ende sonder delay aenbringen aen de Inquisiteurs ende officiers van den Bisschoppen, sonder aenschou te nemen op maechtschap, aliance, gebuerschap ofte eenige sonderlinghe kennisse, ordinerende dat men de aenbrengers sal gheven van den goeden den aengebrochte ende de verwonnen persoonen toebehoorende (de somme van hondert ponden grooten niet excederende) de rechte helft, ende indiens sy de voorseide somme passeren, den thiensten penninc van dien, met expresse interdictie ende verbot

re-

requeste te mogen presenteren ter excuse verantwoordinghe ofte hulpe van den fugitiven. Boven dien is bevolen alle rechteren ende officiers hooghe iustitie hebbende voorts te varen tot executie van alsdies voorschreven is, sonder dat sy vermogen de penen hier voren verhaelt te versoeten, modereren ofte veranderen op verbuerte van haer officie ofte iurisdictie, ende verclaerst te syne inhabil om voorts eenige staten ofte officien te vercrygen. In dat meer is haer is oock bevolen sonder dissimulatie ofte vertreck, alle gunste, faveur, bistant ende assistentie te doen den Inquisiteurs ende ordinaire officiers van den Bisschoppen, Officiaels, Segelaers, Promoteurs en andere int bedienen van haerlieder officie, te apprehenderen ende in seker hechte van vangenisse te leggen die de Inquisiteurs ende gheestelicke officiers sullen als suspect wesende overgeven, ende dat op de voorgaende penen indien daer eenige weigeringe geviele, So dat daer by d Inquisitie opentlick bevesticht is, gelyck men oock claerlick bevinden mach wt de brieven ende het Mandament die onlancx wt Spaignen gesonden syn.

Den 17 Octobris 1565.

Maer het soude te lanck vallen indien men van poincte te poincte wilde verhalen alle de articulen van den Placaten ende d Instructien van de Inquisiteurs, waerom, om de lancheyt te schouwen, so sullen wy alleenlick de Hoofpoincten examineren, Te weten de maniere van procederen die daer voor gehouden is, ende daer naer de qualiteyt van der penen die de overtreders ghestelt syn,

op

op dat U. M. verstaen mach die redenen ende fondamenten daer op de voorschreven Placaten gefondeert zyn ende van wat preiudicie ende quader consequentie soude wesen het onderhoudt van dien.

Aengaande de manieren van procederen; so sal een yegelick bevinden die de sake ten rechte ende sonder affectie wil bemercken ende considereren, datse geensins den rechten gelyckformich is ende noch min den Previlegien van den lande van herwaerts over, want om een Inquisitie wel ende wettelick te doene so ist van noode datter veel poincten neerstelick onderhouden zyn, van de welcke hier gheen mentie ghemaect en wordt.

Ten eersten ende voor al so moet den Inquisiteur een ordinaire ende competente iuge zyn van der plaetse daer de misdadighe ten rechte staet of ondersaet is, Ia dat hi oock niet en doe dan in directe consideratie van zynder officie authoriteyt ende vermoghen van dier, of anderfins so soude d Inquisitie niet alleenlick tegen recht ende alle redenen geschieden, maer oock gansch van onweerden ende machteloos wesen. Ende achtervolgende dit recht, so heeft U. M. ghesvooren datse in Brabant niet en sal doen handelen, dan door competente rechters. So dat men niet en vermach yemant te vangen, ten zy dat d officier van den plaetse selver ende alvooren ghenomen heeft volle ende ghenoegsame informatie van der suspicien daer wt hy soude willen vangen, maer in de Placaten zyn in de plaetse van compe-

In de Blide incomste.

petente iugen ende ordinaire rechteren, van der Bisschoppen, gestelt seker Monicken ofte Priesters, by den Paus gecommitteert, den welcken veel beter voegen soude henlieder Abten ende Gardianen gehoorsaemheit te bewisen, oft te singen henlieder Mettenen ende Vespren, dan haer te onderwinden met criminele actien, procesen ende vonnissen. Waeromme U. M. met goede rechte, bi solemnelen eede oock beloeft heeft, dat sy in geenerlei maniere toelaten sal, dat de geestelicke personen in Brabant eenighe kennisse sullen hebben, dan alleene van drie saken, Te weten, van der validiteyt van de Testamenten, van houwelicke compromissen ende van gheamortiseerde geestelicke goedingen, ende heeft alsoo altyts onverbrekelycke onderhouden geweest int selve land, ende gheordineert by alle de Princen U. M. voorsaten by eede sulcx te doen, So dat wylen Hertoge Philips van Bourgoinen by zyn ordinancie ende statuyt van den 17 dach van January, int Jaer 1447 alle de ondersaten van Brabant verboden heeft, op de pene van confiscatie van alle hunlieder goedingen ende lyfstraffe te gebruycken eenighe citatien, sommatien, dagementen oft eenige andere exploten van iustice voor de geestelicke rechters, in wat saken dat sy, ten sy al voren met verlof van de ordinaire officiers van de vier Hoofsteden, ende om saken die in de Previlegien van den selven lande gespecificeert staen, deselve Hertoghe heeft by andere twee brieven van den 20 Octo. 1451 ende van den 27 Novembris

In de Blide incomste.

1457.

1457 fynen onderfaten van Brabant henliedens tebewaren van alle geestelycke jurisdictie, en geensins te ghedoghen dat iemant van wat ftaet, qualiteyt of conditie hy fy, fal gedaecht ghemolesteert of beschadicht fyn by de geestelycke jurisdictie, dan achtervolgende donde hercomen, rechten ende coftuimen van Brabant, ende ingevalle dat iemant des contrarie dede dat hy tselve te niete doen ende machteloos maken foude, Jae dat meer is in exemple van andere, ftraffen alle die gene die daer toe fouden ocafien gegeven hebben, welcke faken alle naercomers belooft ende befworen hebben ten eewigen daeghe te onderhouden, fo dat wilen C. Philippus van Castilien U. M. grootvader ten opsiene van dien, geinterdiceert heeft van in Brabant eenige geestelicken conferwatoirien te gebruicken ende by andere previlegien te maken eenighen nieuwe Commisfarisfen in Brabant fonder advis ende confent van de ftaten van den lande, welcke ftecken alle tsamen geconfirmeert fyn geweest by solemnelen eede van wylen de K. C. de vyffte van hoochlooflycke ghedachten uwen vader, ende ooc bi U. M. breeder blikende by de blyde incoemfte, foo wel int particulier als int generale, met claren wtgedruckten woorden van te onderhouden doude Rechten, vryheden ende privelegien fonder daer tegen te doene of laten doen in eenige manieren, maer te niet te doen al tgene datter foude mogen daertegen ghedaen fyn oft in toecomende tyden ghedaen worden, ende alle de meesheeren ende officiers

ders van Brabant hebben oock eenen besonderen particulieren ende solemnelen eedt dies aenghaende. Ende en derf U. M. niet vreemt geven dat die van Brabant so ernstelyc ende in so meniger manieren de gheestelycke belet hebben van te usurperen eenighe kennisse tsy van crime oft anderen saecken, dan van drie stucken hier boven verclaerst, aengesien dat by alle Goddelycke ende werlycke rechten ende by haerlieden eighen wetten, ende ordinantien, tselve soo scherp verboden staet so dat wy niet en connen ghenoech verwonderen hoe datse hen vervoorderen aen U. M. te vervolgen ende versoecken de werlycke kennisse te hebben van heresien oft andere crimnele saecken, ende datse in dit stuck de palen die haerlieder gestelt syn, willen overtreden, andere proceduren ghebruuckende dan den geestelycken ban, iae verstouten hun het sweert te usurperen, vangen, spannen, ende pynen. Wy en disputeren hier niet van tvermogen ende der autoriteyt van de Bisschoppen des Heylichs Rycx oft andere dier ghelycke, de welcke werlycke Heeren syn van haerlieder Landen ende alsulcke richten over hals ende buyck, want wy gedragen ons geerne aen haerlieder hoe datse voor God verantwoorden sullen datse twee sweerden tsamen usurperen ende gebruycken over haerlieder onderstaten, hen selven houdende niet alleene voor geestelicke Bisschoppen, maer oock werlicke heeren Vorsten ende overheyt, den welcken God tzweert belast heeft. Maer *Rom.* 13. aengaende dander Bisschoppen, Deekens, Pries-

Priesters, oft Monicken, de welcke ander middel ghebruucken dan den gheestelycken ban in de plaetsen daer d'ordinaire overheyt is, dien t'sweert van Gods ende van U. M. wegen toebehoort, so ist claer datse daer in de limiten van haer beroepinghe verre overtreden ende passeren, want sien wi niet dat den Apostelen verboden is geweest t'quaet cruyt wt te trecken dat onder de goede cruyden gesaet was, dat is te seggen, de gene die ergernisse deden of heymelyck ketterien stroyden, gelyck dat alle oude leeraers van der kercke wtleggen. Hoewel dat S. Pieter alreede toegeseydt waren de sluetelen van het rycke der Hemelen, soo is hem nochtans verboden t'Sweert te ghebruycken, om dat die metten sweerde slaet, sal metten sweerde vergaen, waer mede Christus te kennen gaf, dat hy niet gheroepen en was om t'sweert eenichsins te usurperen, gelyckformich tgene dat hi te vooren alle syn Apostelen verclaert hadde segghende: de Coninghen ende Princen hebben heerschappie over de hare, so en salt onder u niet syn, ende achtervolghende deese leeringe soo seyt S. Pieter dat die Bisschoppen ende Priesters niet en behooren eenighe heerlycheyt te ghebruycken over die erve van den Heere, de welcke de geloovige syn, welcke leeringhe in de oude kercke soo striktelyck onderhouden was; als datter geordineert is gheweest dat men alle de Priesters die bevonden waren ghewere dragende ende haerlieder eenichsins moeyende ende becommerende met iudicatuere in den ban dede, ende ge-

Math. 13.

c. quantus 23. *q.* 4.

Mat. 26.

Mat. 20.

1 *Petri* 5.

c. 1. 23. *q.* 8 *et sequent. capit.*

gespecificeerd dat die geestelycken personen niet toegelaten is, eenige wapenen oft gewere te dragen wt hen autoriteit noch oock bi de autoriteyt van den Paus van Rome, gelyc dat haerlieder geestelycke rechten met tvoorschreven exempel van S. Pieter confirmeren ende bevestighen. Waer wt dat claerlick blyct dat sy henlieden niet en behooren te onderwinden Inquisitie te doen, oft informatie te nemen, yemant te vangen oft in de weerlicke hant over te leveren, maer wel indien daer een verdoolt is, so is haer bevolen den selven te vermanen, onderwysen, ende weder op den rechten wege te brengen, so duer goede exemplen als duer goede leeringe, gelyck dat wtvercoren vat Paulus Timotheum met synen brief is leerende, waer in hi seer particulierlic ende int lange verclaert het ampt ende officie van eenen Bisschop, ende S. Ioan Chrisostomus in syn boeck van tofficie der Bisschoppen verhaelt seer breet ende int langhe, hoe datse behooren met den Ketters omme te gaen, te weten niet met dreyghementen, cracht, gewelt, maer alleenlick duer treffende vermaninghe wt den woorde Gods genomen, ende die penitenten genadelick te ontfangen, andere die hen niet en willen laeten onderwysen ende onderrichten in den ban te stellen, Want gelyc S. Ambrosius seit, de wapenen van den Priesters en behooren anders geen te wesen dan tranen gebeden ende der gelycke saken, ende haerlieden en is niet geoorloft te gebruycken ander gewere of gewelt. Tselve is ge-

Timothe. 3

Chrisost.

Ambros.

G con-

confirmeert gheweest by vele Concilien, ende namelick by den Concilie van Meaux, waer by dat henlieder verboden is eenige wapenen te dragen. Bi den Concilie van Poictiers zyn in den ban gestelt alle de Priesters die wapenen aandoen, insgelycx ist oock geinterdiceert bi tConcille van Toleten; Ende sonderlinge in de vier Concilien van Toleten staet verclaerst dat geen Priesters vermogen den Princen int feyt van Iudicature by te stane, waer wt dat bloedtstortinghe soude moghen geschien, insgelycx by den elfste Concilie van Toleten is ghesegt dat alle Priesters die henliden eenichsins bestaen sententie te geven angaende bloet, of doer andere laten gheven over wien dat sy, behooren met den ban, met degradatie ende eewige gevanghenisse gestraft te syne. desen achtervolgende, so sien wy dat in de weerlycke rechten gheordineert is by de oude Keysers, dat alle kennissen soo wel van Ketterie als van ander misdaden alleenlick de weerlicke overheyt toebehooren, gelyck alst blyckt in de boecken van de Keyserlicke rechten Codex en Autentycka genaemt, ende de geestelicke personen en hebben anders geen autoriteyt dan van den ban te gebruycken, gelyck men verstaen ende weten mach wt de woorden van den Paus selve, staende in Codice. En oft also niet en ware, maer dat de geestelicke personen autoriteit hadden van henlieden te onderwinden van criminele saken, nochtans int stuck daer questie af is in de Placaten, behoorde met alle rechten ende redenen die stille te stane, ghe-

c. non pila 23 quest. 8 c. quicunque 23 quest. 8. c. 23 de vita et honest. clerici. c. cleric. 23 quest. 8. c. sæpe princip. 23 quest. 8. c. bis a quib. 23 quest. 8.

2 Tomo concil. can. 6 concilii Toletani II.

l. finali C. de summa Trinitate.

ghemerckt datse partie zyn, te meer om datse bi den genen die sy houden ende condemneren als Ketters geaccuseert zyn van Simonie van der heylige Schrift ende Eerweerdighe Sacramenten gevalscht ende gecorrumpeert te hebben, ende van meer andere leelicke delicten, van welcke accusatien behooren hen voor al ende eerst ghepurgeert te hebben, souden sy eenige Inquisitie ofte andere exploicten van iustitie doen, ghemerct dattet gansch onbillich is dat yemandt soude tsamen iuge ende partie zyn in een selve sake. Naer dien dan dat gheen Priesters noch Monicken competente iugen en mogen zyn, noch generalick van eenige saken die tbloet aengaen, noch int particuliet daer af hier questie is. Ende dat nochtans rechte ende reden wilt dat dauttoriteyt van der Inquisitie te doen ende informatie te besitten niemant toebehoort dan den competenten iugen. So can men voorwaer lichtelick concluderen dat henlieden noch by goddelicke noch by weerlicke rechten toebehoort de voorschreven Inquisitie, ende noch min eenighe apprehensie te doene. So dat tghene twelcke henlieden by de voorschreven Placaten ende by den laetsten Concilie van Trente desen aengaende toegelaten is, niet alleenlick contrarie is de Previlegien van desen lande, den eet van U. M. ende van uwen voorsaten, maer oock teghen alle recht ende bescheet, ende dien volghende, en behoort gheen stede te grypen, in wat landt dattet zy. Indien men wilde segghen dat men last sal gheven den ordinaire officiers van der

plaetsen by U. M. gedeputeert om te procederen ter Inquisitie ende informatie naer inhouden van der voorseyde Placaten, so souden nochtans daer wt noch veele inconvenienten rysen allen rechten ende redenen contrarierende, wt dien dat al voren van noode is, eer dat men procederen mach ter Inquisitie dat de misdaet groot zy, ende meriterende Inquisitie, Maer om in zyn huis gehadt te hebben eenen boec die by de Doctoren der Godheyt van Loven niet toegelaten en is, oft een niewe Testament ghedruckt sonder privilegie, disputatie oft tsamensprekinghe van der heiliger schriftuere gehadt hebbende, van geseyt te hebben dat onder de Christenen geen onderscheyt van spyse (alsoo verre alst de conscientie aengaet) en behoort te wesen, dat een Priester om hoererie te schouwen, beter waer gehouwet te syne, dat de beelden ende keerssen in de kercken niet nootsakelick en zyn, dat goedt ware dat men t Sacrament wtdeelde onder twee gestalten, oft ander dier ghelycke saken, op de welcke meestendeel de inquisitie ghedaen ende de suspicien van den Inquisiteurs ghefondeert zy, en connen voorwaer gheen groote misdaden geacht worden by den genen die onpartielick ende ten rechten souden willen oordelen, aengesien dat genoech ende claerlick blyckt, dat al des voorseyt is in de eerste kercke toeghelaten was. Wy en willen hier niet disputeren noch debateren oft wel ghedaen is oft niet, maer wi seggen alleenlick, waert dat men de voorschreven poincten voor so groote ende

l. levia ff. de accusat.

de

de leelicke misdaden ghehouden hadde, als datse de inquisitie souden onderworpen syn, voorwaer men soudese in de primitive oude kercke niet gheleden ende ghetolereert hebben, daer soo vele excellente mannen waren ende verciert met sonderlinghe gratien van den gheest Gods. S. Pauwels seyt opentlick, indien dat yemandt also vele alst het eten van der spyse aengaet in dwalinge ware, so moet men hem nochtans lieflick verdragen. Spiridion een heylich Bisschop ende vermaert door zyn miraculen, ende die met andere Bisschoppen int Concilie van Niceen was, hielt nochtans vast ende openbaerlick staende dat de Christenen geen swaricheyt en behooren te maken van vleesch te eten binnen de vasten ofte de veertich daghen so men die noemt, niet tegenstaende dat de ghewoonte van vasten alreede in de kercke onderhouden wert, welcke sententie is tsidert gheinsereert gheweest in de ecclesiastique historie. Epiphanius een Bisschop van Constance int lant van Cipre, sustineerde seer sterckelick dat men geen Beelden in de kercke en behoorde te hebben, Ia dat meer is ter oorsake van dien, so schuerde hy een cleet, waer op ghedruct was de ghedaente oft beelde van Christus onsen salichmaker, gelyck alst blyckt wt eenen brief om dit stucx wille geschreven, den welcken S. Ieronimus tzidert overgheset heeft in latyn, ende ghevoecht met zyn ander wercken ende schriften. Deselve sententie is oock geconfirmeert by 't Concilie tanderen tyde gehouden binnen een stadt omtrent Grenade ge-

Rom. 14.

Sozom. lib. I *cap.* II. *Niceph. lib.* 8 *cap.* 14.

Can. 36 *con. Eliberini in* I *tomo concilior.*

geheeten Eliberinum. Dionisius Bisschop van Alexandrien van grooter autoriteit ende seere geacht, heeft houden staende dattet gheoorloft was te lesen alle maniere van boecken, hoe vol heresie datse oock waren. S. Iohan Chrisostomus seyt dat de Leeke menschen niet alleene mogen lesen, communiceren ende disputeren van de heylige schrift ende saken den geloove aengaende, ende deen reden met den andere te confereren ende verghelycken, maer syn oock gehouden sulcx te doen, ende tot dien einde so behooren sy te vergaderen ende by een te comen in huysen, ia dat meer is, seyt daer by dat de ketterien vermenichsuldighen als het volck sulcx als voorseit is met alder ernst niet en doet. Ander oude Leeraers van der kercke hebben verantwoort dat de Leeke personen vermoghen vrymoedelick te disputeren in openbaer verghaderinghe. Twelck oock dickwils ghedaen is gheweest in de eerste Kercke met groote stichtinge tot grootmakinge van der eere Gods, gelyc alst blyct bi de Ecclesiastique Historie. de Priesters ende Bisschoppen waren voortyden gehilict, de wtdeilinge van den Sacramente des nachtmaels Christi geschiede onder twe gestalten, ende heeft also onderhouden geweest van Christus tyden af (die tselve also ingestelt heeft) vele iaren daer na, ghelyck als men geschreven vindt by de oude vaders. ende oock onder andere decreten van t Concilie te Constance ghehouden die tselve ghe-approbeert hebben.

Homil. 3 de Lazaro.

Naer dien dan dat in de voorschreven eerste

ste kercke alle dese dinghen ontfangen, ende voor goet gehouden zyn als nut ende bequame totten catholicque geloove, ende dat geen van die voorschreven opinien ghesustineert hebben ter oorsaecke van dien berispt of min geacht heeft geweest, ende al ist so dat men tgebruic van de voorschreven pointen wt seker cause ende respecten verandert siet, soo ist nochtans al notoir dat tegen redenen ende equiteit is te willen als nu de selve saken houden voor so groote ende enorme delicten, tot straffe ende suppressie van den welcke van noode is, te useren van Inquisitie ende andere extraordinaire proceduеren.

Ende genomen oock dat de delicten soo groot ende so leelicke waren, so en soudet nochtans niet redelick wesen informatie daeromme te nemen, ende noch min iemant te vangen op onsekere gerucht of het aanbringen alleene van een mensche. Want eer dat d informatie soude mogen van eenighe weerden syn, soo moetter een eenparige gemeinen ende openbaren roup wesen de waarheyt ooc mede gelyckformich, waer door den rechter (bi manieren van spreken) bedwongen soude syn, daer af onderfoeckinghe te doen als schandaleus wesende, ende niet om verdragen sonder pericule, voorts dat ooc desen roup geresen ende ghecomen sy van eerlycke wyse warachtighe ende geloofwerdige luiden, ende dat niet maer een reyse geseyt en worde, maer dat achtervolge ende in de mont sy van een iegelick, ende is oock van noode dat den rechter verse-

c. 1 cum oportet. c. ad petitionem. c. Inquisit. c. qualiter et quando. de accusat. c. indicet 3 quest. 7. c. cum oporteat eod. tit. de accusat. c. in cunctis et ibi glossa in verbo maledicere.

kert sy dat tfeit gecommitteert is, eer dat hi daer af eenighe informatie neme, of Inquisitie doe.

Maer in de voorschreven placaten en wert van alle dese dingen niet vermaent, maer op het rappoort van wie dat si, is gepermitteert Inquisitie te doene, ia te vangen een persoone staende ter goeder name ende fame, al waere daer ooc geen sekerheit van den gecommitteerde delicte, ende dese Inquisitie ende vanginghe mach men doen, so wel by nachte als by daghe, sonder aenschou te nemen of den deliquant oudt ofte jonck, man of wyf is, ofte op eenigerhande circonstancien, ia dat meer is den aenbrengers grooten loon toeghefeyt sonder datse gehouden syn hunlieden aenbrengen ende rapport goet te maken, ende houden staende, twelcke een sake voorwaer is tegen alle recht ende redene, ia die niet anders en can dan oorsake geven van alderhande ontrouwe, valscheit ende boosheydt van der werelt: aengesien dat den genen die hem selven souct haest ryck te maken met een anders verlies (wt dien dat geltgiericheyt een wortel is van alle quaden ende boosheden, hoe enorme dat die ooc mogen wesen) soude lichtelick connen werpen of secretelyck leggen een verboden bouexken in iemandts huys stal ofte winckele, oft eenige accusatie dichten ende versieren, om deel te hebben in de goedingen van den geaccuseerde persoonen, tselve soude oock moghen doen wraeckgierighe menschen, om hen te vengeren van diese benidende syn, eenich-

sins

fins viantschap draghen of verwachten, of al waert oock maer om iemant te tergen ende molesteren, ende dan soude de gene die also bedragen ware moeten op de voet opendoen, so wel by nachte als by dage alle syn camers coffers cantooren, ende oock mede ostensie doen van alle syn boecken, brieven ende pampieren, Iae moeten genieten dat men syn wyf ende dochter soude ondersoecken tot in haerlieder bedden ende coussen. U. M. can ghenoech by haer selven considereren dat alsulck ondersoeck ende maniere van procederen gans verscheiden is van alle billicheit, redene, recht en geensins lydelyck noch om verdragen by den ghenen die eere ende moet int lyf hebben.

Insgelick dat men volgende de voorseide placaten gehouden is terstont over te gaen dragen tminste woort dat men sal gehoort hebben, aengaende de religie, Iae al waert wt den mont van synen eygen vader, twelcke voorwaer een sake is tegen die wet van natueren, alle civiliteyt, vriendelick gheburschap, ende genoech om uwe ondersaten te doen vergeten alle dueght, trauwe, ende vroomicheit. Van gelycken en betaemt ooc niet te verbieden eenighe ghesuspecteerde persoonen te logieren, oft eeten, drincken ende cleederen te gheven, want alsulcke verboden stryden opentlick tegen de Christelycke liefde die ons beveelt tselfs onse vianden lief te hebben, ende alderhande vrientschap te bewysen, ia al waren sy oock van een ander geloove, gelyck ons het heilich Euangelie is leerende, ende achtervol-

 ghen-

Galath. 6. ghende die woorden van sinte Pauwels, soo zyn wy gehouden goedt te doen aen alle man, maer aldermeest aen de ghenooten des geloofs, Ende al waert so dat dier gelycke verboden eenighe verwe hadden int stuck van heresie, so en connen noch en behooren nochtans de selve geen stadt te grypen daer maer enckel suspicie en is van heresie, Want ist dat een rechter niet geoorloft en is noch en vermach tegen yemandt te procederen op simpel suspicie, ten sy dan dat hy ghenoechsamelyck overtuycht sy van der misdaet, daer af men hem betichten wilt, hoe vele min sal een particulier persoone vermogen dien te vervolgen oft wt zyn huis dryven op suspicie, Ja de gheestelycke Rechten en laten niet toe yemandt in den Ban te stellen oft yemandts gheselschap te miden, ten sy dat hy eerst ende vooral beticht ende verwonnen sy voor synen rechter. Insgelycx by de gheschreven weerlicke rechten, so en mach men nyemandt molesteren ofte van syn Officie priveren, ten sy dat hy gheconvinceert sy van tghene dat men hem opseyt, Ende dat meer is naer betichtinge ende aenspraeck, ende dat t Proces een iaer geduert heeft, indien des verweerders schult niet en is dat t Proces in staete ende onghedecideert ghebleven is, so mach hi impetreren ende vercrighen nieuwe officien, al ist dat hy noch niet ontslagen ende gheabsolveert is van den eysche. Naer dien dan dattet soo is, so waert buyten alle redenen yemandt te willen bedwinghen te procederen teghens een ander, in teghen een van syne maghen en

c. 124 quest. 3. l. rescripto.

si quis accusat. ff de munerib. et honorib. l. reus delatus ff eod. tit. Bartholus in extravag. quomodo in lese Maiest. crimine.

ende vrienden duer simpel suspicie. Maer het soude vele te lanck vallen te willen particulierlyck bewysen alle de grouwelen ende swaricheden die wt de Inquisitoriale proceduren dagelicx volgen, sonderlinge gemerckt dat U. M. can lichtelyck vervaten de reste wt tgene dat u hier voor een monstre getoont is geweest, daeromme sullen wy comen tot de pene ende correctie die teghen de overtreders van de Placaten ghestatueert syn, Te weten dat de gene die eenige van de voorschreven poincten sustineren, so wel vrouwen als mans sal men levende verbranden, ende mannen die peniteren ende afgaen, die sal men executeren met den sweerde ende de vrouwen levendich delven, verbuerende ende verliesende altyts haer goedt, waerop dat vele saken dienen geconsidereert te zyn.

Ten eersten so ist tegen alle recht en redene, dat men puniert als ketters, de gene, die hen oeffenen in de H. Schrifture, die met den anderen daer af spreken of disputeren, hoewel dat sy noch Priesters noch Bacheliers, noch Docteurs en zyn, wt dien dat alle menschen niet alleen bi donde Leeraers van der Kercke, maer ooc int Evangelie bi Christus selve ende by de Apostels bevolen is de Heylige Schrifture ernstlyk tondersoeken. Want in de wercken der Apostelen syn gepresen die van Tessalonicensen, dewelcke de leeringen van S. Pauwels en Silas gans gewillichlich opnamen, ende doorsochten daghelicx de Schrift oft het oock also ware. S. Pieter priset oock seer de ge- *Acta.* 17 *2 Petri* 1.

ne

Math. 13. *2 Tim.* 3. ne die op der Schrift van de propheten achten ende deselve gronderen, S. Pauwels priset Thimotheum om dat hy van kindts op de heylighe schrift deur donderwysinge van synder moeder geweten heeft, de welcke ons kan onderwysen totter salicheyt deurt geloove in Christo Jesu, en nut is tot leeringe tot beteringhe, tot onderwysinghe inder rechtveerdicheyt, dat een mensche Gods sy volcomen, gescickt tot alle goede wercken. Sainct Joan seyt wel gheluckich te wesen, die henlieden begeven om zyn schriften te lesen ende verstaen, David seit, salich zyn, die dach ende nacht inde Wet des Heeren hen neerstelyk oeffenen, ende dat een iegheliek so jonck als out hun daer toe behoorde te begheven, Moses beveelt den ouders, datse hen kinderen de wet des Heeren voorhouden. Ende S. Joan Chrisostomus seyt, dat die zeer wel doen die de passagien van der heiliger schrifture deen met andere confereren ende henlieder huysghesin daer mede onderrichten, ja dat den Leeken menschen meer van noode is tselve te doen, dan Monicken ende Priesters diemen gheestelyk noemt. S. Jeronimus in synen brief an Leta geschreven, wil datse haer dochterken van haer kintsheyt af leeren dwoort Gods, hy gebiet oock tgebruyck der psalmen, ende dat die ambachs lieden, ackerlieden, ende schaepherders deselve souden singen. S. Basilius ende S. Hilarius die prysen de vrouwen ende de kinderen, om datse die Psalmen zingen. Ende om cort te maken alle de Propheten, Apostels en oude

Psal. 1 & 119.

In prefatie op den Euangelien ende in de 3. Homil. van Lazarus.

de Leeraars van de kercke, hebben als wt eender mont sprekende allen menschen die God begheren te dienen bevolen datse henlieden souden begeven tot de heylighe schriftuere, niet om die alleenlyck te lesen, maer bysondere om die wel te vaten ende begrypen, ende tot dien einde tsamen daer af te spreken ende te disputeeren, om also te lichtelycker totter waerheid te comen, ende alle secten ende ketterien te vermiden, confererende deene opinie tegen dander, deselve beproevende met twoord Gods als op een touchesteen. Bi tConcilie van Niceen is geordineerd allen Christenen in henlieder huysen te hebben de geheele bybel, so dat men oogmercklyk bevinden mach, dat tegen alle recht ende redenen is, te willen wreedelyck een mensche dooden, om dat hy hem de heylige schrift onderwint, ghemerct dat den geloovigen ende oprechten Christen hooglyck bevolen is, die te lesen, confereren ende communiceeren, Insgelycx wat reden is 'er om een mensche te dooden, om ghelesen te hebben eenen bouc, die niet gans voor goet gehouden word, by de Theologiens van Lueven, of byder gedeputeerde van de Paus? voort het en is geensins noch den rechte, noch den redenen gelycformich, noch en heeft ook noyt geuseert geweest in eenige wel gepoliceerde rycken oft steden, ende veel min inde Christelycke kerk. Want gelyck wy alrede geseyt hebben, heeft een heylich bisschop houden staande, dat geoorlost is de boucken selfs van den

he-

heretiques, al waren die ook vol grouwlicke lasteringen ende blasphemien. Ende S. Jan Chriſoſtomus vermaent te hooren alle manieren van leeraers om ſo veel te beter de waerheyt te mogen onderſcheyden, ende ghenomen dat ſoo niet en ware, wat onghelyck doet deen menſche den anderen die in ſyn huys wt ſynen orbore heeſt een ketters bouxken om de waerheid tonderſoeken duer tconfereren van deene autheur met den andere; of wat ergerniſſe is daer in gelegen, als men eenen bout in ſyn kiste verborgen hout. Voorwaer die rechten leeren ons dat een legelyk meester is in ſyn huys, en dat men niemant en behoort ſichtelicken te inquieteren, overvallen ofte daer wt te halen, ende dien achtervolgende ſo hout de blyde incoemst van Brabant, dat dofficiers van ſteden ende dorpen niet en ſullen yemandt moghen vangen, oft huysſoeckinge doen om geender handen ſaeken, het en ſy dan voor alſo verre, alst by den geſchreven rechte of by den oude Coſtumen ende Previlegien vander plaatſe toegelaten is, men ſal oock niet bevinden dat by eenige wetten oft Coſtumen toeghelaten is te deurſoeken yemandts huis ende verwerpen al datter in is op het aanbringhen van eenich benidere oft quaetwillige menſche, van gevonden te hebben een ſeker boecxken, dat de docteurs van der Godheid te Lueven niet aengenaem is, byſonder gemerct, dat claarlick blyckende is, als dat de gene die den catalogus van den verboden boecken by een geraept hebben int verſamelen van de

l. nemo de regulis iuris.

voor-

voorschreven boecken eensdeels gheen discretie ofte recht gebruyct hebben. ten anderen zyn dicwils van contrari opinie onder den anderen geweest, vele boeken synde gedruct in de landen van herwaertsover met previlegie van de K. Majesteit, ende de uwe, ende met approbatie van de Theologiens van Lueven, dewelcke niet alleenlyck in Vranckeryk ghereprobeert zyn by advise van de Sorbonique docteurs te Parys als hereticque, maer ooc in Spaingen, ende int Graeffschap van Bourgoinge, gelyck alst blyct aengaende de bybels ende nieuwe testamenten die in onse tale overghieset ende herwaertsovere gedruct zyn, van gelycken ist ooc met vele boecken van Erasmus Roterodamus gegaen, ia dat meer is, daer zyn oock vele boecken, als Bybelen, nieuwe Testamenten, ende meer andere binnen der stad van Antwerpen met previlegie gedruckt geweest, die tzidert herwaertsovere verboden zyn. de Paus Leo de tienste van dier naeme, heeft met een uitgedrukte Bulle grootelicks ghepresen de translatie vant nieuwe testament by Erasmus ghedaen, daer naer heeft den Paus Paulus de vierde van dier name deselve seer scherpelick verboden, welken Paus oock verboden heeft sommighe boecken van Pius de tweede synen voorsaet, ende van vele Cardinalen ende bisschoppen die bi onsen tyden om henlieder geleertheid wille grootelix geacht zyn geweest over heel Christenheyt. tselve mach men oock segghen van vele andere boecken, maer dit is al genoech

noech om te toonen datter geen regel, grond noch mate en is in dese interdictie ende verbiedinghe, ende of nu daer groot fondament in ware, soo en can dat nochtans soo groot niet syn om yemandt te benemen de vriheyt van synen huise ende noch vele min om met wreede tormenten ter doot te brenghen. S. Augustinus bewyst, alsoo men oock in de gheestelicke rechten ghealligeert vint dat mense niet en behoort voor ketters te houden de ghene die in errueren ghevallen zyn, so verre als sy begheren de waerheyt ge hoor te geven ende gereet syn deselve te volgen dies onderricht ende vermaent zynde. daer by mach men wel mercken dattet buiten alle redenen is yemant ter doot te willen bringen om een verboden boeck ghelesen te hebben oft eenich propoost gehouden te hebben tegen de ghemeyne opinien van der kercken, naerdien dat alsulcke voor geen ketters en moghen gerekent zyn, sonderlinge ghemerckt dat expresselick geordineert is by den rechten, dat men nyemant en behoort als ketters te condemneren ofte veroordeelen, ten sy dat hy eerstmael tot vele distincte reysen vermaent ende gewaerschouwet is. Ende oft so ware dat alle de voorgaende interdicten in de Placaten gheroert eenige redene oft fondament hadden, so ist nochtans buyten alle rechten ende bescheede dat men so wreedelick met den viere dodet de ghene, die niet en dwalen int article ons geloofs van der dryvuldicheyt, ia die niet alleene accepteren de heilighe schriften, so wel int

ou-

oude als in het nieuwe Testamendt begrepen, maar ooc het Simbolum van den Apostels van Niceen ende van Athanasius, ende van gelycken ontfangen die vier eerste concilien, wesende alleenlic in differentie, also vele alst wtleggen van sommige passaigen van der heiligher schrift ende der menschen leeringen concerneert, ende dat een clare sake is dat men metten rechten behoort te houden voor Catholicquen die advoueren de heylige drievuldicheit ende 't Simbolum van Niceen, en dat om dies wille dat by de Placaten gedumpt zyn, dat meer is, S. Augustyn en S. Jeronimus schryven opentliç dat men niet en is gehouden voorder te gelooven dan dat in de heylige Schrifture expresselic staat, ende deese henlieder Sententie is voor goet gehouden bide gheestelicke rechten, so dat een sake genoech bekent is, ende by de oude Leeraers van der kercke geaccepteerd, ja ook onder vele Docteurs van deser tyt ende Canonisten, dat noch de Paus, noch de Concilien eenich niewe article des geloofs mogen maken, ende indien dat alsoo is, waeromme sal men met een strange doot als een ketter executeeren de gene die niet en advoueren alle die decreten van den Concilie van Trente? wy en disputeeren niet of die eerweerdighe en heylige vaders in 't voorschreven Concilie gedwaelt hebben oft niet, maer ons meninge is dat men niemant en behoorde te dooden, ten wille, appetyte, ende ghenoechte van de decretisten van den voorschreven Concilie. tis wel waer dat in

het oude Testament staet geschreven, dat men se dooden sal, die 't volk Israel sullen soecken te verleyden om tot vreemde Goden te gaen ende afgoderie te doen, maer ten eersten so ist al notoir dat wy de wet van Moises niet onderworpen en zyn, ende al waert ook anders, soo vele ist datter gheen mentie en is in de Placaten dan van de ghene die de Pausselicke ordinantien ende insettingen verachten, of die niet en gans advouëren de wtleggingé van de heylige Schrifture by de Priesters ende Monicken gedaen, ende niet van de Atheisten Afgoden-dienaers ofte blasphemateurs; voor welken wi hier niet en meinen te spreken, want de twee principale poincten daer af opentlyck belydenisse doen de gene die by Placaten, also wy voren geseit hebben gedumpt te wesen syn dese, eerst dat Christus den eenighen middelaer, versoender, Salichmaker, ende voorsprake is tusschen God den vader ende den mensche. Ten anderen, datse gheen Godsdienst en kennen ofte houden voor goet, dan die by den woorde Gods expresselyk bevolen is. Nu heeft U. M. gehoort de hoofdstukken ende fondamenten van gans haerlieden religie, ende ghenomen dat een erreur ware niet te willen accepteren de leeringe by den Paus of de Bisschoppen voorgehouden, so en behoort men nochtans daer omme nyemant te dooden, want al ware daer anders geen consideratie dan dese, te weten, dattet geloove een gave Gods is, die alleene deur sonderlinghe gratie Gods ghegunt en gegeven wert, so

Actu. 4.
Rom. 3.
Gal. 3.
Ephe. 2.

be-

behoorde ons die genoech te leeren ende bewegen om sachtmoedelick ende lieflick te verdraghen die falen ende erreren aengaende het nutten der spisen oft andere poincten, hier voren verhaelt, verre sy dan, dat men die branden sal met cleynen viere, gemerckt, datter niet zo costelick en is voor God als der menschen bloed, waeromme dat in deerste wet verboden is geweest tbloed te storten, ende dat de mensche het levende beelt Gods is ende geschapen naer syn gelyckenisse, 't welc oock gemoveert heeft doude Leeraers datse gheen bloed van hereticquen, hoe groote lasteraers datse waren, ende daer beneven genoechsamelyck vermaent ende verwonnen, en hebben willen laten vergieten, want S. Jeronimus seyt tot Pelagium; ick hebbe gheleert achtervolgende t gebot van den Apostelen de hereticquen wel te schouwen, maer niet te verbranden, ten anderen wtleggende tpassaige van Sinte Matth. int 13. cap. laet tgoed ende tquaed cruit tsamen opgroeyen, seyt dat men daer by verstaen zal de hereticquen. desgelycx doet oock Sinte Chrisostomus in syn 47. Homil. op 't zelve passaige seggende: dat ons de Heere verboden heeft de ketters te dooden, waer in dat hem oock Theophilactus gevolcht heeft op Sinte Matheus int 3. cap. dander oude vaders als Hylarius, Cyprianus ende meer andere syn gheheel ende al vander opinie, te weten, dat men die niet en sal ter dood brengen, maer onderwysen ende verwinnen, ende int datse obstinaet bliven, die te

 schou-

Titum 3. schouwen ende myden naer Sinte Pauwels raet, segghende: eenen ketterschen mensche schouwet als hy eens oft tweemael vermaent is, ende desen achtervolghende, so en bevint men niet dat by de gheestelycke rechten eenighe corporille punitie geordineert is teghen de ketters, ende hoewel dat S. Augustyn desen aengaende van opinien gevariert heeft sprekende dat men de ketters behoorde lyflic te straffen, en heeft nochtans noit willen toelaten, dat mense voorder punieren zoude dan met banissemente oft ghevanckenisse conforme der ordinantie van de Christelyke Keisers, want also den Keizer Constantyn was gheadverteert dat by den Concilie te Nyceen gehouden de valsche opinien van de Arrianen, aengaende de Godtheid Christi gecondemneerd was, ontfinck alsulcke tydinghe seer danckelick ende dede publiceren een edict, daer by hi ordineerde ghebannen te syne, die teghen tdecreet van den voorschreven Concilie hun opponeerden als die hen tegen dordinantie Gods stellen wilden, dergelycke edickten ende mandamenten synder vele in codice ende Autenticka ende van den Keyzer Justinian, dewelcke ordineeren den ban voor dalderswaerste pene tegen de Leeraers ende dogmatizeurs. Tis wel waer datter in codice een ordinantie is inhoudende dat men de Leeraers ende ketters sal onthoofden ende verbranden hen boeken, ende aengaende de discipels ende aenhangers sullen ontgaen, mids betalende seker pecuniaire ofte profitable verbeteringe, maer dese ordinantie

tie en is niet generael, maer gaet alleene aen de Manicheen, Apollinaristen ende Samaritanen, die een leeringe voerden geconfit in openbaer lasteringhe thegen den Sone Gods ende de heylighe drievuldicheyt; ander Ketters syn niet alsoo gestraft geweest, alsmen wt sommige passaigen derselver Rubricque ende inde Autentica claerlick mach bevinden, in de welcke niet vermaent en is dan van brueken, boeten, ende somwylen van Bannissementen, principalick tegen die herdnekkich' blyven, naer datse ghenoechsamelick van hen dwalinghen vermaent ende verwonnen syn geweest, waer wt dat blyckt dat de Placaten in desen alle geestelicke ende weerlicke rechten contrarie zyn, dewelcke nochtans U. M. pretendeert ende in meeninghe is voor te staene, ende doen onderhouden, maer noch syn deselve Placaten oghelyck veel swaerder ende min ghefondeert in redene ende recht, daer sy so wel de vrouwen, als mans verwysen de dood weerdich naer leetwesinghe ende abjuratie van hen errueren, sonder regard te nemen op de broosheyt ende crancheyt van der vrouwen, dewelcke wi als ons S. Peter ende de geschreven rechten leeren, gehouden syn te verdragen ende supporteeren. nature ende reden en eischt dat alleenlick 't selve van ons, maer alle goddelicke ende weerlycke rechten ordineren oock expresselick dat men in genade ontfangen sal, gunste ende bystandt te bewysen den genen die berouw hebben ende hen fauten bekennen bereit boete te doen. Chris-

 tus

tus gebied tselve op vele plaetsen, om voorhoudende de blydschap van den Herder die tverloren schaep gevonden hadde, ende van den Engelen, die hen verblyden van de beteringe van eenen sondaer. de Apostels ende sonderlinghe S. Pieter na dat hy dickwils gevallen hadde in ongelove, hebben in genade ontfangen geweest, ende sydert begaeft met singuliere gaven van den heyligen geest, desen achtervolgende so verclaert S. Pauwels openlic tot Timotheum, dat de heylige schrifture nut ende bequame is om weder te doen keeren van des duvelsstric tot de kudde des Heeren daer af dat sy ghewecken waren; de Apostels hebben oock tot dien ende gesonden geweest, 't geestelicke recht beveelt wel expresselick dat men de ketters die tot de kercke wederkeeren behoort in genade te ontfangen ende de confisqueerde goeden te restitueren, allegerende voor een maxime, dat de kercke haer schoot nemmermeer en slait den genen die gedoolt hebben ende weder willen comen. tweerlicke recht is oock conforme van desen, ordinerende dat men de hereticquen die penitêren ende hen dwalingen afgaen, die goedingen, die op hen magen bi confiscatie gesuccedeert waren, weder gheven sal, tselve is ook bi de seven eerste concilien (die de Roomsche kercke in so grooter estime houd) ghedecreteert ende dat hy onfanchaer is om te concurreren met een ander, die noyt ghedwaelt en heeft int vercrigen van eenige staet ofte officie inde kercke. De Canonisten zyn noch in differentie ende geschil-

le,

le, wie datter van beiden behoorde gepre-fereert te syn. Felinus een zeer vermaert Canonist is van opinie, dat de gene, die bekeert is, behoort voren te gane, allegee-rende in confortante van dien veel pertinen-te redenen, maer om des cortheyts wille niet nootelick te verhalen. Uwer Majesteit is oot genoech kennelick dat alle menschen broos ende cranc zyn van naturen, ende ooc so vol ydelheyts gelyck ons de Co. Pro-pheet David getuycht, dat hy in een weeg-schale geweeght tegens de idelheit soude te licht bevonden zyn. twelck oock gheecon-firmeert is, deur de fauten van soo vele ex-cellente mannen in de heylige schrifture verhaelt, waer wt men lichtelick ingeven kan, dat gheensins en betaemt te ghebruyc-ken alsulcke rigeur thegens de ghene die fa-len, aenghesien dat wy alle ghelyck onder-worpen syn deselve perycalen, want met wat mate dat wy meten daer sal ons weder mede ghemeten worden. *Matt.* 7.

Onghelyck veel min ist betamelyck te willen useren van gelycken riguere tegen de gene die heron hebben, genade ende ver-giffenisse imploreren, twelc oock seer wel geconsidereert heeft geweest by den ghenen die opsicht hebbende op andere sa-ken van grooter importancie ende conse-quentie dan desen, hoewel datse in de pla-caten ghementionneert staen, geordineert hebben de inquisitie van Spaingnien, dewelc-ke niet tegenstaende datse eerst ingestelt was, tegens de gene die geheel ende al ver-loochenen dat Jesus Christus den waerachti-

gen sone Gods was, ende verwierpen alle de fondamenten van onsen heyligen geloove, nochtans is deselve inquisitie onder alle natien van der werelt voor seer vreemde ende excessive geacht geweest, om datse boven maten seer rigoreus was. soo veel is nochtans: dat de spaensche Inquisiteurs los penitentiados, dat is te seggen, die leedtwesen hebben, ende mits voorgaende abjuratie misericordie begeren, in genade ontfangen, waer wt dat men bevint dat de placaten van herwaerts overe wt kracht van welcke die vallen ende dwalen buyten alle gratien ghesloten zyn, ongelyck ongenadlicker ende rigoureuser syn dan de voorschreven Inquisitie. So dat wylen van salliger gedachten den grootmachtigen K. Caerl de vyfste van dier name, geadverteert zynde dat mense om haer excessyf rigeurs wille niet en conste ter executie stellen, heeft naderhant een moderatie laten maken ende publiceren, by dewelcke den Juge gepermitteert is de penen te mitigeren, matigen ende versoeten, also veere als den delinquant peniterede ende zyn dwalinghen abjureerde, maer de selve moderatie en wert hier niet over al gepubliceert, ende en is oock in uwer Ma. mandementbouc te Ghent gedruct niet gheinsereert geweest, so dat niet tegenstaende de selve moderatie, men heeft meestendeel altyts geprocedeert tot confiscatie van lyf ende goet, so wel ten laste van den ghenen die peniteerden, als die volherdich bleven, sonder eenighe differentie daer inne te maken. maer het is notoir dat een seer

1554, 17 Janu onderteekent Baue ende in s Keysers hof met open deuren to Brusel al leenlick gepubliceert.

By Jan van den Steene.

dangereuse sake is, te stellen sulcke moderatie inde discretie van den jugen ende genoech occasie gevende van corruptie, malversatien, ende ongerechticheit, ende indien de placaten goet ende oprecht syn, soo behooren die overal ende sonder exceptie van persoonen ter executie gestelt te syne, maar indiens ooc anders is, so kan U. M. lichtelick verstaen, wat een aengenaem sake dat God soude wesen ende gelicformich den redenen ende equiteit, dabolitie van dien, niet alleenlyck de lichamelicke straffe, maer oock de confiscatie van den goeden aengaende, want gelick alst genoech bewesen is geweest, de poincten in de placaten ghementioneert en syn van so grooten misdaet, dat niet die ghene diese committeren soude so swaerlyk gepunieert moeten syn, vele min haerliederen kinderen ende Erfgenamen met privatie van succesfie, want buyten allen reden ende recht is ende betaemt ooc niet gelyck de Propheet Ezechiel, de geestelycke rechten, ende meer andere getuigen, dat de kinderen ende Erfgenamen souden gestraft syn om de falen ende delicten van hun vaders ende magen, en dat alsoo de sone soude dragen de misdaet ende boosheyt van synen vader. Bi de geschreven rechten is geseyt dat in de goedinge van den hereticquen sullen succederen de kinderen by forme van testament oft andersins, ten ware dat de kinderen selve mede ketters waren, want in sulcker gevallen so souden de goeden comen op de allernaeste vrienden, geen ketters synde, andersins en-

L. cogno. C. de hereticis et Manichae.

de niet eer foude confiscatie ftede grypen, met indiens den verdoolde op de rechten wegh wederkeerde foo behoort ontwifelyc fyn goet weder omme te crygen wten handen van fyn vrienden, ofte van den ontfanger fiscael: waer wt dat claerlick blyckt dat de confiscatie van goedinghen by de voorfchreven placaten gedecerneert, is directelyck tegen alle vriheden ende privilegien van vele landen van herwaerts over, dewelcke van oude ende immemoriale tyden af tot nu fyn altyts vri ende exempt van confiscatie geweest gelyc de drie leden s'lants van Vlaenderen, Brugge, Iperen, ende het Vrie, van gelycken tgraefschap van Burgonien, Henegou, van Namen ende der Casfelrie van Ryfele. Maer by dese placaten ende byfonder by de placaten van den jare 1549. fyn expresfelic geaboleert alle dese previlegien. Het is wel waer dat de placaten nopens de confiscatie noit effect gefortceert hebben binnen Vlaenderen, alfo verre alst de drie leden s'lants ende Riffel metter casfelrie aengaet, noch ooc binnen Namen, want de procureur fiscael is altyt bi fententie diffinitive gegeven by myn heeren van uwen rade niet ontfanckbaer geweest in de conclufie by hem genomen, alfo verre als de confiscatie aengingck, niet tegenstaende dat hi int Graefschap van Bourgoignen onder coleur dat de contraventie van uwen placaten op t ftuck van den Religie foude fyn een crimen lese Maiesteit divine ende humaine heeft aenwifinghe van confiscatie vercregen, 't welcke men herwaerts over niet

Dese Privilegien fyn gheconfirmeert bi een declaratie gegeven in de fecreten raet den 13 Septemb. 1549.

niet en heeft willen eenichsins advoueren ende dat met goeden rechten, want men weet seer wel dat crim. van lese Maiesteit verstaet hem alleenlyck te wesen, als men iets attenteert tegen de persoone ofte staat van den Prince, 't welck men niet trecken en can tot andere saken, daer men den Prince ongehoorsaem inne is, want anderfins alle delicten souden medebringhen crim. van lese Maj. dat notoirlick valsch is, daeromme en volcht ook niet, dat die ghene die een suspecten boeck gelesen of iets geseyt heeft tegen de ordinantien van den Paus, souden gecommitteert hebben crim. van lese Maj. gemerct datter vele onder henlieden syn, ja den meesten hoop, die veerdigh ende gereet syn lyf ende goed te wagen in den dienst van U. M. ende u persoon ende landen voor te stane, alse verre alst henlieden aengaen mach, desgelyck so en is er geen fondament dit te willen deguiseren ofte becleeden met den name van lese Ma. divine, dat voor den rechterstoel Gods allene, ende niet van politicque rechters plaets heeft, want daer en is geen mensche in de werelt hi en sondicht, ende met eenen vergrampt ende doet tegen de M. Gods, ende also S. Jacob getuighet, die misdoet int een, hy is schuldich van allen, genomen ook dat de ketters die naer t getuigen haerlieder conscientie Godt dienen, en misdoen so swaerlick niet tegen de M. Godes, hoewel dat sy niet ten rechten en doen als anderen die hem beroemen de Catholicque Christenen te wesen, vallen dagelicx in alderley son-

Jacob. 2.

ſonden, als giericheit, oncuysheit, dronckenſchap, onnoodige eeden oft ander diergelycke, want alſo ons den Heere voorhoudt, den knecht, die zyns meesters wille kent ende niet doet, ſal meer geſlagen zyn dan den knecht dieſe niet gekent en heeft; waer wt noodſakelyck volcht dat hereſie ende veele min de overtredinge van de placaten voorſeit, niet en can geacht zyn te weſen crime van leſe Mayeſteyt tzy divyne oft humaine, ende dien volgende ſubject der confiscatie daer confiscatie valt ende noch vele min daer gheen en is, want het is genoechlick naer recht ende alle beſchee, dat de privilegien van deſen landen die U. M. inden ontfanck ende huldinge van dien, geloeft in goeder trouwe ende lyflick ghesworen heeft vast ende geſtadich te onderhouden, ende al dat tegen de ſelve ſoude moghen eenichſins weſen, doen casſeren ende annichileren volgende dinhout van uwer gelofte, te weten dat U. M. ſal te niet doen al tgene dat de voorſchreven previlegie ſoude mogen prejudiceren. Naerdien dat claerlick blyckt dat de voorſchreven placaten niet alleene aboleren de voorſchreven previlegien ende met eenen breken den eedt ende ghelofte van uwer Mayesteyt, maer oock contrarie zyn alle Goddelycke ende weerlycke rechten, wy verhopen ſekerlyck dat U. M. ten opſiene van onſer requeste ende Remonſtrancie (die op notoire recht ende beſchee gefondeert zyn) geen ſwaricheyt maken ſal van de placaten te annicheleren als U. M. ghedenken ſal datſe gheloeft

Luce 12.

heeft

heeft een goede gerechte ende getrouwe Heere te zyne, ende geen cracht ofte wille aen ons doen baren, ofte gedogen te gheschien in eenige manieren, ende datse buyten vonnisse ende recht niet handelen sal noch laten handelen, welcke gelosten gelyckformich der goedertierenheit ende saechtmoedicheit van een Christen Prince U. M. met deser navolgende woorden geconfirmeert heeft: waert sake dat wy onse oiren ende Nacomelingen hier tegen gingen, quamen ofte deden by ons selven ofte yemant anders in al oft in deelen, hoe ende in wat manieren dat ware, so consenteren wy ende willekeuren onse prelaten, baenroetsen, Ridderen, Steden, Vryheden ende allen anderen onse voorseyde ondersaten dat sy ons Ouders noch nakomelingen gheenderhande diensten doen sullen noch onderhoorich wesen in geenderhande saken, die wy behoeven of die wy aen hen begheren oft versoecken mochten, totter tyt toe dat wy hen alsulcken gebreck als te hans hier voren geruert is, wederdaen, verricht ende daer af volcomelick afgelaten ende verthegen sullen hebben. Ende dat voorts alle tghene dat van nu voortaene ter contrarie van des voorgheruert staat gheattenteert mocht worden van gheender weerden zy, noch gehouden sal mogen worden in toecomende tyden &c. Waeromme wy ons versekert houden van U. M. meeninge, te weten, datse haer confirmeren sal naer recht ende equiteit, en hebben geen swaricheyt gemaeckt van vrylick ende onderdanelick

Int I Articke van de Blyde incoemste van den iare 1549, den 5 July gheteekent Philips ende Verreyken.

Article 58.

to

te verhoogen tghene dat wy in de voorschreven Placaten bevonden hebben, directelick wesende teghen U. M. goede ende loflicke meeninge, niet teghenstaende die lettren van bevele by U. M. nieulyck wt Spaengen herwaerts overe gesonden, dewelcke wy verstaen ende interpreteren, dat se niet en behooren uwer meeninghe te renverseren, maer eer die te bevestigen ende confirmeren, ghesien dat U. M. claerlick te kennen gheeft datse niet anders en wil noch begheert, dan dat men genoechlycke naer recht, synen eedt ende ghelofte in desse saecke, handelen. Waer tegen de Placaten grootelicx repugneren als op quade ende insuffisante informatie aen wilen de K. Mayesteyt van hooehloefelyker memorie gedaen, ghefondeert synde, soo wel aengaende de previlegien, vriheden, vastigheden van rechte ende costumen van den landen van herwaerts over (genoech blykende wt des voorschreven is) als ooc de opinien van den genen daer tegens de voorschreven placaten ghemaeckt syn gheweest. Want alst blyckt sydert het eerste placaat op den Ryexdach tot Worms gemaect by de K. M. tegens Martinus Luter (daer op dat alle de navolgende placaten gefabriceert syn geweest) so hebben sy gediffameert ende vervolcht geweest niet min; dan of sy de overheyt ende alle policie so wel werlyc als geestelyck hadden verdacht ende ghewilt te nieten te doene, ende te leven naer haer gevalle sonder wet ende ordinantie, indervoegen als wilde beesten, daer men noch-

17 Octobris 1565.

1521. 8 May.

nochtans wel wetende is dat se niet sulcke rasernie niet becommert en syn, maer onderhouden goede policie ende regel, bekennende met alle behoeflycke gehoorsaemheyt, dat de magistraet ende overheit van God ingheselt is, die alderlei eere ende dienstige onderdanicheyt toebehoort. So dat genoechsaemlyc blyct dat de intentie van wilen de K. M. ende de uwe heeft alleenlyc geweest, so rigoreuselyc te punieren naer het luyden van de voorschreven placaten, de seditieuse ende vianden van der gemeine welvaert, ruste, vrede ende verseekerheit, niet tegenstaende dat door valsche raport ende naeckte calumnien, (der genen die daer profyt soeken met verwoestinge ende verderffenisse van den landen van herwaerts over) heeft Uwer M. voor coulpable ghehouden van den voorschreve crime de ghene die gans onbeschuldich waren. In sulcker voegen wy geensins en twifelen uwer M. wesende nu naerder by ons van der waerheyt onderricht ende wetende hoe dat de maniere van procederen ende de rigoreuse penen in de placaten ghemert tegens de gene die niet becommert en syn van de dilecten (daer of sy ten ongelicke gheaccuseert ende ghesuspecteert worden) syn niet alleenlick verscheden van goedertierenheit ende sachtmoedicheyt van een Christelycke Coninck beminder ende conservateur van den heyligen Catholycsche gheloove, maer oock van allen rechten ende justicie, ende daer boven contrarie den eedt ende gheloefte by U. M. gedaen, sal onse requeste ende remon-

monstrantie seer danckelic ontfanghen, ende sal middelen soecken sulck ordre ende policie te stellen op t stuck van der religie, als dat U heilige meininge mach gevordeert syn, een iegelyck in syn goede recht gehouden, de previlegien geconserveert ende Uwer M. Nederlanden herbrocht in ghoede ruste, vrede, eendrachticheydt, ende justitie, uwe onderdanige ende getrouwe onderfaten mogen van het onverdraghelyck jock ende rigeur der Inquisiteurs (daer mede sy onmenschelyc als noch verdruckt syn) verlost wesen. Ootmoedelyck ende ernstelyck U. M. biddende te willen reguard nemen op die redenen voren verclaert, op dat ghy uwe arme verdruckte ondersaten niet en brengt tot desperatie ende universale verderfenisse, abandonnerende ende verlatende, die tot eenen roof ende spot van den genen die hun particulier proffyt soucken, als waert ooc schoon deur de irreparabile destructie van U. M. erfnederlanden. Ende daer U. M. door sinistre rapporten van den genen die met vier ende sweert soecken al te vernielen, soo ghepersuadeert ware dat onse requeste ende Remonstrance gheen plaetsche en hadden, soo bidden wy dies niet tegenstaende dat U. M. believe regard te nemen op die grote menichte der ghenen, die de nieuwe religie (somen die noemt) volgen ende aenhanghen, om also niet te bederven ende ruineren so veel volcx, twelck niet geneuchelvc is uwer goedertierenheit ende aengeboren barmherticheit, want genomen dat

dat heurlieden opinien so hinderlyc syn als men luide roept, ende men heeft U. M. gedaen te verstaen, so dat si naer Godlycke ende werlyke rechten werdich waren metten viere, water, put, swert, ende galge gestraft te syne, so vele ist nochtans dat de grooten hoop verdient, dat men voortaen eer usere van dissimulatie ende oogluikinge dan van riguere, ende soucken saechte ende niet soo wreede ende fortselicke remidien met haer brengende evidente periculen. die geestelycke rechten seggen opentlyc met S. Augustin, als een delict gecommitteert is bi een groote meenichte van volcken, ende dat 'er veel besmet syn met een crim, so dat mense niet en can punieren sonder te breken de vrede ende eenicheyt van der kercken ofte beroerte in te voeren, dat mense behoort te supporteren, ende voorwaer boven dien dat U. M. behoorde gewisselick te weten, dat men ghehouden is rekeninghe te doene voor den Rechterstoel Gods onser allen souverainen juge, van so vele onnoosel bloets, die dese sake weghen sal, niet in een balance van menschelicke opinien ofte insuffisante, ja dickwils suspecte informatien van de Jnquisiteurs, maer in de balance van gherechticheyt by zyn heylich woordt ons bevolen. Noch mach U. M. ooghmerkelicke sien, indiens U. M. voet houdt van wterlicke riguer te ghebruycken, en sullen niet alleenlic daer wt volghen (waer af ons God verhueden wil) schismen, tweedracht, ja seditie ende oproer, maer oock een universele ende corte

c. infideles 23 q. 4.

verderffenisse van alle uwe Erfnederlanden. Maer het is al notoir daer men soude mogen tot tslandts behoef vrede behouden ende oproer myden, men behoort niet alleenlic te supporteren de verdoolde, maer oock honden ende wolven, dat is te seggen, openbare vianden van de heilighen Catolicquen geloove, alsoo ons seer wel geleert heeft S. August:. Indervoegen, al waert so dat U. M. niet en wilde aansien die ongerechtige rigueren van den Placaten ghefondeert op qualick te kennen geven, noch ook acht nemen van u ondersaten te handelen ende doen handelen in allen saken met vonnisse, ende met rechte na den godlicken ende weerlicken rechten, ende datse niet en wilden honden vast ende gestadich uwe gelofte gedaen inden ontfanck ende huldinghe, conserverende de Previlegien, vryheden, vasticheden van rechte der ghemeenen landen van herwaerts over, ende der goeden lieden ingeseten ende ondersaeten desselfs by U. M. voorvaders ghegunt, ende by u tzydert gheconfirmeert (twelcke wy gheensins van U. M. en syn vermoedende) soo ist nochtans om te myden hondert duysent inconvenienten, die nootelick souden rysen, geneuchlycker, dat uwe Majesteyt door een Conincklycke goedertierenheyt ende barmherticheyt voordere eene generale vrede, salighe welvaert van uwe onderdanighe ondersaten, abolerende de voorschreven Placaten, ende in genade ontfangende die dwalen ofte eenichsins coulpable zyn, dan userende van

cap. quidam 23 *quest.* 4.

ui-

uiterlicken rigueur teghens deselve met eenen bederve, die gans onnoosel syn. twelcke nochtans nootelick ende gewisselick ghescchieden soude, de Placaten in haer cracht ende vigeur blyvende, wt dien dat alsso wel deene als dandere vruchtende de tirannique proceduren van den Inquisiteurs, sullen liever hebben hen vaderlandt ende goet te verlaten, dan onderworpen ende subjeckt te moeten blyven de onverdragelicke slavernie, ende staen ter ghenade, ende ongheenade van den Inquisiteurs, waer by dat U. H. sal comen te declineren, deur dat negotiatie ende bedryf zullen cesseren, de manufacture sal ghetransporteert zyn tot in u viants landen, die haer verricken sullen tuwer schade, alsoomen van nu metter ooge genoech bemercken kan, eyntlicke alle den ryckdom ende ciraat van uwen Erfnederlanden, sal elders ghevoert worden. U vyanden sullen ook hier mede wel connen hen profyt doen, ende alle occasien ende opportuniteyten bespien om uwe Patrimonie te invaderen, twelkc sy lichtelicker sullen connen doen, wesende u ondersaten cleynmoedich, ende half desperaet, hen latende voorstaen dat U. M. gheen acht hebbende op haer gheluefte, deselve nieten onderhoudt in haer oude rechten ende Previlegien, noch Justicie en doet administreren by competenten ende ordinaire Jugen, want wy moeten denken datter gheen ghebreck sal syn van die gesuborneert ende wtghemaeckte sullen wesen, om uwe ondersaten voor te houden ende persuaderen, dat

sy ghelofte van trouwe, ende waerheit niet schuldigh en zyn te onderhouden als de Coninck de previlegien, hercomen, vryheden, vasticheden van rechte, volgende zyn ghelofte niet en conserveert, twelck grootelicx uwe Majesteyt soude mogen prejudiceren. Ghemerct oock dat den Edeldom Capiteynen ende andere eenich last van uwer Majesteit hebbende, die de pretense nieuwe Religie adhereren ofte ten minsten favoriseren, en sullen niet connen alsulcke trouwe, ende dienst U. M. bewysen, als sy wel verplicht staen, siende dat U. M. niet tegenstaende de previlegien ende vryheden voorseyt tot confiscatie van haer goeden voortvaert, gebruickende d Jnquisitie, ende ander extraordinarie maniere van procederen thegen haer vrienden en gewanten. om welcke inconvenienten (die voorwaer van groote consequentie syn) met meer andere te myden, ende U. M. hoocheit, misgaders de gemeine welvaert, ruste, vrede ende versekerheydt van uwen landen, goede getrouwe luiden, inghesetenen ende ondersaten desselfs bevestighen, ende elcken in syn recht te bewaren. Soo bidden wy seer ernstelyck ende onderdanelyck dat U. M. believe de voorschreve Placaten ende Jnquisitie gans, ende over alle U. M. Erfnederlanden, te abolieren, als wesende gefondeert op qualyck te kennen gheven, buiten alle rechten ende beschee, ende om haer excesive wreedheydt ende ongerechticheit ongeneuchlyct, alst ghenoech blyckt wt tghene dat hier voren verhaelt is, ordine-

nerende opt ſtuck van der religie, dat een iegelyc ſal moegen leven, naer t getuigen van ſynder conſcientie binnen ſynen huyſe, ſonder eenichſins ter cauſe van der religie, gemoleſteert te ſyne, ende dat men voorts ſtraffe de ghene die onſtichtelic ende ſchandaleuſelyck leven naer de qualiteit van den delicte, gebruikende daer toe de ordinaire maniere van procederen ende den rechten gelicformich, tſelve doende ſal een iegelyck van uwer onderſaten met vonniſſe ende recht voor competenten Jugen gehandelt ſyn, Ende alle cauſen ende occaſien van clachten ende doleancen geweert ſynde, ſal U. M. overal een vrymoedighe gehoorſaemheit bevinden, (ende u volck in payſe ende vrede levende) ſullen de landen huerlieden prosperiteyt ende neringe recupereren, den wegh ghemaeckt ſyn totter betalinghe van U. M. ſchulden ende laſten. Endelinghe ſullen alle ſaecken herbrocht ſyn in een begerlicke voorſpoet, ende ſal een iegelyck gehouden ſyn voor de ſalige welvaren van U. M. God almachtich te bidden.

Den 28 Mey. 1566.

* *

*

O.

Naamen der verbonden Edelen, die het smeekschrift aan den Koning onderteekend hebben, met bijvoeginge der geldsommen, welke zij wilden opbrengen; uit het oorspronglijke medegedeeld door den Weleerwaardigen Heere J. Royer, Hof-Prediker in 's Hage.

* * *

H. de Brederode	10000 ecus	Louis de Nassau	10000 florins monnaie de Braband
Albrecht de Huchtenbrouch	1000 ecus	Phil. de Marbays S. de Loverval	1000 ecus
Josue d' Alveringen S. Hoffegen	500 ecus	Marcus Perez	5000 ecus
Jacques de Huele	500 —	Bernard de Merode	1000 ecus
		Jean de Marnix et de Thoulouse	1000 ecus
Maximilien de Blois dit Coc	100 —	A de Bergues	50 ecus
		C De Houchin	800 ecus

Brief

P.

Brief van de Hertoginne van Parma, den 22 Dec. 1566 geschreven aan den Kastelein (*) Spinling of Spiering; uit het handschrift, berustende onder den Heere van Akersdijk, nageschreven door den Heere F. van Oudendorp, Hoogleeraar te Leiden.

Margarita by de Gratie Gods Hartoginne van parme, plaisance &c. Regente &c.

Lieve ende Beminde. Alzoo wy verstaen, dat die Edelluiden, hen noemende Geconfedereerde, willens syn hen

(*) Men zal, vermoede ik, moeten lezen *Spiering*, welke naam in de geschiedenissen en regeringe van *Heusden*, omtrent dezen tijd, niet onbekend was; gelijk te zien is in de beschrijvinge van die stad door J. VAN OUDENHOVEN. Ook blijkt, dat het geslacht *Spiering* of *Spierinck* oorspronglijk zij uit dat van Heusden, en een' geruimen tijd in de regeringe van 's Hertogenbosch geweest zij. Zie CHRISTINAEI *Jurispr. Her. part.* I, *pag.* 196, BUTKENS *Troph. de Brabant tom.* II *livr.* XI, *pag.* 561 *& suiv.*, VAN LEEUWEN Bat. illustr. bl. 1109.

hen binnen de ſtad Huesden te vergaderen: 't wellick gheenſins en behoert te geſchieden, noch toegelaeten te worden aengeſien het quaet, 't wellick gevolght is vuyt hoere eerſte vergaederinge, ende geſchaepen is noch van nieuws opgeſtaen, indyen deze thenwardige [*tegenwoordige*] geſchiede: Hebben nyet konnen laeten U ſullicx te adverteeren, ten eynde, dat ghy aan de poorten der ſtad Huesden goede hoede ende wacht ſtelt ende houdt, ten eynde, dat die voorſz. vergaederinge in gheender manieren aldaer gehouden en wordde, verclaerende den ghenen, die tot dyen eynde aldaer ſouden willen kommen, ende hen verſaemelen, dat ghy van onſent wegen in naem ende van wegen des Conincx onſes genadich liefs Heeren last ende bevel hebt ſullicx aldaer nyet toetelaeten, noch te gehengen, gelyck oyck van wegen ſyner Ma^te^ wy U met lernst bevelen nyet te doen. Verlaeten ons eyntelyck alzoe tot U, ende dat ghy ons laet weten, wat U hier inne bejegent ſal ſyn, ende ghy gedaen ſelt hebben. Lieve ende wel beminde, God ſy met U.

Geſchreven te Brueſſelles den XXII dach Decembris 1566.

(*geteekend*) MARGARITA

(*onderſtond*) BERTY

*

Naam-

Q.

Naamlijst der verbonden Edelen, te vinden onder een afschrift van het Compromis; medegedeeld door den Hoogwelgeboren Heere W. F. H. Baron van Wassenaer, Heere van Spanbroek, Hoogheemraad van Schieland enz.

✿ ✿ ✿

Louis de Nassau.

Charles de Briscot (a).

Philippus de Marbais dict de Louverval.

Philippes de Marnix dict du Mont St Aldegonde.

Nicolas de Hames (b).

Cristofle de Leefdael.

Levert de Merode (c).

I 5 Her-

(a) Deze naam moet, vermoedelijk, *Bolsot* zijn.

(b) Dus leze ik, in plaats van *Haives*.

(c) Iemand uit het geslacht van Merode, met dezen *voornaam*, wordt op de overige lijsten der Bondgenooten niet gevonden.

Hermes de Landas.

Arnoult de Landas.

Pierre de Preys (d).

Jehan de Sauvaige.

J. d' Asperen (e).

Ode de Boetzeler.

Theodore de Bronckhorst de Batemborch.

N. de Boetzeler.

Jacques de Bailleur (f).

Charles Conte de Mansfeld.

Johan de Marnix dict de Thoulouse.

Nalterre de Haudun dit de Gitrici (g).

Maximilien de Blois dict Cocq.

Charles de Monfalcon.

A. de Bergues.

Floris de Nuynhem.

Nicolas de Netiere (h).

Char-

(d) } Zij ſtaan niet op de andere
(e) } lijsten.

(f) Misſchien, *Bailleul.*

(g) Komr niet voor op de andere lijsten.

(h) Naar alle vermoeden N. *Dennetier.*

Charles de Batemborch.

Gisbert de Bronchorst et Batemborg.

Martin Lopers (i).

R. de Boetzeler.

P. d' Andelot.

D. de Boetzeler.

Louis de Boetzeler (k).

Dirck van Brakel.

Philippe van der Meere.

(laager ftaat)

Soubfigné

DE LANTENY.

(i) *M. Lopez.*
(k) Staat niet op de andere lijsten.

* *
*

R.

Geslachtlijst van den Hoogwelgebooren Heere Hendrik Lodewijk Pieter van Brederode, *Werkelijken Kamerheer van H. K. K. Majesteiten, Kolonel ten dienste dezer Landen enz.; uit oorspronglijke stukken opgemaakt.*

✿ ✿ ✿

REINOUT VAN BREDERODE, de derde van dien naam, Burggraaf van Utrecht, Vrijheer van Vianen, Heer van Brederode, Ameiden, Haveringcourt enz., Raad en Kamerheer van Keizer Karel den V, Opper-Houtvester van Holland, Ridder en Deken der Orde van 't Gulden Vlies enz., hadt in huwelijk Philippote, of Philippina, dochter van Robbert Graave van der Mark, en verwekte bij haar verscheiden kinderen, onder welken uitmuntte *Hendrik van Brederode*, het hoofd der verbonden Edelen.

Na haaren dood ging Heer Reinout een heimelijk huwelijk aan met *Katharina*, dochter van Goossen of Goswijn *van Holten*, van Wezel; uit welke hij drie natuurlijke kinderen gewonnen heeft, die volgen A.

REI-

A.

REINOUT VAN BREDERODE, Heer van Bolswaard, overleden den 13 September 1633, en begraven in 't koor der kerke te Lexmond. Boven zijn wapen, aldaar opgehangen, zijnde het gewoon wapen der Brederoden, is eene Graaflijke kroon, waar uit een griffioen rijst, die gedekt is met een goudlaken kleed, op welk mede het wapen ftaat. Van onderen leest men: *Nobilis et generosus vir Rynoldus a Brederode de Bolsweert aetatis suae* 85 *annorum et* 5 *mensium Obiit* 13 *September A°.* 1633.

Uit *Josina van Arkel, van Asperen en Vuuren*, met welke hij getrouwd was in 't jaar 1585, en die ftierf ten jaare 1601, heeft hij, behalven negen andere kinderen, opgenoemd door VAN LEEUWEN Bat. illustr. bl. 890, verwekt en nagelaten Hendrik van Brederode, die volgt

B.

SANDERINA VAN BREDERODE, die getrouwd is geweest (1) met *Albert van Presichoven*, (2) *Maximiliaan uyter Linnigen* [of beter *Uytertimmigen*], (3) met een' Spaanschen Edelman, *Tordesillas*, (4) *Lignaro*, een' Spaanschen Kapitein, (5) *Barent van den Bongaart van Nyenrode*.

SARA VAN BREDERODE, gehuwd met *Albert van Egmond van Mierixheim*, of *Merestein*, en naderhand met *Amelis Uyteneng*. Men zie VAN LEEUWEN bl. 890.

HEN-

B.

HENDRIK VAN BREDERODE, Heer van Bolswaard, Drossaart van Ameiden. Hij stierf den 4 Junij 1676, en werdt begraven te Lexmond; staande op zijn wapenbord deze acht kwartieren: *Brederode*, *Borssele*, *Holten*, *Schuilenburg*,— *Arkel*, *Pylysser*, *Roon*, *Schoonhoven*.

Hij was in echt vereenigd met *Geertruid van Reede van Amerongen* (*), overleden den 18 Aug. 1639, en mede aldaar begraven; bij haar wapen vindt men de volgende acht kwartieren: *Reede*, *Goor van Heel*, *Nienrode*, *Renesse*,— *Oestrum*, *Abkoude Vermeeren*, *Oestrum*, *Spruyt van Krykenbeeck* (**).

Uit dit huwelijk is gesproten Frederyk Lodewyk van Brederode, die volgt C.

FRE-

(*) Zij was eene dochter van Fredrik van Reede, Heere van Amerongen, en van Kornelia van Oostrum; volgens de stamlijst van 't geslacht van Reede, te vinden in 't Woordenboek van HOOGSTRATEN, bl. 39, daar Hendrik van Brederode, verkeerdelijk, genoemd wordt *Heer van den Bolle*.

(**) Men zie over de huwelijks-verbintenissen der geslachten *Nijenrode*, *Renesse*, *Oostrum* en *Spruit van Kriekenbeek*, VAN LEEUWEN Bat. illustr. bl. 1062, 1110.

C.

FREDERYK LODEWYK VAN BREDERODE, Heer van Bolswaard, Drossaart van Ameiden en Tienhoven, Hoogdijkheemraad van den Alblasserweerd. Hij overleedt den 3 Aug. 1693, in den ouderdom van omtrent 65 jaaren. Op zijn wapenbord, in de kerke te Lexmond, zijn deze zestien kwartieren: *Brederode, Arkel en van Asperen, Holten, Raan, Borsfele, Pytyser, Schuilenburg, Schoonhoven, — Reede, Oestrum, Nienrode, Oestrum, Goor, Abkoude Vermeerten, Renesse, Spruyt van Krykenbeeck.*

Hij hadt in huwelijk *Theodora Anna van Renesse van Wulp*, dochter van Maximiliaan van Renesse, Heere van Wulp, en van Anna van Zalland. Zij ligt mede te Lexmond begraven, met deze zestien kwartieren: *Renesse, Hattem, Renesse, Waal van Moersbergen, Bronkhorst, Monderik, Nassau, Brakel, — Zalland, Lynden, Gent, Linden, Ossenbroek, Besten, Steprayt, Zuylak.* Op het wapenbord staat dit opschrift: *De Wel Ed. Geb. Vrouw Theodora Anna van Renesse van Wulp, Huisvrouw van den Wel Ed. Geb. Heer Fredrik Lodewyk van Brederode, Heer van Bolsweerdt, —, overleden den 9e. January in het 48e. Jaar haares ouderdoms Anno* 1682.

Uit deze ouderen is geboren Hendrik Maximiliaan van Brederode, die volgt D.

HEN-

D.

HENDRIK MAXIMILIAAN VAN BREDERODE, Heer van Bolswaard, getrouwd met *Brigitta Margareta Theresia Nooms van Aarlanderveen, Baronesse des Heiligen Ryks.* Bij het aangaan der huwelijksche voorwaarden, den 9 Junij 1681, verschenen als getuigen, behalven zijne Ouderen, zijne twee Ooms, Johan Adolf van Brederode van Bolswaard, Hoog-Proost van St. Servaas te Maastricht, Baron van Mechelen, Grymmij, Gladbeecq en Tweebergen, en Wynand van Renesse van Wulp, Heer tot den Olden Pol en Wezenthorst. Van haare zijde waren hier tegenwoordig, haare Moeder Beatrix Adriana Ram van Schalkwyk, Vrouwe van Aarlanderveen, toen getrouwd met Johan Jurriaan van Bronkhorst tot Hulsen, Heere van Vuyren en Nieuwerly, benevens haare Voogden, Kornelis van Oudshoorn, Ridder, Heer van Oudshoorn, Burgemeester der stad Amsterdam, en Kornelis Geelvink, Heer van Kastrikum en Kronenburg, Gekommitteerde Raad van Holland en Westfriesland.

Hij stierf den 18 Aug. 1700, oud ruim 39 jaaren, en werdt te Lexmond begraven, met een wapen, waar bij zestien kwartieren, te voren reeds opgenoemd.

Zij overleedt, in den ouderdom van ruim 33 jaaren, den 3 Febr. 1692. Op haar wapenbord zijn ook zestien kwartieren, doch zonder bijvoeginge der naamen, geplaatst.

Zij hebben verwekt Lodewyk Pieter en Jan Karel van Brederode, die volgen E.

LO-

E.

LODEWYK PIETER VAN BREDERODE, Heer van Bolswaard en Aarlanderveen, Ridder der Orde van Christus in Portugal, Kapitein ter zee in dienst des Konings van dat Rijk; die, bij zijn vertrek uit Nederland, de Heerlijkheden van Aarlanderveen en Bolswaard verkocht heeft. Sedert dien tijd is het Kasteel, waar op hij, met zijne vooronderen, geboren was, in verval geraakt, en ten laatsten geslecht. Uit zijne Echtgenoote, *Margareta Ursula van Zeller*, werden hem geboren één zoon, Hendrik Lodewijk Pieter van Brederode, en éene dochter Maria Brizida van Brederode, die volgen. — F.

JAN KAREL VAN BREDERODE, die, door opdragt van zijn' Broeder, den 17 Nov. 1710, beleend was met de Middelweerd in de Lek; doch welke, na omtrent twee eeuwen geweest te zijn in dezen tak van het geslacht der Brederoden, ten jaare 1732 by koop gekomen is aan Kornelis Wittert, Heere van Valkenburg, en sedert het jaar 1735 aan het geslacht van Schimmelpenning; volgens *MS. Extract uit het Register of Repertorium, gehouden by den Edelen Leenhove van Vianen en Ameiden fol. 20 verso.*

F.

HENDRIK LODEWYK PIETER VAN BREDERODE, Werkelijke Kamerheer van Haare Keizerlijke Koninglijke Majesteiten, en Kolonel ten dienste dezer Landen. Hij ontfing, bij zijnen doop, te Lissabon, den 15 Meij 1737, den naam van *Hendrik*, bij welken Hij, naderhand, die van zijn' Vader, *Lodewijk Pieter*, gevoegd heeft. Uit zijn huwelijk met *Kornelia Maria Katharina Andrioli*, gesproten uit een oud en hoogadelijk geslacht, werden geboren Reinout Lodewijk Pieter, Karel Alexander Thadé Reinout, en Alexander Karel Bartholomeus Lodewijk van Brederode, die volgen G.

MARIA BRIZIDA VAN BREDERODE, getrouwd met Soares de Andrade, een' Portugeeschen Edelman (*), en overleden in 't jaar 1775.

REI-

(*) Men zie CHRISTINAEUS *Iurispr. Heroic. part. I, pag.* 575. Ik vermoede, dat uit dit zelfde geslacht voortgesproten waren, Diego Lopez de Andrada, Aartbisschop van Otranto; Diego de Paijva d'Andrada bekend door zijne schriften voor het Concilie van Trente; Francois d'Andrada, Raad en Historieschrijver van Filips den III, Koning van Spanje. Men kan over dezen en anderen van dien naam naarlezen BAIJLE en HOOGSTRATEN.

G.

REINOUT LODEWYK PIETER VAN BREDERODE, jong gestorven.

KAREL ALEXANDER THADÉ REINOUT VAN BREDERODE,

en

ALEXANDER KAREL BARTHOLOMEUS LODEWYK VAN BREDERODE,

Tweelingen, geboren den 8 Jan. 1766 in 's Gravenhage, over welken Doopgetuigen waren Zijne Koninglijke Hoogheid Prins Karel van Lorraine, Gouverneur Generaal der Oostenrijksche Nederlanden enz., en Haare Koninglyke Hoogheid Prinses Charlotta van Lorraine; volgens *MS. Extract des Registres des baptêmes administrez dans l'Eglise Paroissiale Catholique Françoise de la Haye.*

* * * *
* * *
* *
*

R. I.

Extract uijt het Register van de Leenen der Heerlijkheeden van Vianen ende van der Ameijde, beleend bij Johan van Vianen, als Stadhouder Gecommitteert ten zelven bij den Edelen Welgeb: Vermogende Heere Rijnault, Heere tot Brederode, tot Vijanen, Burggrave te Utrecht, Heere ter Ameijde ende tot Heemstrode &c. beginnende in den Jaare ons Heeren 1531 nagemeen schrijven, op ten 15e Dach van Meert, ende gehouden bij mijn Georgen Ludolph, als Secretarius, eindende op ten Lesten dag van December Anno 1552.

Reijnault &c. Doen te weeten dat wij voor ons ende Onsen Nakomelingen, Heeren ofte Vrouwen tot Vianen, omme sonderlinge zaaken ende Redenen, ons daar toe-

toe behoorende, tot eene Leene uitgegeeven, verlijt ende beleent hebben, Verleijen ende Beleenen mits deesen onsen Beminden Catharina, Goossens Dochter van Wesel, daar ons Huldé, Eed ende Manschap voor gedaan heeft Georgen Ludolph, eeden Middelweert, geleegen in de Riviere van der Lecke, omtrent die Parochie van Lexmond, strekkende met den steert tegens Kersbergen, met allen zijnen toebehooren van Aanwas ende nieuwe Landen, zoo die nu ter tijd daar geleegen is, of in toekoomende tijden bij aanwas ofte afval meerderen off minderen zal mogen na Weerden Rechten.

Welverstaande ingevalle de voorschreeve Catharina aflijvig werden zonder Geboorte bij ons Geprocreëerd, sal als dan die voorschreeve Middelweert wederom komen aan onzen Heerlijkheid van Vianen, ende indien die zelve Catharina bij ons Geboorte agterliete, zal zij den voors: Middelweert daar op mogen Erven, ende zoo voort haar Geboorte bij ons Geprocreëerd op haar Wettelijk Descendeerende Geboorte, off dien Broeder off Süster van ons gekomen, bij gebreeke van Wettelijke Descendente Geboorte agter te laaten, Broeders off Zusters van ons gekoomen, op ten anderen, soo lange daar ijmand waar, van onzen Lijve gekoomen.

Maar daar en tegens als daar niemand en waar van onsen Lijve descendeerende ende Wettelijck gekoomen, zal de Middelweert voorgenoemt ende bepaelt in zodanigen gevalle wederom komen aan onzen Heerlijkheid van Vianen.

Te houden van Ons ende van onsen Nakomelingen Catharina voors: ende haare Nakoomelin-

gen tot eenen Erfleen in dier voegen ende Maniere als voorf: ende te verheergewade als 't verschijnt met een Paar witte Handschoenen, behelteliken altijd ons ende eenen ijgelijken zijns Rechts.

Daar dit geschieden waaren bij, aan ende over onse Mannen van Leene Rijnault, die B: van Brederode, ende Roeloff Grauwert, met meer goede Luiden.

In Oirconde 's Briefs, onderteekent met onzen gewoonlijken Handschrift ende bezegelt met onzen Zeegelen van den Leene uijthangende, ende daar beneffens mede bezeegelt bij onsen Leenmannen voorf:

Gegeeven in 't Jaar onzes Heeren Vijftien hondert ses ende Veertigh, op ten Een en twintigsten Dag van September.

* * *

* *

*

Ao-

R. 2.

Acte van voogdije, door Reinout van Brederode gegeven op Catharina Goosens dr. van Wezel, den 8 dec. 1553.

✿ ✿ ✿

Rijnault Heere tot Brederode, Vrij Heere tot Vianen, Borg- grave t'Utrecht, Heere tot Haveringcourt, ter Ameijde &c. doen te weeten, dat wij met welbedagten Rade Gecommitteerd ende Geordonneerd hebben, Committeeren ende Ordonneeren mits deezen Catharina Goosens Dogter van Weezel, tot de Voogdije van onse Natuurlijke Kinderen, bij haar Geprocreëerd, als namentlijk Rijnault, Sanderina ende Sara, derselver Goederen te Administreeren, Regeeren ende tot haaren meesten Profijte te bewaaren ende voorttrekken, als eene goede Tuteresse behoort ende schuldig is te doen, geduurende deese onse Ordonnantie, tot onzen kennelijken wederzeggen, ofte als die voors: Kinderen ofte eenige van dien bij Hijlicken ofte andere manieren uit de Voogdijen gesteld zullen weesen, mits dat wij voorts Ratificeeren ende Approbeeren alle 't geene bij de voors: Catharina aangaande de

Kinderen voornoemt ofte haare Goederen hier voormaals gedaan mag ſijn geweest, in allen ſchijn, als 't geene na dato van deezen gedaan zal worden.

In Oirconde 's Briefs, bezegeld met onzen zegel uithangende.

Gegeeven in 't Jaar onſes Heeren Vijftien Honderd Drie en Vijftigh, op den Agtſten Dag van December.

Ver-

R. 3.

Verlij-brief van zekere Middelweerd bij Lexmond op Reinout van Brederode, den 22 Sept. 1596.

Walraven, Heere tot Brederode, Vrijheer tot Vianen, Burchgrave t'Utrecht, Heere ter Ameijde, Cloetingen &c. doen te weeten, dat wij behoudens ons ende een ieder sijn goed Regt, van Jan van Sandwijk, Stadhouder van de Leenen van onse Heerlijkheeden van Vianen ende Ameiden, verleit ende beleent hebben, verleiden ende beleenen mits deesen Rijnoult, Natuurlijken Zoon van Loffelijker Memorie, Heer Rijnoult, Heere tot Brederode, Vrijheere tot Vianen &c. onsen oud-Oom, eenen Middelweerd geleegen in de Riviere van de Lecke, omtrent de Parochie van Lexmond, strekkende met den steert teegens Kersberg, met allen zijnen toebehooren, van aanwas ende Nieuwe Landen, soo die nu ter tijd daar geleegen is ofte in toekoomende tijden bij aanval ofte afval meerdere ofte minderen sal mogen naa Weerden Regten: zoo hem deselve Weert aangekoomen is bij het

overlijden van Catharina, Goosſens Dochter, zijn Moeder, te houden van ons ende onſe Nakomelingen, Heere ofte Vrouwen van Vianen, de voorſchreve Rijnoult ende zijne Nacomelingen tot een Erfleen ende te Verheergewaden als 't verſchijnt met een Paar witte Handſchoenen.

Met zulken voorwaarden dat indien het ten eenigen tijde gebeurden dat er niemand en waare, die wettelijk gekoomen waare van den Bloede van den voorſ. Rijnault, ofte van de andere kinderen, die de voorſ. Heere Rijnault, Heere tot Brederode bij de voorſ. Catharina, Goſens Dochter Geprocreëert heeft gehad, dat in ſulken gevallen voorſ. Middelweert, met allen zijnen toebehooren wederom komen zal aan onſen Heerlijkheid van Vianen. Daar dit geſchieden waaren bij aan ende over onſe Mannen van Leenen, Balthazar van der Vecht, ende Peter Aertſe Blumers.

Des t'Oirconde onzen Zegel onder aan deezen doen hangen op den 22ᵉ September 1596.

hebbende uithangen een zegel in Roode Wasſche aan een dubbelde Franchijne ſtaarte.

* *

*

Ver-

R. 4

Verklaring van Drossaart, Burgemeesteren en Regeerderen van Viaenen, nopens de afkomste van Lodewijk Pieter van Brederode, den 11 december 1731.

Nous Drossard Bourguemaitres et Regens de la Ville de Viane faisons savoir a tous ceux a qui il appartiendra que devant Nous sont comparus Messieurs Wolfard van Cattenburch Dijkgrave du Païs de Viane, Vicaire des Fiefs de Viane et d'Ameijde ancien Conseiller de la Regence, et actuellement Conseiller de la Chambre de Justice a Viane &ca, et Elisa Gordon ancien Conseiller de la Regence Bourguemaitre de la ville de Viane et Greffier de la dite Chambre de Justice &ca, Lesquels ont declaré, attesté et affirmé par serment solemnel a la requisition de Dom Louis Pierre de Brederode Seigneur d'Aerlanderveen Chevalier de l'Ordre de Christ en Portugal Capitaine de haut bord au service de sa Majeste Portugaise &ca, etre veritable qu'il est issu de l'Illustre maison de Brederode, descendu des anciens premiers Comtes d'Hollande; a savoir, que Renaud de Bre-

Brederode Souverain de Viane, Burggrave hereditaire d'Utrecht, Chevalier de la Toison d'Or &ca, eut vers le milieu du Seizieme Siecle de Catherine Goessens van Wesel outre deux filles naturelles mariées dans les familles d'Egmond et de Tordesillas un fils naturel nommé Renaud de Brederode comme son Perre, que ce Renaud épousa en 1585 Josine d'Asperen et de Vuijren, et en eut Henry, lequel épousa Geertrude de Reede d'Amerongen et en eut Frederik Louis qui ayant épousé Theodore Anne de Renesse de Wulp en eut Henrij Maximilien de qui et de Brigite Marguerite Therese Nooms d'Aerlanderveen Baronne du Saint Empire son Epouse fille de Pierre Guillaume Nooms Baron du Saint Empire et Seigneur de Aerlanderveen et de Beatrix Adriana Ram de Schalkwyk le dit Dom Louis est fils ainé; Declarans les dits Comparans qu'ils sçavent tout cecy tant par la notorieté publique, et parce qu'ils ont trés particulierement connu les susdits Pere, Mere, Ayeul et Ayeule du dit Dom Louis, que par des contrats de mariage, et d'autres preuves autentiques qu'il leur a fait voir; Attestans encore qu'il est de notorieté publique que les familles de Brederode, d'Asperen, de Reede, de Renesse et de Nooms sont fort connuës et distinguées tant par leur Noblesse que par leur ancienneté dans les Provinces unies des Païs bas, et que tous les susdits ancêtres du dit Dom Louis tant de l'un que de l'autre Sexe ont vecus et sont morts dans la Religion Catholique Romaine. En foy de quoi les dits Comparans ont souscrit l'attestation ci dessus, et nous l'avons fait signer par notre Secretaire et y apposer le sceau ordinaire de la Ville de Viane le onze-

ze Decembre de l'an mil sept cent trente un. "ainsi signé W: van Cattenburch, E: Gordon, et Guillaume Kelderman Secretaire" et au bas est attaché le sceau des armes de la ville de Viane en cire rouge. et ensuite est ecrit.

Nous Reinhard Baron de Reede Seigneur de Ginckel Chevalier de l'Ordre de Malte, Général Major de la Cavallerie et quartiermaitre général au Service des Provinces Unies, Gouverneur de la Ville et forteresse de Venlo, Envoyé extraordinaire de leurs hautes Puisſances a sa Majesté le Roy de Prusse &ca. Et Nous Charles Louis Baron de Wassenaer, Seigneur de Doveren, Membre du Corps des Nobles d'Hollande, Brigadier d'Armée et Colonel d'un Regiment de Dragons au service des Provinces Unies, Commandeur de la forteresse de Stewensweert, Hoog Heemraed de Delfland &ca. Declarons que le certificat de Genealogie ci joint passé devant le Drossard et Bourguemaitres de la Ville de Viane est autentique d'autant que les personnes qui l'ont donné sont commis et authorisés de la part des Etats d'Hollande et de Westfrise qui sont souverains de la Comté de Viane, a donner de pareilles déclarations et certificats, a quoi nous ajoutons que la personne de Dom Louis Pierre de Brederode Seigneur d'Aerlanderveen, Chevalier de l'ordre de Christ de Portugal, Capitaine de haut bord au service de la Majesté Portugaise &ca nous est personnellement connu. En foy de quoi nous avons a sa requisition bien voulu signer cette declaration et y apposer les sceaux de nos armes, fait a la Haye ce premier jour de fevrier de l'an mil sept cent trente deux "ainsi signé" B. de Reede de Gin-

Ginckel, Carel Ludovyck van Wassenaer, et a coté de chaque signature font les sceaux de leurs armes en cire a cacheter rouge, et au dessous est ecrit"

Nous Dom Louis du Cunha Commandeur de l'Ordre de Christ du Conseil de sa Majesté le Roy de Portugal et son Ministre Plenipotentiaire aupres les Seigneurs Etats Generaux des Provinces-unies des Pais bas &ca. Certifions a tous qu'il appartiendra que la signature et les sceaux apposés au Certificat ci dessus de Genealogie de Monsieur de Brederode est veritablement de Messieurs de Reede et de Wassenaer, personnes de la premiere Noblesse et distinction de cette Republique a Nous personnellement connus, et que foy doit etre ajoutée a leur declaration, comme étans autorisés a cela n'ayant pas d'herauts d'armes. En temoignage de la verité nous avons signé ces presentes et y fait apposer le cachet de nos armes. fait a la Haye ce premier de Mars mil sept cent trente deux "ausi signé D. Louis du Cunha et au dessous est ecrit par ordre de son Excélence signé J. Dounkanson, et a coté est le Cachet des armes de son Excélence en cire a cacheter rouge.

La presente Copie bien et dûment Collationnée sur l'Original en parchemin par Nous Chancelier et Sécretaire du Consulat général de France en ce Royaume de Portugal a Lisbonne en notre Chancelerie le dix Aoust mil sept cent cinquante sept.

(Signé) De Saint Julien.

Nous Nicolas Grenier Conseiller du Roy Consul général de France en ce Royaume de Portugal certifions et attestons a tous qu'il ap-

par-

partiendra que le Sieur De Saint Julien qui a fait et collationné et de lui signé la Copie ci dessus et des autres parts du Certificat de Genealogie de Monsieur de Brederode, et les deux autres suivans, est Chancélier et Secretaire de notre Consulat, aux écritures et signature du quel pleine et entiere foy doit etre ajoutée tant en jugement que dehors, En temoin de quoi nous avons fait expedier le présent signé de notre main et scellé du sceau Royal de notre Consulat. Donné a Lisbonne en notre maison Consulaire le dix Aoust mil sept cent cinquante sept.

(Signé)

(L. S.) Grenier

Brief

S.

Brief van het Hof van Holland Zeeland en Vriesland aan die van Ysselstein, den 29 Aug. 1566; medegedeeld door den Weledelen Gestrengen Heere Mr. C. A. van Wachendorff, Oud-Raad der stad Utrecht enz.

✿ ✿ ✿

Dye president ende raeden des Conincx over hollant zeelant eñ vrieslant. Eersaeme wyse voorsienige ende besondere goede vrunden. Dye prince van Oraigne Stadhouder gñal over hollant zeelant vrieslant ende vuytrecht heeft by zyñ Excellentie brieven van date den XXVII^{en} deser maendt vuyt Antwerpen geschreven ons geadverteert dat dye Co^{e}. M^{t}. onser alder-G^{e}. heere geresolveert heeft op de requeste dye hoocheyt van de hartoghinne van Parma overgegeven in April lestleden van wegen dye eedelen van dese landen te saemen geconfedereert sulcx ende inder manieren ghyluyden by de ingelechte copie auctentyck bevinden sult | Requyrerende ende ordon-

donnerende van wegen der voorsz. ma^{t}. uluyden nae dye zelve resolutie te reguleren sulcx als ghyluyden ten meesten dyenste van de voorsz ma^{t}. oirbair ende welvaeren van tgemeenlant schuldich syt ende behoort te doen | Verhoopende uluyden cortelinge noch breder bescheyt te doen. Ende hier mede eersaeme wyse voersienige syt den almogeñ bevolen | Geschreven in den haghe den XXIX^{en} Augusti 1566.

(*geteekend*)

B. ERNST.

Het Opschrift is:

Eersaemen discreten Drost
burgeñrs ende regierders der
Stede van Ysselsteyn.

L *Brief*

T.

Brief van het Hof van Holland, enz. aan die van Ysselstein, den 14 September 1566; medegedeeld door den Weledelen Gestrengen Heere Mr. C. A. van Wachendorff, Oud-Raad der stad Utrecht.

❀ ❀ ❀

Die Princhе van Oraignen grave van Nassou van Catzenelboge Vianen Dietz &c. Stadthouder Gl. President eñ Raiden des coninckx onder hollandt Zeelant eñ Vrieslandt. Eersaeme Discrete goede vrunden. Up huyden hebben wy van de hoocheyt van de hertoginne van Parme ontfangen zeeckere missive van date den X^en^ September deser tegenwoerdighe maent vermeldende de selve dat haere hoocheyt onderrecht is, dat vuyt zaecke van dese tegenwordige beroerten troublen eñ commotien veele eñ verscheyden vrempde luyden eñ vuytlanders hen vinden eñ commen binnen die Landen van herwertzovere nyet alleenlyck deur die groote wegen eñ openbaer herbaenen maer oock deur zywegen heymelick eñ onbekende passaigen zonder wapenen eñ daer nae

nae hen onder tvolck steken eñ vougeñ aldaer zy lichtelyck wapenen crygen ende nyet en cesseren eñ ophouden tzelffde tot muiterye wederspennicheyt ende rebellie op te roeren eñ verwecken daer vuyt zouden moegen rysen eñ toecommen d inconvenieñ quaet eñ allendheyt die een ygelyck kennelyck zyn zoe verre daer inne nyet versien eñ geremedieert en worde. Ons daeromme die voorsz hoocheyt versouckeñ eñ van wegen Co^e. Ma^t. onssen aldergenadichsten heeren ordinerende dat wy terstondt eñ sonder vertreck die publicatien vañ opene brieven van placcate vañ voorsz Ma^t. tegens die vrempden eñ vuytlanders van daete den XXVI^en Juny lestleden zouden doen vernyeuwen alomme binnen den steden eñ vlecken van Hollt. daer men gewoenlyck es vuytroepinge eñ publicatie te doen. Dien achtervolgeñ zoe hebben wy belast eenige duerwaerders van desen hove t voorsz placcaet zulcxs als vooren van nyeuws te publiceren. Waeromme zoe requyreñ wy u eñ nyettemin van wegen Co^e. Ma^t. lasten eñ ordineren opte voorsz vremde ende vuytlanders scherpe eñ sorchfuldige toesicht te nemen eñ te vernemen die oerzaecke van heure compste in dese landen eñ indien de zelve daer van geen wettige ende apparente redenen ende bewys en connen geven, Sult tegens heml. sommierlyck ende sonder figure van proces procederen by ex^e. vañ peyne int voorsz placcaet begrepen. Ende daer suspicie zoude vallen van eenige quaede ofte onbehoorl. practyken ofte aenslach sult de zelve ter bancke eñ tortuere stellen om tot die waerheyt vanden feyte te moegen geraecken Ende die straffen nae den eysch ende gelegentheyt

van dien ten exemple van andre op peyne van tselve aen u te verhaelen soe verre ghy in gebreecke bevonden zoudt moegen worden. Eersaeme discrete goede vrunden Onssen heere Godt zy met u. Gescreven in den hage den XIIII[en] Septembris anno 1566.

(geteekend)

B. ERNST.

Het Opschrift was:

Eersaeme discrete goede vrunden Drost ende gerechte van Ysselsteyn.

Brief

U.

Brief van het Hof van Holland, enz. aan die van Ysselstein, den 16 September 1566; medegedeeld door den Weledelen Gestrengen Heere Mr. C. A. van Wachendorff, Oud-Raad der stad Utrecht.

DIe President ende Raden des Coninex over Hollant Zeelant eñ Vrieslandt. Eersame Discrete goede vrunden. Wy hebben U onlancx overgezonden die Resolutie van de hoocheyt van de hertoginne van Parme onse Regente ende Gouvernante, gegeven opte supplicatie by de Edelen geconfedereert gepresenteert. Ende alzoe die Prince van Oraingne onsen Stadthouder ons by zeeckere zyne P. Ex^ce^ missive van date den XXIII^en^ Septembris belast, dat wy die voorsz resolutie souden doen publiceren alomme binnen Hollant daert van noode wesen zoude als ghy breder verstaen moecht by tdubbelt van zyne P. Ex^ce^ missive hier by gevoucht. Waerome zoe requireren wy U ende nyettemin van wegen Co^e^ Ma^t^. lasten ende ordonneren die voorsz

 re-

resolutie in onser Duytscher taelen voor ulieden poorters ende Inwoonders te publiceren ende te vercundigen zoe verre tzelve by uluyden noch nyet gedaen en es, Ende die zelve poorters ende inwoonders te belasten hen naer den inhouden van de voorsz resolutie mitsgaiders van de voorsz P. Exce misive in als te reguleren zonder van tgundt voorsz es in eeniger manyeren te wesen in gebreke. Eersame Discrete goede vrunden onse Heere God zy met u. Gescreven in den Haeghe Den XVIen Septembris Ao 1566.

(*geteekend*)

B. ERNST.

Het Opschrift was:

Eersaeme Discrete Drost
Burgemeesters ende gerechte
van Yselsteyn.

* * *

* *

*

Ver-

V.

Verscheiden stukken, betreffende het geslacht van Duvenvoorde; *medegedeeld door den Hoogwelgeborenen Heere Willem Frederik Hendrik Baron van Wassenaer, Heere van Spanbrouck, Hoogheemraad van Schieland, enz.*

I.

Brief van Koning Willem, den 21 November 1248, hebbende aan eene dubbele roode zijde koorde van onderen uithangen 's Konings zegel, in wasch gedrukt, en waar op deze woorden staan: WILLELMUS: DEI: GRACIA: ROMANORUM: REX: SEMPER: AUGUSTUS †:

Willelmus dei gracia Romanorum Rex et semper Augustus Universis Imperii fidelibus hanc literam inspecturis graciam su-

ſuam et omne bonum. Si fidelium noſtrorum obſequia pia animadverſione reſpicimus et deo et hominibus per hoc credimus complacere. Noverint itaque ſinguli et univerſi quos ſcire fuerit oportunum, quod nos dilecto fideli noſtro Arnoldo de Duſordia titulo feudi contulimus et conceſſimus quatuor libras holland' monete apud vorſchote de peticione ſeu precaria noſtra, quam ibidem in vere noſtra conſuevit accipere celſitudo, hoc tamen adiecto, ut quam primum ei quadraginta libras hollanden dederimus, ipſas libras reponere tenebitur et dare pro redditibus quatuor librarum quas a nobis et noſtris ſucceſſoribus ratione feudi poſſidebit. Ad habundantiorem equidem graciam ipſi A. liberaliter impendendam, redditus predictarum quatuor librarum et ſingula ac univerſa bona que a noſtra ſerenitate hactenus tenuit et poſſedit nomine feudi Iohanni fratri ſuo per preſens ſcriptum concedimus, ſi ſepedictum A. abſque herede legitimo decedere et premori contingeret, ſub eodem laudamento, quod quatuor libre prelibate cum quadraginta libras hollanden perſolverimus et dederimus uſibus noſtris cedant, prout ſuperius eſt expreſſum. In cuius rei teſtimonium preſentes literas conſcribi et ſigillo noſtro fecimus communiri. Datum in caſtris apud Werdam Anno domini milleſimo CC^mo XLVIII Decimo Kalendas Decemb. Indict. VI.

Brief

2.

Brief van Willem, oudsten zoon van Jan, Graave van Henegouwen, Holland en Zeeland, den 13 Maart 1303, geschreven op franchijn, hebbende aan een' dubbelen franchijnen staart van onderen uithangen het zegel van Willem, gedrukt in groen wasch.

Wi Willem oudste zone des graven van henegouwen van hollant van zelant ende des heren van vrieslant maken cont ende kenlic allen den ghenen die dese lettere sullen zien ende horen lesen. Dat wi hebben verlient ende beliedenet arnoud van duvenvoerde ende sinen zusteren med samenderhant, die siins vaders kinders siin ende siere moeder alsulc goed alse siin vader florens ende sine vorders helden van onsen here onsen vader ende van onsen vorders alse om zvaer verlies dat arnout ende sine zusteren voerscreven hebben gheleden in ons heren dienst ons vaders. In dusghedanigher manieren. Waer dat sake dat die voersproken arnout storve sonder wittachtighe boerte dat voerghenoemde goed te comene up, sine oudste zustere die siins vaders kint is ende siere moeder alse voerscreven is. Ende voert te comene van dier oudster zuster up dier ander oudster ende niet te versterven alse langhe alse dier zusteren enich

levede die siins vaders kint ende siere moeder waere. Ende voert waer dat sake dat van desen voerscrevenen zusteren ghene wittachtige boert en quame dat voersproken goed te comene up siere zuster die siins vaders kint is ende niet ziere moeder. Ende daer omme zo hebbe wi die ander zusteren voer verlient dit goet om dat si die voerhant houd van anderen goede dat up haer comene mochte waer dat arnouts ghebrake sonder wittachtighe boert dat die voersproken arnout houd van anderen heren. Omme dat dit stade ende vaste sel bliven zoe hebbe wi desen brief besegelt med onsen seghele. Ghegheven jnt iaer ons heren Dertien hondert iare ende drie des anders dagches nae sante gregoriis daghe.

3.

Brief van Hertog Albrecht, den 22 Julij 1394, geschreven op franchijn, bezegeld met zijn zegel, gedrukt in groen wasch, en hangende aan een' franchijnen staart.

Aelbrecht bider ghenaden gods palensgrave up den Ryn herthoge jn beyeren grave van henegouwen van hollant van zelant ende here van vrieslant doen cond allen luden dat wy vergheven hebben ende quyt scelden aernt van duvenvoorde alle sine broke die hi tieghens ons ghedaen mach hebben tot desen daghe toe ende ghe-

gheven hem weder alle ſine eyghen goede ende alle ſine liengoede die hi van ons of van yement anders te liene hout ende oec mede zulke goede als dair hi ſiinre moeder horen pacht jaerlix of wtreyct ende betaelt na jnhouden ſulcs ſegghen als onſe lieve gheſellinne vrouwe margriete van beyeren dier god ghenadich zi dair of gheſeyt heeft ende die brieve dair of begripen ende inhouden alle die voirſcreven goede vriliken te ghebruken ende te hebben alſo ſe ſiin ouders ende hi ghebruyct ende ghehadt hebben. Jn kenneſſe der wairheyt ſo hebben wy deſen brief bezeghelt met onſen zeghel ghegeven int iair ons heren duſent driehondert vi r ende tneghentich up ſinte marien magdelenen avont.]

4.

Leenbrief van Keizer Karel, den 26 Junij 1545, waar in, onder anderen, ſtaat:

Karel by der gratie Gods Roomsch keiſer altyds vermeerder Rycs Coninck van Germanien *enz.* Doen Condt allen luyden, dat wy behouden ons ende eenen yegelicken zyns rechts, verliet ende verleent hebben, verlien ende verleenen mit deeſen onſen brieve Aernt van Duvenvoirde ende hem aengecommen ende beſtorven es by Doode heeren Johans van Duvenvoirde Ridders zynen Vader, De navolgende perceelen van lee-

leene, Eerst dat ambocht van noortigerhout mitten mannen thyns *enz.* — Item dat ambocht upte hernassche gelegen achter Delft geheeten dat ambocht upt woudt *enz.* — Item een hofsteede geheeten Sterrenburg *enz.* — Hier waeren by an ende over als onse leenmannen van hollant heer gerrit van Lochorst Ridder Raedt van onsen leenhove van hollant Cornelis barthouts Willem van Criep ende jan van der woert. Des t'oirconde desen onsen brief open besegelt mitten zegele van onsen Leenhove van hollant hier an gehanghen gegeven den XXVIen jn junio jnt jaer ons heere duysent vyfhondert vive en viertich.

5.

Leenbrief van Filips Graave van Ligne, Burggrave van Leiden, den 18 October 1577; waar in, behalven meer, het volgende staat:

Philips Graye van Ligne Burggrave van Leiden Banreheere van Wassenaer, ende van Belloeil, heere van Stambrugge Allaignies, Voorschoten Catwyk Valkenburg Oestgeest & riddere van der oorden van den gulden Vliese. Doen condt allen luiden dat wy behouden ons ende eenen ygelick zyns rechts, verlydt ende verleent hebben verlyen ende verleenen mits deesen onsen brieve joncheeren Aerndt van duven-

venvoorde die parcheelen van leenen hyer nae volgende hem aengecomen als oudste ende naeste leenvolger ab intestato (zoe hy sustineert) by 't overlyden van wylen heeren Adriaen van duvenvoorde zynen za: oom, Te weeten eerst die woninge ende hofstede van Duvenvoorde *enz.* — Ende hier van heeft ons de voorn. Joncheere Aerndt van duvenvoorde hulde eedt ende manschap gedaen alst behoort daer by aen ende over waeren heynrick heermale leenman van de Graeffelicheyt van hollant, meester Cornelis de jonge Ende jacob van leeuwen claesz. onse leenmannen.

Toirconde van deesen hebben wy onsen zegele hyer aen doen hangen den achtienden octobris anno XV^c. zeven ende tseventich.

6.

Testament van Arent van Duvenvoorde, den 4 December 1589; waar van het begin en einde dus luiden:

Up huiden den vierden Decembris Anno XV^c. Negen en tachtich compareerden voor my Wilhem van oudevliet notaris publyck by den hove van hollant geadmitteert, & den ondergeschreven getuygen hier toe gerequireert, die Edelen en ernstfesten joncheer Aerent heer van

van Duvenvoorde, ende juffrouwe Theodora van Scherpensell echte luiden, wonende tot voorscoten in den graeffchappe van hollant, Ende hebben verclaert den anderen gelyftocht te hebben sulcx sy den anderen lyftochten mits deesen die God Almachtich het langste tydelyk leven sal gunnen *enz.* — Aldus gedaen binnen der stede leyden ten huise van de voorsc. comparanten staende opte pieters kerk graft ten dage ende jaere voorf. in presentie van den eedelen erntfesten joncheere Aert van duvenvoirde ende franchoys van lanscroon leenmannen der Graeffelicheyt van hollandt, ende joncheeren francois van lanscroon voorf. ende Johan van Renesse geerffden up veluwe ende joncheeren Ghysbrecht van Mathenesse ende maerten van schouwen van Endegeest leenmannen van Ysselsteyn als getuigen over desen versocht ende gerequireert.

(*onderstond*)

In veritatis testimonium

(*was geteekend*)

W. v. Oudevliet No.

Ver-

7.

Verklaring der Wapenkoningen te Brussel, den 15 April 1660, nopens den oorsprong der Heeren van Duvenvoorde uit het doorluchtig huis van Wassenaer.

Wy ondergeschreve Roys d'Armes ordinaerissen ende Heraulten van den Alderhoogsten ende Aldermagtigsten Monarch Philips den vierden by genaede Gods Koning van Spagnien ende Indien en souverain Prince deezer Nederlanden ende Bourgondien, certificeeren & attesteeren mits deeze aen alle de geene, wie het eenigzints soude mogen aengaen oversien te hebben ende te bekennen de zeer vermaerde famille van Duvenvoorde oorspronkelyk te weesen uitten zeer oude, zeer Doorlugtigen stamme ofte Huyze van Wassenaer, volgens *de beschryving* (*) *daer van gedaen door Daniel francois Hagens heere van Perwels ende Collartswal* & met de aenwysing van alle Titren & documenten daer toe dienende alles gerevidimeerd & geauthensiseert by den Secretaris van den Hove van Holland & Stadhouder van de leenhove van Wassenaer met uitbeeldinge van haer zegelen en waepenteeken so & als deselve getrokken zyn

(*) Deze beschryving is MS, en *in originali* berustende onder den tegenwoordigen Heere van Alkemade.

zyn uit haere origineele, waer onder andere is blykende by acte in d° 1226 hoe dat Heer Dideric van Wasſenaer is verlydende Philips zynen broeder van Duvenvoorde zyne goederen & vervolgens ſo by acten des Graeven van Holland als der Heeren van Wasſenaer wèrd aengeweeſen tot den jegenswoordigen jaere 1660 waer door ons is blykende de oudheid & de Edelheid derſelven famille & overſulks tot meerdere vastigheid deeze onſe attestatie onderteekent & bezeegelt. Actum den 15e April 1660.

(*was geteekend*)

A. de Launay H. Prevoſe de Le Val

Brabant. Escuyer & Roi d'Armes d'Artois.

zynde de voorſc. zegelen gedrukt in Roden Ouwel overdekt met een wit papiere Ruite.

8.

Geſlachtlijst van alle de nakomelingen van Heer Arend van Duvenvoorde, tot op dezen tegenwoordigen tijd.

AREND

AREND VAN DUVENVOORDE, getrouwd met Theodora van Scherpenzeel, dochter van Willem en Haze van Nievelt.

JAN VAN WASSENAER EN DUVENVOORDE, die trouwde 1º Maria van Voorst van Doorewaard 1601; naar uitwijzen der huwelijks-voorwaarden, gepasseerd ten overstaan van zijne Moeder, die toen weduwe was. 2º Clara de Hinijosa in 't jaar 1612.

Hij werdt ten jaare 1600, na het overlijden van zijn' Vader, beleend met alle deszelven leengoederen, waar van de verlijbrieven voor handen zijn.

Theodora van Wassenaer, welke trouwde met Albrecht van Schagen.

Uit het eerste huwelijk.

AREND VAN WASSENAER EN DUVENVOORDE, na 't overlijden van zijn' Vader 1645 beleend met Duvenvoorde en Voorschoten. Hij trouwde 1646 met Anna Margareta van Scherpenzeel van Offem, naar uitwijzen der huwelijks-voorwaarden. Zij verwekten drie kinderen - - - A.

Machtilt van Wassenaer tr. 1º Pieter de Hinijosa 2º Maarten van Abcoude.

Theodora van Wassenaer tr. 1º Gerrit van Randerode van der Aa. 2º Gerrit van Arnhem.

Uit het tweede huwelijk.

PIETER VAN WASSENAER, 1645 beleend met Sterrenburg. tr. 1º Anna Cats. 2º Anna van Aersfen van Wernhout. - - B.

Willem van Wassenaer, Heer van Veur.

Elisabeth van Wassenaer tr. Casijn van Bemmel.

Maria van Wassenaer.

Petronella van Wassenaer tr. Adriaan van der Mijle.

A.

Afstammelingen van Arend van Wassenaer en Anna Margareta van Scherpenzeel.

JACOB VAN WASSENAER EN DUVENVOORDE, die 1668 in huwelijk nam Jacoba van Lier, volgens de huwelijks-voorwaarden, gepasseerd ten overstaan van zijnen Vader.

Frederik Willem van Wassenaer, Heer van Rosande.

Geertruid Anna van Wassenaer tr. Willem van Lier.

B.

Afstammelingen van Pieter van Wassenaer.

Uit zijn eerste huwelijk.

WILLEM VAN WASSENAER, Heer van Sterrenburg, Ruiven enz. tr. Josina van der Does.

Uit zijn tweede huwelijk.

Anna van Wassenaer.

Elisabeth van Wassenaer tr. 1699 Frederik Maurice Prins de la Tour d'Auvergne, Marquis van Bergen op Zoom, Generaal van de Cavallerije in Frankrijk.

AREND VAN WASSENAER EN DUVENVOORDE, gehuwd met Anna Margaretha Bentink, dochter van den Graave van Portland. C.

WILLEM VAN WASSENAER, beschreven in de Ridderschap van Overijssel, Coadjutor van de Duitsche Orde. Trouwt 1699 Hermelina Petronella Schaep van den Dam. - - - D.

JAN GERRIT VAN WASSENAER tr. Maria Jacoba van Lier. - E.

JACOB EMMERIJ VAN WASSENAER, Heer van Hazerswoude tr. N. van Baerle. - - F.

Anna Maria van Wassenaer.

Maria Petronella van Wassenaer.

Louise Emilie van Wassenaer.

CAREL LODEWIJK VAN WASSENAER, die in echt nam Maria Louisa des Villattes. - - G.

WILLEM LODEWIJK VAN WASSENAER tr. Maria Cornelia van Aerssen. - - - H.

Pieter van Wassenaer.

Jan Theophilus van Wassenaer.

C.

Afftammelingen van Arend van Wasfenaer en A. M. Bentink.

Jacob Jan Brielanus van Wasfenaer.

Willem Arend Bredanus van Wasfenaer.

Jacob van Wasfenaer.

Willem van Wasfenaer.

Anna Sophia van Wasfenaer tr. Frederik Hendrik van Wasfenaer.

Louisa Isabella Hermelina van Wasfenaer, na haar Zusters overlijden Vrouwe van Duvenvoorde, Voorfchoten, Veur enz., getrouwd met Frederik Willem Tork, Land Commandeur der Duitfche Orde van de Balie van Utrecht.

Louisa Isabella Hermelina van Wasfenaer, tr. Frederik Willem van Rheede Graave van Athlone.

D.

Afftammelingen van Willem van Wasfenaer en H. P. Schaep van den Dam.

Jacob Herman van Wasfenaer.

FREDERIK HENDRIK VAN WASSENAER, Heer van beide de Catwijken, 't Zand, Valkenburg en Yfendoorn, befchreven in de Ridderfchap van Holland, Coadjutor van de Duitfche Orde te Utrecht. Hij trouwde Jacoba Jofina Ifabella van Wijhe. I.

Asfuerus Arend van Wasfenaer.

Jacoba van Wasfenaer.

WILLEM VAN WASSENAER, Heer van Echtelt, Lt. Admiraal van Holland, Hoogheemraad van Schieland. Trouwde 1º Johanna Wilda van Wijhe. 2º Anna van Wasfenaer.

Joost Gerrit van Wasfenaer, Lt. Colonel en Capitein van de guardes.

E.

Zoon van Jan Gerrit van Wasfenaer en M. J. van Lier.

Jacob Jan van Wasfenaer, Heer van Rofenburg.

F.

Afstammelingen van Jacob Emmerij van Wasfenaer en N. van Bierle.

Jacoba Maria van Wasfenaer tr. Arend Perponcher Sedlnitzkij, Heer van Ellewoutsdijk.

Anna Hermelina van Wasfenaer.

Wilhelmina van Wasfenaer.

Jacoba Francoise van Wasfenaer.

Elisabeth Maria van Wasfenaer.

Arnoldina Emilia van Wasfenaer, trouwde 1° Willem van Hambroick, 2° Zeno Arend Bentink, Heer van Bukhorst, Generaal-Major van de Infanterije.

JACOB AREND VAN WASSENAER, Heer van Hazerswoude, beschreven in de Ridderschap van Holland, tr. Emilie Bentink van Portland. L.

WILLEM HENDRIK VAN WASSENAER, Colonel en Capitein van de guardes Dragonders, tr. Catharina van Foreest. M.

G.

Afstammelingen van Carel Lodewijk van Wasfenaer en M. L. des Villattes.

Jacob Lodewijk van Wasfenaer.

Frederik August van Wasfenaer.

Jacoba Alexandrina van Wasfenaer tr. Mauritz Voigt.

Wilhelmina Margaretha van Wasfenaer tr. Wigbold Johan Theodoor van der Does, Heer van Noortwijk.

Anna en *Maria Hermelina van Wasfenaer*, tweelingen.

H.

Afstammelingen van Willem Lodewijk van Wasfenaer en M. C. van Aersfen.

Josina Maria van Wasfenaer.

PIETER VAN WASSENAER, Heer van Sterrenburg tr. Anna Arnoldina van den Boetzelaer. N

Willem van Wasfenaer, Heer van Ruiven tr. Susanna Louisa van Zuilichem.

Isabella van Wasfenaer tr. Carel August Emanuel Graaf van Rechteren, Heer van Vellener, Lt. Generaal van de Cavallerije.

Anna van Wasfenaer tr. Willem van Wasfenaer, Heer van Echtelt, Lt. Admiraal.

Jan Lodewijk Haganus van Wasfenaer, Heer van Ruiven, voorheen Ambassadeur van dezen Staat aan 't Hof van Spanje.

Af-

I.

Afstammelingen van Frederik Hendrik van Wasſenaer en I. L. L. van Wijhe.

WILLEM LODEWIJK VAN WASSENAER, Heer van beide de Catwijken, 't Zand en Valkenburg, beſchreven in de Ridderſchap van Holland.

Sijna Anna Henrietta Philippina van Waſſenaer.

WILLEM ANNA VAN WASSENAER.

K.

Afſtammelingen van Willem van Wasſenaer en J. W. van Wijhe.

WILLEM FREDERIK HENDRIK VAN WASSENAER, Heer van Spanbrouck, Hoogheemraad van Schieland.

Henrietta Sijna van Waſſenaer.

L.

Afſtammeling van Jacob Arend van Wasſenaer en E. Bentink van Portland.

Carolina van Waſſenaer tr. Benjamin van der Borch.

M.

Afſtammelingen van Willem Hendrik van Wasſenaer en C. van Foreest.

Jacoba Maria van Waſſenaer.

FREDERIK HENDRIK VAN WASSENAER, Hoofdingeland van Rhijnland.

JACOB AREND NANNING VAN WASSENAER, Lt. van de guardes Dragonders.

Maria Esther van Waſſenaer.

N.

Afſtammelingen van Pieter van Wasſenaer en A. A. van den Boetzelaer.

Willem Lodewijk van Waſſenaer, overleden 1744.

Juliana Johanna van Waſſenaer tr. Jacob Dirk Carel van Heekeren, Heer van Khell, beſchreven in de Ridderſchap van Zutphen.

Iſabella Jacoba Eliſabeth van Waſſenaer.

WILLEM LODEWIJK VAN WASSENAER, Heer van Sterrenburg, beſchreven in de Ridderſchap van Holland.

Joſina Maria van Waſſenaer.

Carolina van Waſſenaer.

W.

Stukken, rakende het geslacht van Leefdael; *medegedeeld door den Hoogwelgeboren Heere W. F. H. Baron van Wassenaer, Heere van Spanbrouck, enz.*

✿ ✿ ✿

I.

Uitspraak van Filips den IV, Koning van Spanje, nopens het geslacht van Leefdael, *den* 3 *September* 1652.

PHilips by der gratie Godts Coninck van Castillien van Arragon *enz.* — Alle de gene die deese onse opene brieven sullen sien oft hooren lesen saluyt. Also ons in onsen Raede geordonneerd in desen onsen Lande en Hertogdomme van Brabant waere op ten tweeden dach der maend van May van desen tegenwoordigen jaere sestienhonderd ende tweenvyftich by ende van wegen onsen wel beminden Peeter de Launay Roy d'Ar-

d'Armes ordinaris van onsen Hertochdomme van Brabant by syne supplicatie aldaer overgegeven verthoont ende te kennen gegeven geweest in substantie, Hoe dat tot synder kennisse gecommen was, dat sekere Jonckers van het geslachte van Leefdael hun souden vervordert hebben te doen stellen ende voeren op hunne seghels ende andersfints hunne eyghen wapenen met die van het oudt ende Baenders Heeren huis van Leeffdael lanck uitgestorven souden geescartelleert hebben in 't eerste ende vierde van hunnen schilt, ja dat meer was, dat sy soo vermeeten souden syn, die te doen supporteren met twee peerden, ende te doen decoreeren hebben met eene croone die gebruyckt werde van de Baenderheeren ons Lants ende Hertochdoms van Brabant alles directelyk (so hy seide) tegens den tweeden derden ende sevensten articulen van den Placcaerte van den jaere sesthienhondert sesthien gerepubliceerd in desen lopenden jaere sesthienhondert twee en vyftich, so keerde hem die verthoonder tot onsen voors. Raede, den selven biddende de voorschreven Ionckeren t'ordonneeren, hem te thoonen uyt wat crachte sy hun die voorscreven waepenen ende teekenen van eere waeren attribuerende, ende dat by faute van dien sy souden geweert worden by publicque authoriteyt, ende dat sy souden gecondemneert worden in de boeten gementioneerd in 't voorsz. Placcaert, welke supplicatie in onsen Rade voors. gesien synde waere by appoinctement marginael daer op gestelt, gesegt geweest dat de selve soude worden gecommuniceert aen partye om daer tegens te seggen, binnen acht daegen naer deselve communicatie, welke communi-

nicatie geschied synde, waere op den twaelfften July daer naer van wegens Philips van Leefdael, Heere der vryheyt van Waelwyk, Beek etc. Jan van Leefdael, Wybrecht van Leefdael, vrouwe van Croy Stiphoud etc. Margriete van Leefdael Zu Zuerhuys, Barbara van Leefdael vrouwe van Mierle, Hester van Leefdael vrouwe van Liefstinch en Deurne etc. ende Johanna van Leefdael tot westerbeke gebroeders ende gesusters, kinderen Johans sone Rogiers van Leefdael ende Johanna van Schoonhoven, Item van wegens Rogier van Leefdael Heere van Thielen ende in Gierle Rogiers sone voorsz. met syne kinderen Lodewyk, Antonis, Urbaen, Philippote, ende Margriete van Leefdael, Urbaen van Leefdael broeder des voorsz. Heere van Thielen, ende Margriete van Leefdael sustere des voorsz. Rogiers ende Urbaen van Leefdael, Item van wegens Maximiliaen van Leefdael Canoninck regulier in d'Abdye van sinte Geertruyden binnen onser stadt Loven, ende Proost van Aerschot, Philippote van Leefdael, ende Anne van Leefdael vrouwe van Carloo Duyst Suer bempden Cappellen, Glabbeeck Meeusel etc. kinderen van Erardt van Leefdael sone Rogiers voorsz. Item van wegens Philips van Leefdael heere van den slote ende heerlykheeden van Eten Meeuwen Babilonienbroek etc. Rogier van Leefdael heere van Liefstingen Deurne etc. Margriete van Leefdael vrouwe van Middachten Zu hernelt Weerde Roenborch Nyenborch etc. kinderen Jacobs van Leefdael sone van Rogier voorschreven ende Johanna van Schoonhoven, gediend geweest van rescriptie tegen die voorsz. supplica-

tie

tie ende daer by gesecht het naervolgende, onder alle behoorlyke ende gewoonelycke presentatien ende protestatien vooreerst dat sy bevonden dat den suppliant by syn requeste seide dat sekere Ionckeren van het geslacht van Leefdael hun souden hebben vervoordert te doen stellen ende voeren op hunne segels ende andersints hunne eygene wapenen met die van het out Baenderheerhuis van Leefdael lanck uitgestorven, sonder dat hy nochtans eenige de minste preuve oft verificatie hadde gedaen, oft connen doen van 't gene hy met sulcken groote liberteyt hadde geschreven, van welcke preuve nochtans den suppliant niet en behoorde exempt te weesen niet meer als andere onse officieren, jae den fisque selver eenige actie instituеerende twaere civil off crimineel in onsen name oft van hunder officie, tegens particuliere persoonen, ende des te min dat den voorsz. suppliant, niet en scheen aen te sien de wettelyke possessie, contrarie aen syne onbedachte assertien, welkdaenige possessie nochthans excuseerde de genieters derselver van den last der voorsz. preuve ende verificatien et rejiciebat onus probandi in adversarium, principalyck in antiquis als was de materie van genealogie ende edeldom waerinne de beginselen niet en consten achterhaelt worden dan met groote moeyten, Ende in welke materie die suppliant als wesende van syn ampt ende professie behoorden wetenschap te hebben, ende de waerheyt te kennen, ende deselve te publiceren, in allen d'welck hy nochtans grootelycx was mancqueerende, naer uytwysen de voorsz. allegatien van syne voorsz. requeste, want aengaende dat hy seide dat sy hunnen eygen wapenen

nen souden qnartelleren in 't eerste ende vierde van hunnen schilt, met die van 't oudt Baenderheeren huis van Leefdaell lanck uitgestorven, daer meede thoonde den voorsz. suppliant dat dy in geender manieren en was geinformeert wat ende welke waren die waepenen van Leeffdael d'welk hy nochtans behoorde te weten als wesend eene saecke van syne Professie, oft emmers behoorden hem te doen ende te laeten informeeren van de waarhz. voor ende aleer eenige calangie te doen in eene soo delicate materie, als was 't stuk van den Adel, oft desaengaende eenige proceduure oft rechtvoorderinge t'intenteren waer dore de goede reputatie van partyen ten deele werde gheumbrageert, ende deselve op excessive onkosten gebrocht, als voor 't meestendel woonachtich zynde, buyten den ressorte van desen onsen Lande van Braband, Ende op alsulcke maniere procederende soo en soude den voorsz. suppliant niet connen ghetauxeert worden van calumnie waer van hy doen ter contrarie suspect was, als hy sonder eenighe preuve ofte verificatie in 't wilde quamp doen eene temeraire calangie ende interesseren tegens redene persoonen van sodaenige gereleveerde conditie, Dienvolgens soo souden die voorsz. rescribenten met goeden fondamente, hun mogen houden op de negative, Ende aensien wat verificatien den suppliant soude hebben connen doen van syne assertien, op dat in dien gevalle van geene preuve oft verificatien syne confusie aen een ygelyck kennelyck soude wesen, maer desniettemin soo hadden die rescribenten ex abundanti, sonder eenige obligatie ende sonder hunne posseslie notoir ende kennelyck aen

aen alle de waerelt eenighsfints litigieux te willen maecken, willen exhibeeren, gelyk sy ook hadden gedaen by desen eene pertinente deductie van de afscompste in rechte linie van Vaeder tot Sone gesproten uytten illustren huise van d'oude Heeren van Hauterive tige van de Heeren ende Baronnen van Leefdael, geprobeert ende gheverificeert met auctenticque ende Legaele bescheeden, eensamentlyk geexhibeert met behoorlyke aenwysinge tot deselve ende pertinente Quotatien, uit allen d'welck bleke hoe in wat maniere, ende in wat tyden die van Hauterive welke waeren voerende de oude waepenen van Berthout (synde een blauwe bande in eenen gouden schilt) hadden gevoert ende aengenomen de waepenen van Rosoy in Tirasche, synde eenen gouden schilt met roode mispelblommen, gecantonneert met de wapenen van Walcourt, synde eenen rooden schilt met eenen filveren Arent, met eenen blauwen beck ende clauwen, wesende die gene die den suppliant was noemende die wapenen van 't oudt Baenderheeren huis van Leeffdaell ende particulierlyk dat die voorsz. wapenen van Rosoy waeren aengenomen geweest by Rogier van Hauterive tweede sone van Philips heere van Hauterive ende Eufalia van Rosoy in den jaere 1187. ende also hadde gedragen syns moeders waepenen, dat denselven Rogier was gehouwd geweest met Alix vrouwe van Leefdael Hellius van Leeffdaels dochter, Ende dat hunnen jonxsten sone wederom hadde gedragen die wapenen van syne moeder wesende de rechte wapenen van Leeffdael, Te weten eenen silveren schilt met eenen swerten keper, ende dry

roo-

roode Hamers, twee booven ende eenen beneden, Consequentelyk, soo wierde daer uyt besslooten dat commende die rescribenten in rechte linie van vader tot sone van 't huys van Hauterive, sy met recht mochten dragen in 't eerste ende vierde quartier van hunnen schilt de Wapenen van Rosoy, wesende de gene die den suppliant abusivelyck noemde d'origineele wapenen van Leeffdael, bleke daarenboven by de voorsz. bescheeden, d'alliantien die de voorsaten der rescribenten succesfivelyk hadden gedaen van vaeder tot sone, als te weeten dat Willem de Hauterive getrouwd hadde Petronella van Sart dochter van Rodolph gesprooten uitten doorlugtigen stam van de graven van Henegouwen ende Coningen van Vrankryk, gelyk bleeke by seekere caerte genealogicque articulo primo met deselve rescriptie overgegeven sub numero primo, den welcken in synen houwelicken hadde verweckt Philips heere van Hauterive die getrouwd hadde Eufalia van Rosoy in Tirache dochtere van Clerembout ende van Elisabeth gravinne van Namen, volgens de voorschreven caerte articulo secundo, van de welke was geprocreeert onder andere kinderen Rogier van Hauterive, die aengenomen hadde die wapenen syns moeders van Rosoy gecantonneerd met die van Walcourt, latende de waepenen syns vaders aen synen oudsten broeder Clerembout heere van Hauterive, gelyck bleke by 't stuk sub numero tertio, welcken Rogier hadde getrouwd Alix vrouwe van Leeffdael Hellius dochter, volgende 't stuk verificatoir met de voorsz. rescriptie overgegeven sub numero quarto, hebbende achterghelaten onder andere kinderen Louys Baen-

Baenderheere van Leeffdael ende Geerardt van Hauterive geseyt van Leeffdael, meyer geweest synde van onse stadt van Loven, die welcke aengenomen hadde die waepenen syns moeders van Leeffdael, ende getrouwt Maubille van Grave geseyt van Gre, allen d'welcke was blyckende by de stukken respective overgegeven met de voorsz. rescriptie sub numero tertio & quarto, ende de voorsz. caerte genelogicque articulo quarto, ende gheconfirmeert by de chartere van den jaere 1222, geciteert in eene andere van wylen Jan van Diest Bisschop van Uyttrecht van den jaere 1333 op sint Jans Evangelisten misse ook geexhibeert sub Littera A. achtergelaten hebbende onder andere kinderen, Rogier van Leeffdael Riddere den tweeden van dien naeme, die getrouwd hadde Geertruyd van Heusden, die men heet van Drongelen, uytwysens de voorsz. caerte art. quinto ende bevestigt by chartre van den jaere 1268, gequoteert Littera A. voorts gebrocht hebbende in synen houwelicken onder andere kinderen Geerardt van Leeffdael, Riddere den tweeden van dien naeme die getrouwd hadde Mechelt van Herlaer Geeraerds dochter, ende van Agnes van Renen, gelyck blyckende was by de voorsz. caerte art. sexto ende de voorsz. chartre geexhibeert sub Littera A. die welcke t'samen verweckt hadden Rogier van Leeffdael Riddere den derden van dien naem die getrouwd hadde Agnes van Gavre dochtere des heeren van Exarde blyckende by deselve caerte art. septimo ende naerder geconfirmeert by de voorsz. chartre sub Littera A. geexhibeert, van welcken houwelycke voorts gecomen was Jan

Jan van Leeffdael Riddere getrouwt gehad hebbende Margriete van Wesenborch erfdochter Dyonys van Wesenborch heere van Laer by Renen ende van Margriete van Loenhout, gelyck bevesticht wierde by de vooorsz. gehexhibeerde caerte art. octavo ende geconfirmeert by de voorsz. chartre overgegeven sub Littera A. ende noch by een andere denombrement van Leen van den huise ende heerlyckheid van Laer by Renen van der date op sinte Lucas avond van den jaere 1395 overgegeven sub Littera B. hebbende deselve t'samen in houwelyck verweckt Dionys van Leeffdael Riddere, denwelcken getrouwd hadde Anne van Vianen dochter tot Beverweerden, achtervolgende de voorsz. caerte art. nono ende naerder bevestigt by 't voorsz. denombrement van Leen hiervoorens geciteert sub Littera B. mitsgaeders by een ander verhef overgegeven sub Littera C. van den jaere 1459 op sint jans avondt in den somer, van welcken was voortsgecomen Dionys van Leeffdael Riddere den tweeden van dien name, heere van Laer by Renen, ende hadde getrouwd Margrieta van Weese gelyck bleke by de voorsz. caerte art. decimo ende by sekere schepenen brieve onser stad Antwerpen in date 27 meert voor Paesschen van den jaere 1478 mede overgegeven sub Littera E. daer van onder andere kinderen gheprocreeert was Louys van Leeffdael heere van Laer Poppendonck etc. gelyck 't selve bleke by diversche titels ende onder anderen by de voorsz. caerte genealogicque art. undecimo ende by eene andere chartre van den jaere 1465 sub Littera D. ende de voornoemde chartre van den jaere 1479 over-

overgegeven sub Littera E. item by eene andere van den Hove van Hollandt van den jaere 1508 sub Littera F. ende finaelyck by eene acte in date 1484 sub Littera G. hebbende getrouwt Elisabeth van Vlienborgh Willems dogter volgende de voorsz. caerte art. Elff, die welke onder andere kinderen geprocreeert hadden Jan van Leeffdael Riddere heere van Laer die getrouwd hadde Cornelia van Ranst vrouwe van Thielen, van den slote ende heerlikheden van Eethen, Meeuwen, Babilonienbroeck, ende in Gierle volghens de voorsz. caerte art. Duodecimo, ende geverificeert by de voorsz. chartre van den jaere 1508, mitsgaeders by syn Contract van houwelyck van den jaere 1486 in date 30 December overgegeven by de voorsz. rescriptie sub Littera G. en by een verhef van Leen van den jaere 1503 sub Littera H. eensamentlyk by sekere opdracht van den jaere 1526 gequoteert Littera I. ende by eene andere chartre sub Littera K. finaelyck by hunne verheven tombe inden Choor van de kerke van Thielen met hunne Quartieren ende Waepenen mede by Copye authenticq geexhibeert sub num. septimo, hebbende achtergelaten onder andere kinderen Philips van Leeffdael Riddere heere der Vryheyt van Waelwyck, van den slote en heerlikheden van Eethen Meeuwen Thielen Babilonienbroeck ende in Gierle, die welcke hadde in Houwelyck Anna van Gavre vrouwe van Lieftinghen eenighe dochter van Arnoud van Gavre ende Johanna van Deurne als bleke by de voorsz. caerte art. decimo tertio, ende werde bevestigt by de voornoemde chartre van den jaere 1526 gequoteert Littera

I.

I. mede by hun contract van houwelick van den lesten september 1516 gequoteert Littera L. ende by eene andere Chartre van den jaere 1551 sub Littera M. als ook by synen Testamente van den jaere 1554 sub Littera N. ende andere preuven ende authenticque sepulturen in de voorsz. deductie ghementioneert ende met de voorsz. rescriptie overgegeven, van welken houwelicke onder andere kinderen voortsgecomen was Rogier van Leeffdael den vierden van dien naeme heere der vryheid van Waelwyck van den slote ende heerlikheden van Etten Meeuwen Liefftingen Babilonienbroeck, de welke getrouwd hadde Johanna van Schoonhoven Erffdochter Jans van Schoonhoven Riddere Marckgrave onser stadt van Antwerpen, als bleke by de voorsz. caerte art: veerthien en by sekere brieven van Octroy van den derden Marty 1568 mede overgegeven sub Littera O. Midtsgaders by eene andere chartre van den jaere 1623 geexhibeert sub Littera P. die welke onder andere kinderen achtergelaten hadde Jan van Leeffdael heere der Vryheid van Waelwyk, Rogier van Leeffdael van vyffden van die naem Heer van Tielen ende in Gierle, Erardt van Leeffdael, Urbaen van Leeffdael, Jacob ende Margriete van Leeffdael, als bleke by sekere testament partagier gemaect by de voorsz. Johanna van Schoonhoven weduwe Rogiers voornoemd in date elf Sept. 1615. mede overgegeven sub Littera P. waer van eenige derselven waeren de rescribenten in desen ende eenige ouders van eenige derselver mede rescribenten blyckende boven dien in den derden graet beginnende a communi stipite, ende namentlyck by de

voorsz.

voorſz. chartre van den Biſchop van Uyttrecht, dat Lodewyck Baron van Leeffdael was geweest Broeder van Geerard van Leeffdael in ſyn Leeven meyer onſer voorſz. Stad van Loven getrouwd met Maubille van Gavre der reſcribenten voorvaeder, Ende in den achſten graed dat Rogier Baenderheere van Leeffdael Anno 1333 als naeste maech ende bloetverwand der reſcribenten voorouders, neffens andere heeren hadde commen accordeeren die questien die der waeren tuſſchen die van Leeffdael in ſtifte van Uyttrecht, Ende in den negensten graed blykt by de voorſz. chartre van den jaere 1395 ſub Litt. B. dat Arnoud van Leeffdael Baenderheere van Bierbeke uyt Brabant was gecommen ende gecompareerd als neeve, om t'aenveerden de tutele van Dionys van Leeffdael, Dionys ſone, int voorſz. ſtifft van Uyttrecht daer moeder af was Anna van Vianen van Beverweerde, oock voorouders der reſcribenten, Ende finaelyck inden veertienſten graed, dat Rogier van Leeffdael getrouwd met Johanna vau Aerſchot geſeyt van Schoonhoven als weſende hooft ende oudſte manſoir van den ſelven geſlachte van 't voorſz. oudt Baenderheeren huys van Leeffdael, grootvaeder ende vader van de reſcribenten in deſen hadde Anno 1596 getransporteert ten profyte van Wylen Heer Jan van Richardot van onſen Raede van Staete hooft Preſident van onſen ſecreten raede de oude ſepulture van ſynen huyſe ende voorouders die Baenderheeren van Leeffdael, gelegen in den choor van 't heilige ſacrament van miraekel inde Kerke van ſinte Goedele binnen deſer onſe Stadt Bruſſele *enz.* — Wat belangde de ſupporten, de re-

 ſcri-

scribenten en conſten niet geſegt worden deſelve onbehoorlyk te hebben aengenomen geconſidereerd, dat hunne voorouders, ende de reſcribenten daer toe waeren gequalificeerd, gelyk ook niet de croonen van Barons, aengeſien ſy in recta linea ende van vaeder tot ſone waeren commende van het oudt Baenderheer- jae Graeffelyk huys van Hauterive ſelver, waerdoor Leeffdael Baenrotze was geworden aengeſien den ſuppliant niet en ſoude kunnen bewyſen, dat de heerlykheid van Leeffdael voor date van d'alliantie met Hauterive Banniere waere geweest, oft ſulx genoempt, ſoo dat de reſcribenten vooroudêrs den luſter hadden gegeven aen de heerlykheid van Leeffdael ende deſelve heerlykheid niet aen hun, noch ook aende Illustre extractie die ſy van hen ſelven hadden, welken volgende ſo en hadden de reſcribenten, oft hunne voorouders niet alleenlyk gedraegen op hunne Waepenen eene croone van Baronnen maer ook van Graeven, ſo in 't ceurvorſtelyk Domſtift van Ceulen ende graeffelyk ſtift van Thorn alwaer 't quartier van Leeffdael, voerende de wapenen van Roſoy gheaſſumeerd by die van Hauterive in maniere voorverhaelt, tot vier diſtincte reiſen was gepasſeert teweeten *enz.* — Mids alle welke, ende dat 't claerlyk bleke dat den ſuppliant te ſeer ligtveerdiglyk hadde geprocedeert in deſe ſaeke en ſonder eenig fondament, ſo ſustineerden de voorſz. reſcribenten abundantelyck met de voorſz. exhibitien van de voorſz. ſtucken ende Titels, voldaen te hebben, aen de verſchte preuven van den ſuppliant en dat ſy daer mede ſouden geſtaen, Concludeerende voorts,

voorts, dat den selven suppliant, om voorder te willen insisteeren, naerder oft andersints geconcludeert te hebben, soude werden verklaert ongefondeerd te syn ende niet ontfanckbaer, cum Expensis, damnis & interesse, ofte dat andersints etc., tot dien Einde imploreerende 't goedertieren officie van onsen voorsz. Raede, welke voorsz. rescriptie, bygevoegde stukken, ende deductie genealogicque, aldaer ghesien synde, waere by appoinctement daer op geordonneert, dat deselve aen den suppliant souden worden gecommuniceert, om daer op te seggen binnen agt dagen, naerdeselve communicatie 't gene synen raedt soude gedraegen, welke communicatie geschied synde in behoorlyke forme, hadde die voorsz. suppliant op den 23 derselver maend july daer tegens overgegeven ende gedient syne schriftuure van Replycqne ende daer by gesegt *enz.* — En concludeerde ongehouden te syn in eenige costen van proceduuren als wesende syne voorsz. requeste maer een simpele citatie van bewys. Dese Replycque insgelycks in onsen Raede gesien synde, so waere daer op ook geordonneert communicatie aen de rescribenten, om daer tegens te seggen binnen acht daegen naerdeselve, welke replycque van hunnen 't wegen gelicht synde, ende deselve hebbende doen oversien ende Examineeren hadden daer tegens by forme van Duplycque gesegt het naervolgende voor eerst *enz.* — So persisteerden de rescribenten op alles als vore andermael maekende eisch van costen, tot dien eynde insgelyks implorerende 't nobel officie van den voorsz. Raede by middele van den welcke 't selve proces gestelt geweest synde in staet van Wysen waere

ten wederſyden in ſaeke geſlooten wel inſtantelyk verſogt recht ende expeditie van Juſtitie. Doen te weten dat gheſien ende geviſiteert, wel ende in 't lange in onſen voorſz. Raede, 't proces der voorſz. partyen, ſo 't ſelve aldaer by communicatie was geinſtrueert tot Duplycque incluys op de requeste des voorſz. ſuppliants aldaer gepreſenteert den tweeden May lestleden ten einde de voorſz. reſcribenten ſouden worden geordonneert aen hem ſuppliant te thoonen, uyt wat crachte, ſy hun de wapenen, ende teekenen van 't Baendèrheerhuis van Leeffdael waeren attribueerende, ende dat by faute van dien, deſelve ſouden geweert worden, by publicque auctoriteyt, ende dat ſy reſcribenten ſouden gecondemneert worden inde boeten ghementioneert in den Placcaerte daer van ſynde, ende voorts als in deſelve requeste; gheſien ook de reſcriptie der reſcribenten mette ſtucken ende beſcheeden daer meede overgegeven, Replycque ende Duplycque der voorſz. partyen, Ende op al wel ende rypelyk geleth, met ook geconſidereert 't gene des men in deſen behoorde te conſidereeren, ende wes eenichſints ſoude hebben connen oft mogen gemoveren.

Wy by goede ende rype deliberatie van Rade Recht doende, verclaeren dat de voorſz. reſcribenten met hunne geexhibeerde ſtukken, 't verſoek des ſuppliants hebben voldaen, ende dat deſelve ſuppliant, om voorder oft anderſints verſocht te hebben niet en is ontfankbaer, hem tot dien condemneerende in de costen ter ſaeke van deſen gereſen ter taxautie & moderatie van onſen voorſz. Raede. Ende des t'oirconde hebben wy onſen ſegel hier aen doen hanghen Ghegeven en-

ende ſo uitgeſproken binnen onſer ſtadt van Brueſſele dry dagen inde maendt van September van den jaere ſesthienhondert Ende tweeenvyftich, van onſen Ryke het tweeendertichſte (was onderteikent) Thuld V[t]. —*Onderſtond*—

By den Coninck in ſynen Raede.

—*was getekend*— Gaillard.

✿ ✿ ✿
✿ ✿
✿

2

Geslachtlijst der Heeren van Leefdael, *beginnende met Willem van Hauterive, die in de twaalfde eeuwe leefde.*

WILLEM VAN HAUTERIVE, die trouwde Perona, dochter van Rogier, Heer van Sart, St. Michiel, Vieulles en Goseliers, en van Perona van Rumigieres, dochter van de Graavinne van Namen, dochter van de Gravinne van Henegouwen, dochter van Hugo Capet Koning van Frankrijk.

PHILIPS VAN HAUTERIVE, getrouwd met Eufalia, dochter van Clerembout Heer van Rosoij en Tirache, en van Elisabeth dochter des Graaven van Namen.

Clerembout van Hauterive. Hij leefde in 't jaar 1192, en van dezen komen die van Hauterive in Brabant.

Mathilda, gehuwd aan Windo Dioscono.

Johan van Hauterive, die trouwde Eugeran de Caucij van Bovers.

Jacob van Hauterive, Aartsdeken van Laon, waar van zijn Oom Rogier van Rosoij Bisschop was.

ROGIER VAN HAUTERIVE, die leefde 1187, en trouwde Alix, Erfdochter van Leefdael. A.

A.

A

Lodewijk van Leefdael, die eerst trouwde met Beatrix van Rosoij, en daarna met Elisabeth .... Van dezen komen die van Leefdael in Brabant.

Walewijn van Leefdael, Ridder, daarna Canunnik van Hemmenrode, die gemeld wordt door Gouthoeven.

GERARD VAN LEEFDAEL, Heer van Duffelen, getrouwd met Mabelia van Gavre. Hij leefde 1222.

ROGIER VAN LEEFDAEL, 1268, die in huwelijk hadt Geertruid van Heusden van Drongelen.

Gerrit van Leefdael, Canunnik van St. Lambert te Luik.

GERRIT VAN LEEFDAEL, getrouwd met Mechteld van Herlaer, dochter van Gerrit en Agnes van Renen. Hij leefde 1333. B.

B.

ROGIER VAN LEEFDAEL, die in 't jaar 1333 in huwelijk nam Agnes van Gavre.	JAN VAN LEEFDAEL tr. Margriet van Wesemborg, dochter van Dionijs en Margriet van Loenhout 1395.	DIONIJS VAN LEEFDAEL, getrouwd met Anna van Vianen 1459. C.
Lodewijk van Leefdael, Canunnik van St. Marten te Utrecht.		

C.

C.

DIONIJS VAN LEEFDAEL, gehuwd met Margriet van Weese Hij stierf 1478.	LODEWIJK VAN LEEFDAEL, in 't jaar 1477 vermeld onder de Edelen te Utrecht. Hij was getrouwd met Elisabeth van Vlienburg.	JAN VAN LEEFDAEL, die trouwde Cornelia van Ranst, dochter van Philips en Odilia van Drongelen. D. *Catharina van Leefdael.*, welke 1475 trouwde met Johan van Brakel, gelijk blijkt uit de huwelijks-voorwaarden.

D.

Jan van Leefdael, Drost van Montfoort, stierf ongetrouwd.

Margaretha van Leefdael, welke trouwde
- 1º. Balthasar van Wese.
- 2º. Jan van Vliet.
- 3º. Dirk van Cronenburg.

PHILIPS VAN LEEFDAEL, Heer van Waalwijk enz. gehuwd met Anna van Gavre van Lieftingen.

- ROGIER VAN LEEFDAEL, Heer van Waalwijk enz., die trouwde Johanna van Schoonhoven 1568.
  - *Philips van Leefdael* tr. Margaretha van Westerholt.
  - JAN VAN LEEFDAEL, getrouwd met 1º. Clara van Hees. 2º. N. van Gijsfel. E.
  - *Anna van Leefdael* tr. Coenraad van Westerholt.
  - ROGIER VAN LEEFDAEL. F.
  - ERARD VAN LEEFDAEL. G.
  - *Urbaan van Leefdael.*
  - *Margriet van Leefdael.*
  - JACOB VAN LEEFDAEL. H.
- CHRISTOFFEL VAN LEEFDAEL, die een van de verbonden Edelen was. Hij hadt in huwelijk Maria van Schoonhoven.
  - FREDERIK VAN LEEFDAEL, gehuwd 1º met Maria Aelbaur. 2º. Emerentia van Oostrum. I.

E.

E.

Philips van Leefdael.

Jan van Leefdael.

Wijbrecht van Leefdael.

Margriet van Leefdael.

Barbara van Leefdael.

Hester van Leefdael.

Johanna van Leefdael.

F.

Lodewijk van Leefdael.

Anthonij van Leefdael.

Urbaan van Leefdael.

Philippote van Leefdael.

Margriet van Leefdael.

G.

Maximiliaan van Leefdael.

Philippote van Leefdael.

Anna van Leefdael.

H.

Philips van Leefdael.

Rogier van Leefdael.

Margriet van Leefdael.

I.

Maria van Leefdael, getrouwd met Willem van Liere.

Stuk-

X.

Stukken, betreffende het hoogadelijk geslacht van Liere; *medegedeeld door den Hoogwelgeboren Heere W. F. H. Baron van Wassenaer, Heere van Spanbrouck, enz.*

❀ ❀ ❀

I.

Stamlijst van 't geslacht van Liere, *getrokken uit eene geauthentiseerde Genealogie door den Wapenkoning van zijne Majt. Engelbert Flaccio in 't jaar* 1651, *en vervolgd uit echte documenten.*

Arend Graaf van Aarschot. Hij trok naar 't Heilige Land Aº 1096.

Godevaart geboren *Graaf van Aarschot*, Heer van Liere, vermeld Aº 1107.

Willem Graaf van Aarschot, genaamd van Liere, vermeld Aº 1160. Hij trouwde de dochter van den Graave van Noose.

Arend

Arnold Heer van Liere, getrouwd met Adelise dochter van den Baanderheer van Grimberge, vermeld A° 1208.

Arnold van Liere de II, vermeld A° 1229. Trouwt Machteld van Diest.

Jan van Liere, Ridder, beleend A° 1277, gehuwd met Beatrix geboren Baronesse van Rotselaar.

Jan van Liere, beschreven A° 1296. Hij trouwde Catharina van Wijnichem.

Arnold van Liere de III, Heer van Immerzeel, van wien gekomen zijn die van Immerzeel en Graaven van Bokhoven.

Arnold van Liere de IV, Ridder, getrouwd met Isabella de Beeren.

Jan van Liere, Ridder, Heer van Noorderwijk. Hij hadt in echt Ida van Berchem en Ranst, en stierf A° 1371.

Wouter van Liere, overleden A° 1409. Trouwde Isabella van Renesse.

Jan van Liere, Ridder, vermeld A° 1415. Hij verwekte uit Margaretha geboren Graavinne van Joignij, behalven andere kinderen

Anthonij van Liere, getrouwd met Barbara van Colgeusen.

Jan van Liere, gehuwd met Maria Busaert. Van dezen komen die van Liere in Spanje, van welken noch in leven zijn.

Nicolaes van Liere, Markgraaf van Antwerpen, getrouwd met Geertruid Norris. Hij stierf A° 1531, nalatende behalven andere kinderen

Cor-

Cornelis van Liere, getrouwd met Wilbrecht van Berchem. Hij wordt gemeld in het testament van zijn' broeder Johan van Liere ten jaare 1551, en teekende het Verbond der Edelen in 't jaar 1566.

1. *Willem van Liere*, getrouwd met Agnes van Nederveen, overleden zonder kinderen; gelijk blijkt uit zijne huwelijksvoorwaarden 1560 en zijn testament 1587, waar in zijne moeder en grootmoeder genoemd worden.

3. *Emmerij van Liere*, Gouverneur van de Willemstad. Hij wordt vermeld in de huwelijksvoorwaarden van zijne zuster Clara van Liere, met Sebastiaan van Hez tot Alphenberg, A° 1559.
Hij trouwde
1° Maria van Bourgogne, vrouwe van Beerland, volgens haar testament A° 1616.
2° Elisabeth Booms.
Uit zijn eerste huwelijk is gesproten

2. *Joachim van Liere*, beschreven in de Ridderschap van Zutphen. Hij trouwde
1° Johanna van Halmale.
2° Sophia van Golstein;
doch stierf zonder kinderen. Uit eene uitspraak van Koning Philips in 't jaar 1598 blijkt, dat Joachim een jonger broeder van Willem van Liere was.

Willem van Liere, Heer van Oosterwijk; naar uitwijzen der Acte van naturalisatie voor zijn' vader Emmerij van Liere, door de Staaten van Holland verleend in 't jaar 1597. Hij hadt in huwelijk 1° Maria van Leefdael. 2° Agatha van Zuijlen van Nievelt. Bij de eerste won hij

Willem van Liere, Heer van Oosterwijk en Catwijk, volgens het testament van zijne ouderen Willem van Liere en Maria van Leefdael A° 1626. Hij was getrouwd met Maria van Reigersberg, die haar testament maakte A° 1670. Bij zijn overlijden ten jaare 1654, liet hij na

Willem van Liere, Heer van Catwijk, beschreven in de Ridderschap van Holland. Hij hadt in echt Geertruid van Wassenaar tot Duvenvoorde. Ten bewijze dienen het testament van zijn' vader, en zijne huwelijks-voorwaarden met Geertruid van Wassenaer A° 1681. Hij stierf A° 1706, nalatende

Willem van Liere, Heer van Catwijk, volgens den Leenbrief der Heerlijkheid van Catwijk in Febr. 1707. Hij trouwde met Louise Isabelle van Brakell, Vrouwe van Carnisse, volgens de huwelijks-voorwaarden A° 1720. Hij was Drossaart van Heusden en van Breda, Hoogheemraad van Rhijnland. In het jaar 1730 is hij, door den Souverainen Raad van Brabant, aangesteld, als zijnde de eenige bloedverwant van vaderlijke zijde, tot Curator over den persoon en goederen van Carel van Immerseel, Graave van Bouckhoven en Burggraave van Aalst, zoon van Thomas en Margaretha t'Serclaes Graavinne van Tillij, die het laatste mansoir des adelijken geslachts van Immerseel binnen deze Nederlanden was, en door een' jammerlijken val met een paard ongelukkig geworden en gebleven is tot op zijnen dood, voorgevallen omtrent het jaar 1740 op deszelven kasteel te Loon-op-zand. Willem van Liere stierf ten jaare 1735, zonder wettige afstammelingen natelaten.

2

Testament van Jan van Liere, *den* 16 *December* 1551.

In den name van ons heeren Jesu Christi Amen. Sy kondt ende kennelycken eenen yegelycken, dat opten dach van huyden den seschienshen Decembris Int Jaer desselfs ons heeren duy-

duysent vyf hondert een ende vyftich is gecompareert in zynen eygenen persoone de Edele ende voorzienighe heere heer Jan van Lyere Riddere ende Raedt der keyserl. ma^{t}. heere tot berchem ende Ranst buyten antwerpen zieck in den Lichame nochtans zyn vyf zinnen ende memorie over al wel machtich alsoe dat wel claerlick scheenen heeft daeromme van my Christoffel vander Weyden priestere ende capellaen in onser vrouwen Kercke binnen antwerpen gescreuen te hebbene doer debiliteyt van hem, dit zyne testament ende vuyttersten wille, in alder manieren ende vuegen al oft hy zelve met zyner eygender handt gescreuen hadde inder manieren hier naevolgende. eerst ende voer al wederroepende alle ende yegelycke testamenten by hem eenichsints gemaect voer date van desen, wilt ende begheert daeromme dit te zyne zynen vuyttersten wille ende testament in alder vuegen ende manieren oft dat by eenigen Rechters oft notarissen publycke gepasseert ware, willende dit in alle zyne clausulen ende pointen van weerden gehouden te werdene nyet tegenstaende alle ende yegelicke Rechten tzy geestelyke off weerlyke ter contrarie van desen welcke hy testateur voergenoemd by desen zynen testamente derogeert, Behoudende nochtans hem zelven macht ende auctoriteyt dit syn testament te moegen meerderen oft minderen tzy by codicille oft andersints, in deele oft int geheele zoe hem dat gelieven zal &c.

Jerst de voirgenoemde heere heer Jan van Lyere testateur comende tot dispositien van zynen tytelycken goeden hem van Gode van hemelrycke verleent op deser eerden, beveelt voer al

al nu ende altyt zyne arme ziele ende principa-lyck zoe wanneer die van zynen lichame scheyden zal, zynen heere ende god marie zynder gebenedyder moeder ende allen den hemelschen geselscape ende zynen dooden lichame der heyliger aerden kiesende zyne sepulture in de kercke van zynder heerlicheyt hier te berchem.

Item de voirnoemde testateur begeert eerst ende voiral nae zyn doot ende nae zynder begrauinge oft vuytvaert vuyt zynen gereetsten goeden betaelt te worddene alle ende yegelycke zyne schulden die hy schuldich is ende blyken zelen by schultbrieuen oft anderfins bekende schulden t zy groot oft cleyne die wettelick blycken zelen hy testateur voergenoempt schuldich te zyne dat men die van zynen gereetsten goeden betalen zal die men in zynen sterfhuisse bevinden zal, Ende heeft verclaert ende verclaerde mids desen dese navolgende schulden schuldich te zyne. Ierst hy testateur vergenoempt seyde schuldich te zyne den Eer. Christoffel hallere zoe vele als men bevynden zal dat de zelve testateur heeft ontleent doer begeerte vanden zeluen Christoffel, van Colman assenboffere duysent carolus guldens Item meester melchior charles greffier der stad van antwerpen *enz.* —— Item myn heere de testateur es noch schuldich Eustaes de la Katherye die myns heeren hofmeester es geweest een peert zoe wanneer hy van Jerusalem gecommen zal zyn. Item aengesien een houwelicxsche voerwaerde is gemaect tusschen mynen heere den testateur ende mynen genadige vrouwe zynen huysvrouwe daer myn heere voergenoempt zyn goet te Ranst gestelt heeft voer haer duwarie ende dat de zelue heerlicheyt

 van

van Ranst by auonturen sal moeten nae zynder afflyuicheyt vercocht werden om zynen schulden te betalene waeromme zoe beset de selue testateur int stede van Ranst zynder voergenoemder huysvrouwe voer haer duwarie haer leefdage lanck de heerlicheyt van Berchem alhier ende begeert de zelue testateur hier en bouen dat zyne huysvrouwe sal behouden alle zyne ende haer Ziluerwerck Juweelen Catheelen vuytgenomen dat hy testateur ewech legateert, ende alle tghene dat zy ten houwelicke state innegebracht heeft oft oick staende den houwelycke tsamen ten beyde zyde vercregen hebben, willende oick ende begeerende dat zyn voernoemde huysvrouwe in egheender manieren gehouden en zal zyn in eenighe syne schulden te betalene. Item de voirnoemde myn heere testateur maect ende legateert zyne twee bastaerde dochteren barbaren ende judith elcken vyftich Karolus gulden lyftocht renten haere leefdage lanck ende nyet langere, welcke Lyftocht renten men haer beyden zal moeten bewysen ende ypothiceeren op des voornoemde testateurs goeden toc hedernisse gelegen, Item de voirnoemde testateur gheeft ende maect mynen vrouwe margriete van nassou zyn sustere om haer ende hare kinderen mede te onderhoudene duysent Carolus gulden eens ende hare oudtste dochtere Barberen zynen goude ketene, die hy gewoenlyk is geweest aen zynen hals te dragene. voerts zoe verclaerde de voirnoemde testateur dat myn heere de graue van mansvelt hem schuldich is achthien hondert Carolus gulden ende ongeueerlyck sessendertich. Item wilt de voirnoemde testateur dat men den ghene, die mynen heere den

tes-

testateur schuldich zyn zelen zoe van Lantpachten hueringen oft die van mynen heere yet geeogt zelen hebben oft anderssints, dat men die zal gratieuselyck tracteeren Ende oyck die mynheer schuldich zal zyn Wettelyck ende Rechtelyck blyckende wel ende deughdelyck betalen zal. *enz.* —— Item de voirnoemde testateur heer Jan van Lyere recommandeert vuyt geheelder herten ende met aller affectiën der Key. Mat. zyne Lieue huysvrouwe met haren Kynderen dat zy moegen voer gewalt beschermt worden, dat zy by haere vaderlicke succesfie moegen comen ende blyfuen! Bidt oick de zelue testateur der Key. Mat. dat alsulcken drye duysent vyfhondert gulden als hy testateur der zeluer Key. Mat. schuldich is worden van wegen zyns broeders Cornelis van Lyere Ende de majesteyt der Coninginne voer vele jaeren hem testateur die glooft heeft te schincken vander Key. Mat. wegen want hy testateur selfs wel ende vele meer aende Key. Mat. verdient heeft, dat daeromme zynen huysvrouwe ende erfgenaemen daer inne ongemolesteert moegen blyfuen ende dat zy daer oft moegen deschergie hebben, noch verclaert myn heere de testateur dat de Key. Mat. hem noch schuldich is zes hondert gulden pensioen van eenen jare veruallen desen decembris ano eenenvyftich. voert verclaerde de voirnoemde testateur hoe dat hy int jaer van vyuenveertich ongeueerdich van de Key. Mat. wegen heeft gehadt een bende meynagiere, dewelcke wert verandert in een ordonnantie bende daer inne hy ingenomen heeft van zynder onderbenden sommige peerden ende ouermids hy testateur hier

int lant nyet en was daer de Ruyteren waren, doen zy aftgedanckt werden zoe zyn sommige peerden daer van nyet betaelt tot omtrent vyftich oft sestich peerden, dat juerich van espelbach ende hans Reder wel kennelyck is, wilt daeromme dat men die betalen zal zoemen bevinden zal haer schuldich te zyne. voirts de voirnoemde testateur geeft ende legateert Jannen van Lyere zynen bastaert neue hondert karolus gulden eens, ende verclaert hoe dat her Claes vander meeren zyn broedere een Rekeninge met hem te doen heeft Begeert daeromme datmen den seluen zynen broedere int doen van dier Rekeninge gelooue geuen sal als van eenen man van eeren. Item de voirnoemde testateur heeft noch verclaert dat de Key. Mat. hem schuldich is bouen tgene dat voirsz. is hondert ende sesentwintich ducaten van wegen doeneryen vander cameren, noch is mynen heere testateur schuldich hans walter van hoome 'tsesentich croonen Ende mesfre huyn masfier vanden Keyser is den testateur van desen oick schuldich hondert zeue Cronen Ende de graue van Peughen vyffentwintich croonen ende noch andere cleyne schulden die mynen heer voirnoemd testateur nv nyet voer en comen noch in gedachte en zyn ouermidts zynder crancten ende sieckten. Item de voirnoemde heer Jan van Lyere testateur heeft expresselick verclaert dat in alle zynen goeden by hem achtergelaten tzy haeffelycke oft erffelycke Reurlycke oft onreurlycke goeden hoedanich dat die zyn ende daer hy mede geraect te steruene, ouerschietende bouen zyn kerckelycke Rechten costen van vuytvaerden legaten wettigeschulden ende andere vuyt-

leden, hy consigneert deputeert en institueert voer zyne rechte erfgenamen (pleno jure institutionis) den wettige kinderen van joncker Cornelis van Lyere zynen broedere om die als erfgenamen van hem testateur nae zyn doot te aenveerdene ende te behoudene eeuwelick ende erffelick, Ende om dat dit zyne tegenwoirdige testament ende vuyterste wille soude moegen comen tot volder ende geheelder executie ende effect in allen zynen clausulen ende poincten sorteren, soe kiest de voirnoemde heer Jan van Lyere testateur deputeert ende nomineert zynen executeuren ende testamenteuren van desen zynen testamente de Edele ende voirsienighe heeren, heer Claes van der meeren zynen broederen ende heer Jacop van duuenvoirde Ridders stellende in haren handen alle ende yegelycke zyne goeden by hem testateur achtergelatene, ende geuende hen beyden volcommen macht ende auctoriteyt, om dit zyn testament ende vuytersten wille te volbringen ende te volvuerene op den cost van zynen sterfhuise, ende dat voer alle heeren ende Rechters te beschuddene tzy geestelyck oft weerlyck ende in alle zyne poincten ende clausulen te volbringen zoe nae Recht behoiren zal, geuende voirts denseluen syne voirnoemde executeuren ende testamenteuren auctoriteyt ende macht in dyes noot zy in haren steden en in den name van hen te substitueerene ende te stellene een oft meer executeuren ende testamenteuren van desz gelycke macht oft min macht ende auctoriteyt hebbende zoe den voirsz. executeuren ende testamenteuren belieuen zal, dits aldus gedaen ten huyse van mynen heere heer Jan van Lyere testateur van desen in zyne heerlicheyt

van berchem by ende buyten antwerpen Ten jare maend ende dage als voeren. Ende aldus stont onder geschreeven ick Christoffel van der Weyden priester ende cappellaen in onser vrouwen kercke bynnen antwerpen verclare op myn priesterschap ende in myn manne waerheyt dat my dat voirsz. myn heere Jan van Lyere Riddere testateur. van desen heeft vuyt zynen monde doen scryuen in kennissen myns hanteeckens hier onder gestelt date als voeren.

Int jaer ons heeren xv^c ende eenenvyftich den xix^e dach decembris voer my Roelant dielkens vicecureyt van berchem ende de getuygen hier onder geschreuen is gecompareert ende tegenwoirdich geweest de Edele wyse ende voirzienige heere heer Jan van Lyere Ridder heer hier van Berchem ende Ranst buyten antwerpen sieck van Lichame te bedde liggende hier tot zynen huyse tot Berchem voergenoempt nochtans zyn memorie ende verstant hebbende; alsoe dat scheen, heeft vercleert ende geseedt dat al het ghene dat in dese drye bladeren by heer Christoffels van der weyden hand gescreuen is zynen vuytersten wille ende heeft heer cristoffel verclaert dat hyt tzelue vuyt myns heeren heer Jans van Lyere testateurs mont gescreuen heeft, ende de testateur geseedt te zyne zyne vuytersten wille in alder manieren ende vuegen oft hyt zelue gescreuen hadde, met zynder eygender hant, oft voer eenige Rechters oft voer notaris publick gepasseert waere. actum vt supra, daer mede by ende ouer waren her nicolaus Walden nyeuwenborch priester meester adriaen pietersz doctor ende medicyn tantwerpen meester jan farina medecyn ende chi-

rur-

rurgyn ende joncker jan van duuort ende joncker merten van mechelen met meer omstanders als getuygen hier toe geroepen ende sunderlinghe gebeden. Ende aldus stont onder geteekent ita attestor ego Rolandus egidii vicecuratus in berchem prope antwerpiam meo signo manuali.

3.

Testament van Willem van Liere, *den* 28 *Meij* 1587.

In den naeme des Heeren: Amen. Condt ende kendelick zy een ygelicken dyen dese tegenwoirdige ghethoont ende te voertschyn ghebrocht sullen worden, dat ick joncker Willem van Lyere naegelaeten Wedewaer van wylen Jonffrouw Agnes van Neerveen myne huysvrouwe zalige ghedachte, wonende inde prochie van berlikum, ter plaetsen geheyten middelroy, op den acht ende twintichsten dach meye in den jaere xv^c tachentich en seeue, pousdomme ons alderheylichste in Goede vaders ende heeren, heere sixti doir die godtlicke voirsienicheyt die vyfte paus van dyen naem, in den tweden jaere van synder Coronatie ter vyftiender indictie staende, myne vyf sinnen ende verstants

ftants overal wel machtich ende ghebruikende, met goeder deliberatien ende beraede dair toe niet gedrongen, noch eenighfints gheinduceert, aenmerkende die onfekerheyt des Leeuen der menfchen ende dat niet fekerder en is dan die doot ende dat niet onfekerder en is, dan die vredages, ende niet willende van defer werelt fcheyden, fonder testamentelike difpofitie achter te latene, omme allen twiste nae mynder doot te fchouwen, die eenichfints foude mogen opftain, ende ghereyfen, hebbe alzoe gemaect ende gheordineert, makende ende ordineerende mids defen myn testamente, lesten, ende vuyterften wille van alle myne goederen die Godt almachtigh my op defer werelt verleent heeft, in maniere hier nae volgende willende dit tegenwoirdige testamente, ende egeen andere van werden gehouden te worden, in allen manieren als ymants van defer werelt fcheydende testamente van werden behoirt ghehouden te worden, et fi non valet jure testamentorum, tamen valere volo jure codicillorum, ende voir alle fo begere ick hier inne te gebruicken die macht my by myne huysvrouwe zaliger Agnes van Neerveen gegeuen, nae vuytwysen den inftrumente dair aft fynde, ende by my berustende. In den eerften zoe beveele ik myne ziele zoe wanneer die van mynen lichaeme fcheyden zal Godt almachtich, ende mynen lichaem alsdan der gheweyder aerden, inde kercken van berlickum by falige myne huisvrouwe begrauen te worden, begeerende allen myne fchulden, kerkenrechten ende vuytvaerde van mynen ierften ende ghereetften guederen betaelt ende voldaen te worden, ende myn vuytvaert fimpelicke

ke sonder eenige pomperye deser werelt slecht ende recht gehouden te worden *enz.* — Item ick make, gheue, ende beset mids desen jonfrouw Clara myne sustere wonende binnen de stadt Ceulen, vuyt goeden liefen ende sonderlinge redenen, ende saecken my dair toe mouerende allen mynen huysraet te weten dair af ik niet ghedisponeert en hebbe, gheldt, siluerwerck *enz.* — Item ick make alnoch ende gheue midts desen den voirsz. jonffrouw Clara mynder sustere alle die gueden die my aengestorven syn nae der doot van Geertruyt Noris myne grootmoedere zaliger ghelegen binnen ende buyten Bergen tsy landt renthen oft chynsen op huysen soedanich die syn, deselue maecke ick insgelycx die voirsz. mynder sustere mit alnoch die hoeue ghelegen in Cruyslandt onder Steenbergen *enz.* — Item ick make ende ordinere tot myne executeuren Nicolaes van Aelst jansz ende jannen van doyenbreken denseluen oitmoedelicken biddende dat sy dese executie willen aenverden, en gheue denseluen volcomelicke macht aucthoriteyt ende sonderlinge beurte tsamentlicke dit myne testamente te exequeeren, ende in alles met myne gheinstitueerde erffgename te moegen doen, alsoe als executeuren nae geschreuen rechten, ghepréscribeerde costuymen hebben moegen ende by testateuren gegeuen ende verleent mach worden onder hunnen behoirlicken salaris ende arbeyts loon ghelyck zy my oyck gheloeft hebben te doene, Tgene dat voirschreuen staet, verclaere ick jonchere Willem van Lyere te syn myn testamente lesten ende vuytersten wille, die ick wil ende begere van crachten ende machten te

syn te doegen ende te subsisteren zoe als een ie-gelycken ouerlydende testamente ende vuytersten wille alderbest doegen ende stadt grypen mach, niet tegenstaende alwaert alsoo dat dair inne eenige solemniteiten die men nae recht behoirden te onderhouden hier inne vergeten ende achtergelaten waren, behoudelicke altyt myne machte dese testamentelicke dispositie ende ordonnantie te moegen wederroepen ende veranderen aff ende toe te doene by Codicille additie oft anderfints zoe my dat believen zal, ende soe wes men beuynden zal nae date van desen met mynder eygender handt geschreuen ofte alleenlick by my ondertekent hier toe ghevoecht in maniere van Codicille oft additie, tselue wil ick van werden gehouden te wordene, al oft dat van woirde te woirde hier inne gheinsereert ende geschreuen stondt; Toirconde van welcken heb ick jonchere Willem van Lyer voersz. dese tegenwoirdige by my ghelesen ende wel gheincorporeert ende verstaen synde met myn eigen handt ondergeschreuen ende getekent, in jaere maendt, ende dage voirsz.

(was geteekend)

WILLEM VAN LYERE.

Tes-

II / 265

Y.

Testament van Philips van Wassenaer, *Burggraaf van Leiden, gemaakt in 't jaar* 1343; *getrokken uit een oud leenregister van den huize van Wassenaer gemerkt A. A. fol.* 22, *en medegedeeld door den Hoogwelgeboren Heere W. F. H. Baron van Wassenaer, Heere van Spanbroeck enz.*

In den name des vaders ende ſzoens ende ſheylighen gheest. Philips van Wasſenaer burchgraue van leyden machtich mynre ſinnen make ende ſette ende ordineere myn testament in deſer manieren in zalicheden mynre zielen als hier onder ſtaet beſcreuen. in den eerſten ſo beſpreec ik den conuente te rynsburch xx ſcell holl tsiaers mine memorie meede te doen alſe ſede ende woente is in den cloester voirſc. of x ℔ hollants dair voir It. den conuente ter lee desghelycs It. den conuente van

van coninxvelt ende te loesduynen desghelycs Ende dese voirseide renten sellen gaen in die wyn renten der voorsz. conuenten It. der kerke te voirscoten dat myn heere myn vader besprac xx scell tsiaers ende die renten also langhe als die goods huys beraders op mi berekenen moghen die afterstallich syn staende vpt wanthuys te voirscoten. Item bespreek ic voir myn ziele den seluen goodshuyse x ß tsiaers opt wanthuys voirseit Item bespreec ic den persoenre aldair xx holl in testamente Item heren Willem minen biechter xx scell Item heren philips barmers soen xx scell holl. in testamente Item heren philips van voirburch xx scell hollants Item heren bartolmeeus heren florens heren Willem pieters soen Cappellanen te voirscoten elx x scell hollants Item heren sizarys xx scell holl. Item heren jan cappellane te voer v scell Item heren sizarys voir iij ℔ hollants tsiaers die ic vercoft hebbe van synre Cappelrie die ic hem bewise op die tollen te leyden totter tyt dat se *dirc myn soen* beleyt in eygheliken renten. Item der capelle te voer die ic inghenomen hebbe ende ic wille dat men betale xi ℔ hollants Item der cappelle te catwyc die ic inghenomen hebbe x hollants Item bespreec ic den gasthuise te leyden x scell hollants Item den gasthuyse te catwyc x scell hollants voirt tusschen den mase ende den Ryn elken gasthuyse xv scell hollants Item den vyf oerden elker oerden xx scell Item bespreec ic tot sente martyns iiij ℔ hollants Item den beghynen te leyden xx scell Item te rynsburch den beghinen x schell hollants Item bewise ic ende bespreke *Katerinen minen wiue* ende make mine woninghe vpt zand mit alle den lande datter toe behoirt En

sy

sy Williaem van leyden rumede mit der doot voir hair medegave ende hair morghen ghift ende voirt eyghelike goet dat ic vercoft hebbe ende die borchgraefschap mede gheloest hebbe Ende dese voirseide woninghe zel *Katerine myn wyf* besitten tot haerre doot toe also verre als sy blyft sitten sonder man Ende nae katerinen doot myns wyfs voirseit so sel dese voirghenoemde woninghe comen weder op *beylwyf mire dochter* ende op anders nyement Voirt bespreec ic *katerinen minen wiue* alle myn silver te bruken ende te besighen tot horen liue Ende nae haere doot weder te comen op joncvr. *beylwyf mire dochter* voirsz. Voirt make ic hoir ende gheue alle myn facelment ende cleynoot dat tot mynre herberghen hoert ende alle dat tot sheren liue behoert ende heren waghen ende waghenpaerde die daer toe behoren Item gheue ic *aernde van den damme minen broeder* myn harnasch al dat tot minen liue behoert ende minen waghen mit tween paerden die dair toe hooren ende mit den anderen paerden die tot minen zadel horen Item bekenne ic *barnier minen oem* xx scell tsiaers die myn heere myn vader him gaf tot zinen huwelic te helpe di hi nemen sel dair hi syn ander renten neemt die hi van mi hout Item bewise ic *lisebetten mire dochter* v ℔ hollants tsiaers van mi te houden te liene die ic hair gaf te huwelic die sie nemen sel wt den tiende te haetscampe Item bespreke ic *badeloghen miere dochter* xx ℔ hollants tsiaers van mi te houden te liene die si nemen sel wt den tiende van tedingerbroec ter tyt toe dat men haer gheeft ii[c] ℔ hollants Item bespreec ic *willem minen broeder* v ℔ hollants tsiaers die hi nemen sel

sel wt den tiende van tedingerbroec die hi van mi houden sel te liene Voirt bespreec ik V^c ℔ hollants myn onrecht mede te keren op alle mine eyghelike goede dat onbeslet is ende op alle die renten die nv naest in comende syn int jaer van xliij Item voirt beuele ic an minen testamenteren ende an katerinen minen wiue dat si minen joncwiuen ende anders minen boden also versien van den minen dat hair arbeyt wel gheloent wort want ic wille ende beghere dat dit testament voertganc hebbe in zalicheden miere zielen ende myn vterste wille is. So hebbe ic ghebeden eersommen luden minen lieuen maghen heren philips van groeneuelt proest van sinte jans t'Utrecht heren arende van duuenvoerde heren jacob van der binchorst Ridders heynric heren dircs soen aernde van den damme mine broeder barnier ende jan oem myn oem dat si dit testament mit mi bezeghelen ende wtreyken doen ende voortganc doen hebben na hoere macht bi heren ziele. En wat die proefst heren aernt heren jacob ridders doen mit enen of mit tween van den ander dat sel stade bliuen Ende wi heer philips van groeneuelt proefst van sinte jans t Utrecht heer aernd van duuenvoerde heer jacob van der binchorst ridders heynric heren dircs soen aernt van den damme barnier en jan oem om bede philips voirschreven ende om zalicheden synre zielen Ende om die mere zekerheden hebben wi dit testament voirsz. mit philips bezeghelt mit onsen Zeghelen Ghegeuen ende ghemaect in den jare ons heren duysent driehondert drie ende veertich des vridagh na sinte matthie apostel.

Pri-

Z.

Privilegie der Landvoogdesse tot het drukken van het Smeekschrift der Edelen; uit een oud handschrift medegedeeld door den Weledelen Gestrengen Heere Mr. I. Burman, Raad en Rentmeester Generaal der Beden van Brabant.

✿ ✿ ✿

Copie du Privilege pour imprimer la Requeste.

Sur la Remonstrance faicte par les Suppliants qu'il courroit ung bruict comme ils estoient advertiz que aulcuns malveullans avoient desia faict imprimer la copie de ceste Requeste, ils avoient alteré ou changé aulcuns poinct, requerans pourtant que leur fust permis de imprimer leur requeste a la verité, sa dite alteze a permis Michel d'Hemault imprimeur juree de ceste ville d imprimer la dite Requeste avec l appostille donnee sur celle en telle forme et langage quelle a este presentee et expediee, deffendant a tous aultres de l imprimer [et] ven-

vendre d aultre impression sur paine arbitraire. a Bruxelles le VIIIe jour davril XV^c LXV avant pasques. Soubsigne Margarita, et soubscript par ordonnance de son alteze et signe d Overloope.

AA.

Stamlijst der Heeren van den Bongaard, *of* Boomgaard, *komende uit het Huis van Wassenaar.*

DIRK VAN WASSENAER, Burggraaf van Leiden, leefde omtrent het Jaar 1250, en won, bij Barta van Cuik,

Filips van Wassenaer, Burggraaf van Leiden.

Godevaart van Wassenaer, tr. Resfende Storms.

Zie van dezen en hunne nakomelingen de gedrukte Stamlijsten van 't geslacht *van Wassenaer*, te vinden bij VAN LEEUWEN, VAN HOOGSTRATEN, en anderen.

ARENDT HEER VAN DEN DAMME, wien Filips van Wassenaer zijnen Broeder noemt, zie Bijlaage Y, bl. 221, en Dirk van Wassenaer, in 't jaar 1367, zijnen Oom. Zie het II Stuk van dit werk, bl. 265. Hij heeft nagelaten

1. *Filips van den Damme.*

2. *Willem van den Damme.*

3. *Herman van den Damme*, 1383.

4. CLAAS HORST, die, in de leenregisters van 't Huis van Wassenaar, uitdrukkelyk genoemd wordt de zoon van Arend van den Damme, op de jaaren 1367 en 1380. Hij heeft nagelaten.

5. *Beatrix van den Damme*, getrouwd met Hubert van de Werve, 1356.

Gijsbert van der Horst, die, op 't jaar 1380, onder de Leenmannen van den Huize van Wasfenaer, met zyn vaden, vermeld staat, met den naam van Gijsbert Claes Horstz.

WILLEM VAN BOOMGAERT, Claes Horstz, in 't jaar 1429 beleend door Hendrik van Wasfenaer, volgens de Leenregisters van den Huize van Wasfenaer.

Floris van Boomgaert, Claes Horstz, gemeld in de Leenregisters van den Huize van Wasfenaer.

Dirk van Boomgaert, die won

ARENDT VAN BOOMGAERT, wien Jan van Wasfenaer beleent 1461, en zijn' neef noemt. Hij heeft nagelaten.

Claes Horst van Boomgaert, 1414.

Floris van den Boomgaert, vader van

BERND VAN DEN BOOMGAERT of BONGAARD, Heer van Bongard, ter Lucht enz., getrouwd met Elizabeth Turk, Vrouwe van Nijenrode. Zij wordt Isabelle genoemd, in *Connoisfance de la Nobl. d'Utrecht pag.* 15. Zy hebben nagelaten.

JOHAN VAN DEN BONGARD, getrouwd met Johanna van Reede.

BAREND VAN DEN BOOMGAERT of BONGAARD, getrouwd met Maria van Reede.

Beiden behoorden tot de Verbonden Edelen. Zie breeder over dezelven in 't II Stuk, bl. 264—266.

An-

II f. 65

AA.*

Andere Stamlijst van 't Geslacht van den Bongard; *berustende onder den Hoogwelgeboren Heere W. A. Baron van Spaen van Hardenstein.*

GERHARDUS DE POMERIO, gezegd *van den Bongard*; wiens vrouw, Geertruid, de Karmeliten te Aken stichtte, in 't jaar 1353.

REINIER VAN DEN BONGARD, Erf-Kamerheer van Gulik 1361.

Van dezen zal onderscheiden geweest zijn *Reinier van den Bongard*, die, te Luik, begraven ligt, met vier kwartieren, en dit Grafschrift: *Ao.* 1414. 27 *Maji obiit Dominus Reijnerus v. den Bongard Canonicus majoris Ecclesiae, Praepositus Sti. Bartholomei Leodiensis, ac Canonicus et Cantor Beatae Mariae Aquisgranensis.*

GADERD, of *Godard*, VAN DEN BONGARD, Ridder, Erf-Kamerheer van Gulik, Raad van Hertoge Reinout. Hij was tegenwoordig bij het huwelijk van 's Hertogen natuurlijken zoon in 't jaar 1418; teekende den stilstand der wapenen tusschen de Hertogen van Gulik en Gelre 1429; en zeide, met anderen, den Hertoge van Gelderland de vijandschap aan. Zie PONTANUS *Hist. Gelr. lib. VIII, pag.* 403, 406, *lib. IX, pag.* 442, 454. Zijne kinderen volgen A.

Gerhard van den Bongard, die bekend staat 1406, en 1431 eenige landgoederen en renten kocht, te Marssen en Patteren, van Johan van Schoonvoorst, Heere van Kranendonk.

Staas van den Bongard, Ridder, eerst getrouwd met Sela van Putt, en daarna met Hilleke van Hoogkerken, weduwe van Johan, Heere tot Eijnenburg, 1406. Zijne kinderen volgen B.

A.

Godard van den Bongard, Ridder, Heer van Bongard, Gulikfche Erf-Kamerheer. Hij was tegenwoordig bij de Unie van Gulik; bij het verdrag van den Hertoge met den Aartsbisfchop van Keulen, 1450; bij het fluiten van den vrede met de ftad Keulen, 1467.

Johan van den Bongard, die een verdrag met Hertog Arnold van Gelre floot, 1443. Zie PONTANUS *lib. IX, pag.* 486, waar hij genoemd wordt *van Bomgert*. Hij was, vermoedelijk, dezelfde Johan van den Bongard en Schonowen, over wien Hertog Arnold bij die van Gulik klaagde, dat hij hem en zijnen onderdaanen groote fchade toebragte. *Ibid. pag.* 475.

N. VAN DEN BONGARD, getrouwd met N. van Dortzend, of Dortzand; bij welke hij gewonnen heeft

GADERD VAN DEN BONGARD, Heer tot Bongard, Ridder, Erf-Kamerheer van Gulik. Hi trouwde Cunigunda van Burdfcheit, wier moeder was N van Elteren. Zij waren reeds in 't jaar 1484 overleden; en lieten vier kinderen na, die volgen C.

Werner van den Bongard, Ridder, voorkomende in de Unie van Gulik, 1496.

B.

Adam van den Bongard, tot Putt, die, 7 Maij 1406; trouwde Cunigunda van Eijnenburg, dochter van Johan en Hilleke van Hoogkerken, Vrouwe tot Eijnenburg (*). Zy wonnen

Beda van den Bongard, tot Putt, Vrouwe van Eijnenburg. Zij nam, 1462, in echt Arend van Zevel.

Statius van den Bongard, gemeld bij PONTANUS, op 't jaar 1429. *lib. IX, p.* 442.

N. van den Bongard, welke ten man hadt Emerich van Druijten, Landdrost van Gulik, 1406.

JO-

(*) 'T fchijnt, dat hier, of in 't gezegde nopens zijnen vader, een misflag zij.

C.

JOHAN VAN DEN BONGARD, Heer van Bongard en Bergerhuizen, Erf-Kamerheer van Gulik, wordt gemeld bij de Unie van Gulik, 1496. Hij trouwde, 1484, met Elizabeth Arkenfteil, dochter van Jakob, Ridder, en Elizabeth van Schoonhoven. In de huwelijks-voorwaarden worden van zijne zijde genoemd Diderik van Burdfcheit, Ridder, Erf-Hofmeester; Godfchalk van Harve, Ridder, Landdrost; Emond van Pallant, Heer van Manbach; Daam van Pallant; Johan van Pallant, Heer van Wildenburg en Berg; Johan van Harve. Hunne kinderen waren.

Bernhard, genoemd in de huwelijks-voorwaarden van zijn' broeder.

Maria, welke 1497, trouwde Arnold van Harf tot Meijrhoven, Ridder. Hij overleedt, zonder kinderen.

Hedwich, gehuwd met Filips van Bicken. Hij ftorf 1521.

WILLEM VAN DEN BONGARD, Heer van Bongard, en Bergerhuizen, Ridder, Erf-Kamerheer van Gulik, Amptman van Hoenkerke, enz. Hij trouwde Maria van Mafcherel, dochter van Wijnand, Heere van Wijnandsrade, en van Margareta van Schoonraad tot Heijden en Blit. Zij maakten heur testament 1554, en hadden vijf kinderen D.

Men zie over hem PONTAAUS *lib. IX, pag.* 791. In de verdeelinge der Ouderlijke goederen, ten jaare 1523, worden zijne broeders die aanftonds volgen, ook genoemd.

Arnold van den Bongard, Ridder, Heer van Kintweiler. Hij hadt in echt Anna van Elteren, dochter van Johan, Heere tot Vogelzang, en Katharina van Pallant. Zij wonnen ééne dochter E. Hij is overleden ten jaare 1553.

BERNHARD VAN DEN BONGARD, Heer van Nijenrode en Breukelen, Amptman tot Grave. Hij ftorf, in 't jaar 1549, aan eene wonde, bekomen door 't barsten van een kanon. Uit zijne huisvrouwe Elizabeth Torck, dochter van Willem en Jofine van Nijenrode, heeft hij kinderen nagelaten F.

Maria, *Elizabeth*, *Cunigund*: Geestelijke, te Wennoij en Schweinhem, in 't jaar 1523.

D.

WILHELM VAN DEN BONGARD, Heer van Bongard, Heijden en Blit. Hij was tegenwoordig bij de teekeninge der huwelijks-voorwaarden van zijn' broeder Werner 1551, en van zijne nichte Maria van den Bongard 1558. Hij zelf nam in huwelijk Margareta van Pallant, dochter van Johan, Heere van Berg, en Caecilia van Hompesch. Zij wonnen G.

Werner van den Bongard, Heer van Paffendorf en Wijnandsrade, Erf-Kamerheer en Lands-Hofmeester van Gulik, Amptman te Berchem. Hij trouwde 1° Caecilia van Schellard, dochter van Fredrik en Maria van Pallant 2° Katharina van Spies, dochter van Adam en Margriet van Orsbeck van Landscroon. 3° Margriet van Orsbeck. Hij won, bij zijne twee eerste vrouwen H.

Agnes, welke trouwde Frank van Hanxleden, Heere tot Herstal, 1554 Hij storf 1561.

Katharina van den Bongard, gehuwd aan Willem van der Horst, Heere van Heimershem, 1554.

N. van den Bongard, die in echt nam N. Beisfel van Gimmenich, dochter van Reinier, Heere van Schmitheim, en Margriet van Hart.

E.

Maria van den Bongard, gehuwd 1553 met Otto van Bilant, Heere van Reid. Hij storf 1591, zij 1616.

F.

JOHAN VAN DEN BONGARD, Heer van Bongard. Hij trouwde: eerst, Anna van Mascherel, dochter van Johan, Heere van Balgoij, en Hille Cock van Opijnen; daarna Alijd van Reede, dochter van Goderd, Heere van Saasfeld, en Geertruid van Nijenrode tot Zuilenstein.

Frans, Heer van Nijenrode, die, met zijn' zoon, staat op de lijste der Riddermatigen in 't Sticht van Utrecht, die mogen jagen, 1594. Zie MATTHAEUS *de Jure Gladii pag.* 549.

Floris, Heer van Nijenrode en Breukelen, geboren 1539, trouwde Agnes van Aeswijk, dochter van Reinier en Josina van Broekhuizen. Hij storf 1602, zij 1607. Zij lieten na I.

Josina, gehuwd aan Filips van Spangen.

BERNHARD VAN DEN BONGARD, die trouwde 1° Maria van Reede, 2° Sanderina van Brederode, natuurlijke dochter van Heere Reinout. Bij de eerste won hij vier dochters K.

WIL-

G.

WILHELM VAN DEN BONGARD, Heer van Heijden en Blit, 1585, getrouwd met Maria van Eijnatten, dochter van Gillis, Heere van Neuerburg, en Katharina van Ruischenberg. Zij wonnen L.

Wilhelm, Heer van Nothausen, bekend op 't jaar 1585.

Adolf, geboren den 24 september 1555, Land-Kommandeur der Duitsche Orde, te Coblentz gestorven den 3 julij 1631, en begraven te Keulen.

Caecilia, welke in echt nam 1° Hendrik van Elmpt, Heere van Elmpt en Burgow. 2° Werner van Widdendorp tot Bosdorp.

H.

Bij de eerste vrouwe.
Elizabeth van den Bongard, getrouwd met Engelbert van Orsbeck.

Bij de tweede vrouwe.
Werner van den Bongard, Heer van Paffendorf en Wijnandsrade, Erf-Kamerheer van Gulik. Hij nam in huwelijk Anna Katharina van Flodorp, dochter van Wilhelm, en Johanna van der Filtz. Zij wonnen M

I.

Bernard van den Bongard, Heer van Nijenrode en Breukelen, Erf-Maarschalk van 't Stift Elten. Hij trouwde Maria van Lokhorst, dochter van Vincent en Anna van Schoonhoven. Hij storf 1629, zij 1624, te Utrecht. Zij wonnen N.

Josina, gehuwd aan Joachim van Wijhe, Heere van Hernen. Zij storf, 1624, op het huis Rechteren.

Joachima.

K.

Elizabeth van den Bongard, welke ten man hadt Wilhelm van Bronkhorst tot Hulsen.

Maria, gehuwd aan Johan van Oostrum, Schout van Wijk te Duurstede.

Margriet, in echt vereenigd met Wilhelm van Oostrum.

Berendijn, welke, in 't jaar 1616, in huwelijk tradt met Adolf van Raesfeld tot Ruitenburg.

L.

Wilhelm van den Bongard, Heer van Heijden, Blit, Bergerhuizen en Neermormter; welke laatste heerlijkheid hem aankwam door zijn huwelijk met Geertruid van Bronkhorst en Batenburg, 1595. Hij is, in 't jaar 1633, overleden, zonder kinderen.

OTTO *Vrijheer* VAN DEN BONGARD, Heer van Heijden, Blit, Bergerhuizen en Neermormter, Keulsche Kamerheer, Amptman te Lechenich. Hij trouwde, 1628, Anna Katharina van der Leij, dochter van Georg en Katharina van Elten; en won bij dezelve O,

Johan Hendrik, Domheer te Trier en Luik.

Caecilia, gehuwd aan Diderik van Orsbeck.

Katharina, getrouwd met Robert van Harf te Geilenkern.

Mechtild, welke in echt hadt Winand van Imstenraed, Heere tot Meer.

M.

Johan Bernard Vrijheer van den Bongard, Heer van Paffendorp, Wijnandsrade, Morsdorf, Fritz, Sesfingen, Erf-Baanderheer, van Luxenburg en Chimaij, Erf-Kamerheer van Gulik, Amptman van Kaster. Hij trouwde 1° Anna Margriet van Ruischenberg, dochter van Emond, Heere tot Settenik, en van Anna Maria van Wermelinkhuizen, 2° Johanna Elizabeth van Ysselstein, dochter van Christoffel Florent en Cunigund van Holtzem, 1654. Hij werdt geboren 1601, en storf 1673, nalatende P,

Odilia, getrouwd met Karel Vrijheere van Willch, Heere van Winnendaal.

Johanna Katharina, gehuwd aan Adriaan van Virmond, Heere van Nersen.

N.

Vincent van den Bongard, geboren 1596, jong gestorven.

Bernd, Heer van Nijenrode, geboren 1598, en 1632 getrouwd met Willemine van Bronkhorst, dochter van Nikolaas tot de Stad en Josina van Amstel van Mijnden. Zij was, toen, weduwe van Ruitenborg; hertrouwde met Wittenhorst, Heere ter Horst; en storf 1669.

Floris, overleden 1624.

Anna, Vrouwe van Nijenrode, Breukelen, Lokhorst en Hazerwoude. Zij hadt in huwelijk Johan van Raesveld, Heere van Doijenwaard, wien zij overleefde.

Fem

O.

Ferdinand van den Bongard, tot Bergerhuizen, Heer van Heijden, Blit, Paffendorf en Neermormter. Hij trouwde Maria van Nesfelraed, dochter van Bertram, Heere van Stein, en Lucia van Hatrfeld. Op den Kleeffchen Landdag, 12 Julij 1654, zijn Deszelfs gemelde titelen, plechtiglijk, erkend.

Adolf, Domheer te Trier.

Anna Maria.

Klara Margriet.

P.

Uit het eerfte huwelijk.

Filip Wilhelm Vryheer *van den Bongard*, Heer van Wijnandsrade, Paffendorp, Morsdorf, Filtz, Sesfingen, Erf-Baanderheer van Luxenburg en Chimaij, Erf-Kamerheer van Gulik, Amptman van Kaster.

Maria Katharina, gehuwd aan Lotharius Ferdinand Vrijheere van der Leijen. Hij ftorf 1669.

Uit het tweede huwelijk.

Erik Adolf Vincent Vrijheer *van den Bongard.*

Maria Ida, geboren 1663, getrouwd 1688 met Leonard Aloijfius van der Heijden. Hij ftorf 1698, zij 1714.

* * *

* *

*

BB.

Stamlijst van 't Geslacht van Brakel, tot op dezen tijd.

RICHOLD VAN BRAKEL, Schildknaap, Heer van Develstein, Schepen der Stad Dordrecht, in 't jaar 1340. Hij won bij Maria Booth, dochter van Kornelis Booth, Schepen van Dordrecht, en van Geertruid van der Merwede,

JOHAN VAN BRAKEL, Schildknaap Heer van Oudelands Ambacht, Burgemeester te Dordrecht, 1390. Hij trouwde N. van Riede. A.

GODSCHALK VAN BRAKEL, Raad en Rentmeester Generaal van Zuid-Holland, Schepen te Dordrecht 1383, en Raad 1389. Hij heeft nagelaten B.

Herenbern, of *Herbern*, *van Brakel*, Schepen te Dordrecht 1370, die, gelijk aangewezen is, bij herhalinge voorkomt in 't Charterboek van Mieris, waar Jan en Godschalk ook gemeld worden. Zie II Stuk bl. 276.

A.

Afstammelingen van Johan van Brakel.

Willem van Brakel, Schout van Dordrecht 1404.
{ *Jan van Brakel*, Ridder.

Godschalk, Schout van Dordrecht 1408.
{ *Geertruid van Brakel*, getrouwd met Jan van Bolland, Ridder.

B.

Afstammelingen van Godschalk van Brakel.

Johan van Brakel, Schildknaap, Baljuw van Gouda, 1380. Trouwt Geertruid Booth, dochter van Aart Booth, Ridder op Duivestein, Burgemeester van Dordrecht, en van Elizabeth Oem van Barendrecht.

Willem van Brakel, Schildknaap, Schout van Dort, doodgeslagen tusschen Rotterdam en Overschie, waar over een aanmerkelijke brief bij HOOGSTRATEN Woordenboek II deel bl. 362, 363.

REINOLD VAN BRAKEL, Schildknaap, vermeld op 't jaar 1412. Hij won bij Jannette Eggert

Machtild, gehuwd aan Fredrik van Uitenham, Ridder, Maarschalk van Utrecht, 1418.

{ JOHAN VAN BRAKEL, Schildknaap, Heer van Oudelands Ambacht. Zijn zoon volgt C.

Willem van Brakel, Schildknaap, Schepen te Dordrecht 1442, 1443. Hij nam in echt Sueta de Beveren, Vrouwe van Dortsmonde; bij welke verwekt is D. Hij storf 1490, en zij 1494.

Godschalk van Brakel, Priester, 1454.

Reinolda van Brakel, welke ten man hadt Jacob van den Woude. Zij overleedt 1499.

C.

Zoon van Johan van Brakel.

JOHAN VAN BRAKEL, Schildknaap, Heer van Oudelands Ambacht, op hem verheven 1434, en door hem verkocht 1442 aan Willem Duik. — Met dezen eindigt het Geslachtregister bij VAN LEEUWEN en HOOGSTRATEN, en begint de mij medegedeelde Genealogie, waar uit ook blijkt, dat Hij in huwelijk hadde Geertruida van Deelen, en kinderen bij haar verwekte, die in zeker transport van 't jaar 1460, te gelijk met hunnen vader genoemd worden.

JOHAN VAN BRAKEL, die in echt hadt Katharina van Leefdaal, gelijk blijkt uit de huwelijks-voorwaarden des jaars 1475, en een maagenscheid met zijn' broeder, in 't jaar 1477. Zijne zoons volgen E.

Zweder van Brakel, getrouwd met Theodora van Delft F.

D.

Zoon van Willem van Brakel.

Willem van Brakel, die te Leuven gestorven is, ongetrouwd, in 't jaar 1504.

E.

Zoons van Johan van Brakel.

Kornelis van Brakel, die na 't overlijden van zijn' Vader, in 't jaar 1502, is beleend geworden. Bij Margaretha van Boecoop won hij

Johan van Brakel, die in echt hadt Johanna van Meerten tot Ingen, dochter van Dirk van Meerten en Berta van Eck. Dit blijkt uit een transport in 't jaar 1580, en een maagenscheid van zijne vrouwe met haare kinderen ten jaare 1580. Hij behoorde onder de verbonden Edelen, en liet na G.

LODEWIJK VAN BRAKEL, die trouwde
1º Anna van IJsendoorn.
2º Antonetta van Wijhe; bij welke hij verwekte

DIRK VAN BRAKEL, die ook onder de Edele Bondgenooten was. Hij verwekte bij Anna Vijgh H.

F.

Zoon van Zweder van Brakel.

Otto van Brakel, getrouwd met Elizabeth van Haeften. Zij hebben nagelaten

Willem van Brakel, die, misschien, mede het Verbond der Edelen geteekend hadt. Hij trouwde, in 't jaar 1529, Katharina van Nispen.

Deze Tak heeft zich te Utrecht gevestigd; doch 'er zijn, zoo veel men weet, geene afstammelingen meer van overig. — Zie *Connoissance de la Noblesse d'Utrecht*, *pag.* 26, 41.

G.

Zoons van Johan van Brakel.

Lodewijk van Brakel, die trouwde Katharina Tempier, en bij haar één' zoon verwekte; gelijk blijkt uit een maagenscheid met zijne broeders en zusters, na 't overlijden van derzelven moeder, ten jaare 1600.

Johan van Brakel, die, volgens de Huwelijks-voorwaarden ten jaare 1615, in echt hadt Henrica Millink. Zijn zoon volgt I.

Johan van Brakel, ongetrouwd gestorven.

Dirk van Brakel, Kapitein. Hij nam in huwelijk Petronella Vijgh, dochter van Adriaan en Hadewich van Rosfum.

H.

Zoons van Dirk van Brakel.

FLORIS VAN BRAKEL, Drost ter Lede, gehuwd met Geertruid Bentink, dochter van Karel en Antonette van Deelen. Zij wonnen

DIRK VAN BRAKEL, getrouwd met Josina van Borsfele, heeft nagelaten K.

Dirk van Brakel, in 't jaar 1599 getrouwd met N. van Zuilen van Hardenberg.

Zoon

I.

Zoon van Johan van Brakel.

Johan van Brakel, getrouwd met Maria Louisa van Liere, volgens de huwelijks-voorwaarden, ten jaare 1669. Zij wonnen Ik vermoede, dat deze geweest zij de Kapitein en, naderhand, Schout bij Nacht J. van Brakel, die den tocht naar Chattam bijwoonde 1667, en den hevigen zeestrijd voor Soulsbaai 1672. Men zie *Brandt* in 't Leven van de Ruiter. Hij sneuvelde in den zeeslag 1690. *Wagenaar* Vad. Hist. VII. 112.	*Willem Fredrik van Brakel*, die in echt nam Jakoba Pompe, en twee dochters naliet L.

K.

Zoons van Dirk van Brakel.

FLORIS ADRIAAN VAN BRAKEL, die, bij Margareta Gijsberta Steeland, verwekte	DIRK LOUIS VAN BRAKEL, die, bij Jakoba Woutrina de Lange, gewonnen heeft M.
JAKOB VAN BRAKEL, getrouwd met Maria Katharina van Borssele, dochter van Adriaan van Borssele van der Hooge, Heere van Geldermalsem, en van Geertruid van Welderen. Zij hebben gewonnen	DIRK VAN BRAKEL, Kolonel onder 't Regiment Mariniers van Douglas. PHILIP JACOB VAN BRAKEL, Afgevaardigd ter Vergaderinge der Algemeene Staaten, wegens de Provincie Zeeland. JACOB DIRK VAN BRAKEL, beschreven in de Ridderschap des Kwartiers van Nijmegen.

L.

Dochters van Willem Fredrik van Brakel.

Louisa Isabella, getrouwd, in 't jaar 1720, met Willem van Liere, Heere van Katwijk, Drossaard van Heusden en Breda, Hoogheemraad van Rhijnland. Vergelijk Bijlaagen, lett. X, bl. 207.

Henrietta Philippina, in echt vereenigd met Christiaan Reinoud van Wijhe, Heere van Echtelt.

M.

Zoon van Dirk Louis van Brakel.

FLORIS ADRIAAN VAN BRAKEL, beschreeven in de Ridderschap des Kwartiers van Nijmegen.

* * * *

* * *

* *

*

CC.

Indagingen van Lodewijk, Graave van Nassau; Willem, Graave van den Berg; Floris van Pallant, Graave van Culemborg; Hendrik van Brederode: gevonden in een oud Handschrift, mij verstrekt door den Weledelen Gestr. Heere Mr. J. Burman, Raad en Rentmeester Generaal der Bedes van Brabant (*).

COPIE DES ADJOURNEMENS DECERNEZ A LA CHARGE DE PRINCHES D'ORAINGE, CONTE DE HOICHSTRATEN &C.

Conte Loys de Nassau.

Philippe par la grace &c. de la part de nostre aimé et feal Conseiller et Procureur general nous a esté remonstré, com-

Q

(*) Ik kan mij niet herinneren, deze Indagingen ergens gelezen te hebben. Zij kwamen mij, daar-

comme soit chose tout notoire que Messire Guillem de Nassau Prinche d'Oraigne designant incontinent apres nostre dernier partiement des noz pays bas vers noz Royaulmes d'Espaigne par quelque boult que ce fut pour venir avecq quelques aultres ses complices à la libre et absolute administration des affaires de pardeça selon son appetit et de confondre tout ordre anchiennement observé, et en effect usurper l'aucthorité que a nous seul appartenoit, avoit cherché tous moyens servans a ce propos. En quoy plusieurs luy avoient servy d'instrumens, et pour le principal de tous son frere le Conte Louys de Nassau; qui quelquez années auparavant s'estoit retiré en Allemagne, de noz dictz pays de pardeça chez luy; lequel secondant au dict Prinche en ses dictez desseingez ambitieulx, comme il ny avoit meilleur ny plus court expedient pour y parvenir que d'exciter troubles, auroit de tous costez semé son venin pour alterer les coeurs de noz subiectz et les faire mutiner et rebeller, comme ilz ont faict. Et premierement pour pervertir et seduire la Noblesse, avecq laquelle il avoit grande congnoissance, leur auroit imprimé et persuadé plusieurs choses faulxes contre nostre expresse intention, et dont n' avions oncques eu la pensee; et [*entre*] aul-

daarom, der uitgave waardig voor. In het Handschrift zijn ook te vinden de indagingen van den Prinse van Oranje, en den Graave van Hoogstraten. Doch, 't is onnoodig, dezelve hier op te geven zij worden geheel gevonden bij BOR, bijvoegsel van Authentijke stukken tot het I deel, bl. 14—18, en LE PETIT *livr. IX*, *pag.* 170, 171.

aultres que voulions introduire l'Inquisition d'Espaingne et par la l'on les vouloit mal traicter et mettre en servitude perpetuelle et oster leurs vies, biens et privileges, et beaucoup d'aultres inventions, servans pour les divertir de l'affection respect et obeyssance, que eulx et leurs predecesseurs nous avions de tout temp porté, et les ayant par ce boult preparez et entierement pervertiz a inventer contre nous une abominable et detestable conjuration, tendant a l'enthiere subversion de noz dictz pays de pardeça. Et les a induict et persuadé a ces complices d'y entrer et s'obliger par signature et serment, se professant publicquement pour chief d'icelle conjuration, et pour mieulx alterer et faire plus oster au peuple desireulx de nouvellitez et mutations a forgé une requeste sedicieuse et pernicieuse sur son nom et des aultres conjurez, se nommans en general noz vasfaulx, ores que le dict Conte Loys ne se fust sur le manteau et pretext de l'abolition des vieulx placcars de feu de bonne memoire l'Empereur Charles le quint Monseigneur et pere qui Dieu face paix et a nous. Laquelle Requeste le dict Conte avecq plusieurs aultres gentilzhommes de la dicte conjuration seroit venu presenter aprez a nostre treschere et tresaimée soeur la Duchesse de Parme et de Plaisance lors pour nous Regente et Gouvernante en nos dictz pays pardeça tumultuairement et incivilement; ayant le dict Conte auparavant mandé de son authorite privee quelques bandes d'ordonnance pour intimider nostre dicte soeur, et faire entendre au peuple, qu'ilz leur seroient protecteurs, lequel aussy incontinent apres se feroit eslevé et commenché tu-

 mul-

multuer de tous costez. Et passant oultre le dict Conte Loys auroit depuis faict convocquer et assembler les dictz conjurez a St Tron, ou entre aultres choses pernicieuses qui y ont esté traictées s'est mis en avant de prendre les armes et de lever en Allemagne quatre mille chevaulx et quarante enseignes des gens de pied pour nous faire teste, et de prendre comme en effect ilz ont prins les subiectz rebelles en leur sauvegarde et protection, que est droict de Regale, et tous ceulx qui leur vouldront adherer et assister de deniers et aultrement, desquelz ilz ont faict faire recueil par tout en nos dictz pays de pardeça pour schavoir leurs forches en intention de parvenir a leur but et nous donner loy. Inventant en oultre plusieurs aultres moyens et faisant joindre en plusieurs lieulx et signament en nostre ville d'Amsterdam noz subjectz de son aucthorite privee pour leur faire contribuer quelque grande somme pour l'entretement des dictz gens de guerre soubz aultre pretext et couleur: ayant envoyé une bonne quantite de deniers a ceste effect, laquelle a esté conté et despesee dans nostre ville d'Anvers. Solicitant davantage des Prinches estrangiers de s'y vouloir joindre et les assister. Et du faict voyant depuis que l'on estoit apres pour reduire a raison ceulx de nostre ville de Valenchiennes que par son enhort et soubz espoir qu'il leur avoit donné secours s'estoient rebellez, s'est party vers Allemaigne, affin de faire descendre les dictes iiii^m chevaulx et XL enseignes de gens de piedt, et mesmes ceulx qui estoient pour lors au siege de Gotta a l'effect du dict secours, et n'a tenu a luy qu'il ne les ayt ammené et ruyné nostres pays

pays bas et ceulx quy tenoient pour nous. En quoy et en plusieurs aultres actes quy se declaireront et verifieront en temps et lieu, il se feroit monstré ouvertement vray perturbateur du repos publicq et autheur de toutes desobeyssances aux loyx edictz et magistratz, et de la rebellion sacragementz ruynes et desolation des eglises et monasteres, et infinite d'aultres maulx qui en sont ensuyviz, et consequement ennemy de nous et de nostres pays. Par ou il ne seroit souffrable doresevanant es Royaulmes pays et estat de nostre obeyssance, ains doibvent iceulx estre interdictz et deffenduz sur la vie. Supplie pourtant le dict procureur luy decerner commission pertinente, en vertu de laquelle le dict Conte Louys comme refuge et se tenant comme il entend au pays d'Allemaigne, soit adjourné aulx lieulx limitrophes d'icelluy a la bretesque pour venir respondre a telles demandes et conclusions si bon luy semble, que le dict Procureur luy proposera et exhibera au jour servant, a paine en cas de contumace et non comparition d'estre tenu pour ennemy de sa Ma^te et des ses pays et subjectz: en tenant les dictz adjournement faictz a la dicte bretesque et lieulx limitrophes bons et soffisans et comme s'y faictz estoient en sa propre personne.

* *

Le Conte de Bergen.

Philippe &c. Au premier &c. de la part de

 nos-

nostre feal Conseiller le Procureur general nous a esté remonstré, comme suyvant les loix tant divines que humaines le vasfal et subject est tenu et obligé de rendre toute deue obeyssance a son prinche naturel et souvrain Seigneur, d'observer et entretenir ses loix et ordonnances et statuts sans contradiction murmure ou opposition, ny faire traicter assemblees ligues conspiration ou conjuration en secret ny en publicq allencontre son dit prinche ny de son estat repos ou tranquillite publicque a paine d'estre tenu en faisant le contraire pour rebel seditieulx et perturbateur de la Republicque et tomber en crisme de lese majesté. Et combien que le Conte van den Berge notoirement mon vassal et subject se deubt avoir contenu comme tel es termes de la dicte obeyssance et se conformer a nostre bonne volunte sans prendre ou attenter aulcune chose contraire a icelle par voye de faict ou aultrement, toutesfois veuillant seconder aux desseingz ambitieux du Prinche d'Oraingnes son beau frere principal autheur de toutes les troubles nagueres advenuz en noz pays pardeça, se seroit employé avecq le Conte Loys de Nassau frere du dict Prinche et quelques aultres principaulx instrumens d'icelluy a ce machiner plusieurs de la noblesse et a se mettre en detestable conjuration contre nous, tendant a l'entiere subversion d'iceulx noz pays, de laquelle il se seroit professé publicquement comme ung des principaulx. Et pour plus facillement alterer et faire plus oster au peuple desireulx de nouvellitez et mutations, auroit ayde forger une requeste seditieuse et pernicieuse, laquelle il seroit venu presenter en compagnie du dict Conte de Nassau et beaucoup d'aul-

d'aultres conjurez a Madame de Parma Regente, tumultuairement et incivilement et avecq termes servant pour intimider nostre soeur, et faire entendre au peuple, qu'ils leur seroient protecteurs, lequel incontinent apres se seroit eslevé et commenché a tumultuer de tous costez. Et passant oultre auroit procuré et esté autheur avecq les aultres ces complices, que les dictz conjurez se sont assembles apres a Sentron, ou entre aultres choses pernicieuses qui ont esté traictees seroit mis en avant de prendre les armes et de lever en Allemaigne quatre mille chevaulx et quarante enseignes de gens de piedt pour nous faire teste, et prendre comme en effect ilz ont prins les rebelles en leur sauvegarde et protection, quy est droict de Regale, et tous ceulx qui le vouldroient adherer et assister de deniers et aultrement, desquelz rebelles et adherens ilz ont faict faire decoration et note par tous nos dictz pays de pardeça pour schavoir leurs forces en intention de venir a leur but, et nous donner loy a leur fantasie, suyvant laquelle conclusion y prinse le dict Conte van den Berge auroit entretenu bonne l'espace de temps plusieurs capitaines pour s'en servir contre nous a la deffence des dictz rebelles et ceulx de leur sequelle, et par dessein ce tenu a parcens vinqt enseignes de gens de pied soubz promesse qu'il luy fut faicte au dict Sentron de luy faire tenir vinqt cincq mille escuz d'or, conforme a laquelle a receu l'argent pour le payement de ceulx quilz avoient retenu en waereghelt. Oultre ce que passe environ deux ans non obstant les lettres prohibitives de la dicte Dame Duchesse de Parma a luy escriptes, il a receu et entretenu

en sa maison de Heydele, quy ung fief et territoire de Geldres, quelques ministres et predicans Calvinistes, gens seditieux quy comme tels ont depuis pervertis et faict tumultuer et rebeller contre nous noz villes de Boisleducq et de Bommele, de sorte que par l'autheurs que dessus et beaucoup d'aultres, comme se pourront declarer et verifier en temps et lieu. Il seroit esté ung des principaulx promoteurs et autheurs de tout le desordre et desobeyssance et rebellion qu'est advenue en nos dictz pays bas; et est ainsy tombé en crisme de lese Mate, que n'est souffrable ny passable sans chastoy exemplair. Parquoy le dict Procureur en acquyt de son serment et office supplie a nostre Mate luy vouloir accorder et consentir commission d'apprehension de corps contre le dict Conte van den Berghe, et s'y avant qu'il ne soit trouvable ou apprehendable es métes de nostre obeyssance, le faire adjourner en personne a la bretesque ou a son darnier et ordonnaire domicile en l'obeyssance de nostre Mate pour se venir purger des crismes des dictz et aultres que le dict Procureur luy proposera et exhibera le jour servant, y tenant la dicte commission criminelle d'authorisation en forme pour aultant qu'on entend que le dict van den Berghe se tient hors de pays de pardeça en ordonnant annotation et sayssissement de ses biens estre faict ou quilz soyent situez ou assiz des dictz pays de pardecha et commettant au regime d'iceulx curateur ou commissaire comme en tel cas l'on est accoustumé d'user.

Le

* *

Le Conte de Culenberch.

Philippe au premier &c. de la part &c. Comme suyvant les loix tant divines &c. (*). Et combien que le Conte de Culenburch notoirement nostre vassal et subject se deubt avoir contenu comme tel es termes de la dicte obeyssance et se conformer a nostre bonne volunte sans attenter ou prendre aulcune chose contraire a icelle par voye de faict ou aultrement, toutesfois oublyant son dict debvoir et la faveur que feu de nostre treshaukte memoire l'Empereur Charles mon Seigneur et pere, quy Dieu face paix, et nous luy avons faict en nostre dernier partement de noz pays de pardeça honnorant de tiltre de Conte, veullant seconder aux desseingz ambitieulx du Prinche principal autheur des toutes les troubles nagueres advenuz en nos dictz pays, se seroit employé avecq le Conte de Nassau frere du dict Prinche et quelques aultres principaulx instrumens d'icelluy a faire mutiner et rebeller plusieurs de la noblesse du dict pays et a se mettre en une detestable et abominable [conjuration] contre nous &c. (*) Et entendant que nostre dicte soeur estoit d'intention de mettre quelques gens de guerre de nostre part, auroit escript lettres a ceulx de la dicte ville, les incitant a non les recepvoir, et non content de tout

(*) Hier volgen genoegzaam dezelfde woorden, als in de indaginge van den Graave van den Berg.

tout ce que dessus, non obstant la promesse que de sa part et de ces complices auroit esté faict, et les placcars publie par l'ordonnance de nostre dicte soeur, affin que l'on ne fist aulcun degast rompure ou aultre foulle es eglises monasteres hospitaulx et aultres lieulx pieux a paine de mort. Oultre se que cela se doibt entendre asses deffendu de soy mesme a ung chacun, le dict Culenburch n'ayant respect ny a Dieu ny a nous ny a son honneur avoit faict brisser tous les images tant a la ville de Culenburch que en aultres villages d'allentours et en certain aultre lieu qu'il avoit aupres nostre ville de Maestricht, et faire brusler en sa presence les ornemens des eglises cloistres et chapelles, et faict plusieurs aultres desordres dont nostre Procureur est informé droictement. Pourquoy nostre dict procureur general nous a requis luy estre accordé commission de prinse de corps comme dessus.

Le S^r. de Brederode.

Philippe — au premier — de la part de nostre feal et amé Conseillier et Procureur general a esté remonstré comme Henry de Brederode nostre vassal et subject, mettant soubz pied toute obeyssance et fidelité qu'il nous debvoit, et oblyant l'obligation particuliere qu'il avoit pour les honneurs et mercedes receuez de nous si freschement, mesmes depuis quand nous [avons] esté

en

en noz Royaulmes d'Espaigne asscavoir d'une bende ordinaire des noz ordonnance et d'un penfion, adherent et secondant au Prinche autheur de tous les troubles naguieres advenuz en noz pays de pardeça au lieu de faire les debvoirs telz que nous confiasmes de luy, se feroit conduict et gouverné du tout au contraire, se bendant et mettant en une abominable et detestable conjuration avecq plusieurs aultres ses complices aussy la pluspart noz vassaulx et subjectz, de laquelle il se feroit ouvertement porté ung des chiefz et principaulx avecq aultres. Et cherchant moyen pour plus facillement alterer et faire oster au peuple desireux de nouvellitez et mutations se feroit venu presenter une requeste seditieuse a madame la duchiesse Regente avecq aultres conjurés en grand nombre soubz pretext et manteau de l'abbolition des vieulx placcars de feu l'Empereur nostre pere Charles le quint qui Dieu face paix et a nous, de laquelle requeste il feroit esté l'avant-parleur avecq une contenance arrogante et de nul respect vers nostre dicte soeur, qui representoit nostre personne. Pour intimider laquelle et faire entendre au peuple, qui luy et ces complices feroient leur protecteurs, auroit auparavant appellé sa dicte bende, employant aussy contre nostre service au lieu qu'elle luy auroit esté donnée pour ayder maintenir nostre authorité et contenir les subjectz en leur debvoir et obeyssance, lesquelz se voyant se feroient aprez eslevez et commenche a tumultuer de tous costez, et passant oultre auroit depuis avecq quelques autres principaulx chiefz de la dicte conjuration faict convocquer et assembler tous les dictz conjurez a Sentron, ou entre

tre aultres choses pernicieuses quil y ont esté traictez seroit mis en avant de prendre les armes et de lever en Allemagne quatre mille chevaulx et quarante enseignes de gens de pied pour nous faire teste, et prendre comme en effect ilz ont prins le peuple rebelle en leur saufvegarde et protection que est droict de regale et tous ceulx qui leur vouldroient adherer et assister de deniers et aultrement, desquelz rebelles et adherens ilz ont faict faire recueil et denombrement par tout le pays de pardeça pour sçavoir leur forces en intention de parvenir a leur but et nous donner loy, et de se dresbourdant d'avantage se seroit eslevé ouvertement contre nous, et auroit prins les armes et faict tant en nostre ville d'Anvers et de Vianen que aultrepart, ayans de gens de guerre par son de tamboryn et les enrollerien prins a serment et distribué soubz divers capitaines, et oultre donné commission par lettres patentes a Philippe de Marmy de tresorier general pour recepvoir les deniers qui viendront en bourche et dont il se pensoit servir pour l'execution de leur conjuration, desquelz gens de guerre il auroit detenu une partie de garnyson en la dicte ville de Vianen, quil a relevé de nous et laquelle auroit auparavant rempardé munir et fortifier sans permission et contre nostre volunte, et mesmes non obstant la deffence que luy avoit este faicte de nostre part, et un aultre partie mis en campagne a enseignes desployeez, avecq lesquelz il a faict courses sur plat pays brantschatte pillé et vollé certains monasteres eglises et lieux sacrez et destroussé emprisonné et ranchonné noz bons subjectz et mesmes quelquez ungz de noz princi-

cipaulx officiers vers luy de nostre part envoyez. Ayant tasché a surprendre nostre ville d'Amsterdam et d'entrer bon gre mal gre en Utrecht, et surprendre aussy avecq l'intelligence du Prince l'isle de Zelande, pour par ce moyen fourcloire nostre passaige de mer. Incitant d'avantage ceulx de la ville de Nymwegen a non receptvoir gens de guerre de nostre part. Et par dessein ce par certaine requeste aultresfois presentée a nostre soeur soubz son nom et ces complices conjurez menacé effusion du sang, ou elle ne fist deposer ces forches, en leur accordant le contenu en icelle requeste. Oultre beaucoup d'actes d'hostilité et rebellion, quy se declaireront et verifieront en temps et lieu. Pour lesquelles il est notoirement tombé en crisme de lese ma^te, nullement tollerable ny dissimulable sans chastoy exemplaire, nostre dict Procureur nous a requys luy estre accordé commission de prinse de corps contre le dict S^r. de Brederode, et sy avant qu'il ne soit trouvable ou apprehendable es mêtes de nostre obeyssance, le adjourner en personne a la bretesque ou a son dernier et ordonnaire domicile en nostre obeyssance pour se venir purger des crismes dessus dictz et aultres que le dict procureur luy proposera et exhibera le jour servant, avec clause d'authorisation: pour aultant que l'on entend que le dict S^r. de Brederode se tient hors des pays de pardeça en ordonnant annotation et sayssissement des ses biens esté faictz on quilz soyent situez et assiz es dictes pays de pardeça, et commettant en regime d'iceulx curateur ou commissaire, comme en tel cas l'on est accoustumé d'user.

Brief

DD.

Brief van H. van Brederode, geschreven aan de Hertoginne van Parma, den 8 febr. 1567: uit een oud Handschrift, berustende onder den Weledelen Gestr. Heere Mr. J. Burman.

✻ ✻ ✻ ✻

COPIE DE LA LETTRE DU S^r DE BREDERODE ESCRIPTE A MADAME LA DUCESSE DE PARME, REGENTE *etc. etc.*

J'ay receu la lettre qu'il a pleu á vostre Alteze m'escripre responsive sur la mienne, par laquelle elle monstre ne desirer ma venue vers icelle pour la representation de la requeste, que je desirois de la part des confederez exhiber a icelle, pour les raisons plus amplement alleguées par la lettre de vostre dicte Alteze. Nous ne pouvons aussy Madame delaisser de remercier bien humblement vostre Alteze de la favorable acceptation et recommandation faicte a l'endroict de nostre requeste presentée au mois d'avril; mais quant a ce que vostre Alteze dict des execrables et indicibles maulx

maulx qui en sont ensuyvyz, certes Madame il nous en desplait grandement, et ne penson que la dicte requeste en aye esté cause, ains estimons, que sans la presentation de la dicte requeste que l'alteration du peuple desia commencée, a cause des lettres par tout envoyées touchant l'inquisition et la regoreuse execution des placcarz, se fut desbordée en plus grands inconveniens: tenant asseurement que si on n'eusse tant tardé a ce resouldre sur ce que avions remonstrez, ne seroyent ensuivys des desordres et calamitez puys apres survenues. Et peult vostre Alteze croire que nostre intention ne fut oncques que de proposer á vostre Alteze moyens pour contenir le peuple en tout office et obeyssance au service de sa Majesté. Et puis que vostre Alteze n'est d'intention que je vienne vers icelle pour les raisons que dessus, j'envoye á vostre Alteze la requeste icy joincte, la suppliant bien humblement la vouloir regarder et nous donner bonne et briefve responce, et prendre tel regard, comme elle trouvera convenir pour le service du Roy, repos et tranquillité du païs. Car en cela et en toute autre chose, qui plaira á vostre Alteze nous commander, estant a nostre povoir, serons tousjours prestz a la servir et obeir, qui sera l'endroit, on prieray le Createur donner a vostre Alteze en santé bonne et heureuse vie. d'Anvers ce huictiesme de fevrier XVc. LXVIJ. *Ainsi soubsscript:* de vostre Alteze bien humble et obeyssant serviteur H. de Brederode.

Het

EE.

Het derde en laatste Smeekschrift der verbonden Edelen, aan de Hertoginne van Parma gezonden, in Sprokkelmaand 's jaars 1567: uit een oud Handschrift, berustende onder den Weledelen Gestr. Heere Mr. J. Burman.

❁ ❁ ❁ ❁

COPIE DE LA REQUESTE DES DITZ GENTILZHOMMES CONFEDEREZ A SON ALTEZE.

Il nous desplait grandement que en ung temps si turbulent et divers estant vostre Alteze occupée aulx affaires de ces païs sommes contraintz de l'importuner de noz doleances et luy donner a congnoistre les calumnies et oultrages desquelz on nous charge, non seulement a nostre grand deshonneur et dangier, mais a la totale ruyne de tout le païs, ce que avons tousjours desiré et desirons encores d'eviter en tant que a nous est, y employans corps et

et biens; mais nous esperons que la grande necessité nous servira d'excuse souffisante, de ce que cherchons nostre recours envers vostre alteze, nous sentans grevez en plusieurs endroictz tant par beaucoup de calumnies, assez notoires que par les dangiers de nostre honneur reputation et hazard de nostre propre vie. A ceste occasion avons requiz Monsr. de Brederode avec aucuns gentilzhommes se vouloir trouver par devers vostre alteze; pour luy remonstrer comment nous estimons qu'elle se souvienne des troubles et tumultes qui ont esté pardeça le mois d'Aougst dernier passé lorsque plusieurs de commun peuple auroyent prins les armes en se debordans en plusieurs endroicts, lesquelz troubles furent appaisez par la sage resolution quil pleust alors a vostre alteze prendre avec l'advis des Seigneurs Chevaliers de l'ordre presidens et Conseillers d'estat, selon quil appert par l'accord faict le XXV du dict moys d'Aoust. Suyvant lequel et le serment faict par noz deputez a vostre Alteze, nous en particulier nous sommes employez pour mectre toutes choses en repos et tranquillité avec telle fidelité qui pourroit estre requise des gentilzhommes tres affectionnez au service de sa majesté et du bien publicq, dont prenons Dieu le souverain juge en tesmoing, le priant qu'il face ainsi a noz amez: et ores qu'il ait esté plus difficile en ung lieu qu'en aultre de redresser les choses, ainsi pour le premier instant comme vostre alteze nous avoit enjoinct et nous le desirions ce que ne fault trouver estrange pour les mauvaises offices et bruictz que aucuns meschans esprictz et gens nullement affectionnez au susdit service de sa majesté ont faict

et seuté d'ung costé et d'aultre, si estce que ne faisons nulle doubte que en suyvant ce chemin la tous les affaires se fussent bien portéz avec le temps, et le päis remis en tranquillité.

Or Madame, Comme nous pensions estre en la plus grande tranquillité et que l'apparance estoit desja fort bonne que le tout se porteroit de jour a aultre de mieulx en mieulx, attendans la bonne resolution quil eust pleu de prendre a sa majesté avec l'advis de ces Estatz generaulx, est survenu contre tout espoir un soudain changement entierement a correction treshumble contraire a ce que les susdicts Seigneurs, avec lesquels avions traicté, nous avions promis et asseuré par le commandement de vostre Alteze. Car en premier lieu l'on a depesché lettres par toutes les villes pour deffendre l'exercice de la Religion, lesquelles ont esté publiées et executées en plusieurs lieux, la ou toutesfois l'effect des presches accordées se debvoit consuyvre, et icelle se pouveyent continuer en la mesme forme qu'estoyent tenues auparavant, en quoy aussy estoyent comprins les exercices de leur Religion, dont desia avoyent usé, comme aussy nulle part se font presches d'aucune religion que quant et quant ne ait eu l'exercice de la mesme religion ensuyvant quoy aussy les Gouverneurs traictant avec ceulx des dictes religions leur ont accorde le libre exercice d'icelles, et nous aussy ce suyvant en avons aussy asseuré le peuple, lequel se voyant frustré de son attente et des dictes asseurances, s'en commenche a prendre a nous et nous charge de ne nous estre acquitéz de nostre promesse. Ainsy comme vostre Alteze pourra veoir par la requeste icy attachée,

chée, dont il pouroyt fouldre plusieurs inconveniens, que ung chacun peult aisement estimer. En oultre l'on voit evidemment, tant par lettres de vostre Alteze que plusieurs aultres façons de faire, qu'on tasche du tout voire par voye de faict leur oster les prêsches, oultrageant et emprisonnant les ministres et aultres de leur religion le tout contraire au dict accord, et sans que par sa Majesté avec l'advis des susdictez Estatz generaulx il soit ordonné. D'avantage nous avons veu le mauvais traictement qui ait esté faict du passé et se faict encores journellement aux gentilzhommes confederez et la diffidence que l'on a d'eulx en général et en particulier, sans leur declairer pourquoy, de sorte que non seulement on defend aux Seigneurs de les hanter, ains aussy on leur commande de sortir des villes de sa M^té sans aucune occasion, et les faict on guetter sur les champs pour les apprehender, comme s'ilz estoyent ennemys du Roy et de la patrie; laquelle chose ilz n'ont aucunement deservys, s'estants acquitéz de leur debvoir en tout ce que leur vocation et promesse portoit, et que plus est repugne directement au susdict traicté, par lequel toutes diffidences devoyent cesser et l'asseurance promise inviolablement observée. En oultre les levées de gens de guerre que se font tant dehors que dedans le païs non obstant les promesses faictes adoncq a ce contraires par les seigneurs avecq toutes les choses soubsdictez et plusieurs aultres trop longues icy a reciter, nous donnent grande occasion de presumer que le tout se brasse contre nous aultres et aussy contre ceux de la Religion, aulxquelz avons asseuré le contraire: dont s'ensuyvent

vent non seulement nostre ruyne en particulier, mais aussy celle de tout le païs, comme il appert par les insolences, que les soldatz commettent par tout et principalement contres les gentilzhommes confederez menassez et d'effect mal traictez, et semblablement contre ceux desquelz l'on ait oppinion que se meslent de la dicte Religion, quilz ne scavroient avoir pis des ennemis manifestes du païs. Ce que est notoirement contraire a la requeste du Vme d'Avril, et les traictez souventesfois cy dessu alleguez. Que s'il y avoit quelque ennemis du païs ou estrangiers ou domesticques, nous ne vouldrions aucunement contredire, ains nous employer les premiers de tout nostre povoir a ce qu'il fut remedié par le moyen de la gendarmerie; mais nous nous trouvons non seulement dangereux ains contre raison de faire lever de gens de guerre contre la promesse a nous faicte: et de tout ce que dessus avons tousjours eu patience, esperans que les Estatz ou bien les Seigneurs, ayans pitié de ce povre païs et esgard a l'equité de nostre cause, moyenneroyent vers vostre Alteze a ce que tout fut pacifié et reglé selon l'accord susdict, jusques a ce que par sa M^té^ avecq l'advis des Estatz generaulx legitimement assemblez y fust aultrement pourveu. Mais voyant Madame que tout nostre espoir est failli et que les tortz et oubtraiges ne cessent ains s'augmentent d'ung jour a aultre et qu'on s'arme de plus en plus, nous n'avons peu delaisser d'avoir nostre recours vers vostre Alteze, ainsy qu'avons faict parcy devant, la suppliant treshumblement nous faire ceste faveur et grace de nous vouloir declairer si son bon plaisir est d'entretenir l'accord

cord, et permettre avec les presches l'exercice qui en depend inseparablement selon que avons donné a cognoistre au peuple de la part de vostre Alteze et des dictz seigneurs, et quant et quant maintenir les asseurances, quelle a donné a nous aultres gentilzhommes confederez, et affin que tout cecy puisse estre mieux effectué, et l'affection de vostre Alteze tant envers le peuple que envers nous aultres et generalement envers tout le païs puisse estre mieulx cognue, qu'il luy plaise faire casser toute la gendarmerie qui a esté levée et se leve encores directement contre la dicte promesse, qu'on nous a faicte, et quant et quant faire cesser les placcars faictz despuis au contraire desdictes promesses. En se faisant vostre Alteze se peult asseurer que tant le païs demeurera en repos et tranquillité, et nous aultres mettrons tousjours corps et biens pour le service de sa M^té et de vostre Alteze envers tous et contre tous, la ou au contraire si ce que dessus ne s'effectué bientost, est grandement a craindre que plusieurs inconveniens et dommages irreparables ne s'ensuyvent, mesmement une grande effusion de sang du povre peuple, qui sur nostre dicte parolle s'est tenu pour asseuré; lesquelles choses seroyent a nostre tresgrand regret, qui a esté cause de faire ceste advertissement et presenter ceste requeste a vostre Alteze, affin de nous acquiter de nostre debvoir tant envers sa M^té qu'envers la patrie. Supplians treshumblement que le bon plaisier de vostre Alteze soit de nous donner bonne et briefve responce la dessus affin que puissions sçavoir comment nous regler, et ferez bien.

 Smeek-

FF.

Smeekschrift der Hervormden aan de Verbonden Edelen, ten jaare 1567: uit een oud Handschrift, berustende onder den Weledelen Gestr. Heere Mr. J. Burman.

✿ ✿ ✿ ✿

COPIE DE LA REQUESTE DE CEULX DE LA RELIGION NOUVELLE AUX DICTZ GENTILZHOMMES CONFEDEREZ.

A mes Seigneurs les Seigneurs et Gentilzhommes confederez.

Messeigneurs, pour l'affection ardente que nous avons tousjours eu de veoir par ung heureux et ferme establissement du service de Dieu et du Roy en ce pais bas ses obeyssans et fidelles vassaulx et subjectz jouyr d'ung estat si prospere et si long temps desiré, nous avons esté grandement esjouyz quant nous avons apperceu quelque commenchement de ceste felicité par le moyen de l'accord faict

faict le XXV d'Aoust. Or esperons nous que ung tel bien l'establissement, du quel estoit fondé, comme il vous a pleu nous declairer, sur le commandement de son Alteze et les promesses des Seigneurs Chevaliers de l'ordre, seroit inviolablement gardé pour la prosperité et satisfaction des subjectz de sa M^té; mais a nostre tresgrand regret nous avons pié ça trouvé et trouvons journellement de plus en plus par claires pernicieuses et tresdangereuses experiences, que l'asseurance que nous a esté donnée par voz seigneuries n'a servy a aultre chose que pour nous arrester comme tout court et endormir, cependant que les moyens se prepareroyent et achemineroyent pour nous entierement ruyner et accabler. Car la ou nous estimions suyvant les promesses quil vous a pleu nous faire et declairer que l'intention du Roy et son Alteze estoit que l'inquisition et execution des placcars sur le faict de la Religion cesseroyent, et que les presches publicques seroyent permises, declairans que par icelles estoit entendu l'entier exercice de nostre Religion, jusques a ce que aultrement en seroit advisé et resolu par sa M^té et les Estatz generaulx de ce pais bas legittimement assemblez. Maintenant contre toute esperance, fondée en voz promesses, nous avons veu que les placcars ont esté rigoureusement executez en emprisonant et bannissant aucuns qui n'ont voulu jurer de perseverer a tousjours en la foy de l'eglise Romaine. On a poursuyvy les ministres de la parolle de Dieu jusques a en prendre aucuns, arracher les barbes, aux aultres tirer et descharger sur eulx harquebouses, dont aucuns quy estoyent pres d'eulx ont esté mortellement navrez. On a rue

sur les assemblées, tué miserablement quelques ungs pour s'estre trouvez aux predications, aultres pour avoir chanté des psaulmes, retournans des presches, banny aucuns pour avoir faict baptizer leurs enfans en l'eglise reformée, ravy et faict rebaptizer par force les enfans des aultres baptizez en icelle publicquement, se declairans en cela plustot anabaptistes que observateurs de leurs anciens canons, envoyé lettres par tout le païs suyvant lesquelles ont esté faictes de ne faire aucun exercice de la Religion avec menaces de la mort a tous ceulx qui contreviendroyent, de sorte que en plusieurs lieulx non seulement les predications sont entrelaissées, mais aussy plusieurs fideles subjectz de sa Mté ont abandonné le païs femmes et enfans. L'on voit aussy comment pour hayne de la religion, dont nous faisons profession, ceulx de Valencennes et tout le païs d'alentours sont griefvement affligez, voire plus qu'ilz n'ont jamais esté en ces guerres dernieres, pour les ennemyz manifestes du païs. Et ny a nulle doubte que sy on vient au dessus d'eulx incontinent aupres toutes les autres eglises n'ayent a attendre le mesme, comme on voit aussy en Geldre Frise et allieurs, ou semblables entreprinses se font journellement; mesment qu'en plusieurs endroictz en ce païs on tache non seulement par secretes menées et practicques avec les Magistratz et Estatz particulieres, mais assy ouvertement et par voye de faict d'extirper le susdict exercice de nostre religion. En somme, on voit remplir le païs de gendarmerie, par laquelle ceulx de la dicte Religion en plusieurs villes et villaiges ont esté et sont plus rudement traictéz quilz

n'ont

n'ont esté parcydevant par les ennemyz estrangiers. Ilz sont oultraigez, pillez, fouragez, leur femmes et filles forcées, avec plusieurs aultres insolences intollerables assez notoires. Toutes lesquelles choses sont, comme sçavent V. S., directement contraires a vostre Requeste du cincquiesme d'Avril et aux susdictes promesses et asseurances que nous avez si souvent faictes. Et ores que aucuns faisans profession de la mesme religion se peuvent estre obliez apres les dictes promesses avant toutesfois qu'on eust traicté avec eulx si est ce que cela ne doibt apporter prejudice aux aultres, qui en sont bien marriz. Joinct que deslors qu'on commence a traicter avec eux ilz n'ont poinct faict difficulte de condescendre a toute raison mesme sy on trouve que quelcun d'entre nous autres face chose qui ne convienne, nous sommes contens, comme aussy la raison le veult, qu'il soit chastié selon l'exigence du cas. Et comme ainsy soit que telle ait esté tousjours nostre intention, conjoincte avec une affection ardante et desir de nous contenir en toute modestie, rendre toute obeyssance et faire tous aultres debvoirs requiz soubz esperance aussy que serions maintenuz en l'exercice libre de la susdicte religion, V. S. peuvent maintenant penser si ceulx qui s'estimans bien asseurez soubz voz promesses se trouvent ainsy oultrageusement affligéz, ont matiere de se complaindre d'avoir esté abusez et comme menéz a la boucherie, et soubz couleur de liberté obtenue renduz maintenant en desolation extreme. Or avons nous estimé estre plus que temps de vous remonstrer ce pitoyable estat, et quant et quant vous supplier qu'il vous plaise nous declairer ouver-

vertement sy c'est veritablement de la part de son Alteze et des Seigneurs chevaliers de l'ordre, que nous avez faict les promesses esquelles nous sommes appuyez jusques a present, que l'entier exercice de nostre religion nous estoit permis, ores que les escripts faissent seulement mention des presches, et que personne pour cest esgard ne seroit jamais recherché ny molesté; et qu'il plaise a V. S. bien acertes considerer que de ees promesses et observation d'icelles depend vostre honneur et reputation et des Seigneurs Chevaliers de l'ordre. Car si elles bons ont esté faictes de la part de son Alteze par les susdicts Seigneurs, comme ensuyvant leur declaration et la vostre nous avons estimé jusques a present: c'est merveille qu'elles sont si publicquement enfrainctz et rompues avec telle calamité et desolation du pais. Et sy au contraire il n'y a eu de la part de son Alteze et desdictz Seigneurs aucune telle promesse: qua ce este de nous les proposer et persuader, si non attirer et plonger en ruyne irreparable une infinité des bons et loyaulx subjectz de sa M^té. Mais a Dieu ne plaise que nous presumons acte si indigne de vostre noblesse? Toutesfois d'aultant que l'affliction presente contraire aux promesses pourroit imprimer et augmenter de plus en plus telle opinion de V. S., nous les supplions bien humblement et instamment qu'il leur plaise faire apparoistre par effect que les susdictes promesses vous ont esté veritablement faictes, de sorte que les traictez faictz avec nous soyent inviolablement observez et d'une part et d'aultre voire, et que nous en puissions avoir telle asseurance a l'advenir que pour l'exercice de nostre

Re-

Religion ne soyons plus ainsy molestez et affligez et nommeement que noz freres de Valenchiennes et des lieux circonvoisins puissent estre promptement delivrez de la griefve et extreme affliction, dont ilz sont presséz, et doresevanant traictez comme les aultres fideles et loyaulx subjectz de sa M^té^, ainsy quilz ont tousjours esté, et qu'en oultre quil vous plaise faire de nostre part Remonstrance et supplication a son Alteze et aus susdictz Seigneurs Chevaliers de l'ordre, de la part desquelz nous avez donné l'asseurance susdicte, d'avoir pityé de ce païs bas, affin qu'il ne soit ainsi ruïné et desolé, ains qu'ilz facent debvoir et office de vrays gouverneurs et amateurs de la patrie, en appaisant les troubles esmenz et empeschant les entreprinses et machinations, par lesquelles nous sommes menacéz d'une prochaine et totale ruyne; en asseurant son Alteze et les dictz Seigneurs Chevaliers de l'ordre que nostre intention et desir est, comme tousjours a esté, de nous soumettre entierement a tout ce que nous sera commandé moyennant que l'entier et publicque exercice de nostre Religion nous soit reservé, comme il nous a esté accordé et permis. Supplians pour conclusion que si l'intention de son Alteze et de leurs excelences est aultre, qu'il ne nous a esté permis, cela nous soit ouvertement declairé, affin que ung chascun scache comme il aura a se conduire et regler, pour eviter et prevenir, entant qu'il plaira au Seigneur nous en faire la grace, les griefves et extremes afflictions, dont nous sommes presentement menacéz. Si ferez bien.

Brief

GG.

Brief der Landvoogdesse aan H. van Brederode, aan hem geschreven, den 16 febr. 1567, in antwoord op zijn' brief en het toegezonden smeekschrift: uit een oud Handschrift, berustende onder den Weledelen Gestr. Heere Mr. J. Burman.

COPIE DE LA REPONSE DE SA DICTE ALTEZE AU DICT Sr. DE BREDERODE.

Mon Cousin, j'ay receu vostre lettre du viiie de ce present mois, avec laquelle m'avez envoyé une requeste de la part (comme vous dictes) des gentilz hommes confederez avec celle que a vous et iceulx auroit esté presentée de par le peuple de ce pais; et ayant le tout bien veu entendu et consideré, je ne puis comprendre quy sont ces gentilzhommes ne le peuple de ces pais, qui peuvent avoir part aus dictes requestes, attendu que la plus part des gentilzhommes qui au mois d'avril vindrent avecques vous me presenter la requeste, se tiennent (com-

(comme j'ay peu entendre) satisfaicts de la declaration du Roy mon Seigneur faicte endroit l'inquisition, rigeur des placeartz et l'asseurance, et viennent journellement le declaires avec offre de servir a sa Majeste, conforme a son intention. Et neantmoins je ne puis delaisser de vous dire que je ne puis assez me donner de merveille, que l'on pretend de me vouloir persuader, que j'aye accordée une chose (sçavoir l'exercice de la nouvelle religion) que je ne pensis oncques, ains au contraire ayant entendu que aucuns des dictz confederez, qui furent icy au mois d'Aougst dernier, avoyent escript a quelques ungs de la dicte religion, qu'ilz leur donnoyent toute asseurance pour l'exercice d'icelle, je me suis bien souvent dolue de ce que en contrevenant a ce que si recentement l'on venoit de traicter l'on leur avoit donné a entendre cela non obstant que par l'accord qui s'estoit faict les dictz confederez avoyent promis faire leur mieulx et tous bons offices pour empescher que les presches ne se feissent es lieux ou elles n'avoyent esté faictes, voires empescher que es lieux ou elles estoyent faictes l'on n'usast d'armes scandale et desordre publicq, ou tant s'en fault qu'il y eust mention d'aucune permission des exercices de la dicte religion nouvelle, que ce comprenans iceulx soubs scandale et desordre furent expressement exclus, pouvant bien asseurer que ne se trouvera jamais que par le moindre parolle je les aye oncques consenti. Et certes ceulx qui ont veu et sçavent avec quel crevecoeur je suis esté conduicte a condescendre, tant seullement que en mectant jus les armes par le peuple es lieulx ou de faict se fasoyent

les

les presches, et se contenant sans faire scandale ou desordre, on n'useroit de force ny de voye de faict contre eulx es dictes lieux ny en allant ny en venant, ne ignorent aussy qu'il ny avoit rien plus esloingné de ma pensée et intention que de consentir quil fust loisible de creer nouveaulx consistoires et magistratz, de faire collectes cueiller aydes sur le peuple de sa Majesté jusques aux aucunes millions (comme l'on se vante), usurper entierement l'administration des sacraments, entroduire une confusion de toute la doctrine et police ecclesiasticque, voires aussy seculiere, faire a leur mode les mariages avec consequence a l'advenir d'une grande confusion es successions et honneurs publicques, et beaucoup d'aultres choses, dont ceulx de la religion nouvelle mesmes ne sçavent la fin, et lesquelles toutes avec tout ce que en leurs predications s'ose prescher, ilz osent aussy faire et baptiser exercice de leur religion. Et comme la pluspart de telles choses tendent a usurpation de l'authorité et haulteur de sa Majesté et de l'aucthorité du magistrat ordinaire et legittime et de la justice, a la conservation desquelles m'obligent et le lieu et la charge que je tiens, j'auroy merveilleusement me oublié de mon debvoir, quand j'auroy esté si peu advisée que de consentir les dictz exercices. Endroict lesquelz voyant que l'on se donnoit abandon si desbordé, je n'ay (pour ma descharge) peu plus longuement me contenir de escripte aux Gouverneurs et villes, que l'on abusoit le peuple grandement en leur faisant entendre que je les auroy accordé, et puis que l'on ose bien contester sur cela avecques moy, l'on debvroit estre muny d'aultres en-

enseignemens pour le prouver que de dire que l'on leur l'auroit faict entendre veu que tout ce a quoy j'ay esté menée al leur accorder est si clair et manifeste, et lors couche par escript, et ne se trouvera que oncques j'ay donné scharge de traicter plus avant que dict est, et si ne seray jamais notée d'avoir passé cela que avec indicible regret, par ou bien en convienne a ceulx qui ont faict entendre au peuple autrement de s'excuser vers icelluy, lesquelz peuvent aussy sçavoir servi d'une telle chose controuvée. Et au regard de l'asseurance, dont l'escript faict mention, cestoit de ce que l'on leur povoit imputer pour la requeste presentée au dict mois d'avril, et non pour asseurance de la Religion, comme toutesfois on l'a (contre mon intention) tiré et tourné. Sy qu'en mon endroict j'ay grande cause de me resentir de me veoir ainsy chargée a tort et sa Majesté de veoir animer son peuple et ses subjectz a une telle audace desoubz tiltre de presches, vouloir inferer tant de damnez exercices de religion et par iceulx aneantir l'authorité des magistratz et oster celle a sa Majesté, a laquelle toutesfois l'on se jacte tant d'estre serviteur, laquelle ne les poura jamais (continuant ses choses) advouer pour telz, ains sera tresjustement mené de s'ayder de tous ses bons subjectz a la correction de ceulx qui ne pourront comporter le repos publicq. Et quant aux objections dont l'on pretend me charger d'avoir contrevenu a l'accord susdict, l'on trouvera (examinant le tout) la pluspart des dictes objections proceder de ce qu'on a voulu entrepreter et extendre icelluy accord sy avant et tellement y contrevenir que les officiers juges [et] ma-

magistratz ont eu raison de point le souffrir, et ne se sont sy non acquitéz de ce que leur commandoit le deu de leurs charges et offices en faisant ce quilz on faict. Et la ou en quelque lieu seroit advenue aulcune chose, qu'and l'on feust venu me le remonstrer (comme affiert a bon subjectz) j'eusse regardé de y donner le remede, qu'il eust convenu, et sy aussy quelques ungs ont esté cherchez pour mauvaises offices faictz depuis le dict accord, il ne se doibt estimer contrevention a icelluy en mon endroict. Mais l'on se taist icy de tant de desordres execrables, qui depuis l'accord et en contrevenant a icelluy sont esté faictz par les principaulx mesmes des remonstrans, en rompant les aultels, images, et gastans les eglises, et que l'on s'est ingeré es lieux, ou lon avoit presché hors les villes tant seullement, d'entrer en icelles, occuper les eglises, expulser les religieulx, et au lieu d'empescher les presches (comme l'on avoit promis) que l'on s'est ingeré d'appeller de dehors les païs et d'introduire des prescheurs estrangiers, et mectre en alteration les païs qui estoyent encores entiers de ces nouvellitez envoyans gens tout expres pour les y susciter, et escripvant lettres aux villes pour les animer a desobeyssance contre sa Majesté. Si que le peuple se portant tant de la faveur confort et ayde de ceulx qui manifestiment ont declairé l'avoir prins en leur protection, et lequel l'on ne seroit guerres empesché de prouver que l'on auroit suscité a bien esté si osé de surprendre maison artillerie et munitions de sa Majesté, et avec les meubles les enlever et emporter enchasser les principaulx officiers de sa Majesté, dont

dont aulcuns pour eviter danger de leur vie ont esté contrainctz la saulver par aultre hazard ayans en oultre l'entendement si perverty que detenir a sa Majesté ses villes se mectre en armes en campaigne soubz enseingnes desployees, menaceant de massacrer les gens de l'eglise et ministres de sa dicte Majesté (ou moy mesmes ne suis esté exemptée) et faire le mesme de catholicques en les chasser, et effectuellement saccageant desmolissant ruinant et bruslant cloistres eglises maisons des gentilzhommes et aultres; et peult ung schacun considerer et peuvent aussy tesmoigner les lettres interceptes que l'on escripvoit dans leur camp (comme on les a datées) a ceulx de Valenciennes, ce que se desseignoit et a quelle ruine du pais en general la chose eust passée, si Dieu, desplaisant et envye de si execrables executions, ne fust par sa bonté esté servy d'y faire remedier par les bons subjectz de sa Majesté, laquelle ne fust asseurée de son siege (selon qu'il y a eu propos et vanterie) sy l'on eust eu puissance correspondante au vouloir de l'en chasser. Actes qui bien font apparoir le contraire de ce que du commenchement de la presentation de la requeste pour abolir l'inquisition et rigeur des placartz l'on promectoit expressement par escript de se vouloir contenir en la religion catholicque, et descouvre l'on par ses effectz ensuyvyz les fins cachées que lon tenoit lors. Parquoy si vous avec les gentilzhommes confederez ayans par a ceste requeste estes tant affectionnez au service de sa Majesté, comme dictes, mon conseil seroit que regardissiez de mieulx vous conformer a son intention, et oster au peuple l'erreur, qu'ilz ont prins de l'abusive

permission de ces exercices, qui ne se rapportent ains se repugnent du tout a l'auctorité de sa Majesté et de la justice, et pour estre sa venue si proche que regardissiez en oultre de divertir la juste indignation d'icelle, et ne (forceant sa Majesté a exceder son naturel) mettre la patrie en tel desastre. Et de vouloir pretendre que l'on casse la gendarmerie et par ainsy desarme la justice et celluy au quel Dieu a mis le glaive entre les mains, et casse les placcartz faictz, ung schacun comprend aisement a quoy cela tend; et n'ay oncques voulu me desvestir de mon authorité en cest endroict ne convient aussy en façon quelconque en telle saison, comme aussy ne convient de laisser de dresser bonnes ordonnances, comme selon les occurrences de temps a aultre se trouve servir pour le bien du service de Dieu, du Roy et du publicq, et ne doibs ny aussy tous bons et loyaulx subjectz de sa Majesté comporter que a leur prince soit faict ung si grand tort ne a eulx ung tel esclandre et dommage irreparable que l'on veult signifier par les menaces contenues en vos dictes requestes; esquelles menaces persistant, je vous laisse considerer le perpetuel blasme que vous et voz complices attendez ne pouvant partant obmettre, en oultre de vous dire, que et vous et eulx ferez bien de vous retirer chez vous et es lieux de voz residences sans vous meäler des affaires publicques, ains vous conduire de sorte que sa Majesté en puist recepvoir contentement: vous advisant, que, si vous y contrevenez, je ne pourray laisser d'y pourveoir, comme au repos publicq je trouveray convenir, sans que je trouve besoing de m'extendre a ulterieurement respondre

dre a voz dictes requestes, puis que je ne sçay aultrement quy sont les gentilshommes et le peuple, dont prenez la procuration; et voulez vous couvrir et servir ce que dessus, je vous ay declairé et declaire encoires pour souffisante responce a ceulx qui la pourriont demander. Atant mon Cousin a Dieu vous commande. De Bruxelles seiziesme jour de febvrier 1566 [1567].

Vostre bonne Cousine

Margarita.

HH.

Verdrag tusschen eenige Edelen, den vijftienden van oogstmaand 1569 aangegaan, om den Spaanschen allen mogelijken afbreuk te water en te lande te doen; medegedeeld door den Weledelen Gestrengen Heere Mr. M. van der Craght.

Alzoe op voirleden jaren het meeste deel van den adel zoe wel uwt frieslant hollant ende andere landen veriacht zyn wt haren vaders landen, verlatende goet wyf ende kinderen ende dat duer die tirannye van feeckere bloetgierighe Reghenten ende namaels van Ducq de Alba, zoe hebben nochtans alle princhen heeren ende adelen protestanten hum gheconfedereert het selfde weder te staen ende met allen haren goederen lyf ende leven metten anderen op te zetten, streckende en tenderende alleenlyck tot afbreck vernielinghe ende de anulacie van den Ducq de Alba met synen bloidighe adherenten, om weder in te voiren het waeraftighe woert Goedes, ende dat ouer alle

le te doen predicken ende alzoe weder te mogen ghenieten onsen vaders landen ende vryheden, daer wy altans balinghe af zyn, zoe est nu, dat myn heer de Princhen, capitein generael in behoif Co Mt &c. alle middelen ghesocht heeft ende noch soickt met hulp van den principalen adel van vranckryck om te vernielen ende te niete te maicken de adherenten van Ducq de Alba met synnen quade bloedighen Raedt, om alzoe ende met zulcke middelen de steden die leider onder tirannie de Ducq de Alba zyn, tot haren ouden vryheden te brenghen, ende alzoe synnen ghenaden op allen oirden ende plaetzen niet en mach afbreck doen, noch anslaghen te weghen te brenghen, soe heeft synre ghenaden bestellinghe ghegundt om aen anderen oirden te water ende te landen aenslaghen te doen tot afbreck van Ducq de Alba om onsen viand daer het ons meest ende best gheleghen ende goedt duncken sal. Dienende mede tot ontset van myn heere de Princhen. Ende ghemerct wy eedellieden onder gheteickent ghehouden syn onzen verplichten eede te volbringhen soe veel ons moeghelyck es, ende ghemerckt dat wy sulcke aenslaghen te water ende te landen weten te weghe te brenghen, daer wy Ducq de Alba grooten hinder schade ende afbreeck weten te doen omme de landen te dwinghen ende te onderwerpen ende duer sulcke middelen te weghen te brenghen; dat het waeraftighe Godts woirt vercundicht ende ghepredickt werde, soe syn wy adelluyden duer dwinghen onzen consientien ende de gedaen eede gheaccordeert en met verder eeden ende adelicker eeren verplicht goet ende bloet met den anderen op te stellen ende metten

anderen te leuen ende te steruen, den bestellinghen des doirluchtighen &c. nae te volghen te water ende te lande eñ dat niemants van onsen met syn eygen voirnemen eenighen aenslach beginnen ende ter hant slaen sal noch aenvanghen, sonder weeten eñ sluyten van onser allen ghemeender Raedt ende aduys, wel verstaende dat desen onsen consideratie begint van heden den vyftiende augusto anno XVc neghen ende festich ende dat soe wat bulten ende pryfen wy becomen sullen sal voir af d'een helft gaen tot behoif des doirluchtighe heere den Prince van Oraigne &c. ende dandre helft voir die scippers, boitslieden, lantsknechten naer ordonnancie daer af synde. Tot welcker verseeckerheyt wy dit accort met ghiesamender hant onderteyckent hebben ende onzen pitzieten onder gedruckt ofte van den anderen overstemt (onder staet) Aelbrecht van Egmondt, L. de Brederode, Crispinus van Solbrugge, Capitein Meynert * Friesse, Bartolt Entes van Mentheda, Jellius Elsma.

Gecollationeert iegens den originalen verdrach ofte accort eñ daer mede bevonden te accorderene by my Imperial openbaer Notarys

J. COORNHERT Nots Publ.

Ver-

II.

Verklaring van Graaf Willem van der Mark, betreffende de afkomste der Heeren de Jonge te Zierikzee uit een jonger zoon van 't Geslacht van der Mark, gegeven den 3 november 1571.

WILLEM GRAVE VAN DER MARK Baron van Lummen en desselfs aankleven, van Serain, Bourseth, Minderleyt, Erfvoogt van Francimond etc.

Allen den Geenen die onse opene brieven van Attestatie sullen Leesen, hooren of sien Leesen begroet in den Heere Jesu Christo: Alsoo onse lieve ende beminde Neeve d'Ed Heeren Johan Anthony de Jonge neffens Achetus de Jonge zyn Oom Ridderen Gebynaamt van der Mark deser Lands of Graafschap besittende Regenten van Ons versoeken Certificatie en Attestatie van haare Oorspronglykheyt Qualiteit ende Familie, synde dan Goddelyk getuygenisse der waarheyt te geven in-

insonderheyt tot sulks versogt wesende, zoo is 't dat wy Attesteeren, Verifieeren ende Certifieeren by deesen deselve Heeren Linie regt oorspronkelyk te weesen ende bloet te trekken uyt een Minder Zoone Onser Adelyken huyse Genaamt Herman genaamt de Jonge van der Marck Heer Lotary Grave van der Marcks Soone die te Wyve heeft gehadt Vrouwe Emilia van Virnenborg daar naar Vrouwe Johanna van Arker van Brevenbroek, uyt welke verscheyde Kinderen benen voortsgekomen als Sohier, Eberhart, Joris en Itta, dat een deeser Soonen Eberhart is getrouwt geweest met Vrouwe Maria de Pallandt die voorts geteelt hebben eenen Soone Joris Riddere getrouwt met Vrouw Emerentia van Bronkhorst en hebben eenen Soone gewonnen Cornelis de Jonge genaamt van der Marck Riddere die trouwde Vrouwe Belia van Rommerswale die voorts brengen eenen Soone Jan de Jonge Riddere die is getrouwt geweest met Vrouwe Emma van Borssele Vader en Moeder van Cornelis de Jonge ook Ridder getrouwt met Vrouwe Beatrix de Pailly die winnen eenen Soone Jan Riddere trouwde Vrouwe Maria van Bautersen was Heere tot Bockholt ende wan eenen Soone ook Jan Riddere ende brengen voorts met Vrouwe van der Goes Dipna getrouwt synde Pieter Riddere Man van Vrouwe Waltruyt van Raaphorst deuse brengen voorts onder andere Kinderen Herman getrouwt met Vrouwe Johanna van Arkel van Slingeland Heer Jans Riddere Dogter welke Vader en Moeder waaren van Jan de Jonge Riddere, deesen Heer Jan trouwde Vrouwe Catharina van de Werve en brengen voortsAche-

rus de Jonge des ordens Tuyn Riddere die Vader was van Jan Riddere, Vader van Acherus en Grootvader van Jan Anthony suppliantèn in deesen, alles ingevolge de Genealogieele Deductie off Annotatie by Onsen Adelyken huyse berustende dat van dien tyd voor soodanige als voorsz. in deese familie de Jonge ofte desselfs afkomelingen syn en moeten Aangesien, Bekent ende Geconsidereert worden by alle Heeren en Hoven soo als ik deselve houde en bekenne by deesen teeken, welke ik deesen hebbe eygenhandig geteykent ende met myn Zeegel bekragtigt dat het voorsz. waar en waaragtig is presenteerende des noods 't selve ten allen tyde by Eede te bekragtigen. gegeven binnen deeser steede Briel den derden dag den maand Novemb. in den Jaare naar de Geboorte Jesu Christi 1571. (was geteekent) Willem Grave van der Mark. (op de Plycke stond) de Mandato J. E. M. Petrus van der Busse Secret. 1571. 3 Novemb. ende was onder uythangende het hooge Adelyk Zeegel in Rooden Wasse overdekt met een Blicke doose

(Lager stond) Accordeert naar Collatie met zyn Principaal beeden 17 Augusty 1700 by my in den Hage residéerende en was önderteykent Dr. Affuis Nots Publ. 1700. in Margine stond een Zegel geslagen van ses stuyvers en daar onder geteykent D. Sor. Lager stond Copia. Accordeert naar Collatie met zyn principaal gedateert geteekent en gezeegelt als boven beeden den 12 January 1707 by my tot ZZee residéerende (was geteekent) A. v. Duyn Nots Pub. 1707.

S 5 Ver-

KK.

Verdediging van F. van Marnix, belangende zijn gedrag en Geslacht, door hem zelven geschreven, en in 't jaar 1579 gedrukt; te vinden in Responce d'un libelle fameux nagueres publié contre Monseigneur le Prince d'Orenges et intitulé Lettres d'un gentilhomme vray patriot. &c. faicte par Philippe de Marnix Seigneur du Mont St. Aldegonde Conseiller d'Estat, à Messieurs les Estats generaulx du Pays-bas, pag. 18 et suiv.

Mais Messieurs avant que faire la fin je vous suppliray me pardonner si je suis constraint de parler vn mot ou deux en passant de moy et de mes deportemens. Car ores que je sache que c'est vne chose odieuse de rendre tesmoignage à soy mesme: Si est-ce que

que la furie de ce follastre m'y contraint: et je le feray le plus bref que me sera possible. Je ne me soucie gueres d'estre calomnié d'un mesdisant, plustost je l'estime à grande louange, mesme de ce qu'on me fait cest honneur de me mettre au rang des fidelles serviteurs de son Excellence, lequel à bon droit nous pouvons appeller Pere de la patrie. Mais pource que les morsures venimeuses ores qu'elles ne facent autre mal, si impriment elles quelque cicatrice à la posterité, laquelle je ne puis estre reprins d'effacer tant que en moy est, pour ne donner occasion à ce calomniateur et aux autres galands ses semblables de s'attacquer ainsi à credit à toutes gens de bien: J'espere que voz Seigneuries ne trouveront mauvais qu'en peu de paroles je luy responde sur ce qui me touche en particulier. *Il dict doncques que je suis Superintendent et instructeur des Apostez:* Sans scavoir dire qui sont ces Apostez, ou que c'est qu'il entend par là, si ce n'est par aventure qu'il estime que son Excellence ait aposté quelques gens qui ayent en charge et soing de descouvrir les trahisons et desloyautés que les esclaves et mercenaires louagers des Espagnols commettoient journellement ou soubs couleur de Religion, ou soubs ombre de contrefaire les gentilshommes et vrais patriots, au grand prejudice de la patrie. Que si ainsi est, je tiendroie mesme à grand honneur d'avoir esté ordonné de son Excellence pour instruire ceux qui estoient apostés pour faire si bon service à la patrie. Mais je seroye cependant marry de n'avoir à la verité eu ceste charge en temps et heure. Car je les auroye si bien instruits, que facillement ils auroyent peu descouvrir et attrap-

per

per ce galand quoy qu'il soit caché avec ses autres complices vrays Apostats, auant que desia ils eussent peu executer leur trahison pourjettée, ce qui n'eut esté fort malaisé, veu qu'ils ne pouuoient non plus contenir leurs langues et cacher leurs conseils et deliberations des la premiere heure, que ayants apperceus que lon ne faisoit estat de saouler leur auarice insatiable, ils se declarerent assez, principallement apres boire, estre fort malcontents et auoir desia pensé et resolu de cercher maistre qui les payeroit d'autre monnoye, comme indubitablement les Espagnols sçauront tresbien faire avec le temps.

Puis *il me nomme personne vrayement factieuse et peruerse*. Mais ne sçauroit alleguer aucune faction, partialité ou perversité que j'aye oncques ou suscitée ou entretenuë: Depuis que Dieu m'ouurit les yeux pour cognoitre le chemin de mon salut lequel j'ay cerché en toute integrité et rondeur, et auec toute la diligence possible, sans condamner ce que je ne cognoissoye pas: J'ay tousiours suiuy ma Religion, sans fleschir ne pour allechemens, ny pour promesses que lon m'ait fait bien grandes en diuers lieux, ny pour menasses, mesmes ayant esté vn an entier les mains des Espagnols, Dieu m'a fait tousiours la grace de demeurer constant et inuariable. Auparavant, du temps que les persecutions estant dressées de tous costez, il n'y auoit chef qui auec iuste et legitime vocation entreprint nostre defense; Je m'estois tenu en toute quoyeté et modestie pardeça, sans donner scandale ou occasion de mesdite à personne, ores que en rien je ne communicasse à ce que ma con-

scien-

ſcience ne me parmettoit pas. En l'an 1566 lors que la plus grand part de la Noblesſe reſolut de ſupplier Madame de Parme de deliurer le pays de ce joug de l'Inquiſition Espagnolle; je me ſuis joinct auec eux et ay aidé et auancé ceste cauſe de tout mon pouuoir, de telle façon que ſi les autres qui en auoient plus de moyen que moy, euſſent faict le ſemblable, des alors je penſe que nous euſſions esté affranchis de toutes ces miſeres. Depuis que les perſecutions renouuellées par le Duc d'Alve il n'y auoit plus de chef qui ſe monſtrast, je me ſuis retiré et tenu quoy en exille, ou j'ay veſcu pour le dire ſans aucune jactance ſi honnorablement (ores que en dix ou douze ans je ne receus oncques maille de mon bien) que j'ay esté aggreable aux grands, cher à mes egaulx, et estimé des petits. Finallément ne voulant estre en charge à mes amis, je me ſuis mis au ſervice de feu Monſeigneur le Prince Electeur Palatin, duquel ſes ennemis meſmes ont admiré les rares et ſingulieres vertus, et conditions vrayement heroicques. Iceluy me receut benignement, et me fauoriſa de ſa grace plus que mes merites ne portoyent. Iusques à ce que estant requis par Monſeigneur le Prince d'Oranges de me vouloir enuoyer chez luy pour ſe ſeruir de moy pour quelque temps aux affaires concernantes le pays de pardeça, il m'y enuoya, et le temps expiré à la requiſition du dict Seigneur Prince, me commanda de n'en bouger jusques à ce qu'il me rappellast, et de ſeruir ledict Seigneur Prince fidellement, comme ſa perſonne propre, ce que j'ay fait jusques à ceste heure preſente, et feray tant que Dieu me donnera la vie, ſans attendre ces recompenſes,

ses, dont ces glorieux Thrasons ont tousiours la bouche pleine, et sans varier comme ces girouët-tes, lesquels ne sçauent non plus quel party ils doiuent tenir, que sur quel pied ils doiuent marcher, tant sont ils saffres, insolents, et pleins de legereté et inconstance. Or si cela est estre factieux, peruers et seditieux (comme cestuy-cy me blasme) je m'en rapporte au jugement de vos Seigneuries qui sçauez tresbien discerner entre le bien et le mal. Tant y a que comme je ne me repens encor et ne me repentis oncques d'auoir suiuy fidellement le party que j'auoye vne fois choisi, et d'auoir seruy leallement à son Excellence: ainsi je me confie tant en sa benignité et douceur qu'il ne se repent aussy, et ne s'est oncques repenty d'auoir eu vn tel seruiteur, et comme cestuy cy m'appelle tel instructeur des Apostés. Mais ce qui le fait ainsi escumer de rage contre moy, est pource qu'il sçait que par diuerses fois Dieu m'a faict la grace de descouurir le pot aux roses, et par le dechiffrement des lettres des ennemis, publier leurs desseings, et mettre en lumiere les faulsetés et trahisons des vrais Apostats, tels comme est ce bon orateur.

Il dit apres *que je ne suis d'aulcune extraction*, et me reproche *qu'on a tresbien cogneu mon grand Pere le Seigneur de Tholouse appellé Jean de Marnix*, le blasmant comme par contumelie *qu'il a esté Secretaire et Thresorier general de feu Madame la Ducesse de Sauoye* pour lors gouuernante de ces pays. Quand ainsi seroit que je ne seroy de nulle extraction ny noblesse, si ne laisseroye je pourtant d'estre vertueux et homme de bien, et ne me pourroit on

re-

reprocher que j'aye oncques failly en vn seul point de mon deuoir et honneur. Et toutesfois combien que j'ay tousiours estimé folie de se vanter de la vertu et preudhommie d'autruy, comme font plusieurs, lesquels n'ayans vn grain de vertu en leur ame, ny goutte de sagesse au cerneau, sont inutiles à leur patrie: Et cependant pour auoir eu quelqu'vn de leurs ancestres, qui ait esté estimé ou faict quelque acte valeureux, pensent qu'ils doiuent gouuerner tout le monde, et soient suffisants à manier la machine de tout le pays, n'ayans de jeunesse apprins autre chose que de danser et faire des girouettes des pieds comme du cerueau, et apres bien auoir maugreé et despité le nom de Dieu et fait grande chere, se monstrent en publicq comme des paons, tant reuestus de plumes et tant deschicquetés qu'on diroit proprement qu'ils voleront en l'air auec les oiselets. Ores dis-je que j'aye des ma jeunesse mesprisé ces vanitez et inepties, taschant de m'addonner à choses meilleures et mieux seantes à vn vray gentilhomme, lesquelles telles gens ont coutume de mespriser contumelieusement, comme indignes de leur stil et profession, qui est de ne rien sçauoir ny entendre non plus que vn veau: Si est ce que je m'ose et puis auec raison attribuer et veux maintenir d'estre extraict de deux costés, paternel et maternel de vrais et anciens gentilshommes, qui ont faict notables seruices à leurs Princes et patrie sans aucun reproche. Certes du costé de ma mere qui estoit de la maison de Hamnelicourt fille de Monsieur de Willersi, escuier de Madame la Duchesse et depuis maistre d'Hostel de la Royne d'Hongrie, Preuost ou Baillif de

Bin-

Binche, ou il est enterré: Ie suis allié aux maisons de Strelle, de Haynin ou de Bossut, de Blois, d'Espagne [*de Spange*], de Alkemade, de Hamale, et de Berges, qui sont les quartiers de madicte mere, ausquelles maisons je ne pense point que ce babillard icy, quelque calomniateur qu'il soit, osera rien reprocher. Ausfi de la part de ma grand mere maternelle, on cognoit assez en Flandres de quelle extraction elle ait esté. De façon que je m'estonne de ce que cestuy cy me nomme estranger, estant né de pere et mere natifs de ces Pays-bas, et n'ayant eu que mon grand pere paternel qui pourroit estre tenu pour estranger, quoy qu'il ait esté nourry pardeça, et y ait eu raisonnable credit et authorité, estant Sauoyen et non pas Bourguignon, comme cestuy-cy ment hardiment, ne se souciant quoy qu'il dise, moyennant qui'l puisse babiller. Et tant du costé paternel que maternel si bon et ancien gentil-homme, que ie puis monstrer par les chartres des Chanoines à Liege, d'ou l'inquisition a esté faicte en Sauoye fort rigoureuse, lorsque le Seigneur de Iaillon fut receu pour Chanoine, qui du costé maternel descendoit de ceux de Marnix que de toute ancienneté et comme ils parlent *ab avo immemorabili et de tempore in tempus* ladicte maison et famille de Marnix extraite de Tharantaise ait esté tenuë et estimée entre les nobles et plus privilegiées de ce pays la. De sorte que lorsque le Duché de Sauoye fut occupé par le Roy de France, ledict Roy a faict faire vn edict que les anciennes maisons et extractions des Nobles fussent distinguées d'auec les nouvelles, pour leur octroier la possession et jouissance

des

des anciens priuileges & prerogatiues, dont selon la coustume du pays ils vsent pardelà. Et alors fut ladicte maison de Marnix tenuë, declarée & enregistrée entre les anciennes comme l'vne des plus signalées, ainsi que manifestement peult apparoir par lesdicts archives & originaux des tesmoignages rendus par huict gentils-hommes de nom & d'armes & de quatre quartiers. Desquels tesmoignages j'en ay extrait l'vn comme celuy auquel tous les autres se conforment, & pour ne fascher le Lecteur de ces inepties l'ay faict inserer à la fin de ce discours, affin que si quelqu'vn a enuie de le lire, il puisse estre esclaircy de la vraye verité, sans prester l'aureille ou foy à ceux qui ne font aucune profession que de detracter les gentils-hommes & gens de bien, estimants que par cela leur credit & reputation sera tant plus grande. Or m'en rapportant à ladicte copie j'adiousteray ce mot, que quand ce calomniateur icy reproche à mon grand pere d'auoir esté Secretaire & Thresorier general à feu Madame de Sauoye, il descouure à tout le monde sa sottise, en reprenant ce qui est digne de grande louange. Car ores que pardeça & ailleurs quelques fois on employe à l'estat de Secretaires & Thresoriers ceux qui ne sont d'aucune maison ou noblesse, si est-ce que quand vn gentil-homme pour faire seruice à son Prince, ou à la patrie entreprend d'administrer tel estat, qui est homme de sens rassis qui estimera, que si s'en acquitte fidellement, mesme si bien qu'il en paruient à credit & authorité que pour cela il ait perdu ou prejudicié sa Noblesse, ou de gentil-hõme soit deuenu rousturier, veu mesmes que en plusieurs Royaumes & prouinces on n'y admet que

les plus grands & les plus signalés du pays, comme en Angleterre & ailleurs. Et si bien mon grand grand Pere ne s'est adonné au fait d'armes, ç'a esté pour ce que sa commodité ne le portoit pas, & son frere maisné Pierre de Marnix n'a laissé de le faire comme tous ses ancestres & parens, tant du costé paternel que maternel, de Vaudan, s'y sont genereusement employez, aiants eu diuerses & honnorables charges & estats, mesmes tels que lon ne confere qu'aux principaulx gentils-hommes, ainsi que bien aiseement ie pourray monstrer par actes publicques quand il sera besoing. Mais ie m'oublie Messieurs estant par la sotise de ce follastre destourné de mon but, pour m'amuser si long temps à ces niaiseries. Parquoy ie m'en deporteray, estimant que le principal degré de Noblesse soit, estre vertueux, constant & magnanime, faisant bon & loyal seruice à sa patrie & à son Prince, tant qu'il gouuerne legitimement, & selon les loix & vsances du pays, auquel il a esté receu pour tuteur, protecteur & Pere du peuple, & pour conseruateur des loix & de justice. Et cependant ie prieray voz Seigneuries & tous ceux qui viendront à lire ce discours, me pardonner que contre mon gré ie soye entré en ce propos. Puis que non seulement cestuy cy, mais encor quelques autres calomniateurs estimans que toute ma noblesse soit originellement procedée de mon feu grand Pere, & croyans qu'il a esté Bourguignon, ne font que me detracter, & mesmes vous accuser Messieurs comme si m'ayãts choisi pour vous seruir au conseil d'estat, vous auiez esté destitués de jugemẽt & de raison, pour auoir esleu hõme non qualifié à tel & si honorable estat. Parquoy s'il y a de la faute ie vous supplie l'impu-

ter à la mesdisâce de mes aduersaires. Car que ie soye & aye tousiours esté eslongné d'arrogance, laquelle ceste mauuaise langue toutesfois aussi m'attribue: Ie m'en rapporteray plustost au tesmoignage de voz Seigneuries qui des long temps auez veu & cogneu mes actions & comportements, que non pas à ce que je pourroy icy escrire. Veu que comme j'ay dit, c'est vne chose odieuse de parler de soy mesme. Parquoy m'en rapportant à ce qui en est, feray aussi fin à ce discours. Priant Dieu qu'il veuille ou donner plus de sagesse à ces jeunes esceruellez, affin qu'ils ne procurent plus & leur propre & nostre ruine, ou bien qu'il confonde leurs langues affectées & malitieuses, & aneantisse leurs mauuais conseils, donnant à voz Seigneuries toute prudence & sagesse pour vous conduire en vn temps si dangereux, à sa gloire & salut du publicq.

Copie extraicte des informations autenticques prinses par le Chapitre de Liege, sur l'ancienneté & noblesse de la maison de Marnix.

Anno quo supra currente Mill^mo. Quinq^mo. Quinquagesimo octauo, die vero vigesima secũda mensis Martij in palatio nostro Archiepiscopali huius nostræ ciuitatis Musterij Tharentasiensis diocesis, nobilis Petrus filius quondam nobilis Humberti Cartier Dominus domus fortis vulgariter appellatæ de Beaufort, sitæ in ea-

dem acquisitale, aetatis Lux annorum vel circa, bene vero memoriae sexaginta, testis parte qua supra & prout in proœmio praesentis examinis latius descriptum productus, compulsus iuratus, admonitione prius sibi facta de dicendo puram meram & omnimodam veritatem super ijs de quibus illum per me interrogari contigerit, deque poena falsi testis Deum offendentis ac suum proximum laedentis & animam suam tradentis daemonum potestati. In primis siquidem interrogatus fuit, an sit nobilis & ex nobili seu militari genere procreatus, atque talis inter nobiles seu militares familias in loco suae originis & suae residentiae habitus & reputatus, ac privilegijs & praerogatiuis nobilium gaudens. Quia oporteat testes in praesenti materia examinandos eius esse qualitatis. Qui quidem dicit & respondit, se esse nobilem deque legitimo matrimonio inter *Humbertū* Carlier & Ludouicam Tauelli fuisse procreatum, & qui quidem Humbertus erat filius quondam Domini Petri Cartier. Ipsa vero Ludouica, filia nobilis Nyardi Tauelli ex iustis nuptijs procreata. Qui omnes fuerunt & erant nobiles deque nobili genere & prosapia orti & oriundi, & se pro talibus habuerunt & gesserunt, quemadmodum ipse testis se habet & gerit. habeturque & reputatur & reperiuntur habiti & reputati, maximè a viris nobilibus a tanto tempore de cuius initio non extat memoria hominis, priuilegijs quoque & praerogatiuis nobilium gauisi sunt continuè de tempore eorum vitae & mortis, gaudetque idem deponens, tenens & possidens plura bona feuda nobilia a suis ascendentibus sibi relicta quae non possunt teneri & possideri nisi per nobiles & eos qui non sunt populares & plebei: habetque & gerit

rit nomen & arma nobilitati conuenientia, quemadmodum sui antecessores a quibus descendit gesserunt continuè, voce & fama publica existente de ijs notoria, præsertim inter nobiles huius Tharentasiensis diocesis, tam in dicta ciuitate quàm in diuersis alijs locis in quibus ipse resedit, suique ascendentes resederunt. Interrogatus an personam reuerendi & nobilis Domini Mercurini de Iaillon nouerit & à quo tempore circa, & an etiam nouerit illius parentes, sciatque, ipsum ex legitimis parentibus procreatum, & locum moræ siue habitationis eorundem: An præterea cognoscat vtrumque auum & vtranque auiam dicti Domini Mercurini & ipsos, nec non eiusdem parentes fuisse legitimos ac militares siue nobiles, & an tales proque talibus in locis originis seu residentiæ illorum communiter habitos & reputatos, receptosque inter nobiles & gaudẽtes priuilegijs, & alijs prærogatiuis nobilium. Qui testis respondendo dicit & deponit, quod sunt sexdecim anni aut circa elapsi, vidit in hac ciuitate Musterij in domo nobilis & potentis *Petri de Marnix* eius auunculi præfatum reuerendum & nobilem Mercurinum, & etiam per ciuitatem cum prædicto Domino eius auunculo & pluribus alijs nobilibus ambulantem, cognouit etiam, sunt quinquaginta anni elapsi aut circa eandem nobilem Georgiam de Marnix adhuc innuptam filiam *nobilis & generosi Domini Claudij de Marnix & Mariæ de Vaudan ex coniugio per & inter eos contracto genitam & procreatam* matrem ipsius Mercurini. Quæ Domina Georgia ex nuptijs per eam contractis cum spectabili & nobili Claudio de Iaillon etiam alios liberos legitimè genuit & procreauit in loco Arbosij comitatus Burgundiæ, ex

 quo

quo ipsi nobiles de Iaillon traxerunt originem, & in quo praenominati Domini Claudius & Georgia cõiuges eorum residentiam pro maiore parte temporis faciebant, & maximè ipsa Domina Georgia. Et hoc ipse testis sciuit & intellexit a dicto nobili & potenti Petro de Marnix, Domino Bertrando de Marnix ipsius Domini Mercurini auunculis, & etiam a pluribus alijs personis. Et de hoc est publica vox & fama, & etiam quod ipsa nobilis Georgia fuit pariter procreata & genita in legitimo matrimonio contracto inter dictum nobilem Claudium de Marnix & nobilem Mariam de Vaudan. Quos quidem Claudium & Mariam cõiuges ipse testis pluries vidit & agnouit per multos annos simul habitare tanquam legitimos coniuges, tenebanturque habebantur & reputabantur pro legitimis coniugibus, qui pariter procreati fuerunt ex legitimis nuptijs contractis inter eorum parentes, de quorum proprijs nominibus testis ipse non meminit. Communi tamen fama & publica voce referentibus, *mater dicti Domini Claudii de Marnix erat de domo & familia nobilium de portu*, nuptia patri dicti Domini Claudij, & mater dictae Dominae Mariae de Vaudan *erat de domo & familia nobilium de Carrel.* Et ab ipsis nobilibus Claudio & Maria similiter procreati fuerunt, spectabilis & potens Dominus Ioannes de Marnix Dominus ipsius loci, ac Dominus Tholosae, Dominus Bertrandus sedis Apostolicę protonotarius, prior de Calce, Reuerendus Domin. Petrus de Marnix senior iuriũ Doctor Canonicus de Cambray, prior de Collomas & de Marbo, ac Archidiaconus huius nostrae Ecclesię, & ętiam nobilis & potens Petrus de Marnix iunior qui Dominus vallis Bosellati scutifer Illustrissimi Principis

Maxi-

Maximiliani Ducis Mediolani & inde Illustrissimæ Dominæ Dominæ Margaretæ de Austria Archiducissæ Austriæ, Ducissę & Comitissæ Burgundiæ, ac Ducissæ viduæ Sabaudiæ, & preterea ex eis in eodem legitimo matrimonio procreatæ fuerunt plures filię & inter cæteras dicta Domina Georgia mater dicti Reuerendi & nobilis Domini Mercurini. Qui omnes supra nominati & eorum ascendentes per directam lineam fuerunt nobiles & ex legitimo matrimonio procreati & pro talibus habiti tenti & reputati fuerunt semper & continue notoriè & publicè, & ita adhuc hodie tenentur & reputantur eorum liberi tã in hac patria Tharentasiensi & ciuitate Musterij in qua prænominati Claudius & Maria residebãt, quàm in loco & ciuitate Augustæ prætoriæ, ex qua dicta nobilis Maria traxit originem, & in qua testis ipse pluries frequentauit & fuit conuersatus, & inter nobiles familias fuerunt ipsi coniuges eorumque prędicti ascendentes & descendentes passim publicè & notoriè recepti & eorũ liberi de præsenti recipiuntur, & etiã omnes quotquot præcesserũt ex eadẽ prosapia & genere de Marnix, idq; ab euo immemoriali & per tẽpus immemoriale & de ipso tẽpore & per ipsum tempus quo excedit hominũ memoriã priuilegijs præeminentijs & prærogatiuis nobiliũ gauisi fuere, & nunc eorũ liberi gaudent. Qui habent prout & eorum progenitores habuerunt stigmata arma & insignia suę nobilitatis: Suntque, prout & eorum progenitores fuerunt, in facultate libera venandi quascunque feras, deferendi arma, & nihil vnquam contribuerũt pro collectis, quæ facultates solis in hac patria nobilibus competere noscuntur. Scit præterea omnes de prosapia & genere dictorum de

Marnix ab antiquo, & æuo immemoriali fuisse & esse nobiles. Quia tam dictus nobilis Claudius de Marnix & eius ascendentes, quam ipsius liberi & descendentes de ipso tempore & per ipsum tempus immemoriale habuerunt prout & nunc eorum liberi *habent feuda nobilia iurisdictiones & homagia in hac patria Sabaudiæ*, pro quibus idem testis vidit eundem Dominum Petrum Iuniorem recipi ad homagium nobile & ad illius præstationem ipsum *Petrum fuisse euocatum cum alijs nobilibus dictæ patriæ pro parte Christianissimi Francorum Regis* nuper defuncti: Et fuit idem testis præsens cum multis alijs nobilibus pro eadem causa euocatus tempore præmissarum receptionis & *præstationis dicti homagij præstiti*, mediante osculo ad os Cômissarij pro tali receptione *deputati, ad quod oris osculum non admittuntur plebei & ignobiles*, sed tantummodo ad osculum vtriusque pollicis. Vidit etiam ipse testis apud nobilem & generosum nobilẽ Georgium de Chappot Dominum Castri Melphe Balliuum Musterij ac magistrum hospitij nostri *instrumentum vnum publicum dinumerationis nobilium huius nostræ diœcesis, & iniunctionis eis factæ ad parandum equos & arma pro bello equestri subeundo pro Illustrissimo Principe Domino Carolo eiusdem nominis Sabaudiæ Duce, ad quod ipsi nobiles tenebantur: in quo actu siue instrumento inter cætera descriptum & appositum erat nomen dicti nobilis Claudij de Marnix*, patris dicti nobilis Claudij de Marnix, patris dictæ nobilis Georgiæ & aui materni Reuerendi & nobilis Domini producentis. Vidit etiam ipse testis dictum Dominum Petrum iuniorem cum eodem teste & alijs nobilibus pro simili causa *fuisse euocatum pro parte Regiæ Maiestatis, lapsi sunt xiij. aut xiiij. anni*, vigore cuius euocationis idem nobilis & Dominus Petrus

de

de Marnix comparuit in loco Chamberiaci cum alijs nobilibus coram Dominis Commissarijs eadem parte Regia deputatus ad recipiendum ipsos nobiles. Et pariter vidit supra nominatos & alios de genere & familia de Marnix in congregationibus & consessibus publicis tenere locum cum nobilibus & proceribus huius patriæ seorsum a plebeis & ignobilibus. Scitque *ipsos nobiles de Marnix semper vixisse nobiliter absque exercitio alicuius artis* mechanicæ, genitosque & procreatos fuisse ex nobili genere ac ex iustis nuptijs, nec potuisset aliter contingere, quin ipse testis propter diuturnam frequentationem quam habuit in dicta domo & viciniam domorum ipsorum nobilium de Marnix & ipsius testis id sciuisset, qui tamen nunquam dici audiuit contrarium. Et *respectu dictarum nobilium de Vaudan pariter dicit & deponit dictam Dominam Mariam Vaudan vxorem dicti nobilis Claudij de Marnix* fuisse procreatam ex legitimis nuptijs contractis per & inter quendam nobilem de Vaudan, & Domicellā vnam de Carrel de quorum proprijs nominibus ipse non recordatur. Et ita publice in patria Vallis Augustæ contigua huic patriæ Tharenthasiensi, in qua ipse testis plerunque conuersatus fuit, dici & famari vidit & audiuit palam & publicè, & quod dicti nobilis de Vaudan & Domicella de Carrel parentes dictæ Dominæ Mariæ tenebantur habebantur & reputabantur pro legitimis coniugibus, ex *quibus procreati fuerunt nobiles & potentes Antonius quæstor generalis Illustrissimae Dominæ Margaretæ de Austria* in patria Vaudi quam ipsa tunc obtinebat, *Dominusque Castri Follieti* & turris nouæ ac *Ludouicus Dominus de Bibiano*, & dicta nobilis Maria mater dictæ Dominæ Georgiæ de Marnix soror vtrinque con-

iuncta prænominatorum suorum fratrum. Quos ipse pluries vidit & cognouit, & ipsi omnes prædicti & eorum ascendentes fuerunt nobiles & pro nobilibus habiti tenti & *reputati semper & continuè ac notoriè & publicè*, & adhuc hodie *habentur & reputantur eorum liberi*, tam in dicta patria Augustæ quàm in præsenti ciuitate, per et inter omnes de eis notitiam habentes, & maximè inter nobiles & militares, pro talibusque passim & publicè recepti fuerunt inter eosdem nobiles, priuilegijsque & alijs prærogatiuis nobilium gauisi sunt. Et vidit ipse testis ipsos nobiles de familia & genere de Vaudan vti insignijs & *stigmatibus nobilium tam super eorum tectis* quam in eorum sigillis, & adhuc videri possunt, & aliunde ea *vidit insculpta & depicta in pluribus locis tam Ecclesiarum quam platearum dictæ* ciuitatis *Augustæ*. Scit præterea dictos *D*ominos de genere & prosapia nobilium de Marnix & de Vaudan fuisse & esse affines plurium ex magnis & nobilibus *Dominis tam huius patriæ Tharentasiensis quàm dictæ Vallis Augustæ & etiam aliorum locorū, & præsertim Dominorū Sancti Petri Castri argentei, Dominorum Amsij, Dominorum Misij, Dominorum de Arculo, Dominorum de Fourville, Dominorum de Portu, Dominorum de Carrel, Dominorum de Cerf, & plurium aliorum*, qui noluissent cum eisdem de Marnix & de Vaudan respectinè contrahere tales affinitates, si non fuissent nobiles. Scit etiam ipsos nobiles de Vaudan fuisse & esse nobiles & militares.

Qua depositione audita, sibi exhibuimus arma & insignia de quibus in procemio præsentis examinis fit mentio, iuxta pro parte dicti Reuerendi *D*omini Mercurini nobis factum requisitionem latius continetur. De quibus interrogauimus eundem te-

testem, an illa agnosceret. Monendo praeterea, quod haberet specificare cuius seu quorum illa essent. Qui testis ad hoc respondit, se recognoscere ex eisdem armis illa quae habent campum aureum cum stellis aureis & fascia argentea vulgariter dicta *Bande d'argent*, esse propria praenominatorum de Marnix & insignia nobilitatis eorundem, quibus *continuè & ab immemoriali tempore citra & per ipsum tempus fuerunt vsi illi de dicta familia de Marnix*, prout hodie vtitur notoriè & manifestè. Et in tymbro super armis est figura capitis vnicornis argentei: alia autē arma habentia campū aureum cū turri rubea seu *de geules* & vrso nigro vulgariter dicto *de Sable*, esse arma domus & familiae illorum de Vaudā, a quibus dicta Domina Maria auia materna dicti Domini Mercurini traxit originem, & in tymbro, seu super ipsis armis est figura auis argenteę. Item & ipsa arma quae habēt campum glauci coloris cum vno hamo argenteo; esse *nobilium de portu*, à quorum prosapia descendit mater dicti spectabilis Domini Claudij de Marnix: vlterius verò reliqua arma habentia aquilam auream in campo asureo cum campo aureo & duabus fascijs vulgari sermone *des fesses de geules* spectare & pertinere ad domum & familiam *nobilium de Carrel*, de qua familia processit & descendit mater dictae Dominae de Vaudan. Qua ratione arma earundem familiarum comperiuntur in plerisque locis huius ciuitatis Musterij simul iuncta. Et etiam *quia haereditas & bona vita functi Reuerendi & nobilis Domini Petri de Carrel peruenerunt ad dictam familiam de Marnix virtute testamenti eiusdem Domini Petri de Carrel, & reperiuntur praedicta arma super tumulo praenominatorum Dominorum de Marnix* in Capella Sanctae Catharinae fundata in claustro nostrae

Ca-

Cathedralis Ecclesiæ. Vidit etiam illa & alia Dominorum de portu & de Vaudan iuxta illa dictæ familiæ de Marnix depicta in quadam antiqua fenestra vitrea existente in Ecclesia conuenti Sancti Michaëlis supra hanc ciuitatem. Item magis vidit continuè de tempore & per tempus suæ prædictæ memoriæ arma simplicia dictorum Dominorũ de Marnix prout supra depinguntur super eorum tumulo sito in eadem capellania, & etiam vexilla & pennicillos eorundem armorum super tectis domorum quæ fuerunt dicti Domini Claudij de Marnix, quemadmodũ in eisdem videri & cerni possunt, & publica fama & voce communi arma in eisdẽ locis sita, picta, insculpta & pendentia respectivè sunt illorum quorum ipse testis illa esse professus est. Suntque ijsdem domibus arma ipsa multis in locis depicta, quibus pro suis & tanquam suis vsi sunt ipsi Domini de Marnix tam in eorum sigillis quàm alias, ac de præsenti vtuntur publicè & notoriè vt nobiles, iuxta ritum & morem nobilium & inter nobiles seruari solitum. Et præmissa sunt per eum deposita. Dicit idem testis se scire ex causis & rationibus supra per eum declaratis, & amplius non fuit interrogatus præterquam super generalibus. Super quibus dicit se nec precio, dono, lucro, amore, inuidia aut fauore fuisse inductum ad ita prout supra continetur deponendum; Sed solam facti veritatem se fuisse sequutum in eadem depositione, quam ipse de iussu nostro subscripsit & sigillo suo sigillauit. Signatum *Cartier*, Deinde sic *Chauallandi*. Et erant subimpressa duo parua sigilla de rubea cera eorundem supradictorum Carties & Chauallandi.

Oor-

LL.

Oorspronglyke brief van Richard de Merode *aan den Hertog van Alva, gedagteekend Chastlineau 6 Jan. 1567; en antwoord van den Hertog op denzelven, gezonden uit Brussel den 15 Jan. 1567, uit een oud afschrift ontleend.*

De eigenhandige brief van Merode, waar van het opschrift is: A Monſeigneur Monſr. le Duc Dalve: *luidt woordelyk:*

Monſeigneur. J ay receu enſamble ioinctes deux lettres de Vré Exellence, dont par l'une m'eſt ordonné faire tenir preſte & apperceue la bende d'ordonnance de Monſr. le Conte Degmont pour paſſer a monſtre, & ſe trouuer celle part qu'a la priemiere ſemonce leur ſera aduerty, a quoy ay mis ordre layant ainſy ſubbit cõmande aux fouriers de le faire. Et par la ſeconde ſuis eſte de par V. Ex. enchargie luy enuoyer incontinent par eſcript tous les noms de ceulx de la dc bende qui ont eſté du compromis, ou aſſiſte a la preſentation de la requeſte, de quoy (combien que mon deſir eſt bien d'obeyr a V. E.) il me ſeroit impoſſible luy en donner certaine aduerten-

tence, pour aultant que ceulx qui ont vollu estre du compromis ou assister a lad^{e} requeste, sont faict a mon desceu, & sans m'en demander aduis, sachant bien que les en eusse a mon pouuoir empeche, si come ay faict a plusieurs. Qui est lendroict ou apres auoir baise les mains de V. Ex. prie le Creat^{r}. a ycelle octroier en bonne sante longue & heureuse vie. De chastlineau ce VIme de Januier 1567.

De V. Ex^{ce}. treshumble Seruiteur

RICHARD DE MERODE.

* * *

Het afschrift des antwoords van Alva op dien brief is van dezen inhoud:

Monsr. de Frens. J'ay veu ce que vous m'avez respondu sur les deux lettres que vous avois escrit quant a faire tenir preste la Bende de Monsr. d'Egmont, & d'envoyer par escript tous les noms de ceulx de ladite bende qui ont esté du compromis ou assisté a la presentation de la req^{te}, dont vous dictes qu'il ne vous seroit possible de donner certaine advertence pour autant que ceulx la l'avions fait a vostre desceu & sans en demander vostre advis, & oores que je croy qu'il soit ainsy pourtant ne [illegible] ce poinct que depuis vous n'ayez peu particulierement enten-

tendre qui a este du compromis ou assiste a la req^te^ & qui non mesmes de ceulx estant de la bende dont vous estes Lieutenant, & partant debuez savoir comme chacun se conduict & de qui sa ma^te^ se peut fyer & de qui non, pour en pouvoir rendre tant meilleur compte, & de tant plus que ceulx qui ont este du compromis ou assiste a la presentation de ladite req^te^ se cognoissent quasi par tout. Et a ceste cause j'ay bien voulu escripre ceste iterative vous requierant & neantmoins enchargeant de par sa ma^te^ d'en suivant mes lettres precedents m' envoyer incontinent les d^es^ noms par escript, & si vous ne les savez, de faire sa bonne diligence que je puissez savoir, comme je ne doubte vous en auriez bon moyen. A tant Monsr. de Frens, Dieu vous ait en sa guarde. De Bruxelles le xv^e^. de Janvier 1567.

Be-

Besluit der Bondgenooten in hunne vergadering te St. Truijen en Duffel, in de maand July 1566, en hun antwoord op 't Smeekschrift der Kooplieden, te St. Truijen aan dezelven overhandigd; uit een oud Handschrift medegedeeld door den Heere Mr. M. van der Cragt.

Copie de la Resolution que ont fait les Seigneurs et Gentilshommes, appellez Geuz en l'assemblee de Sainct troy & a Duffelle au mois de Juillet an 1566.

Ayant este propose a la compaignie ce que les Seingneurs ont mis en avant touchant que aulcuns entre eulx avoyent incite le peuple a faire les presches & assemblees publicques & que en ce ilz seroyent sortiz hors des termes de leur requeste & compromis.

Ont respondu unanimement que jamais ny eulx tout en general ny aulcuns diceulx en particulier nont incite esmeu ny persuade le peuple de ce faire, mais au contraire tasche d empecher par tous moyens a cause des troubles & desordres que en craingnoiét, & voyant quils ne lont sceu persuader ou divertir ledt peuple lont laisse faire come ils lentendent suyvant que dict est eulx tous & chun diceulx se submettent a purgation & preuves souffisantes de leur innocense.

Re-

Requeste des Marchants presentee aux Srs. & Noblesse assembles de St. Troy. (*)

* * *

LES Marchants et comun ne scauroyent assez remerchier vos Seingnrs de ce que depuys quelques mois en ohe considerons l'intollerable joucq de linquisition et placcarts elle se sont deliberee, de charger plustost tous les mauvais grez sur leurs espaules que dendurer loppression du peuple par trop assubjecté aux Inquisiteurs et leur comis, touteffois les dicts remonstrants considerons l ouverture leur estoit desia faict, Ils nont trouve par conseil de sarrester a la porte, ains de passer plus auant, si que depuys ung mois ou environ ils se sont assembles publicquem. pour satisfaire a leur conscience et a lardeur de zelé du peuple, lequel il estoit impossible de pouoir plus contenir. Or d aultant quils appercevoyent assez que par divers moyens ont taché de dissiper et rompre lavanchement de la predication de levangile, desia fort engrave en ceur du peuple et que les Magistrats sont totalement contraire a leur religion. Ils ont depuys consideré ou il pourroyent avoir refuge apres la confiance quils ont eulx en dieu, touchant le quel de leur causa, si que jettans l oeil d ung et daultre ils ne voyent de toutes pars que menaces et secretes menees pour dessiper le troup-

peau

(*) Dit Verzoekschrift is, met eenige veranderingen, te vinden bij J. VAN WESEMBEECK bl. 233. en LE PETIT *liv.* IX. *pag.* 107.

peau du Seingn. Vous autres donches Messrs estes ceulx sur lesquels ils ont l oeuil fich.s et desquels ils implorent non seullemet la faveur mais aussi l assistence au besoing tellement que il ont conceu ceste bonne et saincte esperance des vous seingneries quelles nendureront en fachon que ce soit que tort ou violence leur seroit faicet pour lexercice de la religion evangelicque. Ils supplient doncques treshumblement au nom de dieu que il plaise a vos seingneories les prendre soubs vre protection, les deffendans contre tous leurs ennemis a ce que aulcun empechemet ne leur soyent donnees pour lexercice de la religion et pour leur donner plus grande asseurance de vre volunte envers les pays a la conservation de la paix et repos publique que ces tant nobles soyent deputez pour chun quartier affin de pourvoir aux troubles apparentes, jusques a ce que il y soit aultrement pourveu par les dits estats generaulx legitime^t assembles, quoy faisant lesd^r remonstrans seront obligez de plus en plus prier dieu pour vre prosperite et ensambles employer corps et biens pour conserver le pays en repos, sy ferez bien.

Il est resolu par les Seing^rs deputez quon ne leur fera aulcun tort ne violence pour le faict de la religion, jusques a ce que les estats generaulx rassambles en soit aultremet ordonne. A condition que cependant le peuple se conduysse modestement se submottant entierement a la resolution desd^s estats gnalx come la noblesse cy assamblee.

By-

NN.

Bijzonderheden, betreffende den Persoon en het Geslacht van Willem van Zuijlen van Nijevelt; *medegedeeld door den Hoogwelgeboren Heere R. J. Baron van der Capellen, Heere van de Marsch enz.*

* * *

Extract uit een oude Genealogie van den Huize van Zuijlen van Nijevelt.

I. HEER HENRICK van Suilen en Anholt, Ridder, Heer van den Huize Zuijlen op de Vecht 1265. vermeld in een Chartre met zijne vier Zoonen. *Jan*, STEVEN, *Henrik* en *Zweder*, waar uit de differente en menichvuldige Takken van dezen Geslagte zijn voortgekomen, als van *Natewisch*, *Nijevelt*; *van de Haer* enz.

Jan de oudste Zoon, mede Ridder, had een Zoon *Thierrij* of *Dirk* genaamt, Ridder, Heer van Anholt, die te wijve hadde de Erfdogter des Heeren van Baer in 't Land van Zutphen: waar bij hij drie Dogters naliet: 1. *Eleonore* Vrouwe van *Zuilen en Westbroek*, die trouwde met Heer Frank van Bor-

ſelen Heer van St. Maartensdyk, waar van de deſcendenten het Wapen van Borſſelen met dat van Zuijlen *geëſcarteleert* hebben gevoert. 2. *Margaretha* van Zuijlen Vrouw van *Anholt*, trouwde Herman Heere (Sire) van Ghemen. 3. *Maria* van Zuilen Vrouwe van *Baer* trouwde met Dirk Grave van Meurs.

II. De tweede Zoon van Heer Henrick was het Hoofd van den Tak der Nijevelden genaamt:

Heer STEVEN VAN NIJEVELT Ridder, 1328. in een Chartre van Biſſchop Jan van Dieſt, by S. v. Leuwen Batavia Illuſtrata bl. 968.

Zyn Broeder *Zweder* famulus et Marſcalcus Epiſcopi 1278.

Heer *Stevens* Zoon was:

III. Heer JACOB VAN NIJEVELT Ridder, getrouwd met Vrouwe *Elſabé* des Heeren Dogter van *Utenham*. hy ſterft ao 1355.

IV. Heer STEVEN Heer *Jacobs* Zoon van NIJEVELT Ridder, trouwde 1390. des Heeren Dogter van *Heemſkerk*. hy word vermeld in een Chartre van 1419. Deze had drie Zoons, die alle deſcendenten nagelaten hebben. *Henrick*, *Jacob* en WILLEM.

V. WILLEM VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT Knape 1432. trouwde met *Beatrix van Amſtel van Mijnden*, en wan onder anderen

VI.

VI. FREDRIK VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT 1462. Die trouwde met Joe . . . *van Maersfen*. Een hunner Zoons was

VII. WILLEM VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT, die trouwde *Adriana* des Heeren Dogter *van Nacltwijk* Vrouwe van Bergambagt en Aersberg (bij S. van Leuwen Geslagt-Lyst van Naeltwijk bl. 1021.) die nalieten

VIII. FREDRIK VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT Heer van Bergambagt en Aersberg, had te wyve Joe *Stefania de Gruiter* Dogter van Gijsbert 1502. onder derzelver Kinderen was

IX. WILLEM VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT Heer van Bergambagt en Aersberg, zyn Vrouw was 1532. Joe *Agnes Foeijt* Dogter van Gilles en N. van Hove van Zijll.

Zijne festien Quartieren waaren deze:
Nijevelt, Maersfen, Mijnden, Boschuifen.
Naeldwijk, Vlaeten, Wou, Brackel.
Gruijter, van den Don, Diepholt, Schenk.
Zuijlen, Loenderfloot, Groenenberg, Lanscroon.

Zijn Zoon was

X. WILLEM VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT Heer van Bergambagt en Aersberg, die ao. 1566. onder de verbonden Edelen was, 1572. Baillin van Zuijt-Holland, Schout en Superintendent der Stede Dordrecht, Drost en Casteleijn van Muijden,

„ In 1566. heeft hij met eenige anderen
„ den Beeldenstorm te Aspeten helpen
„ bevorderen. Vaderl. Hist. VI. Deel bl.
„ 187."
„ In 1567. door Albas bevel (1) op-
„ ontboden zijnde, en zig bij den Se-
„ cretaris de la Torre bevindende, was
„ hij niet zonder argwaan over het geen
„ hem te wagten stondt. De la Torre
„ was in zijne tegenwoordigheid bezig
„ een brief te schrijven, doch scheurde
„ denzelven; Nijevelt wist de stukken
„ des briefs behendig bij een te rapen,
„ en begreep uit den inhoud, wat hem
„ beschooren was. Op deze gebeurte-
„ nis ziet de brief aan hem geschreeven
„ door zijnen Neef J. van Duvenvoorde
„ mede een der verbondenen, te vinden
„ Bijlage A.
„ Nijevelt voor erger dugtende, nam,
„ korten tijd daarna, de vlugt, en be-
„ gaf zig met andere Edele Ballingen of
„ Vlugtelingen naar Wesel. Hij bleef
„ niet te min ijveren voor de gemeene
„ zaak, eene briefwisseling tot bevorde-
„ ring derzelve met Prinse Willem den
„ I. onderhoudende, waar van eene
„ noch overig zijnde origin. brief ten
„ bewijze strekt: Bijlage B.
„ In 1574. (2) werd hij met eenige
„ an-

(1) Verg. het III. Stuk van dit Werk, bladz. 182, 183.
(2) Lees 1572.

„ anderen naar Engeland gezonden, om
„ met de Koningin Elisabeth een ver-
„ bond te bewerken. Vaderl. Hist. VI.
„ Deel bl. 466.
„ Muiden in den Jaare 1577. de Staat-
„ sche zijde kiezende, bedong vrijheid
„ van Godsdienst en andere Voorrech-
„ ten: ook, dat Paulus van Loo een
„ Spaansgezinde het Ampt van Slot-
„ voogd zoude behouden; doch deze
„ naderhand met de Staten verschil ge-
„ kregen hebbende, werd hij van zijn
„ Ampt ontzet, als ook van 't Balju-
„ schap van Gooijland; en in desselfs
„ plaats gesteld Jonkheer *Willem van*
„ *Zuijlen van Nijevelt*, die, volgends
„ het getuigenis der Staten, *meer aan den*
„ *Lande verdiend hadde*. Zie Vaderl.
Hist. VII. D. bl. 133.

„ Geduurende zijn verblijf te Wesel
„ en afwezen buiten 's Lands, heeft
„ hij zig in zijne ledige uuren bezig
„ gehouden met uit het Latijn in het
„ Nederduitsch over te zetten de *Chro-*
„ *nica Carionis*.

„ Ook heeft hij de Psalmen Davids
„ op wereldlijke wijzen gebragt ten ge-
„ bruike der Openbaare Preken, waar
„ van het handschrift noch in wezen is.

„ Hij stierf in den Haag a. 1608.
„ Hij heeft drie Vrouwen gehadt. 1. Jo-
„ *Catharina Ram* (1), 2. *Agatha*
„ *Booth*

(1) Dochter van Adam Ram en van Anna van Cuijck.

„ *Booth* (1), Dogter van *Mart Booth*,
„ Ballju van den Hage, naderhand Cas-
„ telein van Franeker en Grietman van
„ de Bilt, en van *Geertruid van Leeu-*
„ *wen*, en 3. ten laatsten *Agnes T' Se-*
„ *raarts* Wed. van Dirk van Duyvenvoor-
„ de (2). Bij de eerste en tweede
„ Vrouw heeft hij Kinderen verwekt;
„ bij de tweede, Agatha Booth, onder
„ anderen: "

XI. FREDRIK VAN ZUYLEN VAN NIJE-VELT Heer van Aarsberg, die Gouverneur was van Gorcum, Maarschalk van 't Neder-Quartier, President van de Ridderschap van Utrecht: hadde te wijve *Anna Uten Eng* Dogter van Amelis Uten Eng en Johanna T' Seraarts 1597, die verscheide Kinderen verwekt hebben. 1. *Willem* getr. met Gijsberta van Hardenbroeek, 2. *Agatha* met Willem van Lier van Oosterwijk, Ambassadeur in Vrankrijk. 3. *Theodora* met Godschalk van Halmale. 4. *Emilia* 1626. met Alexander van der Capellen ter Budelhoff en Mervelt enz.

Heer Steven van Zuylen van Nijevelt, Land-Commandeur te Utrecht, sterft 1527.

Be-

(1) Zij overleedt op 't Slot van Muiden in 't jaar 1589.

(2) Zij storf, te Harderwijk, in Louwmaand 1623, zijnde toen weduwe van Henrik van Brienen, Heer van Sinderen.

V

Behalven de hier voorengenoemde allin-
tich . Waaren die van Zuijlen van Nijevelt
door Huwelijk verbonden aan de Geslag-
ten van de Burggraven van Montfoort,
Egmont, Poelgeest, Zevender, Culen-
borg, Weerdenburg, Boekhuizen,
Scherpenseel, Blois van Treslong, Beer-
zelaar, Roslem, Bentink, Lijnden,
Renesse, Borre en Taets van Ame-
rongen, de Waal van Vronestein,
Duvenvoorde, Vianen, Nijenrode,
Brienen, en meer anderen.

Copie van een origin. brief van Jonkheer Jacob van Duvenvoorde en Woude Heere van Warmont, aan Jonkheer Willem van Zuijlen van Nijevelt, 1567.

E[illegible] dele Vrome mijne gunstighe lieue neeff [illegible] van Nieuelt. Na alle behoorlicke grue-
tenisse zal belieue the wete, dat mij vrientlick
beghere is mijn the willen schrijue nit den eer-
tẽ off mij G. Here van Brederode enighe an woirt
van mij G. Here die Prince van Ourainge heeft
ontfanghẽ.

Mijn Huijsfurou heeft mij ghefeijt dat die spraeck
alhier is dat alsdoen mij neeff bij dẽ Secretaris de

V 5 la

la Torre qwam, vandt hem schrijvende enē brieff, die welck hij schuerde, eñ dat U. L. die stucken bij dē anderē vergaderende, dat inhouden van dien daer wt sout begrijpē. Wat daer van is, soude wel begheren hier off onderrecht the wesē: op dat ick dat selfde mij E. vrou van Rijnsburch eñ anderen goeden vriendē (die welck mit mij G. Here eñ anderē vromē Herē wenschende zij) mocht mede delen, en comunicerē. Hier mede U. L. mit alle die goede neevē en vriendē God almachtich bevelende, die welck alle bedruckte hartē wil mit zijnē trooster den Heijlighen Gheest vertroostē eñ volstandicheijt verlenē in hairen oprechtē duechdelick ende Godlicke voirnemē. Datum tot Warmont op Palm Sondach Ao. 1567.

Ingeval dat mij neeff eenighe briefuē wil bestellē, zal laetē versoeckē nae schippers die in die Caeghe zijn woenachtich, die welck mu zal vindē mit vischen dē Dam off op die vischmarkt,

U zal belieuē the segghē mij neeff van Egmont dat mij Huijsvrou mij heeft ghesejt: dat zij Huijsvrou tot Warmont mit meer andere vriendē is vernachtende.

Vwen goetwillighe neeff ende vrient wat ick vermach.

J. V. Duuenvoirde eñ Woude.

Het opschrift:

— dese vrome Jonckheer W. . . van Nieuelt myuē gunstighe lieue neeff tot Amstelredam.

B Con

B

Copie van een orig. brief van Prinse Willem I. aan Jonkheere Willem van Zuijlen van Nijevelt. 1572.

EErenveste lieve besondere! Wij hebbe schriftelick ende ooc mondelick van den Welghebooren Heeren den Grave van Culenborg &c. begheert door den brijngher deses, dat hij ons voerderlick en opt allereerste wille voerstrecken en opbringhen twee duijsent dalers, tot bevoorderinghe eener saedke, daer an ons niet wenich ghelegen is, also ghij vanden brijngher deses briefs verstaen sult. Nu of wij aen des welgedachten Heeren Graven goeden wille gantz niet en t'wijfelen, ghelijk hij ons dessen door U tot Essen versekert heeft, nochtans besorghende of hij sulcke some van 2000 thaler inder haest niet verdich hadde, so is ons vrundelick begheren; Dat Ghij bij dien meer ende welgedachten Grave handelen wilt, dat hij op sijn ghelooue sulcke some opbringhen wille, Daer in dat ghij hem, het sij bij den Borghemeyster tot Wesel ofte andere wel grootelicx helpen kondt. Dit doende sult Ghij ons en der ghemeener saken eenen groote dienst doen, welcken wij mit allen anderen tot bequamer tijt bekennen willen. Datum tot Dillenburch den 13. Julij 1572.

Het opschrift:
Den Eerenvesten Unsen lieven besunderen Wilhelm van Suijlen, Heer tot Nivelt tot Wesel.

u goede vrint

Guille de Nassau.

Ex-

OO.

Aanmerkingen, betreffende Jakob van der Capellen tot Randwijk, *en zijn Geslacht; medegedeeld door den Hoogwelgeboren Heere R. J. Baron van der Capellen, Heere van de Marsch enz.*

Extract uit een oud Geslagt-Register.	„ JACOB VANDER CAPELLEN tot *Randwijk*, ook wel ten *Rodentoorn*, wordt A° 1578. en vervolgends gevonden onder de Ridderschap van Overbetuwen in den Quartiere van Nijmegen. „ *Was een der Verbonden Edelen tegen den Konink van Hispanien tot weering van tijrannije* enz. *a*° 1566. „ Heeft ook in 1581. nevens andere Edelluijden van den Lande de affsweering van den Koninck van Spagnen ondertekend.”

Deze JACOB was een Zoon van *Arnt* van der Capellen en van *Johanna de Ruter* A° 1522. door welk huwelijk *hij* den Hoff van *Randwijk* en andere goederen in Overbetuwen verkreeg, uitwijzens derzelver originele Huwelijks voorwaarden in dato 1522.

Arnt was een Zoon van Heer *Jacob van der Capellen* Heer van Vuerde en van *Margaretha van Eltterswijk* 1491, die een Lid der Cleeffsche Ridderschap was. Deze Jacob had twee Broeders, *Johan van der Capellen* van der Woningen en *Steven*

ven van der Capellen Amtman van Overbetuwen 1502. Deze wordt A°. 1488. onder de Geldersse Ridders gevonden, die de Stad van Campen door hunne togten veel nadeels toebragten. *Sligtenhorst Geld. Gesch.* bl. 290. *ibid. bladz.* 327. A°. 1509. wordt *Steven van der Capellen* gevonden als Slotvoogd van Muijden van wegens de Geldersen. Naderhand is hij door de Overijsselsen, benevens eenige andere Geldersse Edelen gevangen geworden, als *van den Berge*, *Essen*, enz. die tot Campen gevoert wierden en daar onthalst zijn. *Dumbar Analecta Tom. II. pag.* 452.

Deze drie Broeders *Johan*, *Jacob* en *Steven* waaren Zoons van *Johan van der Capellen* van der Woningen en van *Judith van Brienen*, die Raed was van Hertog Jan van Cleve 1466., wiens Vader was *Johan van der Capellen* van der Woningen, die te wijve hadde *Ida des Heeren Arents Dogter van der Woningen*, *Ridder*. *Johan* onderteekende 1418. met de Cleefsche Ridderen en Knegten het *pactum majoratus* over de Successie des Hertogdoms Cleve, te vinden bij Tessenmacher Ann. Cliviae.

Deze *Johan v. d. Capellen* was een Zoon van *Johannes de Capella* en *Cunigonda van Egeren* 1360. Hij hadde een Broeder *Gerlach van der Capellen*, die A°. 1378. beleend was met de goederen toe Rijssel in de Graafschap Zutphen. Zijne Nakomelingen hebben zig in Gelderland en elders in verscheiden takken uitgezet, de oudste was die van de *Capellens van den Dam*, de tweede die van *Rijssel*, *Boedelhoff*, enz. *Hendrik van der Capellen toe Rijssel*, *Hoofd van de Magistraat te Zutphen*, en zijn Zoon *Gerlach van der Capellen*, *Cancelaer van Gelderland*, hebben in de Spaansche troubelen voor Vrijheid en Godsdienst zeer geijvert; uitwijzende

's Lands

s'Lands geschiedenissen. Van dezen deriveeren de tegenwoordige Heeren van dezen Geslagte; die, met de Cleefsche en Betuwse Linien, waar van *Jacob van der Capellen een der verbonden Edelen* 1566. afkomstig was, eenen algemeenen Stamvader hebben., *Johannes de Capelle*, *die als Ridder* voorkomt in een Chartre van 1319. Zijn Broeder *Walterus van der Capellen* komt voor in den jaare 1304. bij *Butkens Trophées de Brabant*, *Preuves du Livre IV. Tome I. p.* 139.

Eindelijk, ingevolge de Voorrede voor de Gedenkschriften van Jonkheer *Alexander van der Capellen Heer van Aarsbergen*, behoorde tot dezen Geslagte *Walterus de Capele Miles*, voorkomende in *Conventione inter Henricum Ducem Lotharingiae & Ottonem Comitem Gelriae ao* 1203., die onder zijne Voorvaderen en Bloedverwanten telde verscheiden persoonen, die in de elfde en twaalfde eeuwe, aan het Hof der Fransche Koningen met de aanzienlijkste Eerampten bekleed waaren.

> De eerstgenoemde *Jacob van der Capellen tot Randwijk*: schijnt niet getrouwd geweest te zijn: ook worden van hem geene descendenten gevonden.

Boven en behalven de genoemde Geslagten, zijn de Heeren van der Capellen oudtijds door Huwelijk vermaegschapt geweest aan die van Loe, Amlonck, Sijberg, Randorp, Honnepel, Calchum, Wittenhorst, Haeften, Doornik, Ingenhaven, Baexen, Vijtinchoff, Lintelo, de Gruiter, Hoemen, Keppel, Nagel, Goltstein, Spaen, Ripperda, Kerpen, Montfoort, Schimmelpenninck, Zuijlen van Nijevelt, Lijnden, enz.

RP.

PP.

Stukken, betreffende 't Geslacht Andringa *in Friesland; medegedeeld door den Heere J. de Kempenaer, Raadsheer 's Hofs van Friesland.*

* * *

Extract uit het Register van Criminele Sententien van den Hove van Friesland, beginnende den XX *Sept.* XV^cLVII.

Jarig Andringa van Ackrum.

Alsoe den hove van Vrieslant soe uijtten Confessie van Jarich Andringa tegenwoordige gevangen als andersins gebleken is, dat die selve gevangen zijn zoen wesende een knevelaar huijsvestinge verleent, gelogeert en geherberght heeft contrarij die placcaten van zijne majesteijt hijer te Lande over al gepubliceert en daarom ongestraft nijet en behoert te blijven, waar omme soe ees't dat het voorschreve Hof op alles rijpelijk geleth en geconsidereert hebbende 't geen deselve in desen behoert te considereren, in den name en van weghen des Coninex van Spaegnien, Erts-hertoghe van Oostenrijck, hertoghe van Bourgoingne, van Brabant, Grave van Hollandt Zeelant en heere van Vrieslandt den voorsch gebannen heeft en bant hem mits desen den tijdt van thien jaeren uijt Vries-

Vrieslant te ruijmen de Stadt Leeuwarden binnen s' daegs sonneschijn en het Landt binnen den derden daege zonder gedurende den selven tijt daer inne weder te mogen koomen bij arbitrale correctie aan zijn Lijf. Actum Leeuwarden den Seventhijenden October anno XV^C drie en seventich.

* * *

Extract uit het zelfde Register van Criminele Sententien.

Alsoe den hove van Vrieslandt soe vuijtte confessien van Jorrijt Andringha jegenwoordige gevangen als anderssins gebleken is dat die selve gevangen niet in dienst zijnde van de Prince van Orangien ofte andere Rebellen van zijne Majest. hem in 't geselschap van Hartman en Wattie Hoeckes fameuse knevelaers begeven heeft, en metten selven den Grietman van Utingeradeel van den bedden heeft helpen halen ende die in soe ververt ende geransoent, daar van hij voor zijn buijt en portien genoten heeft veertich Carl. gls 't welck is van seer quader consequentie en andere ten exemple ongestraft nijet en behoort te blijven, waeromme soe is 't dat het voorsch. Hof op alles rijpelijk geleth en geconsidereert hebbende in den naem en van weghen den Coning van Spaengnien en Eertzhertoghe van Oistenrijk, hertoge van Bourgoingnien van Braband, grave van Hollant Zeelant ende heere van Vrieslandt den voors. ge-

van-

vangen gecondemneert heeft en condemneert hem mits desen bij den Scherprechter op 't Schavot geleijdt en aldaer metten Zwaerde gerecht en geëxecuteert te worden. Actum den XXIIJ December 1574.

Extract uit het Register van alle Criminele zaken, die gevallen zijn voor den Hove van Friesland, sedert den 6 September 1558.

* * *

Den VI *Oct.* 1575.

Op huijden is Jarich Andringha van zijn hechtenis ontslagen met ansegginge die hem gedaan is dat zijn saeke onder het pardoen niet en is begrepen, dan vermits hij bij den Grietman van Utingeradeel ontboden is geweest op hope van het pardon te mogen genieten, van zijn hechtenis ontslagen als boven met verdere aansegginge hem uijt den Lande te . . . . en hem te reguleren . . . . en Sent. tegen hem . . . . ; bij poene in de sententie uijtgedruckt.

III / 31

QQ.

Dagregister, loopende van den 6 Aug. 1564 tot den 27 Febr. 1567; uit een oud MS. (*) *medegedeeld door den Heere* van der Craght.

* * *

LXIIII. Den vj Aug. was Mijnheer den Prinche van Oraengen tot Vianen mit zijn Vrouw Moeder, zijn broeders Graef Lodewijk en Graef Hendrick, sijn swager den Grave van Wijlburch, ende zijne Zusters des voorsz Grave van Weijlburch

(*) De Heer *van der Cragbt* heeft dit Journaal onder andere oude stukken gevonden, en vermoedt, dat het door een' huis-dienaar des Heeren van Brederode opgesteld is. Het begint zonder eenig hoofd met den jaare 1564, en is aangevangen met eene leesbaare hand, doch hier en daar door een' ellendigen schrijver met eene slechte penne verbeterd en wijders vervolgd. De verbeteringen hadt Hij meestal konnen nagaan en aanvullen uit het gene 'er te voren gestaan hadt, en niet wel uitgeschrapt was. Het onleesbaare is opengelaten en met . . . . . . aangewezen; doch 't vervolg hadt Hij niet konnen ontcijfferen, behalven op sommige plaatsen in enkele woorden, die geen zin uitmaken. Voor zoo verre Hij kon nagaan, loopt dit journaal tot in Julij 1577. Uit aanmerking van eenige bijzonderheden, daar in voorkomende en elders niet te vinden, en om dat dit stuk licht verspreidt over het tijdrekenkundige der Nederlandsche geschiedenissen in de jaaren 1566 en 1567, heb ik niet ondienstig gevonden, dit dagregister hier in zijn geheel te plaatsen.

burch huijsvrouwe, juff. Juliana en Magdalena, met verscheijde Edelluijden.

Den xxx. Sept. ontfinck mijn heer van Brederode in dienste enige hellebaerdiers.

LXV. Den 1. Meij quamp mijn heere de Prinche te Vianen met Graef Lodewijk, Graef Willem van Schouwenborch met de zoon van Graef Oth van Schouwenborch, Graef Carel van Mansfelt en Heere van Boxtel met verscheijde Edelluijden, ende reijsden 't zamen naer Vtrecht, en van daer na Amsterdam, en den 23. quam mijn heere den Prinche wederom te Vianen, en reijsde s anderendaags na Breda.

Den xxvij. Meij deede mijn heer van brederode casseren eenige van de hellebaerdiers, die in Septemb. te voren aengenomen waren.

Den vij Sept. quam te Vianen de Hertog van Cleve mit Graef Herman van Nieumaer ende zijn Huijsvr. mit die alde en jonge gravinne van hoorn, en waren ter zelver tijd daer oick mijn heere de princhen van Orangien, die Graven van Egmond, Hoorn, Hoogstraten, Graef Joost van Schouwenborch, en den Grave van Cuijlenborch en twee Graven van Witgensteijn: den Hertog van Cleve, mijn heere den Prinche, mijn heere van Brederode en anderen reijsden den xij over Vtrecht na Amsterdam, en voorts na Hollt; de Graven van Egmont en Hoogstraten waren te voren gereijst na Brabant en den Grave van Hoorn na Worcum.

Den xvij quam den Hertog van Cleve vuijt Hollt wederom te Vianen, en reijsden van daer nae Cuijlenburch, alwaer hij vertoeft eenen

 nacht,

nacht, eñ . . . . . zoevoerts na het lant van Cleeff.

LXVI. Den 22. Febr. quam de Grave van Egmond te Vianen, en reijsden met mijnheer en Vrouwe van Brederode naar Breda.

Den 2. Maart quam de Grave vañ Berch te Vianen, en reijsden 's anderen daegs nae Breda.

Den 10 Maert wordt mijn heer van Brederode ontboden te Breda, al waar vergadert waren de Graven van Egmont, hoorn, Swartsenburch, mitsgaders monichuijsen eñ joris van hol, dien mijn heere van brederode voorafzond met Graef Caerl van Mansfelt, en volgde daer na den 17.

Den xx. quam Mijn heere van Brederode wederom te Vianen en dede aldaar ook komen den Graeve van Culemburch die op de wech was, om te reijsen na G. . . op den doop vañ Zoon des Graven van Schouwenberch.

Den xxviij^en Maert reijsden verscheijde Edelluijden na Lijer om mijn heer aldaer te verwachten.

Den xxix^en quam Graeff Loedewijck te Vianen, en den xxxj daer na reijsde hij met mijnheer van brederode na Bruijssel.

Den iiij^en April reijsden de Graeven vañ Berch ende Cuijlemburch van Cuijlemburch na Bruijssel.

Den xiij April quam mijn heer van brederode van Bruijssel wederom te Vianen.

Den xx. April quam mijn heer van St Aldegonde te Vianen bij mijnheer van brederode.

Den xx. Augusti werd tot Gorcum buijten die stad gepredict.

Den

Den xxiiij en xxv. Augusti worden tVtrecht die beelden vuijtgeworpen.

Den xxix. deede mijnheer van brederode, wezende in holl͞t te Vianen verbijeden, dat nijemant hem en zoude onderstaen aldaer enige nieuwicheden te gebruijken.

Den xvj. Septemb. lijet mijn heere van Brederode die stadt van Vianen besichtigen, om te fortificeren.

Den xx. Sept. mijnheer van Brederode gecomen wesende van Breda werden te Vianen afgemeten, om twee of drie bolwerken te maken.

Den xxiij. Sept, quamen te Vianen sommige Gecom̄itteerden vuijt diverse steden van holl͞t, presenteren mijn heer van brederode assistentie van geldt te doen hebben tot bewaringe en fortificaẽn vañ stad van Vianen.

Den xxv. worden te Vianen de beelden afgenoemen.

Ten zelven dage lijet mijn heere de trom slaen, om knechten aantenemen, en worden Capiteijn gemaect Longeval en zijn Lieutenant Evert van Santen.

Den xxix. quamen wederom Gedeputeerden vuijt holl͞t aan mijn heere van Brederode.

Den 1. October geschiedde de eerste predicatie te Vianen bij eenen genaempt Jacobus, die te Cuijlemborch predicte.

Den xviijn. Octob. quam mijn heere de Prinche eñ Graef Loedewijck te Vianen, reijsende van daer nae Vtrecht.

Den xxvj. Octob. werden begonnen te Vianen het bolwerk aen 't Zuijd Oosteijnt van Vianen.

Den 1. Novemb. was mijn heere den Princhę mit Graef Lodewijck en meer andere heeren tē Vianen.

Den ijen reijsden de voorsz. heeren, eñ oók mijn heere van brederode te zamen na Schoenhoven, daer die Staten van hollt vergadert waren.

Den iij. quamen die heeren wederom te zamen te Vianen, en de reijsden ..... wederom nā Vtrecht.

Den iiij. Novemb. werd begonst het bolwerck aan het Noord oest eijnt van Vianen.

Den xiiij Novemb. was Graeff Loedewijck te Vianen met ettelijke Edelluijden.

Den xven quam te Vianen Graef Jan van Nassouwen. mijnheere den Princhen broeder metten Grave van Solms.

Den xvj. quam mijn heer den Prinche te Vianen met veel Edelluijden.

Den xvij. reijsden mijn heere de Prinche, Graef Jan eñ den Grave van Solms nae Vtrecht.

Den xix. quamen gedeputeerde van Edam, hoern en andere steden aan mijn heer van brederode.

Den xxiijen quam Graef Lodewijck mitten Graef van Witgensteijn te Vianen.

Den 1. Decemb. waren verscheijde Edelluijden te Vianen vuijt Artois en henegouwen.

Den iij. Decemb. quam oick te Vianen de Heer van Tolouse met meer andere Edelluijden.

Den ix. Decemb. worden Gerstellis &c van mijn heere van Brederode gesonden in Ambassade aen den Paltsgraeff.

Den

Den xiiij. quamen te Vianen aan mijn heere eenige Gedeputeerden van de Gemeente van Antwerpen.

Den xxxj. Decemb. quamen te Vianen d heere van Villers met anderen.

LXVIJ. Den 1. Januar. quam te Vianen de Heer van Toloufe en andere.

Den ij. Januar. quam van Bueren een ftuck gefchuts te Vianen, geheeten den Vuijl, dat eertijts doen gijeten was bij Bisfchop Davidt van Bourgoignen, t geen mijn heere de prinche mijn heere van Brederode gefchonken hadde.

Omtrent deze tijd deede Adriaen van Meningen van Delft . . . . . zekere foldaten die hij vergadert had, te Bambrugge en elders omtrent Antwerpen, logeeren int fticht van Vtrecht 't wellck oerzaek gaf, dat die huijsluijden met asfiftentie van Maerfcalcken dezelve dede vertrekken eñ gedwongen wezende den xij te comen aan de zijde van Vianen eijsten zij aldaer gelt, en nominatie vañ Heere dien zij dienden ende rukten het vendel vañ ftang eñ fcheijden vañ anderen.

Den vj. tooch mijn heer van brederoede . . . . met veel . . . . edelluijden vuijt Vianen op het huijs te Aa, aldaer met Graef Lodewijk . . . .

Den xv. quam Sander turck van Vtrecht metten fchutten die dienden tot gaede van mijn heere den prinche . . . . .

Den xxj^en Januar. quam mijnheer van brederoede bij hem hebbende den Heer van Toloufe en Datenus van *amfterdam*, alwaer hij geweest was bij mijn heere den graeve.

Den xxij. werd het bolwerck agter het Casteel van Vianen begonnen aan de Noortwester hoek tegens den weert.

 Den

Den xxvj. deede mijn heer van brederoede te Vianen monsteren Capiteijn boug . . . . .

Den xxix. quamen aan mijn heere gesanten van leeuwerden.

Den xxix. reijsde mijn heere van Vianen na Antwerpen.

Den iiij Febr. quamen in 't lant van Vianen veel walsche soldaten, die mijn heere van Antwerpen derwaerts sont.

Den xvj. quam mijnheer wederom van Antwerpen te Vianen.

Den xxj, xxij en xxiij^en^ quamen veel knechten in 't Lant van Vianen.

Den zelven xxiij^en^ quamen ook te Vianen Cap^n^, Dandelot, Vijncquel, Cock, van der Aa eñ Besot, die over de voorsz. soldaaten geboden.

Omtrent dezen tijt quam de Grave van Megen met een regiment knechten van omtrent die stadt vañ bosch, eñ overschepende den xxij te Gorcum quamen te liesvelt bij den hertoch van Bruijnswijck, die aldaer ook enige knechten hadde, eñ vijelen eenige van dien des nags binnen der Ameijde, gelegen iñ lande van Vianen, 't welk zij genoegzaam plonderden.

Denzelfden xxvj die burgers van Vianen op het Casteel vergadert zijnde, geloofden mijn heer ten laetsten bij te staen, en mijnheer wederom haerluijden . . . .

In der nacht daar na vertrok mijnheer van Vianen met drie paerden eñ bleef een weijnich op het huijs de Nijenrode, eñ van daer voorts na Amsterdam, alwaer hij . . . . . . was.

Den xxvij. vertrok mijn Vrouw van . . . . .

RR.

Geslachtlijst van Praet van Moerkerken, *uit eene Copije, gemaakt naar de oorspronglijke Genealogie, op pergament in 't Fransch geschreven, geteekend door J. M. Doublet, 25 Oct. 1647, en gezegeld met het wapen 's Lands van 't Vrije van Brugge* (*).

Lodewijk v. Praet.

Lodewijk v. Praet, trouwt Jacoba van Effene ......

- François v. Praet, tr. Elizabet v. Loon.
  - Karel v. Praet, tr. Paschijne van Halewijn.
    - Josine v. Praet.
    - Anne van Praet.
  - Lodewijk v. Praet, tr. Josine of Catharina van Egmont.
    - Josse v. Praet, gezegd van Moerbeke. ⊖ 1539.
    - Françoise v. Praet, gez. v. Moerkerke, tr. Wessel v. d. Boetzelaer.
  - François v. Praet, tr. Reijnsburg van Sonneveld. Zij lieten na Cornelis, die volgt.
    - Willem v. Praet, die tr.... Quekel .... A.
    - Petronella v. Praet, tr. Herman van Bronchorst v. Batenburg.
    - Cornelis v. Praet, Ridder. Hr. van Moerkerke en Moerbeke, tr. Leonora van de Werve, dochter van Jan, Ridder. .... B.
  - Margareta v. Praet, tr. Gerard van Arkel, Heer van Heukelom.
- Daniel v. Praet, tr. Goule van Zwijndrecht.

A. *Zoons*

(*) Door vergelijkinge van deze Geslachtlijst, zal men de Genealogien, bij *le Carpentier* en *van Leeuwen* te vinden, beter verstaan konnen en verbeteren.

A. *Zoons van Willem v. Praet en .... Quekel.* Willem v. Praet, gez. v. Moerkerken, tr. Alijd Ram.	Willemijne v. Praet, tr. 1583 Jacob van Valladolit, Ridder, Hr. van Sombeke.
Joris v. Praet gez. v. Moerkerken.	
Aarnout v. Praet van Moerkerken.	

B. *Zoon van Cornelis v. Praet en L. v. d. Werve.* Maximiliaan van Praet, Schildknaap, Hr. van Moerkerke, tr. Joanna Tackoin gezegd van Quabeke. Hij ⊖ 1616.	Maximiliaan van Praet, Schildknaap, Hr. van Moerkerke, tr. Cornelia van Peenen.
	François v. Praet, gezegd v. Moerkerken.
	Johannes van Praet, Kapitein in dienst des Konings van Spanje (*).

(*) Deze wordt niet gemeld in de Genealogie MS., maar in den openen brief, door BB. en SS. 's Lands van den Vrije gegeven den 28 Meij 1644, waar in zij verklaren, dat de volzekere waarheid van bovenstaande Genealogie hun uit oorspronglijke bescheiden gebleken ware. —— Een afschrift van dezen brief, gelijk ook der Genealogie, is te vinden in G. VAN RIJCKHUIJSEN's Geslacht- en Wapen-boek V deel, bl. 170-174. MS.; 't gene bewaard wordt in de Bibliotheek van 's Lands Universiteit te Leijden.

SS.

Oud affchrift van 't Verbond der Edelen; medegedeeld door den Baron van Wassenaer, *Heere van Katwijk, enz.*

* * *

Traité fait en Hollande par les Nobles du Pays bas contre l'Inquisition.

Sachent tous ceux qui se presentes lettres verront, que nous icy soubscripts avons esté deuement & suffisamment aduertis & informez comment un tas de gens estrangers & nullement affectionnez au salut & prosperité des Pays de par deça, non obstant qu'ils n'ont point grand soin de la gloire & honneur de Dieu, ny mesmement, du bien public, ains seulement d'asseureur leur propre ambition & avarice, voire & fust ce aux despens du Roy & de tous ses subjects, toutes fois pretextant faucement le grand Zele qu'ils ont a l'entretenement de la foy Catholique & de L'union du Peuple, ont tant gaigné envers sa Ma^té au moyen de leurs belles remonstrations, & faux enseignemens, qu'il s'est laissé persuader de vouloir contre son serment & contre L'esperance en Laquelle il nous a tousiours entretenus, non seulement en rien adoucir les Placardz ia faits pour ce respect, mais aussy de renforcer d'avantage & mesmement nous introduire a toute force L'Inquisition, laquelle est

non

non seulement inique &contraire a toutes Loix Diuines & humaines, surpassant la plus grande barbarie qui oncques fust — pratiquée entre les Tirans, mais aussi telle, qu'elle ne pourroit sinon redonder au grand deshonneur de Dieu, & de la totale ruine & desolation de tout ces Pays bas, d'autant que soubs ombre de fauce hipocresie de quelques vns, elle aneantiroit tout ordre & police, aboliroit toutte droitture, affoibliroit du tout L'authorité & vertu des anciences Loix, coustumes, & ordonnance ia de toute ancienneté observée — osteroit toute Liberté d'opiner aux Estats du Pays, aboliroit tous anciens priuileges, franchises & immunites (: rendant non seulement les Bourgeois & Habitans dud[t]. Pays perpetuels & miserables esclaues des Inquisiteurs gens de neant, mais assubjectissent mesmes les Magistrats, officiers & toutte la noblesse a la misericorde de leurs recerches & visitations, & finalement exposeroit tous les bons & fidelz subjects du Roij en euidens & continuels dangers de leurs corps & biens, Au moyen de quoy non seulement l'honneur de Dieu & la sainte foy Catholique, Laquelle eux pretendent maintenir, seroit grandement interessé, mais aussi la Ma[té] du Roy nostre Chef seroit amoindrie & Luy en grand hazard de perdre tout son Estat a cause que le traffic accoustumé cesseroit, les mestiers seroient abondonez — les garnisons des Villes frontieres peu asseurées, le Peuple incité a continuelles seditions, bref il ne s'en scauroit ensuivre qu'vne horrible confusion & desordres des toutes choses.

Nous

Nous ayans toutes ces choses bien pesées & considerées avec meure deliberation, & prenans esgard a la vocation a la quelle nous sommes appellez, & au devoir auquel tous fideles Vassaux de sa Ma^té & singulierement Gentilshommes sont tenus (: lesquels a cet effect sont assistants a Sad^te Ma^té pour par leurs prompte & volontaires seruices maintenir son authorité & grandeur en pourvoyant au bien & salut du Païs) avons estimé, & de faict nous estimons ne pouvoir satisfaire a nostre devoir sinon en obviant auxd^s. inconveniens & quant & quant tachans de pourvoir a la seureté de nos biens & personnes afin de n'estre exposez en proye a ceux qui soubs ombre de Religion voudroient s'enrichir aux despens de nostre sang & de nos biens. A raison de quoy avons advisé de faire vne sainte & Legitime confederation & alliance, promettans & nous obligeans L'vn a L'autre par serment solemnel d'empescher de tout nostre effort que Lad^te Inquisition ne soit receüe ny introduitte en aucune sorte, soit ouuerte ou cachée, soubs quelque couleur & couverture que ce puisse estre, fust ce soubs nom & ombre d'Inquisition, visitation, Placcards, ou autre quelconque, mais de tout L'extirper & desraciner comme mere & occasion de tout desordre & iniustice, ayans mesmement L'exemple de ceux du Royaume de Naples devant nos yeux, lesquels L'ont bien reietté au grand soulagement & repos de tout Leur Païs. Protestant toutes fois en bonne conscience devant Dieu & tous hommes, que n'entendons en sorte que ce soit d'attenter chose Laquelle pourroit tourner ou au deshonneur de Dieu, ou a la di-

diminution de la grandeur & Ma.té du Roy ou de ses Estats, ains au contraire que nostre intention n'est sinon de maintenir led. Roy en son estat, & de conserver tout bon ordre & police, resistans tant qu'en nous sera a toutes seditions, tumultes populaires — monopoles, factions, & partialitez. Laquelle Confederation & alliance nous avons promis & juré, & desmaintenant promettons & iurons d'entretenir saintement & — inviolablement a tout jamais, & en tout temps — continuellement sans interruption tant que la vie nous durera, prenans le Souuerain Dieu pour tesmoin sur nos consciences que ne de faict ne de parole, ne directement ne indirectement de nostre sceu & Volonté n'y contreviendrons en façon que ce soit. Et pour icelle Allianco & Confederation ratifier & rendre stable & ferme a jamais, nous avons promis & promettons L'un a L'autre toute assistance de corps & de biens comme Freres & fideles Compagnons, tenans la main l'un a l'autre que nul d'entre nous, ou noz Confederez ne soit recerché, vexé, tourmenté, ou persecuté en maniere quelconque ne aux corps ne aux biens pour aucun respect ou procedant de Ladte Inquisition, ou fondé aucunement sur les Placcards tendans a icelle, ou bien a cause de ceste nostre dite confederation. Et en cas qu'aucune molestation ou persecution escheust a quelqu'vn de nos Frerez & Alliez de quiconque, & en quelque maniere que ce fust, nous avons promis & juré, promettons & iurons de Luij assister en tel cas, tant de nos corps que de nos biens, voire & de tout ce que sera en nostre puissance sans rien espargner — & sans exception ou subter-

terfuge quelconque, tout ainsi que si c'estoit pour nos personnes propres, entendans & specifians bien expressement que ne seruira de rien pour nous exempter ou absoudre de nostre d.te Confederation la ou lesd.s molestateurs ou persecuteurs voudront couurir leur d.s persecutions de quelque autre Couleur ou pretexte — (:comme s'ilz ne pretendoient sinon de punir la rebellion ou autre semblable conuerture qu'elle qu'elle fust:) moyennant qu'il nous conste vray semblablement que L'occasion est procedée des causes susd.tes d'autant que nous maintenons qu'en tels & semblables cas n'y peut estre pretendu aucun crime de rebellion, veu que la source procede d'un saint Zele & Louable desir de maintenir la gloire de Dieu, la Majesté du Roy, le repos public & L'asseurance de nos corps & biens; Entendons toutesfois & promettons L'un a L'autre qu'on chacun de nous en tous semblables exploicts se rapportera au commun aduis de tous les Freres & Alliez ou de quelques uns qui a ce seront deputez afin que ceste saincte Vnion soit entre nous maintenue, & que ce qui sera faict par commun accord soit tant plus firme & stable. En tesmoignage & asseurance de Laquelle Confederation & alliance nous avons invoqué & invoquons le tres-sacré nom du Souuerain Dieu Createur du Ciel & de la Terre, comme Juge & Scrutateur de nos consciences, le Suppliants treshumblement que par sa vertu d'en hault il nous maintenue en vne ferme constance, & nous doüe tellement de l'Esprit du prudence & discretion qu'estans tousiours pourveux de bon & meur conseil nostre desseing soit acheminé a vne bonne & heu-

heureuse issue, Laquelle se rapporte a la gloire de son nom, & au seruice de sa Mat.é & au bien & salut public Amen.

(*et estoit signé*) *Louis de Nassau.*

&c. (*)

(*) De naamen der genen, die het oorspronglijke stuk, waar van hier een oud afschrift letterlijk gevolgd is, eigenhändig onderteekend hadden, heb ik nu achtergelaten, om dat zij reeds, uit dit zelfde afschrift, hier boven in de Bijlaagen, bl. 137—139, opgegeven zijn: op welken tijd mij wel die naamlijst, maar noch niet het afschrift van 't verbond der Edelen, medegedeeld was, gelijk ik, in 't III Stuk bl. 430, aangeteekend heb; met bijvoeginge der reden, waarom ik niet ondienstig oordeelde, dit stuk hier te doen nadrukken. Niemand zal zich verwonderen over 't verschil, dat in de opgave van 't verbandschrift der Edelen te vinden is, indien hij zich herinnert, hoe meenigvuldige afschriften daar van gemaakt wierden, en ter onderteekeninge, in verscheiden Landschappen en Steden, door sommige Bondgenooten verspreid.

T T.
Opschrift der Grafnaalde, ter eere van 't Geslacht van der Does, *bijzonderlijk van* Janus Dousa, *in de kerke te Noordwijk aan den Rhijn, den 3 October 1792, opgericht.*

ANIMAE

B V S

T O P A R C H A E
R N A T O R I. E T
I V S. P A V C O S
R T V O. A. MDCIV

CETERISQVE. EX
PROPAGATIS. QV
TVTIS. AMOR.
GLORIA. ANIMV
DEVOTVS. AETE

IN
QVEM. PIETAS.
STEPHANO.
VICI. LANGEVE
TOPARCHAE. NA
EXEMPLO. IN.
ORDINEM. CO
NOMINE. MVNER
A. MDCCXXXII.
IMPVBERIBVS.
EDVCANDIS. ET.
DIS. PATRIS. PA
ODILIA. A. D
PRVDENTIAE.
MORTVA. A. MD

FILIVS. MAIOR. WIG
A. MDCCXXVI.
NOMINE. DELEGA
PRAESES. AGGER
ITEM. REI.
ACADEMIAE. LE
HONORIBVS. MA
TVS. EX. WIL
WASSENARIA.
DECEDENS. A.
FILIAS. THEODO
LVDOVICAM.
HERBERTINAM
NVPTAM. LEO
STYRVM. ALT
AB. HEERDT. E
ET. IN. ORDIN
LANIAE. ALLEC

HELMINA. HENRIETTA
IN. CONIVGIO. CAROLI. AV.
Z. LEGATI. LEGIONIS. GVBER-
ADII. ET. KLVNDERTI. REI
CIPIS. ARAVSIONENSIS AVLA
TI. A. MDCCLXXX. MATER
FILIARVM. THEODORAE
NIAE. NVPTAE. WILHELMO
ELE. BORSSALIAE. DYNASTAE
DERICAE. ET. IOHANNAE
GVSTAE. WILHELMINAE
RVM. ANNAE. WILHELMI
AVI. FRIDERICI. QVORVM
NNOS. NATVS. A. MDCCLXX
ET. VNVM. A. MDCCXCI
PTVS. EST

DERICA. LVDOVICA
IN. MATRIMONIO. OTTONIS
A. LYNDEN. NEDERHEMER.
TOPARCHAE. EX. EQVESTRI
E. BVRGGRAVII. DYK-
IMPERII. ET. CIVITATIS. NE-
RIS. ACADEMIAE. HARDE-
A. MDCCLXXXVIII. LIBERIS

LACVS. IANVS. DOY-
CCXXXII. EQVESTRI. HOL-
MDCCLXXXVII. ADSCRIPTVS
PATRIA. HONORIBVS. FVNC-
RIS. FRATRISQVE. OBITVM
ICI. LANGEVELDII. ET. ALI-
PATERNORVM. TOPAR-
A. VAN. DER. HEIM. QVAM
I. NVLLA. PROLE. BEATVS
XAGESIMVM. HOC. MONV.
CAVSSA. III. OCT. A. MDCCXCII
S. SVOS. CVM. DEVS. IVSSE-
RIS. VITAE. SPE. QVAE. IN
A. EST. ABITVRVS

U U.

Lofdicht van Bonaventura Vulcanius, *Professor te Leijden, op de* Annales Bataviae, *door* Janus Dousa, *den vader en den zoon, geschreven; uit het oorspronglijke, berustende in de Bibliotheek van 's Lands Universiteit te Leijden.*

* * *

In *Iani Dousae P.* et *Iani Dousae F.*
ANNALES BATAVIAE.

Historici non est pro Vero obtrudere fucum,
Qui Verum, ille Animam subtrahit Historiae.
Hoc fecere alii, Historicorum haud nomine digni,
Qui phaleras populo et somnia vendere amant.
DOVSA Pater Natusque, soli gemina astra Batavi,
Sublatam Historiae restituere animam.
Et Verum terse ac breviter dum scribit uterque,
Par TACITO Batavus, par tibi CRISPE cluit.
Pulchrum est Historicos, DOVSIS, superasse Batavos;
Pulchrius Historicis Romulidûm esse pares.
Debita quippe fuit genti sors ista Batavûm,
Romani socios quos habuere sibi,
Ut, virtute pares illis et fortibus armis,
Historicos habeant arte fideque pares.

V. V.

Beschrijving van een aanmerkelijk gedenkstuk, betreffende de Nederlandsche geschiedenissen in de jaaren 1560 — 1566, *gemeld in 't* III *Stuk, bl.* 519; *medegedeeld door den Heere* H. G. van Breugel, *Predikant te Dordrecht, in een' brief van den* 2 *Dec.* 1777.

* * *

Het is een dunne zilvere plaat, in de gedaante van een hart, konstig en keurig van weerszijde besneeden, dragende alle teekens van oudheid, en zijnde, blijkbaar uit deszelfs oogje aan 't boven einde, voormaals op de Borst gedragen.

In 't algemeen staan daar op afgebeeld de Nederl. Beroertens van A. 1560 — 1566, gelijk het eerste Jaartal op d' éène, en 't andere op de andere zijde boven aan staat.

Elke zijde schijnt mij toe in 4 coupletjes verdeeld te zijn.

Op de Voorzijde vertoont zig in het

1*ste* gedeelte de Cardinaal van Granvelle in den Raad van 6. Bisschoppen, terwijl aan zijne voeten een gekroonde kat (Orange) met een muisje in den bek heen loopt. Lager. *Granvel. Spiritus fili.* In het

2*de*, daar onder staande, deel ziet men 'er één in 't veld op een verheevene plaats staan preediken, uit

uit wiens mond over een groote schaar 't woord *Veritas* gaat. In het

3de en bovendeel wordt *Margriet van Oostenrijk* (alle d' onderschrapte woorden staan uitgedrukt) het Smeek-schrift aangeboden door den Hr. van Brederode, ten overstaan van d' Eedelen van Holland. Onder *Libertas Patriæ*. In het

4de en beneden eenige lieden, die een Heer met veel onderdanigheid zoeken te spreeken, maar die hun in allen ijl ontwijkt, en de trappen opklimt: in de punt, onder aan, I. V. T. R. zijnde waarschijnlijk de Naamletters van den Graveerder.

Op het Ruggestuk vindt men boven aan *1566.* en uitvoerig.
aan de slinke zijde verbeeld den Beeldenstorm en alle deszelfs omstandigheden; terwijl men aan de regte zijde, boven aan, een biddend beeldtje ziet dragende 't Holl. wapen op zijne dije, boven 't welk *Germania inferior*, en waar aan door een hand uit de wolken een hart wordt toegestooken met de woorden *Cor Regis in manu Dei.* Deeze bidder heeft voor zig eene Moeder, welke haren Zuigling, en andere bijstaande kinderen met veel teederheid tragt te bedekken en te beschermen. En tusschen die twee beeldtjes leest men *Misericordia.*

Terwijl dit geschiedt, zit *Madame de Parma* daar onder te visschen in een vijver van bloed, dog haalt zagtkens haar visnet na zig, ten teeken van haar voorneemen om 't Gouvernantschap neer te leggen.

Voorts ziet men in 't beneeden deel eenige aan galgen en boomen opgehangene lijken, welke van drie staande Heeren (de Graven van Egmond,

 Hoorn,

Hoorn, en Pr. van Orange) met verbaasdheid worden beschouwd, waar van agteren belaagd worden door twee gewapende, en brandende fakkels dragende lieden.

Onder den Beeldenstorm leest men: *Vive Dieu. la sante du Roy. la Prosperite des Geus.* En in de punt van de plaat, aan den voet van de gem. Graven en Prins vindt men de afbeelding van een wapen, of van een penning, in wiens midden een gebogen tak is met de letteren N. V. D., drukkende, zo 't mij voorkoomt, in 't kort uit, 't geen daar omheen staat, *Niet voor deugd*, en waar mede die Prins en die Graven mij toeschijnen te willen te kennen geeven, hun afkeer van den Beeldenstorm, openlijk betuigende, dat deeze lieden, wier lijken zij met droefheid beschouwen, *niet om hun deugd*, maar ondeugd aan zo droevig einde waren geraakt.

Ik heb het geduld van U Hooggel. reeds veel gevergd, dog het betreft Uwe oude, en de nuttige liefhebberij der oudheid. — Gun mij dan hier nog bij te voegen de probabile bewijzen, die ik heb, dat deeze Penningplaat, zo keurig en zinrijk besneeden, als 'er één in de Cabinetten te vinden is, in de Nederl. Beroertens moet gedragen zijn, of van *Arend van Dorp*, den ZZeeschen Gouverneur, die wel drie dogters, maar geen zoons heeft verwekt, en Ao. 1600, oud 72 jaren in 's Hage overleeden is, of van deszelfs Broeder *Philips* eenigen Zoon *Frederik van Dorp*, die Gouverneur van Tholen was, en 't inneemen van den Briel heeft bijgewoond A. 1572. — Deeze ten tweedemaal, in den jare 1606, getrouwd met

Sara

Sara van Trillo, in 1612. gestorven, heeft uit dit zijn tweede bed nagelaten twee kinderen, zijnde *Frederik van Dorp*, Præsiderende Raad in den Hove van Holland, Curator van de Hooge School te Leiden, als mede Bailluw en Dijkgraaf van Rhijnland, en *Maria van Dorp*.

Deeze *Maria* (welker pourtrait ik nog hebbe) is te Leiden gehuwd geweest aan *Willem van Alphen*, en hebben eene Dogter nagelaten *Maria*, gehuwd aan Borgerm. *Abraham van Alphen*, oom van mijn Vrouws Moeder Maria Adriana Roos, en die haar tot Erfgenaam lieten, uit welks Boedel, en dus in de zesde hand, dit stuk, ('t welk ten jaare 1724. in een publicque vendu in 's Hage voor *f* 255: is ingehouden) tot mijne bezitting gedevolveerd is.

WW.

Genealogie van Willem van Duvenvoorde, *Heere van Oosterhout, waar van melding gemaakt is in 't* III *Stuk, bl.* 521, 522; *medegedeeld door den Heere Baron* van Wassenaer *van Katwijk.*

* * *

Philips van Wassenaer, Heer van Duvenvoirde en Polanen, getrouwd met F. van Strijen.	Arend van Duvenvoirde, getrouwd met N. van Craienhorst.	
	Jan van Duvenvoirde, Heer van Polanen, getrouwd met N. N., vermeld Ao. 1248.	Philips van Duvenvoirde, Heer van Polanen (a), trouwde 1° Elisabeth van Vianen. 2° N. dochter van Heer Baudewin.
		Zijne kinders volgen . . . A.
		Egnes van Duvenvoirde.
		Amelberge van Duvenvoirde.

(a) Deze Philips van Duvenvoirde werdt met een' kerkelijken ban bedreigd. Zie Kerkelijke Oudheden en Gestichten van Delfland bl. 447, en MATTHAEI *Analecta vet. aevi tom.* VI *pag.* 30 [*oct.*]. Hij wordt ook vermeld in 't Charterboek van VAN MIERIS II deel, bl. 35 en 66.

A. Zoon

A. *Zoons van Philips van Duvenvoirde, Heere van Polanen.*

Jan van Polanen de 1*ste*, trouwde Katharina van Brederode (b), overleden 1362.

Willem van Duvenvoirde, Heer van Oosterhout, trouwde Hadewige van Vianen, Heer Sweerts dochter, overleden 1353 (c). Zijne kinders volgen . . . . B.

(b) Omtrent dezen Jan van Polanen, zoon van Philips van Duvenvoirde, vergelijke men de aanteekeningen van HUIJDECOPER op *Melis Stoke* III deel, bl. 452—459. Haar testament is in de Kerkel. Oudheden van Delfland, bl. 344.

(c) Dat deze Willem van Duvenvoirde een zoon van Philips en een broeder van Jan van Polanen was, blijkt (1) uit een Charter bij VAN MIERIS II deel, bl. 334, waar bij de Heer van Putten zijn huis te Oosterhout geeft aan Willem van Duvenvoirde, broeder van Jan van Polanen. (2) uit een Charter, aldaar bl. 479, 480, in 't welke Jan van Polanen en Willem van Duvenvoirde broeders genoemd worden. Zie ook Privilegien van Dordrecht, bl. 567. (3) Deze Willem wordt uitdrukkelijk gezegd een zoon van Philips geweest te zijn, in 't Charterboek II deel, bl. 209, 230, 241, 368. (4) uit BUTKENS *Troph. de Brabant tom.* I, *pag.* 397, 398. Hij hadt in huwelijk Hadewige of Heilwich van Vianen. Zie VAN MIERIS Charterboek II deel, bl. 401, 426, en BUTKENS *l. c.*

B. *Kinders, van Willem van Duvenvoirde, Heere van Oosterhout.*

Diderik van Duvenvoirde (d).

Elsebene van Duvenvoirde, getrouwd met Jan van Wendelnisse (e).

Willem, gelegitimeerde Bastaard van Duvenvoirde, getrouwd (1) met Halewina of Heilwich van Wassenaer, Heer Philips en Godeline van Benthems dochter, vermeld in haar vaders testament 's jaars 1343, (2) met Katharina van Gistele (f). Hij is overleden zonder wettige afstammelingen. Zijne natuurlijke kinders volgen . . . . C.

(d) Charterboek II deel, bl. 691.

(e) Charterboek II deel, bl. 521.

(f) Charterboek II deel, bl. 486, 615, IV deel, bl. 280.

C. Bas-

C. *Bastaard kinders van Willem van Duvenvoirde.*

Berta van Duvenvoirde, (g) Vrouwe van Boutersem en Gastel, getrouwd met Gherard van der (h) Heijden, Drossaard van Breda.

Amelberge van Duvenvoirde, Vrouwe van Boutersem, na den dood van haare zuster. Zij kreeg ten man Jan van Cosselaer, Heere van Wittem, Bastaard-zoon van Brabant.

N. N. van Duvenvoirde, getrouwd met N. Back, Edelman in 's Hertogenbosch; volgens *van Gouthoeven.*

Beatrix van Duvenvoirde, Vrouwe van Dongen, getrouwd met Roelof van Dalem (i).

(g) Zij en haare zuster Amelberge worden in 't Leenboek van Brabant vermeld. Zie BUTKENS *Trophées de Brabant tom.* I, *pag.* 146.

(h) SMALLEGANGE meldt, in de beschrijvinge der Wapenkaart van Zeeland, dat het geslacht *van der Heijden*, door jongere zoonen van *Polanen*, uit den Huize van *Wassenaer* afstamde, en tot een wapen voerde: Drie halve maanen van keel, op een goud veld.

(i) VAN GOOR beschrijving van Breda, bl. 23.

XX.

Aanmerkingen van den Heere J. Verheije van Citters, *belangende eene verklaringe van den Graave* van der Marck, *van welke gesproken is in 't* III *Stuk*, *bl*. 12 *en* 552, *en die te vinden is in de Bijlaagen*, *bl*. 279 — 281.

* * *

Dat het Geslagt van de Heeren *de Jonge* te Ziericzee zig, ten onregte, toeëijgent zekere verklaring van Graaf Willem *van der Marck* d. d. 3 Novemb. 1571., blijkt uit de navolgende twee betoogen.

I°. Dat de oude Geslagtlijsten van 't Geslagt *de Jonge* niets van eene afkomst uit een jongeren Zoon van 't Geslagt *van der Marck* melden; want zij geven de navolgende Voorouderen op:

Anthonis Pietersse trouwt *Janneke Ocker*, van moeder moeders zijde uit het Geslagt van *IJse Witte IJssen* of *Witteles* afkomstig.	*Jan Anthonisse* de Oude *Lakerman* of *Laackeman* trouwt *Agatha de Vager*.	*Jan Anthonisse* de Jonge, Heer van Oosterland en Ser-Jansland. Uit wiens drie Huwelijken het gansche Geslagt afkomstig is.

Zonder eenige verdere Voorouderen te vermelden.

En deze afkomst wordt door het Wapen, dat *Jan*

Jan Anthonisse de Jonge, Heer van Oosterland, en zijne eerste en zommige zijner latere Nakomelingen gevoerd hebben (a), nader bevestigd: want hetzelve bestaat uit drie gelijke deelen, in welker *hoofd-deel* op een rood veld twee Vegers geplaatst zijn, zijnde een gedeelte van het Wapen van *de Vager*. —— In het *middendeel* vindt men een zilveren en blaauwe baar, een gedeelte van het Wapen van *Ise Witten Ijessen*, welk geslagt, blijkens een Graftzerk a. 1534. (Gr. Kerk ZZee no. 128 bij de Mandemakers Capel), en het Wapenschild van Thuil en Ockers a. 1632 quartier Ewouts à Duiveland (in de Bontwerkers Capel aldaar) voerde twee zilveren baaren op een blaauw veld, met drie zwarte merletten, bij zommige op het blaauw, bij andere op het zilver geplaatst. — In het *onderdeel* voerde Hij een groene Ockernotentak op goud, zo mij toeschijnt, genomen uit het Wapen van *Ocker* (b), welk ge-

(a) Zie zijn Wapenschild a. 1617. in de Groote Kerk te ZZee, en bij *Smallegange* in de *Wapenkaart*: maar in het laatst van de voorige Eeuw hebben eenige zijner nakomelingen gaan voeren *Een blaauwe baar op een Goud veld*. Want in den *eersten druk* van gem. Wapenk. vindt men *Willem de Jong* onder de Reken. Mrs v. Zeel. met het oude, en in den *tweeden druk* met het nieuwe Wapen.

(b) Behalven het Geslagt van *Ocker*, afkomstig van *Simon Ocker* a. 1490 overleden, heeft men in Zeeland nog gehad een Geslagt van *Ockerssen* en *Ockerse*, van dewelke de Wapens bij *Smallegange* gevonden worden; het eerste had tot Stamvader *Ocker Jansen*, Jonger zoon van *Jan Anthon. de Oude*, *Smallegange* bl. 520.

zoon

geslagt voerde een zilveren Keper, vergezeld met drie Gouden Ockernoten in groene doppen, op een rood veld. — Uit welke beschrijving blijkt, dat het Wapenschild van *J. A. de Jonge* is te zamengesteld geweest uit de Wapenschilden van zijne Moeder — Vaders Moeder — en de laatste haar Moeders Moeder. En alzo niets daar in van het Wapen van zijn Vader aangewezen wordt, het welk in alle andere, uit Voorouderlijke Wapens te zamen gestelde Wapenschilden, te regt, de eerste plaats bekleedt, zo zoude men daar uit, op geen losse gronden, kunnen afleiden, dat het Vaderlijk Geslagt van *J. A. de Jonge* wel verre van uit de Graven *van der Marck* afkomstig te zijn, op dien tijd, nog niet onder zulke Geslagten behoorde, die een Wapen voerden, en dus niet van de eerste in rang was.

II°. Dat de tegenwoordige Familienaam *de Jonge* niet de eigenlijke toenaam van dit Geslagt is, maar alleen een bijnaam ter onderscheidinge van een Vader en Zoon, die beide *Jan Anthonisse* genaamd waren, a. 1600 of daar omtrent aangenomen. Want *Anthonis Pietersse* de Stamvader had geen toenaam, zijn Zoon *Jan Anthonisse* wierd *Lakerman* of *Lakeman* bijgenaamd, denkelijk uit hoofde hij een Lakenwinkel in het huis de Kat op de Breedebrug deed, en hij komt onder die benaming voor in de XV. *Reken. a. 1553. Jeron. Zandelin Rentm*. *B. W. S. van de*

Bede

het laatste *Ocker Simonsse*, Burgemr. te ZZee. En deze geslagten, niet genoeg onderscheiden, geven oorzaak van veel verwarring.

Bede Extraord. ander uitgeeven van Lijffrenten fol. 46 *v*°.

„ Jan Antheunis Pietersſ. *Laeckeman* in ZZee
„ IIJ ℒ. ſtaande d' eene helft t zijn. Lijfne,
„ ende d' ander helft ten Lijfne van *Aechte Jan*
„ *Hermanſs de Vagers* D^r. *ſijn huisvrouw*.

Maar na dat zijn Zoon *Jan Anthoniſſe* tot meerder jaaren gekomen was, heeft Vader en Zoon zig ter onderſcheiding van elkanderen *Jan Anthoniſſe de Oude* of *Oude Jan A.*, en *Jan Anthoniſſe de Jonge* of *Jonge Jan A.* laten noemen. De laatſte benoeming behoeft geen bewijs, maar voor de eerſte vindt men de navolgende preuven.

a. Dat in den Inventaris en Verkaveling van *Jan Anthoniſſe de Jonge* meermalen geſproken wordt van goederen gemeen en onverdeeld *mette andere erffgenamen van Johan Antoniſſe* D' OUDE *za. des overledens Zusters en Broeders*. Zie *fol*. 19 *v*°.

b. De Grafſtede n°. 8 in t kruispand van de Groote Kerk te ZZee, alwaar *Jan Anthoniſſe Lakeman* begraven ligt, is onder zijne deſcendenten bekend bij de benaming van het Graf van *Jan Anthoniſſe* DEN OUDEN.

c. Boven dien was deze onderſcheiding, waar voor men nu *Senior* en *Junior* gebruikt, in dien tijd zeer gemeen.

Dus vindt men in boven aang. Bede-rekening:
Cornelis Corn. z. *de Oude* Cooper,
Cornelis Corn. z. *de Jonge* Cooper, (twee Perſoonen van een bekend ZZeesch Geſlagt).

In de Familie *van der Hooge* vondt men insgelijks een *Oude* en *Jonge Jan*. *Grijpskerke H. A. Zeel. bl.* 75.

Wel-

Welligt vraagt men nu, aan welk Geslagt behoort dan de Acte? Zulks is mij onbekend; maar mag men in dezen op de regels der Heraldie te werk gaan, zo is het Geslagt der Heeren *de Jonge van Baartwijk* (bij *Beverwijk Dord. bl.* 47. en *v. Balen bl.* 1095 vermeld) daar toe het naaste; deze voeren op een Blaauw veld eenen van Rood en Zilver geschakeerden balk. Het Huis van der Marck voerde een' gelijken balk op een Goud veld (*Jurisprud. Heroica sedec. St emm. n°.* 1 *d'Aremberg*): Eene verandering nu van koleuren in de Wapens is een Breuk van Jonger Zoonen, zie *le Carpentier*, *Hist. de Cambraij tom.* III. *p.* 72—74.

Wel verre, dat dit uit eenige afgunst gezegd wordt, zoo dient, dat des Schrijvers kinderen, op twaalf differente wijzen, afstammelingen van *Jan Anthonisse de Jonge* zijn, en dus geen gering deel in het aanzien en den roem van dit Geslagt hebben, ten minsten voor zoo verre dezelve op waare en onbetwistbaare gronden zijn steunende.

Y Y.

Bericht van eenige gedrukte en noch ongedrukte schriften, betreffende of de Historie der Nederlandsche beroerten in den jaare 1565 en volgende, of de Geslachten der verbonden Edelen: waar van, in dit werk, ten deele gebruik gemaakt is.

* * *

Onnoodig en nutteloos oordeele ik, hier eenig bericht te geven omtrent zulke schrijvers, die genoegzaam bekend en wier boeken in elks handen zijn, *'t zij* dat hun oogmerk was de vroegere of latere Nederlandsche geschiedenissen in 't algemeen, ook 't gebeurde ten tijde der beroerten in de tweede helft der zestiende eeuwe, met opzet te beschrijven, bij voorbeeld, *Bor*, *van Meteren*, *le Petit*, *Hooft*, *de Groot*, *Brandt*, *Wagenaar*, en anderen; *'t zij* dat zij zich meer tot het eene of andere der Nederlandsche Gewesten bepaalden, als *Pontanus* en *Slichtenhorst*, tot *Gelderland*, *Junius* en *Dousa*, tot *Holland*, *Reijgersberg*, *Boxhorn*, *Smallegange*, tot *Zeeland*, *Beka*, *Heda*, *Hortensius*, *K. Burman*, tot *Utrecht*, *U. Emmius*, *Winsemius*, *Schotanus*, tot *Friesland* en *Groningen*, de Schrijver der groote Chronijk, tot *Vlaanderen*, enz.; *'t zij* dat zij zich bezig hielden met meer of min uitgebreide en naauwkeurige beschrijvingen der

voor-

voornaamste Steden van ons Vaderland. Ook behoeve ik, hier, niets te zeggen, *of* van de hoogstnuttige Charterboeken en soortgelijke werken, door de Heeren *van Mieris*, *Thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg*, *van de Wall* en *Bondam*, bij onzen leeftijd uitgegeven, *of* van de belangrijke verzamelingen van onuitgegeven of zeer zeldsaam gewordene stukken, door de Heeren *Dumbar*, *Burman*, *van de Spiegel*, *Bondam* en *van Hasselt* in 't licht gebragt, *of* van een aantal boeken, over ruim twintig jaaren te voorschijn gekomen, ter blijde herdenkinge van de gewigtigste gebeurtenissen in dit Gemeenebest, vooral sedert het wonderjaar 1572, en tot den tijd der afzweringe des Konings van Spanje. Dan, 't kan zijn nut hebben, wanneer ik eenig verslag geve, belangende sommige min bekende Historie- en Geslachtkundige Schrijvers, in 't bijzonder zulken, van welker arbeid ik mij, in 't vervaardigen van dit werk, bediend heb, als mede, betreffende eenige Handschriften, waar van ik gebruik maakte.

Wat aangaat de *Geschiedschrijvers*, die de Nederlandsche beroerten in de zestiende eeuwe met opzet beschreven hebben, en in 't opstellen der Historie van 't verbond en 't vermelden der lotgevallen van deszelfs onderteekenaaren, door mij geraadpleegd; de volgende verdienen vooral opgenoemd te worden:

MICHAELIS AITSINGER *de Leone Belgico eiusque Topographica atque historica descriptione liber.* Dit werk behelst de voornaamste Nederlandsche geschiedenissen, sedert den jaare 1559 tot het jaar

1583,

1583, wanneer het te Keulen uitgegeven werdt. Naderhand volgde noch een *Appendix* tot dit werk, beginnende met 1583, en eindigende met 1587; in welk jaar dit aanhangsel ook te Keulen te voorschijn kwam. De titel van een' anderen druk of uitgave, ten jaare 1588, wordt geheel gemeld door den Hoogleeraar SAXIUS *Onom. Lit. part.* V, *pag.* 543, 544, die ook aanteekent, dat dit boek zeer zeldsaam voorkomt. In de *Bibliotheca selecta* van *G. Michiels part.* II *pag.* 3, vond ik noch een' lateren druk vermeld, en die vermeerderd is met een aanhangsel tot op 't jaar 1596; en dat in 1579 door hem te Antwerpen uitgegeven is *Pentapus Regnorum mundi*, zijnde een voorlooper van deszelfs *Leo Belgicus*, en opgedragen aan Keizer Maximiliaan. De schrijver, die een Oostenrijksch edelman was, en Raad van vier Keizers, Karel V, Ferdinand I, Maximiliaan II en Rudolf II, geweest is, noemt zich in dit werk *Aitzinger*, *Eijtzinger*, en *Eijzinger*; doch uit oorspronglijke stukken, aldaar te vinden *pag.* 30 — 33, blijkt, dat de geslachtnaam was *van Eijtzing*. Zijn vader wordt genoemd Christoffel Baron van Eijtzing, van Schratental, Groot en eerste Hofmeester des Konings van Bohemen, Heer van Condé, Fraisne aan de Schelde, enz. Na dat *Michaël* zich te Leuven, onder Ramus en andere Hoogleeraaren, in verscheiden wetenschappen geoefend hadt, bleef hij een' geruimen tijd in de Nederlanden. Dit gaf hem gelegenheid, om 't begin en den voortgang der beroerten van nabij te zien, en dezelve, gelijk ook VAN DER HAER *de init. tum. Belg. lib.* I,

pag. 193, van hem getuigt, met naauwkeurigheid te beschrijven. Was dit werk hun bekend geweest, ik twijfele geenzins, of onze latere Vaderlandsche geschiedschrijvers zouden 'er een nuttig gebruik van gemaakt hebben. De naam zelf van dezen schrijver was bijkans in vergetelheid geraakt; doch, sedert weinige maanden, sprak elk van hem, uit aanmerkinge van zekere oude voorzegginge, door hem te Mechelen in 't klooster der Karmelieten ontdekt, en in 't gemelde werk geplaatst *pag.* 508. P. VALKENIER heeft dezelve, in 't Verwerd Europa, bl. 777 en 778, daar uit in 't Latijn, doch niet zonder gebrek, doen nadrukken en in 't Nederduitsch vertaald. Hij past die zoogenaamde voorspellinge toe op 't voorgevallene in den jaare 1672. Veelen zochten de vervullinge daar van in 't gene reeds in 't jaar 1795 gebeurd is, of eerlang zou konnen geschieden. Ik schrijve aan het eene even weinig gezags toe, als aan het andere gevoelen. Indien de liefhebbers van *zulke* voorzeggingen nu ook met hunne aandacht gevallen waren op eene andere voorspellinge, welke *Aitzinger*, in de opdragt van 't aanhangsel zijns werks, gedagteekend den 24 Sept. 1586, getuigt, dat vijfenzestig jaaren te voren in Zwitserland in steen gehouwen was, en waar van de inhoud noch veel aanmerkelijker is, wie weet, welke geheimen zij daar in gezocht zouden hebben. Wat 'er ook van die beide voorzeggingen zijn moge, wenschelijk is 't, dat de laatste woorden van dezelve ook nu haast waarheid worden, te weten, dat men de wapenen nederleggen zal en den vrede eenstemmig-

miglijk omhelzen, en dat 'er, de geheele weereld door, vrede en overvloed zijn zal.

VIGLIUS VAN AIJTTA *van Zuichem*, die door veelen onder zijnen enkelen voornaam *Viglius*, zonder meldinge van 's Mans geslachtnaam, pleegt aangehaald te worden, is zeer bekend. Zijn *Leven*, door hem zelven beschreven, en zijne *Brieven*, zoo aan Joachim Hopperus, als aan verscheiden anderen, zijn door HOIJNCK VAN PAPENDRECHT, in de *Annalecta Belgica*, met eenige aanteekeningen uitgegeven. Was de tijdrekenkundige orde en 't verschil van het oude en nieuwe jaar-begin beter in acht genomen geweest, men zou, door 't gebruikmaken der brieven, vooral die aan Hopperus geschreven zijn, zoo groote verwarringe niet veroorzaakt hebben. Zie A. 's GRAVEZANDE in de Nalezingen tot de Bijzonderheden der H. S. door den Heere *Hoffstede*, bl. 556, en in de Verhandelingen van 't Zeeuwsche Genootschap der Wetenschappen, IV deel, bl. 603. Zeker *grondig bericht van 't Nederlandsch oproer* wordt, zonder grond, aan *Viglius van Aijtta* toegekend. Zie I Stuk bl. 129 in de aanteekeninge. De voornaamste Schrijvers, bij welken men bericht omtrent den Heere *van Zuichem* vinden kan, worden opgegeven door den Hoogleeraar SAXIUS *Onom. Lit. part.* III, *pag.* 167, 607.

GUIDO BENTIVOGLIO schreef in 't Italiaansch en gaf te Venetien in 't jaar 1633 in 't licht zijn voortreffelijk werk *della Guerra di Fiandra* (over den oorlog van Vlaanderen), door J. H. Gla-

zemaker in 't Nederduitsch vertaald, en te Amsterdam in 1674 uitgegeven, met dezen titel: *Historie der Nederlandsche Oorlogen.* Hij begint zijn verhaal met het vertrek van Koning Filips naar Spanje, en zet hetzelve door tot aan 't twaalfjaarig bestand. Met dit werk moet men niet verwarren, gelijk A. PARS doet in de Naamrol van de Bat en Holl. Schrijvers bl. 94, zijn Verhaal van de Vereenigde Nederlandsche Provincien, door R. de Carpentier vertaald en uitgegeven te Rotterdam in 't jaar 1648. Veelen hebben zich bevlijtigd, om naauwkeurige berichten nopens dezen Kardinaal en zijne schriften te geven. Men zie den Heere SAXIUS *l. c. part.* IV, *pag.* 358, 359. Niemand echter heeft zijn leven naauwkeuriger beschreven, dan de Abt HIERONYMUS TIRABOSCHI, Raad en Bibliothekaris van den Hertog van Modena, in 't VIII deel der *Storia della Letteratura Italiana*, te Modena in den jaare 1780 uitgekomen. Voor 't overige, al wat ik of anderen, tot lof van *Bentivoglio*'s Historie der Nederlandsche oorlogen, zeggen konnen, is verre beneden 't getuigenisse van den Ridder HOOFT XXII boek, bl. 1005, in wiens zin, de pen van dezen uitstekendsten Kardinaal, onder alle uitheemsche, die ooit onze zaken ten Historischen tooneele bragten, de gelukkigste, zich gewaardigd heeft haaren edelen arbeid aan een onverganglijk werk te besteden, dat den Nederlandschen naam in 't voorhoofd voert.

Minder bekend, maar ook van mindere waarde, is PETRI BIZARI *liber, in quo partim Belgarum*

rum motus, exorti anno LXVI, *eorumque causa enarratur, partim etiam pleraque alia, quae paulo ante id tempus usque ad* LXX *annum, et amplius, in Europa contigerunt.* Uit dezen titel kent men genoeg den inhoud des werks, gevoegd achter het *Pannonicum bellum* van denzelfden schrijver, en in 't jaar 1572 te Bazel uitgegeven. Hij schijnt, nu en dan, zich in de Nederlanden opgehouden, en hier door ook aanleidinge gekregen te hebben tot het schrijven van dit boek, waar van P. BURMANNUS, die zijne andere schriften vermeldt, geen gewag maakt, in de aanteekeninge op een' brief van *Lipsius*, *tom.* I *Syllog. Epistolar. pag.* 258, 259. Misschien spreken 'er anderen van, aangehaald door Professor SAXIUS *Onom. Lit. part.* III, *pag.* 413, 414.

Lezenswaardig is NICOLAI BURGUNDII *Historia Belgica, ab anno* 1558. Want, hoewel hij hard Spaanschgezind was, en uit dien hoofde in zijne geschiedverhaalen niet altijd onzijdig en alzins geloofwaardig, gelijk die zelfde Hoogleeraar te recht aanmerkte, *l. c. part.* IV, *pag.* 252, 253, kan men 'er echter niet aan twijfelen, of hij bediende zich, in 't beschrijven der Nederlandsche Historie van 't jaar 1558 tot op de komste van Alva, van veele echte gedenkstukken. In de voorreden schrijft hij: „ik durve in waarheid beloven, dat ik de nakomelingschap in 't geheel niet misleide; ik ben door de geloofwaardigste handschriften geholpen. Al wat in de Nederlandsche raadvergaderingen voorviel, heb ik uit de papieren van Viglius ontleend, en uit de

 ge-

gedenkschriften van Tisnacq, wat men in Spanje beraadslaagde. Die Mannen konden niet bedrogen worden, om dat zij beiden de raadplegingen bijgewoond hebben. Eindelijk heb ik alle brieven doorgeloopen, welken de Koning aan de Landvoogdesse, en de Landvoogdes aan den Koning toezondt. Hier uit heb ik veele dingen ontleend, die door gelegenheid des tijds en onkunde geheim gebleven waren. Wie dit leest, zal, zoo hij niet kwaadwillig is, mijne goede trouwe eerbiedigen." Deze Historie kwam te Ingolstad in 't jaar 1629 te voorschijn, en werdt aldaar herdrukt in den jaare 1633. Eene nieuwe uitgave van dit werk bezorgde *N. H. Gundlingius* te Maagdenburg in 't jaar 1708, die, in eene voorreden, veel tot lof van *Burgundius*, doch wien hij overal verkeerdelijk *Burgundus* noemt, en ter zijner verdedigingе gezegd heeft. Over eenige jaaren, hadt de Heer *Josua van Iperen* een toeleg, om deze Historie in onze taal overtebrengen, en met zijne aanteekeningen in 't licht te geven. Ik heb 't begin van die ondernemingе gezien; doch zij is blijven steken.

Vruchteloos heb ik gezocht naar CESARE CAMPANA *della Guerra di Fiandra dal l'anno 1559 fin al* 1601, gedrukt te Venetien 1602, en weder tom 1611; als mede naar ANTONIO CARNERO *Historia de las Guerras civiles de Flandes des del anno* 1559—1609, uitgegeven te Brussel 1625. Naar vermoeden, zullen daar in verscheiden bijzonderheden te vinden zijn.

Mee-

Meenigwerf kwamen mij te ſtade JOANNIS CAROLI *de rebus Casparis à Robles Billaei in Frisia gestis commentariorum libri* IV; *ad Catholicum Hispaniarum Regem Philippum Austriacum*: Jammer is 't, dat deze aanmerkelijke gedenkſchriften zich tot eenen zoo korten tijd bepalen, en dat *Carolus*, zoo veel ik wete, zijn voorgenomen werk, over de verdere Nederlandſche geſchiedenisſen ten tijde van Alva, niet ter uitvoer gebragt heeft. Zijne galbittere ſchrijfwijze en hatelijke uitdrukkingen tegen de voorſtanders der Vrijheid moet men, onder 't lezen, over 't hoofd zien. Hij was Prokureur Generaal van den Hove van Friesland wegens den Koning, aan wien hij dit werk in 't jaar 1573 opdroeg, en door Viglius van Aijtta toezondt. *Suffridus Petri*, *Winsemius* en anderen misten de gelegenheid, om gebruik van deze gedenkſchriften te maken. Aan *Gabbema* waren zij wel bekend; doch zij zouden, vermoedelijk, noch langer in 't duiſtere gebleven zijn, zoo niet de Heer *P. Wesſeling* dezelve, in 't jaar 1731, te Leeuwarden, door den druk aan 't licht gebragt hadt.

Las guerras de los Estados Baxos desde el anno 1588 *hasta el de* 1599, *recopiladas por D.* CARLOS COLOMA, gedrukt te Antwerpen 1625, behelzen veele bijzonderheden, betreffende de Nederlandſche oorlogs-geſchiedenisſen, in de gemelde jaaren voorgevallen. Hij hadt gelegenheid om veel te weten en ſchrijven, dat aan anderen minder bekend was, alzoo hij een lid was van den hoogen krijgsraad des Konings van Spanje, Gouverneur

en Kastelein van Kamerijk, Kapitein Generaal van 't Kamerijksche, en buitengewoon Afgezant in Engeland. Een krijgsman, hoedanig hij was, en die veele oorlogsbedrijven bijgewoond hadt, gelijk hij doorgaands aanwijst, was in staat, om naauwkeuriger berichten omtrent de Nederlandsche oorlogen te geven, dan eenige vreemdelingen of sommige Spaansche Geestelijken; 't gene *Coloma* in de voorreden aanmerkt. In de opdragt geeft hij te kennen, dat hij zijn verhaal begint met den jaare 1588, om dat Don *Bernardino de Mendoça* de vroegere gebeurtenissen uitvoeriglijk en met opzet beschreven hadt; en dat hij zijn werk met den jaare 1599 besluit, naardien de latere krijgsverrichtingen, te Oostende en elders, uit de gedenkschriften van *Pompejo Justiniani* genoeg bekend waren. Hier mede zal hij 't oog gehad hebben op een werk, welks titel ik hier, in 't voorbijgaan, melde: *Bellum Belgicum, sive Belgicarum rerum, e commentariis* Pompei Justiniani, *peditatus Italici Tribuni, et a consiliis bellicis Regis Catholici, libri sex, supplemento auctoris aucti, edente* Josepho Gamurino, *Nobili Aretino.* Deze Historie, uit het Italiaansch in 't Latijn vertaald, werdt in 't jaar 1610 te Keulen gedrukt. In den *Catalogus* van *J. B. Verdussen* I. 214, wordt opgegeven *Don* DIEGO DE IBARRA *las Guerras de los Estados Baxos de* 1588 — 1599, te Barcelona in den jaare 1627 gedrukt. Meermaalen werdt mij naar dezen schrijver en zijn werk gevraagd; doch ik moest mijne onkunde erkennen. Dan, na dat mij het werk van *Coloma* in handen gevallen was, kreeg ik alle redenen, om te vermoeden, dat men,

men, bij overhaastinge, uit twee onderscheiden drukken van één en hetzelfde boek, twee verschillende werken gemaakt heeft. De zaak is deze. Don *Carlos Coloma* droeg zijn werk op aan Don *Diego de Ibarra*, Ridder, Lid des Raads van Staate en oorloge van zijne Majesteit, enz. Dit wordt ook op den titel gevonden, en zulks kan aanleidinge gegeven hebben, om, met voorbijzien van des Schrijvers naam, die met kleinere letters op dien titel gedrukt is, *Diego de Ibarra* voor den opsteller te houden. Die uitgebreidere kennisse van de Nederlandsche geschiedschrijvers bezitten, zullen over de gegrondheid of ongegrondheid van deze mijne gissinge konnen oordeelen.

JERONIMO CONESTAGGIO *Storia delle Guerre della Germania inferiore*, eerst gedrukt te Venetien 1615, en wederom te Leijden 1634. Zijn verhaal loopt van 1566—1576, en verdient gelezen te worden; doch tot mijn tegenwoordig oogmerk vond ik 'er niets in, of 't is door anderen, en met grootere naauwkeurigheid, opgegeven. Wie de schrijver der MSS. aanmerkingen op deze historie van *Conestaggio*, gemeld op den *Catalogus* van *J. B. Verdussen* 1, 209, geweest zij, wordt niet aangeteekend. Noch een ander werk van hem, doch Portugal betreffende, wordt opgegeven door Professor SAXIUS *Onom. Lit. part.* IV *pag.* 578.

Te Brescia werdt in 't jaar 1582 in 't licht gegeven *della Historia di Flandra, di* PIETRO CORNELIO, *libri* X. *Nella quale si vede l'origine delle*

 civili

civili dissensioni, et Guerre universali dal principio fin à questi tempi; con la descrittione di tutto quel paese, in quante Provincie sia diviso, la qualità de' Fiamenghi, i Stati generali, et come pervenisse nella casa d' Austria. Novamente tradotta di Spagnuolo in lingua Italiana da CAMILLO. CAMILLI Ik heb den geheelen titel van dit zeldsaame boek nageschreven, om dat 'er de inhoud genoegzaam uit blijkt. De schrijver is mij niet bekend; ook niet de vertaler, aan wien mij voorstaat, dat sommigen, door misverstand, dit werk toegeschreven hebben. Bij het doorbladeren van dit werk, mij eerst onlangs in handen gekomen, heb ik daar in wel eenige verhaalen gevonden, die bij anderen of geheellijk verzwegen, of minder uitvoerig gemeld worden, doch omtrent de verbindtenisse der Edelen heb ik in 't zelve niets nieuws ontdekt.

Veel bijzonders heb ik ook niet aangetroffen bij RICHARDVS DINOTHVS *de bello civili Belgico, quod ab anno* 1555 *ad annum* 1586 *vario eventu gestum est*, gedrukt te Bazel 1586, en vooral niet met opzicht tot het verbond, de smeekschriften en lotgevallen der Nederlandsche Edelen.

GASPAR ENS gaf te Keulen in 't jaar 1606 en volgende, in 't licht *Belli civilis in Belgio per quadraginta fere continuos annos gesti Historia.* Hij begint van den jaare 1550 en eindigt met het twaalfjaarige bestand, en volgt, zoo veel mogelijk, *van Meteren*; gelijk *Ens* zelf in de voorreden getuigt, met bijvoeginge, dat hij sommige

ge dingen achtergelaten en 'er eenige andere bijgevoegd heeft.

Wederlegghinge van een seker boecxken, uijtgegheven bij *Franchois Verhaer*, ghenaemt *Onpartijdighe verclaringhe* der oorsaken des Nederlantsche oorloghs sedert 't jaer 1566 tot 1618, t'samen van de principale lantprivilegien, enz., door FR. VRANCK; Breda 1618. Hoewel beide deze schrijvers omtrent den tijd der Nederlandsche beroerten leefden, en ik hunne *Verklaringe* en *Wederlegginge* met te meer graagte las, om dat zij zeldsaam voorkomen, heb ik 'er echter niet veel bijzonders in gevonden. FRANCISCVS VERHAER meldt op den titel, dat hij van Utrecht was, en in 't slot noemt hij zich *Hareius*. Elders schrijft hij zijnen naam in 't Latijn *Haraeus*, en in 't Nederduitsch *van der Haer*. Men zie over hem BVRMAN *Traiect. Erud. pag.* 126 — 129. Hij gaf zijne zoogenaamde *Onpartijdige Verklaringe* in 't licht en onderteekende dezelve in Antwerpen den 15 Maart 1610. Hij wijst zijnen lezer telkens henen naar zijn uitvoeriger werk over de Nederlandsche beroerten en geschiedenissen. Hier mede hadt hij 't oog op zijne *Annales tumultuum Belgicorum sub Philippo* II *Hispan. Rege*, die het derde deel uitmaken van deszelfs *Annales Ducum seu Principum Brabantiae totiusque Belgii*, gedrukt te Antwerpen 1623. De voornaame inhoud van de *Onpartijdige Verklaringe* komt hier op uit: het smeekschrift der Edelen 1566 was ongetwijfeld 't eerste openbaar beginsel der beroerten; de beeldenbreking geschiedde als met eene gestemde samen-

menzweringe, en strekte ten bewijze, dat de Bondgenooten meer zochten te verkrijgen, dan zij wel in hun verzoekschrift uitdrukten; de Koning hadt ruim zoo veel gronds voor zijne plakaaten tegen de Hervormden, als de Staaten, naderhand, voor de hunne tegen de Roomschen hadden; indien de plakaaten op 't stuk van Godsdienst te streng uitgevoerd waren, stondt het echter den Edelen niet vrij, allerminst aan Lodewijk van Nassau, die een vreemdeling was, met zulk een onbehoorlijk smeekschrift zich daar tegen te verzetten, maar Oranje en andere voornaame Heeren hadden verzachtinge der plakaaten moeten trachten te verwerven. Andere waarheden, of onwaarheden, van belang zijn uit dit werkje niet te leeren. En wat aangaat zijne *Annales tumultuum Belgicorum*, beginnende in 1560 en eindigende met 1609; men zal daar in, wat den aanvang der beroerten aangaat, niet veel bijzonders vinden, dat niet te lezen is, 't zij bij *P. Heuterus*, gelijk CRENIUS in zijne verhandelinge over de letter-dieven voorlang aanmerkte, en de Hoogleeraar SAXIUS bevestigt, *Onom. Lit. part.* IV *pag.* 569, 570, 't zij bij *Florentius van der Haer*, van wien aanstonds zal gesproken worden, naar 't eigen getuigenisse van *Fr. Verhaer*, in de voorreden, door hem voor zijne *Annales* geplaatst. Naderhand heeft hij dit werk andermaal onder handen genomen, overgeschreven, vermeerderd, en de tijd-orde daar in beter waargenomen; gelijk hij zelf aan C. Gevartius gezegd hadt. Men zie SANDERUS *Biblioth. MSS. cod. Belgii tom.* II *pag.* 264, en PAQUOT *Mémoires tom.* VIII *pag.* 234. Ik wete

niet,

niet, dat deze verbeterde *Annales* van *Haraeus*, die, in 't jaar 1776, te Antwerpen, uit de voortreffelijke Bibliotheek van J. B. Verdussen, voor 45 guldens, verkocht werden, tot nu toe uitgegeven zijn. Indien gij den man op zijn woord gelooven wilt en kunt: hij schrijft zonder partijdigheid; hij beledigt niemand, om gunste bij anderen te verkrijgen; hij vleijt niemand, om dat hij voor zijne ongenade bevreesd is; hij bedoelt niet anders, dan 't gebeurde duidelijk en met oprechtheid te verhalen; of hij dit oogmerk bereikt hebbe, laat hij ter beoordeelinge van onzijdigen over. Wie zijne voornaamste leidslieden van bedaardheid en onpartijdigheid beschuldigt, doet hun zekerlijk geen recht. Doch dezen volgt hij zoo naauwkeurig, als mogelijk is. Kon 't wel anders, of in een werk, aan eene Spaansche Vorstinne toegewijd, moest de lof der Spanjaarden uitgebazuind, en de waare verdiensten der Vrijheidlievenden verdonkerd worden? Om dit te ontdekken, behoeft men zijne Jaarboeken niet geheel te doorlezen. De voorreden alleen is genoeg: want, daar in verklaart hij rondelijk, dat de oorzaak der Nederlandsche beroerten niet behoort gezocht te worden, of bij den Koning van Spanje, of in de Spaansche Inquisitie, of in 't gedrag van 't Spaansche krijgsvolk ten tijde van Alva, maar in 't gedrag des Prinsen van Oranje en van zijnen aanhang En, over die schijven loopt het geheele werk der Jaarboeken, zo wel als van de *onpartijdige verklaringe*, waar van, gelijk gemeld is, eene *Wederlegging* door F. VRANCK vervaardigd is, en te Breda in den jaare 1618

uit-

uitgegeven. Deze *François Vranck*, elders *Francki* geheten, was Raadsheer in den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en Westfriesland. Dit staat ook op den titel. In dit werkje zijn mij weinige opmerkelijke zeldsaamheden voorgekomen, doch welke door anderen ook gemeld of uit hem overgenomen zijn: b. v. bl. 82. getuigt hij, in zijne kindsheid ten jaare 1565 of 1566 op de markt dikwijls een lied te hebben hooren zingen, waar van elk gedeelte eindigde met de woorden: „ ons patroon van den Alven sal u met sijnder salven bestrijken alzoo wel; " en hij voegt 'er deze aanmerkinge bij: „ ik heb mij hier over dikwijls verwonderd, hoe wonderlijk dat God Almachtig zijne profetijen openbaart." Bladz. 83 verzekert hij, dat 'er 18000 menschen geweest zijn, wier bloed Alva door beuls handen vergoten heeft.

FLORENTII VAN DER HAER *de initiis tumultuum Belgicorum libri duo.* Zij werden eerst te Douaij in 't jaar 1587 uitgegeven, en in den jaare 1640 te Leuven herdrukt. Men vindt 'er een verhaal der Nederlandsche Historie, sedert den dood van Keizer Karel, tot de komste van Alva in deze Landen. Hij was een Leuvenaar van geboorte, doch van Utrechtsche afkomste, uit een aanzienlijk geslacht, en, denkelijk, een stamgenoot van den bovengemelden Franciscus van der Haer. Veel wordt tot lof van hem en zijn werk over de Nederlandsche beroerten gezegd door LIPSIVS in een' brief, aan hem geschreven, als mede door P. BVRMAN in eene aanteekeninge op dien brief,

tom.

tom. II *Syllog. Epistol. pag.* 172, 173. Men zie vooral J. N. PAQUOT *Mémoires pour servir à l' histoire Litteraire des* XVII *Provinces des Pays-Bas tom.* I, *pag.* 279—284. Naardien ik een naarstig gebruik van dit boek gemaakt, en 'er veel uit geleerd heb, zal ik hem zijnen verdienden lof niet betwisten; hoe zeer anders de inhoud van 't werk, en de vleijende opdragt daar van aan den Hertoge Alexander van Parma, zijne eenzijdigheid in 't schrijven der Nederlandsche geschiedenissen genoeg openbaren.

Meer algemeen bekend, doch niet genoeg geraadpleegd, is PONTUS HEUTERUS, die ten tijde der beroerten leefde, als zijnde geboren in den jaare 1535. Door zijne meer dan gewoone kundigheden, naauwe vriendschap met alle geleerden in de Nederlanden, en zijn vertrouwelijk verkeer met veele aanzienlijke Heeren, kreeg hij gelegenheid, om 's Lands zaken met naauwkeurigheid te beschrijven. Men vergelijke de schrijvers, aangehaald door Professor SAXIUS *part.* III *Onom. Liter. pag.* 542. In zijne geslachtrekenkundige berichten zijn, zonder twijfel, meenigvuldige misslagen. Dan, dat erger is, de Heer MEERMAN, *Orig. Typograph. tom.* I, *pag.* 43, verdenkt hem, ten dien opzichte, van kwaade trouwe. In 't geschiedkundige is hij van eenzijdigheid, en van harde uitdrukkingen tegen de vrienden van Vrijheid en waaren Godsdienst, niet vrij te pleiten. Dit neemt echter niet weg, dat zijne *Rerum Austriaco-Belgicarum liber* XVII en XVIII, beginnende met den jaare 1560, en loopende tot Julij

1569,

1569, overwaardig zijn gelezen te worden. Verder liep het eigenhandig opstel van *Heuterus* niet, waar van de uitgever zich hadt konnen bedienen. Evenwel is 't zeker genoeg, dat hij de Nederlandsche geschiedenisfen tot den jaare 1575 achtervolgd heeft. Men zie FOPPENS *Biblioth. Belg. tom.* II, *pag.* 1048.

In 't jaar 1626 heeft JOANNES GIJSIUS, te Delft, doen drukken *Oorspronck ende Voortgang der Nederlandscher Beroerten.* Hij zegt, op den titel, dat hij dit werk uit verscheiden, zoo geschreven, als gedrukte, stukken samengesteld hadt; en, in de opdragt aan de Staaten van Holland en Westfriesland, verklaart hij nader, dit verhaal ontleend te hebben uit de geschiedenisfen, die reeds in 't licht gegeven waren, en uit eenige met de hand geschreven en bij weinigen bekende stukken, als mede uit de aanteekeningen van oude luiden, die ooggetuigen der Spaansche heerschzucht en wreedheid geweest waren. Dit verhaal begint van 't jaar 1550, en eindigt met den jaare 1598. Veeltijds volgt hij *Bor*, gelijk ik aanmerkte in 't II Stuk, bl. 11, zeer stiptelijk. Hier en daar, vindt men eenige bijzonderheden, die door anderen of verzwegen of alleenlijk aangestipt zijn. *Gijsius* was Predikant te Streefkerk, en bragt zeer veel toe tot verbeteringe en vermeerderinge van 't Martelaars-boek. Zie PARS Naamrol bl. 245, 246.

Meer om de zeldsaamheid van 't stuk, dan om 't nut, dat voor de geschiedenisfen van dezen tijd daar

daar uit te halen is; make ik gewag van *Certamen Catholicorum cum Calvinistis, continuo charactere C conscriptum: concordiaeque coelitus confessae Christianae cogratulatio.* MARTINO HAMCONIO *Frisio authore*; gedrukt te Munster 1607. Het leven van dezen schrijver was zoo zonderling, als dit dichtwerk. Zijn Friesche naam was *Hamkes* of *Hamkema*. Driemaal is hij uit zijn vaderland gebannen, waar in hij aanzienlijke eerposten bekleedde, zijnde eerst Grietman van Lemsterland ('s Hofs Commissieboek fol. 189 MS.), naderhand Dijkgraaf van de Zevenwouden, laatstelijk Grietman van Doniawarstal. Men zie S. PETRVS *de Scriptoribus Frisiae dec.* XVII. 1. *pag.* 485—492. Uit de Rollen 's Hofs van Friesland is mij, door den Heere *E. M. van Burmania*, medegedeeld, dat de Prokureur Generaal, den 25 November 1601, gelast werdt voorttevaren met de zaak van *Marten Hamkes*, overmits hij zijn verblijf bij den vijand hieldt. Wat zijne schrijfwijze, volgens welke elk woord met de letter *c* begint, aangaat; ten voorbeelde diene zijne afteekening van den Graave van der Mark, *pag.* 12.

Calvinista Comes, contorta cannabe, crudus,
Candida chordigerae constrinxit colla catervae:
Crudelisque Comes cessit Clothoque canique,
Commorso cubito, consperso crure cruore.

Vruchteloos hoopte ik meer lichts, voor de geschiedenissen van dit tijdvak, te zullen ontleenen uit een ander werk van *Hamconius*, in 't jaar 1620 door *Winsemius* uitgegeven, en waar van de titel is: *Frisia seu de viris rebusque Frisiae illustribus libri*

 duo.

duo. Alleenlijk heb ik 'er eenig bericht omtrent deze en gene oude Friesche geslachten in gevonden, van welken hij, in de aanteekeningen, als in 't voorbijgaan, meldinge maakt.

Meer is te leeren van zijnen Landgenoot, JOACHIM HOPPERVS, of HOPPERS; over wiens geslacht, leven en verdiensten men, behalven de schrijvers, aangehaald door den Hoogleeraar SAXIVS *part.* III *Onomast. Liter. pag* 299, lezen kan S. PETRVS *de Scriptoribus Frisiae dec.* XII. 9. *pag.* 260—305, HOIJNCK VAN PAPENDRECHT *Analect. Belg. tom.* II *part.* 2, *pag.* 5—15, en de Levensbeschrijvinge van eenige voornaame, meest Nederlandsche, Mannen, IV deel bl. 104—120. De eerposten, welken hij, eerst in Nederland, en daarna in Spanje, bekleedde, de vriendschap met den Kardinaal van Granvelle, 't groote vertrouwen, dat Koning Filips in hem stelde, zijne gemeenzaame briefwisseling met Viglius van Aijtta en anderen, die hem uit deze Landen alles naar Spanje overschreven; dit alles stelde hem in staat tot het schrijven van zijn *Recueil et Mémorial des troubles des Pays-Bas du Roy*, die eerst in 't jaar 1743 in de gemelde *Analecta Belgica* door den druk gemeen gemaakt zijn. Hij begint deze gedenkschriften van 't vertrek des Konings uit de Nederlanden naar Spanje, en eindigt dezelve met het besluit van Filips, om herwaards te komen, en door zijne tegenwoordigheid de beroerten in de Nederlanden te stillen; een besluit, eerstmaal in 't jaar 1566 genomen, dikwijls vernieuwd, doch nooit ter uitvoer gebragt. Niemand, die be-

bedenkt; dat *Hopperus*, tot zijn vertrek naar Spanje in 't jaar 1566, de geheimste raadplegingen te Brussel bijgewoond heeft, en in Spanje naauwkeurigst wist, wat hier te Lande gebeurde, zal 'er aan twijfelen; of zijne gedenkschriften over de Nederlandsche beroerten verdienen alle opmerkzaamheid. Dit zelfde kan ik verzekeren van zijne *Brieven*, in 't Latijn aan *Viglius van Aijtta*; vooral uit Spanje, geschreven. Zij zijn, naar de oorspronglijke, ten getale van 220, reeds gedrukt, en derzelver uitgave wacht alleenlijk op de voorreden en 't register. Vergelijk 't III Stuk bl. 268. Het ware te wenschen, dat ook in 't licht gegeven wierden, die noch in handschrift onder den geleerden Antwerpschen Bisschop *Nelis* berusten, *Rélations ou Rapports journaliers*, welke *Hopperus*, elken dag, aan den Koning te Madrid gaf, en waar bij de Koning, in 't Spaansch, zijne Apostillen of besluiten voegde, welke somtijds uitvoeriger zijn, dan de berichten van zijnen Staatsdienaar. Deze merkwaardige stukken, door den Koning en *Hopperus* eigenhandig geschreven, zouden veel lichts over de geschiedenissen van dien tijd verspreiden, gelijk de Bezitter mij bericht heeft. Na dat ik het bovenstaande geschreven had, herinnerde ik mij, dat gemelde Bisschop, in Deszelfs *Belgicarum rerum prodromus, sive de Historia Belgica eiusque Scriptoribus praecipuis commentatio*, te Antwerpen in 't jaar 1790 gedrukt, doch tot nu toe niet in 't licht gekomen, gewag maakt van de aanstaande uitgave, zoo der Brieven van *Hopperus*, als van zijne Berichten aan Koning Fi-

lips, en belooft, dat hij 's Konings eigenhandige Antwoorden uit 't Spaansch in 't Fransch zou doen vertalen. — In den *Catalogus* van *J. B. Verdussen* I. 211. vinde ik *Mémoires de Hopperus, Conseillier du Roy d'Espagne, touchant l'Etat et le Gouvernement des Pays-Bas, MSS.* Dan, de inhoud daar van is niet tot mijne kennisse gekomen.

Onder de Friesche schrijvers in de zestiende eeuwe is bekend FREDRIK VAN INTHIEMA, hoewel meer als Dichter, dan Historieschrijver *Bor* noemt hem, verkeerdelijk, *Intzama*, I deel bl. 384. WINSEMIUS wist deszelfs naam beter, *lib.* I *Hist. pag.* 78. Zijn leven is beschreven door S. PETRUS *de Scriptoribus Frisiae dec.* XVI. 3. *pag.* 454 — 456. Men zie noch VRIEMOET *Athen. Fris. pag.* 884. Na dat hij door Alva gebannen werdt en zijne goederen aangeslagen waren, voegde hij zich bij den Graave van der Mark en Lentens van Mentheda, en stondt hun met al zijn vermogen bij. Dit schrijft hij zelf in zeker bericht over zijne afkomst, en goederen, te vinden achter zijne *Elegiae de arcis Lynganae deditionis causa &c.*, gedrukt te Groningen 1610. Hij schreef eene Historie, betreffende de gebeurtenissen in verscheiden Provincien tegen de Spanjaarden, onder den Prinse van Oranje of op zijnen last. Ik wete niet, of zij ooit het licht gezien hebbe; doch hij beloofde in 't jaar 1575, dezelve te zullen uitgeven, in de voorreden, geplaatst voor zijne *Querela Hollandiae ad illustrem*

ac

ac fortissimum Heroëm Guilielmum Comitem de Marca, Baronem de Lumei &c, elegiaco carmine conscripta, in qua poëtico more, ex collatione prosperae et adversae fortunae, miseria ipsius Hollandiae, quam hoc bello religionis passa sit, describitur, et multae res, tum per ipsum Comitem, tum per Hispanos in ea gestae, paucissimis comprehenduntur: cum Authoris commentariis. Anno MDLXXVI. De schrijver noemt zich, op den titel, Raad van dien Graave en deszelfs Advokaat uit de gevangenisse. In de aanteekeningen op die Apologie zijn mij verscheiden berichten voorgekomen, die mij van elders onbekend gebleven waren.

MICHAELIS AB ISSELT *sui temporis Historia*, tegen 't einde der zestiende eeuwe geschreven, en te Keulen in den jaare 1602 gedrukt, was mij alleenlijk bij naame bekend, tot dat de Heer *Tijdeman* mij gelegenheid verschafte, om dezelve te doorlezen; die mij ook berichtte, dat men het eene en andere, dezen schrijver belangende, kan aantreffen bij VERHOEVEN *in Matthaei Scriptoribus rerum Amersfort. pag.* 49, 50, 112, VAL. ANDREAE *in Biblioth. Belg pag.* 674, BURMAN *Traiect. Erud. pag.* 162—166 en BONDT *Comm. ad foedus Traiectinum pag.* 39, 40 *in not.* De zeldsaamheid van dit werk zal eene der redenen zijn, waarom zoo weinigen hedendaags gebruik van 't zelve maken, gelijk de Heer SAXIUS aanmerkt, *Onom. Lit. part* IV, *pag.* 620. Zijn verhaal loopt van 1566 tot 1585, en behelst, ten opzichte van het laatste gedeelte van dat tijdvak, ver-

scheiden gewigtige bijzonderheden; doch, ten aanzien van den aanvang der Nederlandsche beroerten, volgt hij meest en vrij stiptelijk *Florentius van der Haer*, van wien te voren, bl. 368, 369, gesproken is. Dit erkent *van Isselt* zelf *pag.* 10, 114, oordeelende, dat niemand dit deel der Nederlandsche Historie meer naar waarheid, naauwkeuriger, en met mindere partijdigheid of drift, beschreven heeft, dan gemelde zijn leidsman. Verg. I Stuk, bl. 33.

In dit tijdvak der Nederlandsche geschiedenissen mag met lof vermeld worden FRANCISCUS JUNIUS, die, misschien, de opsteller was van dat overschoone vertoog, in 't jaar 1566 aan Koning Filips gezonden, en geheel te vinden onder de Bijlaagen bl. 82—133. Zeker is 't, dat in zijn *Leven*, door hem zelven in 't Latijn beschreven, veele wetenswaardige bijzonderheden, dezen tijd betreffende, te vinden zijn. Indien zekere *dagvertelling*, aan hem toegekend, waarlijk van zijne hand was, dan zou men te meer reden hebben, om te wenschen, dat zij noch ergens gevonden en gemeen gemaakt wierde. Verg. I *Stuk*, bl. 59, 60, III Stuk bl. 451.

In de keurige boekverzamelingen van *Verdussen* en *Michiels* heb ik gemeld gevonden de Historie der oorlogen van Vlaanderen, geschreven door *Don* FRANCISCO LANARIO, en 1615 te Antwerpen in 't Italiaansch, 1618 te Parijs in 't Fransch met een aanhangsel van Michiel Baudier, en 1623 te Madrid in 't Spaansch uitge-

geven Zijn verhaal loopt van 1559 — 1609, en betreft de *Nederlanden* in 't gemeen, die, door de meeste Spaansche en Italiaansche schrijvers van dien tijd en vervolgens, onder den naam *Vlaanderen* bedoeld werden. Het werk van *Lanario* kwam mij nimmermeer onder 't oog.

Meer algemeen bekend verdienen te worden *Mémoires pour servir à l'Histoire du Cardinal de Granvelle, premier Ministre de Philippe* II, *Roi d'Espagne. Par Dom* PROSPER LEVESQUE, *à Paris* 1753. Een groot deel van dit werk betreft, wel is waar, 't geslacht van den Kardinaal en zijne lotgevallen; doch men weet, hoe veel invloeds hij op de Nederlandsche zaken gehad hebbe, vooral bij den aanvang der beroerten. Daarenboven vindt men, hier, zeer veele bijzonderheden, betreffende de Hertoginne van Parma, den Hertoge van Alva, den Prinse van Oranje, Vargas, Viglius van Aijtta, Hopperus, Renard, en anderen, wier naamen in 's Lands geschiedenissen, met lof of tot afschrik, bekend staan. Deze bijzonderheden, die grootendeels elders niet gevonden worden, gelijk ik reeds opmerkte in 't I Stuk, bl. 148, zijn ontleend uit oorspronglijke stukken, geschreven of nagelaten door Granvelle, zijne brieven en aanteekeningen, als mede uit een ontelbaar aantal van eigenhandige brieven van verscheiden Vorsten, Vorstinnen, Afgezanten, eerste Staatsdienaars, enz. Deze aanzienlijke verzameling, door den Abt *Boizat* in de voorleden eeuwe gerangschikt, en in meer dan zestig boekdeelen bestaande, wordt tot heden toe

te Besançon als een waarlijk onbetaalbaare schat bewaard.

Van geen groot gezag is FERREOLI LOCRII *Chronicon Belgicum*, in 't jaar 1616 te Arras gedrukt, en behelzende 't gebeurde sedert het jaar 257 tot den jaare 1600. Meest bepaalt de schrijver zich bij Artois; in welke provincie hij geboren was. Men zie van hem, en zijne verdere schriften, FOPPENS *tom.* I *Biblioth. Belg. pag.* 276. H. WITTE *in Diario Biographico d.* 22 *Aug.* 1614 noemt hem *Locrinus* en PARS l. c. bl. 85, *Loerus.* Behalven de verhaalen van *Meijerus* in de *Annales Flandriae*, omtrent de vroegere geschiedenissen, en van *Fl. van der Haer*, ten opzichte der Nederlandsche beroerten, zal men in dit werk niet veel van groot belang aantreffen.

Zeldsaam komt in ons Vaderland voor 't werkje, in 't jaar 1673 te Keulen gedrukt, waar van de titel is: *De ortu et processu Calvinianae Reformationis in Belgio. In quo exhibentur pacta et foedera ibidem inita, et demonstratur nullam eorum a Reformatoribus habitam esse rationem*, *Authore C. L. S. V. V.* Onder deze letters verborg zich E. LOOTS, gelijk uit LANGLET *tom.* III, *pag.* 428, aangeteekend wordt in den Catalogus van *J. B. Verdussen.* De schrijver is vrij uitvoerig over 't verbond der Edelen; doch hij herhaalt alleenlijk, wat anderen geschreven hadden, met bijvoeginge van veele eenzijdige en scherpe aanmerkingen, welke aan den gemelden titel van zijn ge-

schrijf,

schrijf, en aan de hatelijke voorreden, volkomenlijk beantwoorden.

HUBERTUS LOIJENS, Sekretaris van den Hoogen Raad van Brabant, gaf ten jaare 1672 in 't licht *Brevis et succincta Synopsis rerum maxime memorabilium bello et pace gestarum ab Serenissimis Lotharingiae, Brabantiae et Limburgi Ducibus.* Hij doorloopt de geschiedenissen sedert den jaare 1267 tot het jaar 1633. Veel wordt tot zijn' lof gezegd bij FOPPENS *tom.* I *Bibl. Belg. pag.* 488, 489. Ik wil niet ontkennen, dat de schrijver zijne verdiensten heeft, deels, om dat hij de vroegere geschiedenissen van Brabant, die door *Divaeus*, *Haraeus* en anderen in 't breede beschreven waren, beknoptelijk opgeeft, deels, om dat hij in 't laatste gedeelte van zijn boek verscheiden bijzonderheden meldt, die niet algemeen bekend zijn. Doch wat aangaat het tijdvak der Nederlandsche beroerten, sedert den jaare 1563, hier omtrent zal men bij *Loijens* naauwlijks iets vinden, dat niet meenigmaalen voor hem door anderen geschreven was.

Sententien en Indagingen van den Hertog van Alba, uitgesproken en geslagen in zijnen Bloedraad, enz., *nu eerst in 't licht gegeven na het oorspronkelijk Handschrift*, door JACOB MARCUS, te Amsterdam 1735. Door de uitgave van dit aanmerkelijk stuk, heeft die Amsterdamsche Koopman alle liefhebbers der Vaderlandsche Historie op 't hoogste aan zich verplicht. In de voorreden meldt hij, bl. X, dat dit Handschrift, naar al-

le waarschijnlijkheid, weleer in de Rekenkamer van Holland berust heeft, zijnde ijder stuk door haare Sekretarissen onderteekend. Niemand heeft naauwkeuriger gebruik van deze Sententien gemaakt, dan *Wagenaar*; en ik heb getracht zijn voetspoor te volgen. Wijders, getuigt *Marcus*, dat hij deze Sententien een weinig naar de orde des tijds verschikte; dat hij de vonnissen, welke in 't Fransch gesteld waren, in 't Nederduitsch vertaald, en sommige misslagen, door grooten haast of wegens 't moeilijke schrift in die overzettinge ingeslopen, onder de drukfeilen verbeterd hadt; eindelijk, belooft hij, afzonderlijk te zullen uitgeven eene historie van de beroerten in de Nederlanden, voornaamlijk van 't jaar 1567 tot 1573, waar toe hij veele echte en noch ongedrukte stukken van dien tijd bezat, en bijzonderlijk een oorspronglijk stuk, behelzende een verhaal der beroerten van dien tijd, geschreven door iemand, die dezelve beleefd heeft, en wel, vermoedelijk, door eenen der Sekretarissen, die de meeste Sententien, in dit boekdeel vervat, onderteekend hadt. Jammer is 't, dat *Marcus* dit zijn voornemen niet heeft konnen volbrengen. In wiens handen deze oorspronglijke gedenkschriften nu zijn, is mij onbekend. Indien de tegenwoordige bezitter deze stukken door den druk gemeen maakte, zou hij der Vaderlandsche geschiedenissen een' merkelijken dienst doen. In de Nederduitsche vertalinge zijn zeer veele misslagen overgebleven en onverbeterd gelaten. Men zal een aantal voorbeelden in de veelvuldige aanhalingen, door mij geschied, konnen aantreffen. Noch

meer

meer feilen heb ik ontdekt ten opzichte der geslachtnaamen, vooral zulke, die in Holland minder bekend zijn. Wat aangaat de verschikkinge der Sententien naar de tijd-orde; hier in heeft de uitgever zich dikwijls vergist, door niet te letten op den zoogenaamden hofstijl. Van hier, dat eenige Sententien gebragt zijn tot het voorjaar 1568, die echter, volgens dien schrijfstijl, tot den jaare 1569 behoorden. Verg. 's GRAVEZANDE in 't IV deel der Verhandelingen van 't Zeeuwsche Genootschap der Wetenschappen, bl. 604. Onder alle die gedrukte Sententien zijn 'er niet meer, dan twee of drie, die de Gelderschen betreffen; doch een groot aantal vonnissen van Alva en den Bloedraad, tegen inwoners van Gelderland geslagen, zijn in 't jaar 1792 aan 't licht gebragt door den Heere G. VAN HASSELT, in 't eerste en tweede deel der Stukken voor de Vaderlandsche Historie. 'Er is naauwlijks aan te twijfelen, of in de Crimineele Registers van verscheiden Nederlandsche steden zullen noch veele vonnissen, ten tijde van Alva geslagen, en nooit door den druk algemeen gemaakt, te vinden zijn. In die van Middelburg, Vlissingen en Vere, heb ik, naar mij voorstaat, over dertig jaaren ook eenige ongedrukte Sententien van den Bloedraad aangetroffen.

Niet dan bij naame zijn aan mij bekend *Commentarios de Don* BERNARDINO DE MENDOZA *de lo sucedido en las Guerras de los Payses Baxos, desde el anno* 1567 *hasta* 1577, te Madrid in 't jaar 1592 uitgekomen. *Mendoza*, of, gelijk zijn naam ook ge-

geschreven wordt, Mendoça, hadt overvloedige gelegenheid, om in 't zekere te weten, wat in dien tijd binnen de Nederlanden, vooral ten aanzien der krijgsverrichtingen, voorgevallen was. Of, en in hoe verre, hij zich die gelegenheid ten nutte maakte, kan ik niet beoordeelen.

De geschiedkundige werken van JOANNES MEVRSIVS, tot dezen tijd behoorende, hebben hunne verdiensten, om dat hij, van jongs af, ook door zijn verblijf ten huize van den Heere J. van Oldenbarneveldt, de schoonste gelegenheid kreeg, om de waare gesteldheid van veele gewigtige Nederlandsche geschiedenissen te ontdekken. In 't jaar 1614 gaf hij in 't licht *Rerum Belgicarum libri quatuor, in quibus Ferdinandi Albani sexennium, belli Belgici principium.* Hier bij voegde hij, als een vijfde boek, *Induciarum Historia, et eiusdem belli finis.* Dat laatste stuk, om dit in 't voorbijgaan te zeggen, was reeds in 't jaar 1612, afzonderlijk, uitgegeven onder dezen titel: *Rerum Belgicarum liber unus, in quo Induciarum historia, et anni noni reliqua.* Het verschil tusschen de eerste en tweede uitgave is zeer aanmerkelijk, en de eerste komt ongemeen zeldsaam voor. Hierom heeft *J. Lamius* die beide, te Florençe, in 't jaar 1753, doen herdrukken, *vol.* X *Operum Meursii pag.* 133—204. Van geen minder aanbelang is een ander werk van *Meursius*, in 't jaar 1621 uitgekomen, en waar van de inhoud genoeg uit den titel blijkt: *Guilielmus Auriacus, sive, de rebus toto Belgio, tam ab eo, quam eius tempore, gestis, ad excessum Ludovici Requesensii.*

De

De roem, welken AUBERTUS MIRAEUS zich, door zijne andere schriften, door FOPPENS opgeteld, *tom.* II *Bibl. Belg. pag.* 107 — 111, verworven heeft, deedt mij veel goeds verwachten, tot opheldering van de historie der Nederlandsche beroerten, zoo van deszelfs *Rerum toto orbe gestarum Chronicon, ab anno Christi* MCC *ad nostra usque tempora*, te Antwerpen uitgegeven in 't jaar 1608, en gevoegd achter de *Chronica Eusebii, Hieronymi, Sigeberti Gemblacensis et Anselmi Gemblacensis*, als voornaamlijk van zijn *Rerum Belgicarum Chronicon, ab Iulii Caesaris in Galliam adventu usque ad vulgarem Christi annum* MDCXXXVI. Doch, behalven 't gene hij uit *Heuterus*, *Flor.* en *Franc. van der Haer* ontleend heeft, is bijna niets van aanbelang, zoo veel dit tijdvak aangaat, in die beide werken te vinden. Omtrent de gebeurtenissen in 't einde der zestiende en 't begin der zeventiende eeuwe, kan men, echter, in 't laatstgemelde *Chronicon*, te Antwerpen 1636 gedrukt, eenige aanmerkenswaardige bijzonderheden lezen.

Wanneer ik de Historie van 't Bondgenootschap der Edelen schreef, was mij, zelfs bij naame, onbekend HENRICI PAULINI *Rerum Belgicarum Historia, Philippo* II. *Hispaniarum Rege ac Belgarum Principe. Embdae*, 1633. Deze historie, mij onlangs in handen gekomen, heb ik met genoegen gelezen. Want, hoewel ik daar in niet veel nieuws ontdekte, bepaaldelijk dienende ter opheldering of vermeerdering van 't gene anderen, en ik op hun voorbeeld, over 't verbond en de smeekschriften der Edelen opgegeven hebben, be-

speur-

ſpeurde ik echter, dat hij omtrent de gebeurtenisſen in de volgende jaaren veele bijzonderheden, waar van hij ooggetuige geweest was, met naauwkeurigheid verhaalt. Zijn werk neemt aanvang met de Graaflijke regeeringe van Koning Filips, en eindigt met het vertrek van Alva uit Nederland naar Spanje. In een' *Appendix, continens ſpecialem inter Friſios Orientales et Occidentales contentionem, pag. 535—568*, wordt *Paullinus* Sekretaris van Embden genoemd, en de harde behandeling beſchreven, welke hem in 't jaar 1585 te Franeker overkwam, wanneer hij, door den Graave van Oostfriesland, ter beſlisſinge der gerezen geſchillen, aan de Staaten van Friesland gezonden was.

PIETER PERS ontſtelde Leeuw, of ſpringader der Nederlandſche beroerten, van 't jaar 1560 tot 1581, is genoeg bekend. Hij wil zijn werk beſchouwd hebben als eene inleiding tot van *Reijds* Nederlandſche oorlogen en geſchiedenisſen; doch hij is minder oorſpronglijk, en wijkt zelden van zijne voorgangers af.

Niet algemeen bekend is: *Chronijc. Historie der Nederlandtſcher Oorlogen, Troublen ende oproeren oorſpronck, anvanck ende eijnde, Item den Standt der Religien, tot deſen jare 1580. Beſchreven durch den hoochgeleerden Heren* ADAM HENRICI PETRI, *Docteur bij den Rechten tot Baſel, alzo hij ſchriftelick van een Raetshere te Brueſſel ontfanghen heft, allen Liefhebberen der Christelicker Religion ſeer profijtelick ende ten dienſte wtghegeven. VVt den Hoochduitſchen*

schen in onse Nederlantsche sprake getrouwelick overgesodt. Gedruct tot Noortwitz na de Copie van Basel, 1579 De schrijver was een zoon van Henricus Petri, eenen geleerden boekdrukker te Bazel, van wien de Heer SAXIUS spreekt, *Onom. Lit. part.* III *pag.* 298. De Vertaler, die zich verbergt onder den naam *Theophilus*, draagt dit werk op aan de Staaten en Stedelijke Overheden der vereenigde Nederlandsche Gewesten, en noemt zich hunnen onderdaan. Het geschiedverhaal begint met de aanstellinge der nieuwe Bisschoppen, de invoeringe der Inquisitie, enz., en wordt voortgezet tot lentemaand des jaars 1580. Indien de meenigvuldige oorspronglijke stukken, hier ingelascht, ook niet te vinden waren bij *van Wesembeeck*, *Bor* en anderen, zou dit werk als onbetaalbaar moeten gerekend worden. De gemelde *Theophilus* gaf dit zelfde verhaal, met bijna dezelfde opdragt, in 't Fransch in 't licht, zonder naam van plaats en drukker, in den jaare 1582, onder dezen titel: *Histoire des troubles et guerres civiles du Pays-Bas, autrement dict la Flandre. Contenant l' origine et progres d' icelle, les stratagemes de guerre, oppugnations et expugnations des villes et forteresses, aussi la barbare Tyrannie et cruauté de l' Espaignol et des Espaignolisez. Ensemble l' Estat et faict de la Religion, especialement depuis l' an* 1559 *iusques à l' an* 1581. In deze Fransche uitgave verzwijgt *Theophilus* den naam van *Adam Henrici Petri*, zoo op den titel, als in 't slot der opdragt. Hier en daar heeft hij dit opstel vermeerderd, en 'er aan 't einde bijgevoegd, wat sedert lentemaand 1580 voorgevallen was tot den 14

van

van ſprokkelmaand des jaars 1581. Uit het gezegde blijkt de gegrondheid van mijne aanteekeninge in 't I Stuk, bl. 38, en 39; waar ik echter de woorden van den ſchrijver des vervolgs op Gouthoevens Chronijk niet wel gevat heb, als of hij *Theophilus* voor denzelfden perſoon met *Johan Stratius* gehouden hadde.

MARTINUS ANTONIUS DEL RIO, doorgaands geheten *Delrio*, door een aantal werken in de geletterde weereld bekend, waar van FOPPENS *tom.* II *Biblioth. Belg. pag.* 847, 848, en anderen, genoemd door den Heere SAXIUS *part.* III *Onom. Lit. pag.* 470, bericht geven, ſchreef, onder den bedekten naam van *Rolandus Mirteus Onatinus*, *Commentarius rerum in Belgio geſtarum à Petro Henriquez de Azevedo de Fuentes.* Dit werk, door LANGLET *tom.* 5 *pag.* 747, naar aanwijzinge in den *Catalogus* van *J. B. Verduſſen* I. 213, beſchreven als een *opus curioſum et rarum*, kwam eerst aan 't licht te Madrid in 't jaar 1610, en werdt, één jaar later, te Keulen herdrukt. Want, hoewel mij de gelegenheid ontbrak ter vergelijkinge van die beide uitgaven, en op den titel van den Keulſchen druk, gelijk ik aangeteekend vinde, ook gewaagd wordt van de verrichtingen des Graaven van Mansfelt en van den Aartshertoge Erneſtus; twijfele ik echter niet, of die twee drukken komen naauwkeurig overeen, uit aanmerkinge van den inhoud der Spaanſche uitgave. De Schrijver bepaalt zich, hier, bij de gebeurteniſſen in zeer weinige jaaren, 1592—1594: waarom ik ook vermoede, dat zijne *Comentarios de las Alteraciones*

ciones de los Estados de Flandes, welke hij te Madrid in 1601 reeds uitgegeven hadt, en die mij bij naame uit den *Catalogus* van *Verdussen* I. 214 bekend geworden zijn, geheelenal van zijn Latijnsch werk onderscheiden zijn.

Behalven 't gewoone, zal men iet van belang vruchteloos zoeken bij JOHAN VAN DEN SANDE, eerst Hoogleeraar te Franeker, naderhand Raadsheer in 't Hof van Friesland, zoo veel betreft zijn boek, in 't Nederduitsch opgesteld, naderhand in 't Latijn vertaald, en waar van de titel luidt: De waekende Leeuw der Nederlanden; Historie vertoonende het begin en voortgang der Nederlandsche oorlogen. Zijn vervolg op van Reijd is van grooter gewigt. Wat *Pars*, *Foppens* en anderen omtrent hem bericht hebben, wordt naauwkeuriger voorgedragen door VRIEMOET *Athen. Fris. pag.* 93—97. Men zie ook den Heere SAXIVS *Onom. Lit. part.* IV *pag.* 326, *part.* V *pag.* 556.

Het oordeel over FAMIANVS STRADA en zijne geschiedverhaalen *de Bello Belgico*, welke van 't jaar 1555 tot 1589 doorloopen, was ten allen tijde merkelijk verschillend. Tegenstrijdige gevoelens over Godsdienst en Vrijheid waren 'er de oorzaak van. Hoewel ik zijne aanmerkingen, bespiegelingen en gevolgtrekkingen niet zoude willen of durven overnemen, kan ik echter zijne geloofwaardigheid in 't vermelden der gebeurtenissen, met sommigen, over 't algemeen geenzins in twijfel trekken. Verg. I Stuk, bl. 31, 377. Indien men alle de schriften en brieven van

Viglius van Aijtta, *Hopperus*, *Granvelle* en *de Tassis*, die uitgegeven zijn, met aandacht gadeslaat, blijkt het niet zelden, dat *Strada* zich meenigwerf op echte gedenkstukken beroepen heeft, die te voren onbekend waren, en daarom verdacht gehouden werden. Behalven de Schrijvers, door den Hoogleeraar SAXIUS *Onom. Liter. part.* IV, *pag.* 262, aangehaald, heeft de geleerde TIRABOSCHI in 't VIII deel van zijne *Storia della Letteratura Italiana* uitvoeriglijk over *Strada* en zijne schriften gehandeld.

Lezenswaardig zijn JOANNIS BAPTISTAE DE TASSIS *commentariorum de tumultibus Belgicis libri octo.* De schrijver is bekend uit FOPPENS *Bibliotheca Belg. tom.* I *pag.* 572, 573, doch wiens bericht verbeterd en vermeerderd is door HOIJNCK VAN PAPENDRECHT, *Analect. Belg. tom.* II *part.* 2. *pag.* 124—128, aan wien wij de uitgave van die Gedenkschriften in den jaare 1743 verschuldigd zijn. Zij worden aldaar gevonden *pag.* 129—600. Hij begint zijn verhaal met het vertrek van Koning Filips uit de Nederlanden naar Spanje, en eindigt hetzelve met den jaare 1598. *De Tassis* getuigt in de voorreden, dat hij veele en verscheiden zaken, in de Nederlanden voorgevallen, hier verhaalt, die bij zijn leven gebeurden, welke hij zelf gezien hadt, waar bij hij ten grooten deele tegenwoordig geweest was, of die hem van elders met genoegzaame zekerheid gebleken waren. Indien zijn geschiedverhaal voor 't jaar 1577 zoo uitvoerig geweest was, als 't na dien tijd is, zoude ik daar uit noch grooter

nut

nut voor deze Historie van 't verbond der Edelen hebben konnen trekken.

Mij is onbekend, of 'er iet van belang te vinden zij in 't geschrijf van AVGUSTINVS VAN TEIJLINGHEM, of TEIJLINGEN, Jesuit te Haarlem, die, onder den naam van *een' Liefhebber der waarheid*, in 't licht gaf *Opkomst der Nederlandsche Beroerten* Ik vinde, in de *Bibliotheca selecta* van *C. Michiels part.* II, *pag.* 30, eenen druk te Luik 1642, en, bij FOPPENS *tom.* I *Bibl. Belg. pag.* 113, eenen anderen te Keulen 1645. Indien zijne liefde voor de Historische waarheid zoo groot geweest is, als zijn ijver voor de Roomschen, waar over hij hooglijk geroemd wordt, zoude ik zijn geschiedverhaal gaarne lezen.

Zeldsaamer, dan belangrijker, is *Theatrum crudelitatum Haereticorum nostri temporis*, gedrukt te Antwerpen 1588, en andermaal 1592. De schrijver was RICHARDVS VERSTEGEN, gezeid *Rowlands*; naar 't getuigenisse van FREIJTAG *de libris rarioribus tom.* II, *pag.* 966. Andere werken, door *Verstegen* geschreven, worden door FOPPENS gemeld, *Bibl. Belg. tom.* II, *pag.* 1072; doch die hier van zwijgt. Zoo weinig ik de onstuimige handelingen van sommige Onroomschen, ten tijde der Nederlandsche beroerten in de zestiende eeuwe, verdedigen wil, even min houde ik alles voor goede munte, wat deze schrijver hun aantijgt. Verg. I Stuk, bl. 383.

Niet lang geleden, kreeg ik in handen *Comentarios*

tarios de las cosas sucedidas en los Paises baxos de Flandes, desde el año de mil y quinientos y noventa y quatro, hasta el de mil y quinientos y noventa y ocho. Compuestos por Don DIEGO DE VILLALOVOS Y BENAVIDES, *Capitan de cavollos lanças Españolas. En Madrid* 1612. Men vindt hier een verhaal der krijgsbedrijven in de *Nederlanden*, die door de Spaansche, Italiaansche en andere uitheemsche schrijvers van dien tijd, met den enkelen naam van *Vlaanderen* bestempeld werden, van 't jaar 1594 tot 1598. De Schrijver van deze gedenkschriften, die zich elders, b. v. bladz. 49, 52, noemt *Villalobos y Benavides*, verhaalt zulke oorlogsdaaden, waar bij hij zelf tegenwoordig geweest was. In de voorreden, beklaagt hij zich over 't verlies van zijne oorspronglijke en meer naauwkeurige aanteekeningen, door hem ten tijde des oorlogs gemaakt, doch in handen der Hollanderen gevallen, wanneer hij, uit de Nederlanden naar Spanje reizende, op zee gevangen genomen was. Naderhand hernam hij dit werk, in zoo verre zijne losse aanteekeningen en geheugen zulks toelieten.

Van groot belang voor de geschiedenissen van dezen tijd in 't gemeen, doch bijzonderlijk ter opheldering van 't Bondgenootschap der Edelen, is de *Beschrijvinghe van den staet ende voortganck der Religie in Nederlant, ende saecken daer over ontstaen, van den jare 1500 aff, ende principalick onder de regeringhe van Coninck Philips de tweede, in de jaren 1565 ende 1566. Beschreven int Fransois, door Mr.* JACOB VAN WESEMBEECK,

Raedt

Raedt ende Pensionaris der Stadt van Antwerpen. Ende nu in onse Nederlantsche tale overgheset. Middelburgh, 1616. Zie mijne aanteekeningen in 't I Stuk, bl. 37 en 38. Op andere titels staat, *tot Breda gedruct bij Isaac Schilders*, 1616, doch 't is dezelfde druk. Schilders liet dit werk uit het Fransch vertalen, waar in hetzelve ten jaare 1569 gedrukt was onder dezen titel: *La description de l' Etat, Succes et Occurrences advenues au Pays-Bas au faict de la Religion.* Deze Fransche uitgave is zoo zeldsaam, dat zij, in 't jaar 1776, te Antwerpen, voor tweeënvijftig gudens verkocht is. Doch Schilders schijnt niet gekend te hebben de Nederduitsche uitgave van dit werk in den jaare 1569, en nog minder geweten te hebben, dat dit werk oorspronglijk in 't Nederduitsch geschreven, en daar uit in 't Fransch vertaald was; gelijk aangeteekend wordt in *C. Michiels Bibl. select. part.* II *pag.* 45, waar de titel der eerste Nederduitsche uitgave dus luidt: *De beschrijvinge van den Geschiedenissen in den Religie Saeken, toegedragen in de Nederlanden, van den jaare* 1500 *tot* 1566; met bijvoeginge, dat dit exemplaar, in 't jaar 1781 te Antwerpen verkocht, het eenige was, dat men, tot dien tijd toe, in Brabant kende.

Behalven deze en andere schrijvers, welker naamen bekend zijn, kwamen noch veele schriften in 't licht, waar in de Nederlandsche beroerten der zestiende eeuwe verhaald werden, doch welker opstellers, of alleenlijk bij gissinge, of in 't geheel niet, konnen gemeld worden.

den. Uit een groot aantal zal ik nu ſlegs de volgende opgeven.

Wie, onder den verdichten naam van ERNESTVS EREMVNDVS *Friſius*, geſchreven hebbe *Origo et Historia Belgicorum tumultuum*, voor de eerſte maal te Leijden in 't jaar 1619 gedrukt, doch waarſchijnlijk lang te voren opgeſteld, is noch onzeker. Zie, behalven mijne aanteekeninge in 't I Stuk bl. 36, den Hoogleeraar SAXIVS *Onom. Lit. part.* IV *pag.* 283, 284. De ſchrijver begint zijn verhaal van den eerſten aanvang der beroerten, en vervolgt hetzelve tot het twaalfjaarige beſtand. Dat zijn opſtel aan ſommigen mishaagde, is niet te verwonderen; doch de beſchuldiging van partijdigheid, bij FOPPENS *tom.* I *Bibl. Belg. pag.* 264, is ongegrond.

Op 't voorbeeld van anderen, oordeelde ik weleer, dat tot dit tijdvak behoorde een werkje, in 't jaar 1627, zonder naam van ſchrijver en plaats, onder dezen titel uitgegeven: *Civilium apud Belgas bellorum initia, progreſſus, finis optatus: in quam rem remedia a ferro et pace praeſcripta, fidei, patriae, orbis bono* Een jaar vroeger was dit geſchrift te voorſchijn gekomen met dit opſchrift: *Veridicus Belgicus, quem auctor auxit, recenſuit.* De inhoud is dezelfde, doch de uitgave des jaars 1627 is merkelijk uitgebreider. Achter beide is geplaatst de bekende *Apocalypſis Batavica.* De ſchrijver van 't gemelde boekje was CAROLVS SCRIBANIVS, volgens 't getuigeniſſe van *Alegambe* bij D. GERDES *Floril. libr. rar. pag.* 115; doch

doch bij FOPPENS *tom.* I *Bibl. Belg. pag.* 160, 161, wordt hier niets van gemeld. Na dat ik dit ſtuk gelezen heb, kan ik verzekeren, dat daar in bijna niets te vinden is belangende de Nederlandſche beroerten in de zestiende eeuwe, behalven eenige aanmerkingen over 't karakter van Alva, Requeſens, Jan van Oostenrijk, Parma, enz. De verdere inhoud behoort tot latere tijden.

Te Frankfort werdt, in 't jaar 1583, in 't licht gegeven *Historia Belgica: hoc eſt, rerum memorabilium, quae in Belgio — evenerint, brevis deſignatio, — deducta ab* 1529 *usque in* 83 *annum praeſentem.* De titel, die zeer uitvoerig is, wordt hier bij verkortinge opgegeven; en van den inhoud des werks, die niets bijzonders oplevert, behoeve ik geen verſlag te geven.

In 't I Stuk bl. 23 heb ik gewag gemaakt en den ganſchen titel opgegeven van een allerzeldſaamst werkje: *Les ſubtils moyens par le Cardinal Grandvelle* &c. Waar omtrent ik, hier, noch kan berichten, dat dit ſtuk ook in 't Hoogduitsch ten zelfden jaare 1566 uitgegeven is door iemand, die zich noemt *Wilhelmus Klebitius Brennopolitanus*, en dat deze Hoogduitſche vertaling mij ten gebruike medegedeeld is door den Heere *P. v. Damme.*

Dikwijls beriep ik mij, in dit werk, op de *Corte vermaninghe aen alle Christenen opt vonnisſe oft advis, met grooter wreetheit te wercke gheſtelt teghen*

 Heer

Heer Anthonis van Stralen, *Borgermeester van Antwerpen, ende Commissaris Generael van den Staten der Nederlanden, inhoudende tselve advis, ende begrijpende een cleine verclaeringe op elck punct van den selven, mitsgaders de oorsaken van den verdruckingen aldaer voortghestelt, metten gelegentheden van der Religien. Eensamelick de verantwoordinghe der gheenre die int selve advijs tonrechte worden geblameert. Anno* MDLXIX. Bekend is 't advijs des Raads van Alva in de zaek van den Ridder van Stralen, en 't dood-vonnis over hem door Alva geveld in 't jaar 1568. Zie BOK IV boek, bl. 176, 177 [247, 248.] Wie de schrijver van deze korte vermaninge zij, blijft mij onbekend. Hij was, naar zijn schrijven bl. 3, iemand, die om Gods Woord uit zijn verdrukt Vaderland gebannen was. Uit den inhoud blijkt, dat de opsteller van nabij wist, wat in de Nederlanden, vooral te Antwerpen, voorgevallen was. Dit zeldsaam stuk is mij uit de openbaare Bibliotheek te Utrecht ter lezinge verstrekt.

Opmerkelijk, doch in zeer weinige handen, zijn de *Brieven van Advertissement oft waerschouwinge, geschreven aenden Edeldom ende andere ghedeputeerde vande Generale Staten van de Nederlanden, bij eenen Dienaar vanden Heere Don Jan van Oostenrijck. Met de antwoorden daar op dienende*, enz. Zij kwamen met dezen Nederduitschen en eenen gelijkluidenden Franschen titel in 't licht te Frankfort 1578. Die beide uitgaven komen naauwkeurig genoeg overéén, gelijk mij gebleken is door vergelijkinge der Nederduitsche, welke ik nu bezitte, en van de uittreksels, welke ik, in mijne jeugd,

liet

liet maken uit de Fransche, waar van 't gebruik mij toen vergund werdt door den beroemden *Wesseling*, mijnen dierbaaren Leermeester. Wie ook de schrijver of schrijvers van deze Brieven zijn mogen, zeker is 't, dat zij zoo lezenswaardig, als zeldsaam zijn, ook naar 't oordeel van den Heere P. BURMAN, in de voorreden voor zijne *Analecta Belgica. part.* I *pag.* LIV. De Heeren WILLEMSEN, HOFSTEDE en 'S GRAVEZANDE hebben gewigtige aanmerkingen over deze Brieven gemaakt, gelijk ik aanteekende in 't Tweede eeuw-feest der Vlissingsche Vrijheid bl. 13, en in 't I Stuk van dit werk, bl. 159, 160.

Op de gemelde brieven late ik volgen de *Afgheworpene Brieven vanden Cardinael van Granvelle ende vanden President Fonck, ghescreven aen sommige personagien vande Malcontenten, T' Antwerpen* 1580, en *Afgheworpen Brieven van den Cardinael van Granvelle ende andere. Overgheset inde Nederduijtsche spraecke wt de originale copijen, T' Antwerpen* 1582. Jaaren lang, was ik met anderen in doolinge, dat alleenlijk twee drukken van dezelfde brieven onder deze titels en jaartallen bedoeld wierden. Na dat ik dezelven in bezit gekregen en gelezen heb, is mij het tegendeel gebleken. In den eersten bondel vindt men de brieven van Granvelle en Fonck, in 't jaar 1580 geschreven De andere brieven zijn door Granvelle en verscheiden anderen in den jaare 1582 geschreven. In beide deze verzamelingen zijn veele merkwaardigheden voor de Nederlandsche geschiedenissen van dien tijd. Zij kwamen, onder den titel van *Let-*

tres interceptées, ook in 't Fransch aan 't licht te Antwerpen in de jaaren 1580 en 1582.

Van Brieven sprekende, zal ik noch met één woord aanteekenen, dat veele bijzonderheden, onze Vaderlandsche Historie in de XVI eeuwe betreffende, te vinden zijn, zoo in de *Sylloge Epistolarum*, door P. BURMAN in 't jaar 1723 en volgende uitgegeven, gelijk reeds elders gezegd is, als ook in *Illustrium et clarorum Virorum Epistolae selectiores*, te Leijden door D. HEINSIUS in 't jaar 1617 uitgegeven, en in *Epistolarum ab illustribus et claris Viris scriptarum centuriae tres*, door S. A. GABBEMA in den jaare 1663 te Harlingen gemeen gemaakt, doch vooral in de drie verzamelingen der veelvuldige Brieven van HUBERTUS LANGUETUS, waar van de titels zijn: *Epistolae Politicae et Historicae ad Philippum Sijdnaeum*, Leijden 1646; *Epistolae ad Joachimum Camerarium, Patrem et Filium, scriptae*, Groningen 1646; *Epistolae secretae ad Principem suum Augustum, Saxoniae Ducem et S R. I. Septemvirum*, Halle 1699. De verscheiden drukken der brieven aan Sidneij en Camerarius geven bewijs van derzelver belangrijkheid. Verg. den Heere SAXIUS *Onom. Lit. part.* III, *pag.* 380, 381. Doch de brieven aan den Hertog van Saxen verdienen de meeste aandacht. De Heer *Wagenaar* heeft, nu of dan, zich van dezelven bediend.

In 't jaar 1591, kwam te Dordrecht in 't licht *Historie van alle de Nederlandtsche Gheschiedenissen, Oorloghen ende veranderingen in de Religie ende*

ende des lants Regieringhe, enz. Dit verhaal loopt van 1506 tot 1591, en komt hoofdzaaklijk met *Bor* en *van Meteren* overéén. De schrijver is mij onbekend. Het werk is naderhand, met eenige veranderingen en verbeteringen, als ook met een aanhangsel der latere gebeurtenissen, geplaatst achter de oude Chronijk van Holland met de vermeerderingen van W. VAN GOUTHOEVEN, II deel bl. 37—259.

Eindelijk, kan ik met geen stilzwijgen voorbijgaan *Procès Criminels des Comtes d'Egmont, du Prince de Horne et autres Seigneurs Flamands, faits par le Duc d'Albe, de l'ordre de Philippe* II, *Roi d'Espagne*, te Amsterdam 1753 in twee deelen uitgekomen. De uitgever meldt in de voorreden, dat hij deze stukken, drie of vier uitgezonderd, nu eerstmaal uit een handschrift voor den dag brengt. Dit is zoo. Behalven sommige, door *Bor* en *le Clercq* uitgegeven, en éénen brief van Viglius van Aijtta aan Hopperus, waren de overige nooit te voren gedrukt, en echter overwaardig om 't licht te zien.

In mijn bericht over de edele en roemruchtige Bondgenooten was 't noodig, eenig verslag te doen van hunne geslachten en afstammelingen, niet alleenlijk ter ontdekkinge van hunne afkomste, maar ook, om te doen zien, hoe een groot deel derzelver, door geboorte en huwelijk, naauw verbonden was, en vooral, om hunne noch levende nakomelingen, indien zij in 't voetspoor van hunne naamhaftige voorvaderen treden,

den, in derzelver welverdienden roem te doen deelen. Hier toe was 't noodig, dat ik mij den lastigen arbeid getroostte, om een aantal Genealogische werken te raadplegen, in zoo verre zij tot mijne kennisse kwamen, en tot mijn oogmerk dienstig waren. Het spreekt van zelfs, dat de geslachtlijsten, in de Woordenboeken, door VAN HOOGSTRATEN, LVISCIVS en KOK uitgegeven, voorkomende, 't zij dezelve van elders overgenomen of toen eerst aan 't licht gebragt werden, somtijds te pas kwamen. Onnoodig is 't ook, dat ik een uitgebreid bericht geve, zulke schrijvers belangende, die overbekend zijn, b. v. A. MATTHAEVS, *de Nobilitate*, en *de Jure Gladii*, W. VAN GOUTHOEVEN, vermeerderingen op de oude Chronijk van Holland, VAN LEEVWEN, Batavia illustrata, VAN DER HOVVE, Handvest-Chronijk, DE ROVCK, Nederlandsche Herauld, enz. Ik zal mij vergenoegen met de aanwijzinge van zulke Schrijvers, van welker arbeid ik mij veel bediende, en die, misschien, aan alle mijne lezers niet van nabij bekend zijn.

In 't jaar 1776 kwam te Keulen in 't licht het eerste deel van *Quartiers Généalogiques de Familles Nobles des Pays-bas, accompagnés de preuves et remarques consistant en plusieurs Epitaphes, Extraits de Manuscrits, d'Auteurs, de Régistres et d'Actes originaux. Par* L. J. P. C. D. S. De schrijver was, volgens bekomen bericht, LAVRENT LE BLOND. Of de twee volgende deelen, in de voorreden beloofd, 't licht zien, is mij onbekend gebleven, hoewel ik 'er meer dan eens onderzoek op gedaan heb,

vooral

vooral uit aanmerkinge der historische bewijzen en aanteekeningen, die aan 't slot des werks te wachten waren. Zoo veel ik, in eenige bijzondere gevallen, konde naargaan, mag men zich op de nauwkeurigheid des schrijvers gerustelijk verlaten.

Van groote nuttigheid waren mij *Trophées tant sacrés que profanes du Duché de Brabant, par* CHRISTOPHRE BUTKENS, herdrukt in 's Hage 1724 in twee deelen, waar bij, kort daarna, noch twee deelen als een *Supplément* gevoegd werden. Indien men de uitgave van dit werk, welke ook in 't Fransch ten jaare 1641 was te voorschijn gekomen, met dezen nieuwen druk wil vergelijken, zal men, hier en daar, merkelijk verschil aantreffen. Ik wete wel, dat A. BUCHELIUS, *in not. ad Hedam pag.* 42, en P. SCRIVERIUS, in een brief aan *Pontanus*, te vinden in A. MATTHAEI *vet. aevi Analect. tom.* I. *pag.* 366, 367, zich zeer ongunstig over *Butkens* uitlaten, en deszelfs goede trouwe omtrent de opgave van oude papieren verdenken. Dit zelfde oordeel over *Butkens* velden veele anderen, meest op 't gezag van *Scriverius*; doch tegen wien hij verdedigd wordt in de voorreden, geplaatst voor 't eerste deel der nieuwe uitgave van de *Trophées*. Wijders blijkt, dat de beschuldiging van ontrouwe niet zoo zeer op dat werk ziet, als wel op zijne *Annales Généalogiques de la Maison* de Lijnden, *verifiées par Chartes, Titres et autres bonnes Preuves*, gedrukt te Antwerpen in 't jaar 1626. Ook van dit werk, thans bij uitstek zeldsaam, heb ik mij nu en dan bediend.

Niet

Niet minder kwam mij te ſtade *Hiſtoire Généalogique des Païs-Bas, ou Hiſtoire de Cambray et du Cambreſis, par* JEAN LE CARPENTIER, gedrukt te Leijden 1664. Wie den geheelen inhoud van dit werk kent, zal gereedelijk toeſtemmen, dat daar in verſcheiden misſlagen gevonden worden, hoewel hij de nadeelige berichten, belangende den perſoon en de geloofwaardigheid van *le Carpentier*, door FOPPENS opgegeven *tom.* II *Biblioth. Belg. pag.* 606, 607, niet voor volzekere waarheid wil aannemen.

Inſignia gentilitia Equitum ordinis Velleris aurei, fecialium verbis enuntiata: a. JOANNE JACOBO CHIFLETIO *producta. Antwerpiae* 1632. Zijne naauwkeurigheid, vooral in dit werk blijkbaar, wordt hooglijk geroemd.

In groote achtinge is *Jurisprudentia Heroica, ſive de Jure Belgarum circa Nobilitatem et Inſignia*, te Bruſſel in 't jaar 1668 gedrukt. De ſchrijver, die toen verkoos zijnen naam te verbergen, was JEAN BAPTISTE CHRISTIJN, Ridder, Heer van Meerbeke, afgezonden tot de Nimweegſche vredehandelinge 1677, laatſtelijk Kanſelier van Brabant, in welken post hij overleedt 1690. Zie *Nobiliaire des Pays-Bas tom.* II *pag* 547, 548, BUTKENS *Trophées de Brabant vol.* II *pag.* 380, en *Jurispr. Her. part.* II *pag.* 139. Een ſamenloop van omſtandigheden begunſtigde hem in 't ſchrijven van dit voortreflijk werk.

Omtrent veele Brabantſche geſlachten kreeg ik on-

onderricht uit PETRI DIVAEI *Res Lovanienses*, en zijne *Annales oppidi Lovaniensis*, welke, onder deszelfs *opera varia*, eerst in 't jaar 1757 te Leuven uitgegeven zijn. Zijn geslachtnaam was *van Dievé*. Zie *Rer. Lov. lib.* II *pag.* 60. Jammer is 't, dat eenige van zijne geschiedkundige werken verloren geraakt zijn, of ten minsten nergens te vinden waren, om te gelijk met de overige te konnen uitgegeven worden.

Nuttig, doch zeldsaam, is 't boek van PHILIPPE DE L' ESPINOY, Burggraave van Terouane, tot opschrift voerende: *Recherches des Antiquitez et Noblesse de Flandre* &c., Douay 1631. Hij bediende zich van de beste hulpmiddelen, en behaalde veel roem met zijn schrijven. Zijne geloofwaardigheid wordt, zoo veel ik wete, door niemand in twijfel getrokken. Alleenlijk wil men, dat hij voor sommige persoonen en geslachten te groote inschikkelijkheid gebruikt heeft, om hun eene plaatse onder de Edelen te gunnen. Zie FOPPENS *tom.* II *Bibl. Belg. pag.* 1031, 1032.

Genoeg bekend is het *Adelijk en aanzienelijk Wapenboek van de zeven Provincien; waar bij gevoegd zijn een groot aantal Genealogien*, enz., verzameld en uitgegeven door ABRAHAM FERWERDA, te Leeuwarden 1760 — 1781. Indien alle de geslachtregisters, daar in vervat, even naauwkeurig en tot onzen tijd vervolgd waren, zou de waarde van dit werk grooter zijn. Sommige, zelfs Friesche, zijn gebrekkig; andere gaan niet verder, dan zij voorlang door *van Leeuwen*, *van Hoog-*

Hoogstraten en anderen uitgegeven, of elders gedrukt waren; aan de meeste ontbreken alle noodige bewijzen en geschiedkundige ophelderingen, waardoor het lezen van stamregisters veraangenaamd en nuttig gemaakt wordt.

Uit de *Antiquitates Brabantiae et Flandriae*, door JOANNES BAPTISTA GRAMAIJE geschreven, en in den jaare 1708 herdrukt, heb ik eenige geslachten der Bondgenoten nader leeren kennen.

In den jaare 1567 werdt, met dezen Franschen en Nederduitschen titel, in 't licht gegeven: *Le Jardin d' Armoiries de plusieurs Nobles, Royaumes et Maisons de Germanie Inferieure: oeuvre autant nouveau, que proufitable à tous amateurs du noble exercice d' armes. — Den Boomgaert der wapenen, inhoudende de Wapenen van vele Edele Huijsen van dese Nederlanden, en andere omliggende: wesende dit wercxken also nieu, als profijtelijck allen beminders van het edele exercitie van wapenen. Gheprint tot Gendt bij Gheraert Salenson, met visitatie en approbatie der Commissarissen van der Co. Ma. daer toe ghestelt.* De schrijver noemt zich, bij de onderteekeninge der voorreden, JEAN LAUTTE. Naardien deze Boomgaard een der zeldsaamste stukken van deze soort is, en alle opmerkzaamheid verdient, heb ik mij daar op dikwijls beroepen, en 'er hier den titel geheel van opgegeven. Verg. A. SANDERUS *de Gandavensibus eruditionis fama claris*, *pag.* 73, en FOPPENS *Bibl. Belg. tom.* II, *pag.* 674, die dezen schrijver *Lautens* noemen.

Nie-

Niettegenstaande ik uit de geschiedkundige werken van AUBERTUS MIRAEUS, hier boven bl. 383 gemeld, bijna geen nut trekken konde, heb ik echter, ten opzichte van 't geslachtkundige, mij met vrucht bediend van deszelfs aanteekeningen bij zijne *Opera Diplomatica et Historica*, vermeerderd en uitgegeven door J. F. FOPPENS, te Leuven 1723—1748 in vier deelen. Die Genealogische aanmerkingen zijn, in zoo verre ik dezelve heb konnen onderzoeken, met groote naauwkeurigheid opgesteld.

Somtijds beriep ik mij op 't werk van JEAN DE SEUR, te Rijssel 1713 onder dezen titel uitgekomen: *la Flandre illustrée, par l'institution de la Chambre du Roi à Lille, l'an 1385 par Philippe le Hardi.* Eenige Brabantsche en Vlaamsche geslachten, van elders minder bekend, worden aldaar door *de Seur* gemeld.

Dit zelfde kan ik zeggen van *Recueil Heraldique des Bourgemestres de la noble cité de Liege*, in 't jaar 1720 te Luik in 't licht gegeven door J. G. LOIJENS, die dit werk wel niet eerst begonnen, doch aangevuld en vervolgd heeft.

In 't jaar 1774 kwamen te Amsterdam, gelijk ten minsten op den titel staat, in 't licht *Genealogies de quelques Familles des Pays Bas.* De uitgever is mij niet bekend; doch, volgens den titel, zijn deze stamregisters ten deele uit oorspronglijke stukken opgesteld, ten deele ontleend uit de hand-

schriften van *Caseta*, *Butkens*, *d'Assignies*, *le Blond*, en meer anderen.

Een soortgelijk werk kwam ook, één jaar later, te voorschijn met dezen titel: *Recueil Généalogique de Familles originaires des Pays-Bas ou y établies.* Het wordt gezegd te Rotterdam gedrukt te zijn. De schrijver belooft noch drie of vier deelen van denzelfden inhoud te zullen uitgeven. Of dit geschied zij, wete ik niet. Verscheiden geslachtregisters, hier voorkomende, waren, te voren, of in 't geheel onbekend, of gebrekkig gedrukt, of elders zeer zeldsaam te vinden. Men vindt, 't is waar, in dit en 't voorgaande werk zeer weinige Genealogien van de verbonden Edelen; evenwel ben ik meer dan eens door de uitgevers op 't rechte spoor gebragt.

Zeldsaamer heb ik gebruik behoeven te maken van *Liste de Noblesse, Chavalerie et autres marques d'Honneur, depuis 1659 jusqu' à 1762, à Bruxelles 1771*, om dat bijna alles, wat tot mijn oogmerk dienen kon, elders of naauwkeuriger of uitvoeriger te lezen was.

Onder de schoonste geslachtkundige werken, die ik ooit zag, is: *Extrait de la Généalogie de la Maison de Mailly, suivi de l'histoire de la Branche des Comtes de Mailly Marquis d'Haucourt et de celle des Marquis du Quesnoy. Dressé sur les Titres originaux sous les yeux de M. de Clairambault, Généalogiste des Ordres du Roy, et pour l'histoire par M.***. Imprimé d'après Manuscrit presenté au* Roy

Roy et déposé par son ordre à la Bibliotheque de sa Majesté; gedrukt te Parijs 1759. Dat de naamen van eenige Nederlandsche geslachten niet naauwkeurig opgegeven zijn, zal aan niemand vreemd voorkomen, die weet, hoe verkeerdelijk ook bij ons de eigen naamen van uitheemsche geslachten geschreven worden.

Over de Utrechtsche geslachten heb ik veelvuldige bijzonderheden gevonden in *Connoisſance de la Noblesse de la ville et province d'Utrecht*, gevoegd achter *Histoire abregée de la ville et province d'Utrecht*, gedrukt te Utrecht 1713. De schrijver, die zich, onder de opdragt, FRESCHOT noemt, is mij niet bekend; doch ik heb gegronde redenen om te denken, dat hij 't voornaamste deel van zijne genealogische berichten verschuldigd was aan den Heere *Daniel de Milan-Visconti*, wiens zeldsaame oudheid- en geschiedkunde door A. MATTHAEUS hooglijk geroemd wordt, *tom.* I *Analect. vet. aevi pag.* 231, 232, 249, 250, *tom.* V *pag.* 203. Dit weetende, konde ik mij met meerdere gerustheid op de gemelde *Connoisſance*, als geloofwaardig, beroepen.

Vooral is mij telkens te stade gekomen *Nobiliaire des Pays-Bas et du Comté de Bourgogne* &c., waar van en alle deszelfs aanhangsels ik noodig oordeele eenig verslag te geven. Het genoemde werk werdt door M. D. **** S. D. H. *** te Leuven in twee stukken uitgegeven in den jaare 1760. Men vindt hier bericht van de steden, landen en heerlijkheden, die den titel van Prins-

dom, Hertogdom, Markgraafschap, Graafschap, Burggraafschap en Baronnije gekregen hebben; wijders de persoonen, die tot den Ridderstand verheven zijn; als mede de Edele geslachten, die eenig sieraad aan hunne wapens verkregen hebben; en den naam en wapens der genen, die veredeld of in hunnen adel hersteld zijn, door de Vorsten uit het Huis van Oostenrijk en Bourgondie, sedert de regeringe van Filips den Goeden, Hertoge van Bourgondie en Brabant, tot den dood van Keizer Karel den VI, of sedert 't jaar 1421 tot 1740. Onaangezien dit werk noch nieuw is, weet men echter, dat hetzelve, zoo wel in Brabant en Vlaanderen, als in ons Vaderland, niet dagelijks voorkomt. In 't jaar 1774 werdt te Leuven uitgegeven *le vrai Supplément aux deux volumes du Nobiliaire des Pays-Bas*; in 't volgende jaar *Supplément au Nobiliaire des Pays-Bas*, 1420—1555; en in 't jaar 1780 te Luik *Corrections intéressantes, utiles et nécessaires au Nobiliaire des P. B., et Supplémens avec des augmentations considérables*. Wijders kwamen te Mechelen, in 't jaar 1779, vijf deelen te voorschijn met dezen titel: *Suite du Supplément au Nobiliaire des P. B.*, beginnende met den jaare 1555 en eindigende met den jaare 1762. Verscheiden misslagen, in 't *Nobiliaire* begaan, en 't gene daar in verzuimd was, vindt men in alle de gemelde vervolgen verbeterd en aangevuld: waar door dus de meeste aanmerkingen vervallen, welke daar over door eene kundige hand opgesteld, en mij onder 't oog gekomen waren.

Niet

Niettegenstaande ik, uit alle de gemelde werken, verscheiden geslachten der verbonden Edelen meer of min leerde kennen, zouden echter eenige mij onbekend gebleven zijn, zoo ik geen gebruik had konnen maken van veelvuldige *MSS. Aanteekeningen*, die mij, op de vriendlijkste en verpligtendste wijze, van tijd tot tijd, toegezonden waren. Om 't gewigt van die Aanteekeningen aantewijzen, en te gelijk aan derzelver Schrijvers of den welverdienden lof, of een openbaar blijk van mijne standvastige dankbaarheid te geven, zal ik dezelve hier vermelden; doch vooraf verslag doen van sommige oude Handschriften, waar op ik mij, in dit werk, hier en daar, beroepen heb, of waar van ik beloofde nader bericht te zullen geven.

Het Graefschap van Zeeland, repraesenteerende cortelijck desselfs staet van den beginne der Graeven van Hollant ende Zeelant tot den jare 1579, — *door Jonkheer* JACOB VAN GRIJPSKERCKE, *Heere van Grijpskercke.* Van dit uitmuntend werk is één hoofdstuk, handelende van de oude adelijke geslachten, uitgegeven door mijnen Vader, in zijn Hoogadelijk en adelrijk Zeeland, gedrukt te Middelburg in den jaare 1761. In de zestien andere hoofdstukken, wordt eerst eene korte beschrijving van Zeeland opgegeven, en wijders gehandeld over de geslachten der Graaven van Zeeland, 't recht van opvolginge en de huldiginge der Graaven, over de rechten en eischen der Roomsche Keizeren op Zeeland, de eischen der Graaven van Vlaanderen op Zeeland bewesten

Schelde, over de Staaten van Zeeland in 't gemeen, het eerste Lid of de Prelaten, het tweede Lid of de Ridderschap en Edelen, de voorrechten der Edelen van Zeeland, hunne eertitelen en naamen, de Ridder-hofsteden, over den Eersten Edele, en de uitsluitinge der Edelen in Zeeland, in 1596 aangevangen, over 't derde Lid of de Steden, over de Justitie en alle de Collegien en Officieren, daar toe behoorende, en eindelijk over de Militie. Uit dezen korten inhoud van dit keurig Handschrift, meest uit oorspronglijke bescheiden samengesteld, zullen alle Geschied- en Oudheidkundigen bemerken, wat zij, door de uitgave van dit werk, te wachten hebben. Een Schrijver, die, naar waarheid, van zich getuigt: *Niemands dank deed mij deze moeite ondernemen; den ondank vreeze ik alzoo weinig, als ik naar dank verlange*; zulk een Schrijver verdient van elk gelezen te worden. Hier toe hope ik mijnen Landgenooten gelegenheid te zullen geven.

Naamen en lotgevallen van de Heeren Edelen, die A. 1565 het beroemde Verbond, of Compromis, of eene goedkeuring van hetzelve bij zeker billet, en het Request of Verzoekschrift aan de Gouvernante ondertekent hebben; bij een vergaadert en opgemaakt uit echte gedenkstukken van die tijden, door FR. VAN OUDENDORP. Dit Handschrift werdt mij door 's Mans waardigen zoon, op verzoek van den Hoogleeraar *van Doeveren*, medegedeeld, na dat het eerste Stuk van mijn werk uitgekomen en de meeste bouwstoffe tot de volgende Deelen reeds verzameld was. Was mij dit MS. eerder in handen

den gekomen, ik zoude, door deszelfs gebruik, mij hebben konnen ontslaan van de moeite, om sommige schrijvers, vooral *Bor* en *Winsemius*, welken de Hoogleeraar *van Oudendorp* naauwkeurigst geraadpleegd heeft, tot mijn bepaald oogmerk te doorlezen. In de opgave der naamen van de Bondgenooten volgt Hij *Bor* en *van Leeuwen*, vooral 't MS. Memoriaal van J[r]. *Matthijs van der Houve*, uit wien ik ook de naamlijst der verbonden Edelen opgegeven heb in de Bijlaagen bl. 33—43. Verg. I Stuk bl. 232, 233, en III Stuk bl. 434—438. Omtrent de geslachten wordt hier, weinig of niets gezegd, doch zeer veel van de verrichtingen der Bondgenooten, geschikt naar de jaaren, waar in zij voorgevallen zijn. Meenigmaal zijn mij deze aanteekeningen te stade gekomen, en hebben mij herinnerd, wat ik verzuimd had uit Bor en van Meteren aanteteekenen. Sommigen, als Bondgenooten door den Hoogleeraar opgegeven, doch zonder genoegzaam bewijs, zijn door mij met opzet voorbijgegaan. Of de Heer *van Oudendorp* ook een voornemen hadde, om eene historie van dit Bondgenootschap zelve te schrijven, is mij niet gebleken. Dan, ik wil niet ontveinzen, dat zijne onderneming, om de lotgevallen der vrijheidlievende Edelen optezamelen, mij ten waarborge strekte, dat geen weldenkend Nederlander mijne pogingen als nutteloos, veel min met verachtinge, beschouwen zou.

Tractatus de Nobilitate. Item Genealogiae et series Principum, Ducum ac Regum Frisiae, rerumque ab ipsis gestarum Chronologia ab initio ad Carolum

Magnum,

Magnum. De situ, magnitudine et partitione Frisiae. Tabulae Genealogicae Familiarum Nobilium Frisiae. Quae omnia descripsit Nobilissimus et Amplissimus Vir VPCO BVRMANIA, *in suprema Frisiorum Curia Senator gravissimus. Has vero continuatione ornavit Nobilissimus Amplissimusque Vir* VPCO BVRMANIA, *Sinbrandi filius, Vpconis nepos, Grietman in Wonseradeel. Altera autem continuatione auctiores reddidit Nobilissimus Amplissimusque Vir* FELJO AB HEEMSTRA, *Lt. Collonel et Capitaneus Copiarum pedestrium Ordinum Belgii. Illa omnia coniunctim exscribi curavit Nobilissimus Amplissimusque Vir* SCHELTO AB HEEMSTRA, *Principis Iuventutis Frisonis ductor prudentissimus variisque munerum dignitatibus Patriam ornans.* Ik heb den geheelen titel van dit onschatbaar Handschrift, welken eene latere hand daar voor geplaatst heeft, hier nageschreven, om dat ik uit de uittreksels van hetzelve, door den Heere Jr. *Ulbo van Burmania* vervaardigd en mij medegedeeld, zeer veel lichts ten aanzien der verbonden Edelen uit Friesland ontleend heb. De eerste aanlegger van dit werk, *Upco Burmania*, wordt op den titel genoemd Raadsheer in 't Hof van Friesland, welken post hij nooit bekleedde; doch hij hadt, wegens de Edelen, zittinge ter Staatsvergaderinge van dat Gewest, en werdt in 's Lands gewigtigste bedieningen gesteld. Hij was ook een der verbonden Edelen. Zie II Stuk, bl. 312—315. Met welk recht S. SICCAMA, in de voorreden voor de *Statuta Opstalbomica s. de antiquis Frisiorum Legibus*, aan dezen *Upco* den roem van geleerdheid en Friesche Oudheidkunde toekende, blijkt uit zijne ongedrukte schriften, zoo aanstonds gemeld,

en

en waar van ik, volgens mijne belofte, eenig nader bericht geven zal. In zijne verhandelinge *over den Adel* zijn veelvuldige blijken van edelhartiger oprechtheid, lofwaardige nedrigheid, groote belezenheid, en van eene recht Christelijke gemoedsgesteldheid. Het geschied- en tijdrekenkundige bericht *over de onderscheiden Vorsten van Friesland tot den tijd van Karel den Grooten*, ten grooten deele uit de schriften van *Suffridus Petrus* ontleend, naar *Upco's* eigen getuigenis, was in 't jaar 1598 belangrijker, dan na dat *Emmius*, *Winsemius* en *Schotanus* hunne Friesche geschiedboeken in 't licht gaven. Het vertoog *over de ligginge, grootte en verdeelinge van Friesland* behelst veel goeds; doch 't gene nu, voor een goed gedeelte, uit de gemelde en andere schrijvers, bekend is: zijnde het niet onwaarschijnlijk, dat zij zich van *Upco's* aanteekeningen bediend hebben; gelijk ik heb mogen doen van zijn vierde werk, behelzende de *Stamregisters van de Adelijke geslachten in Friesland*, eerst vermeerderd en vervolgd door zijnen kleinzoon, ook *Upco Burmania* geheten, en in 't jaar 1673 overleden, naderhand door *Feijo van Heemstra*, die den 7 Maart 1690 gestorven is. Zijn zoon, *Schelto van Heemstra*, een man van waare verdiensten, droeg de noodige zorge voor de keurige handschriften der beide Upcoos en van zijnen vader, en liet dezelven na aan zijnen zoon, *Jr. Georg Sigismund van Heemstra*, onlangs in hoogen ouderdom overleden. Indien deze geheele verzameling, waar in meer dan honderd Geslachtregisters, met geschiedkundige aanmerkingen verrijkt, gevonden worden, ooit in

 't licht

't licht kwam, zou de Vaderlandsche en bijzonderlijk de Friesche Historie niet weinig opgehelderd worden.

Conscriptio Exulum Frisiae. Van dit Handschrift zal ik, hier, alleenlijk zoo veel zeggen, als tot mijn tegenwoordig oogmerk dienstig is. Voor den opsteller wordt doorgaans gehouden *Rennert van Solckema*, die eerst in huwelijk hadt Gerck van Hoijttema, overleden te Sneek den 22 April 1578, naderhand Lamme, doohter van Herman van Wijffringa, Burgemeester te Groningen, in welke stad hij, als balling, zich ten jaare 1581 ophieldt. Dan, onder de ballingen uit Wijmbritzeradeel wordt, *pag.* 101, genoemd *Hotzo Aeccama*, *author huius libri, ut dicitur;* en uit de voorreden blijkt nader, dat hij voor den oorspronglijken schrijver van dit werk, na den jaare 1580 opgesteld, te houden zij, hoewel *Solckema* of een ander, daar in, eenige veranderingen gemaakt of sommige vermeerderingen geplaatst heeft. Onder 't groote aantal Friezen, die, ten tijde der Nederlandsche beroerten, hun Vaderland gedwongen of vrijwillig verlieten, worden zeer veelen gevonden, die uit adelijke en aanzienlijke geslachten gesproten of door huwelijk daar mede verbonden waren, b. v. van Achlen, Fritema, Sjaerda, Dekema, Haersma, Aijtta, Rorda of Roorda, Eemskerck, Camstra, Donia, Camminga, Hottinga, Aebinga, Sircxma, Sickinga, Aijlva, Aesgema, Buma, Goslinga, Mockema, Heerma, Wijtzma, Eminga, Saekma, Harda, Boetzema, Juma, Aggema, Bontsma, Jel-

Jelgersma, Jensma, Rouckema, Harckema, IJtsma, Hettema, Albada, Heringa, Lijauckema, Follega, Adama, Englema, Hannema, Obbena, Bruijnia, Andringa, Oennama, Elckema, Scholtema, Tjardsma, Sierdsma, Hermana, Botnia, Boijmer, Ockinga, Gerbranda, Walta, Fons, Popma, Hamkes, Holckema, Solckema, Waltinga, Tetema, Oninga, Foppinga, Friesma." Alle de Friezen, in dit boek gemeld als ballingen, waren niet alleenlijk aan hunnen vaderlijken godsdienst verkleefd, maar ook den Koning van Spanje getrouw gebleven. Hier uit ziet men, dat lieden van hetzelfde geslacht niet dezelfde Vrijheidliefde bezaten. Het gezegde omtrent anderen uit de Friesche geslachten, b. v. Roorda, Camstra, Donia, Camminga, Hottinga, Aijlva, Buma, enz., die tot de verbonden Edelen behoorden, kan dit ten overvloede bewijzen. Zoo veel ik mij nu herinnere, wordt in deze *Conscriptio Exulum Frisiae* niet meer dan één der Bondgenooten vermeld, te weten *Edo Heringa*, of *van Heringa*, van wien ik sprak in 't II Stuk, bl. 455, 456, en omtrent welken in dit MS. *pag.* 92 't volgende te vinden is: „ *Ædo van Heringa Hovelinck t Rauwerdt cum familia. Ipse obiit a°. 86* [1586] *Emdae cum uxore* [Rorda, d. i. Anna Roorda] *in Domino. Elco van Heringa filius Ædonis Heringa.*" In een ander afschrift van dit MS. staat: *Ipse obiit a°. 1586 Emdae et uxor sua antea in Domino.* Dit bericht, aangaande 't sterfjaar van den Bondgenoot, verschilt merkelijk van het door mij opgegevene. Wat hier van zij, indien hij in deze *Conscriptio Exulum* eene plaat-

plaatſe verdiende, moet hij niet ſtandvastig bij 't verbond der Edelen gebleven zijn. Het gebruik van dit MS. is mij vergund door Jw. *Ulbo van Burmania.*

Verzameling van ſtukken, behoorende tot den tijd der Nederlandſche beroerten in 't jaar 1565 en vervolgens. Deze werdt mij ten gebruike toegezonden door den Heere Mr. *Jan Burman*, Raad en Rentmeester Generaal der Beden van Brabant. Zij bevat zeer oude, en, naar vermoeden, gelijktijdige affchriften van een aantal min bekende en voor 's Lands geſchiedenisſen belangrijke gedenkſtukken; gelijk blijken kan uit de nu gedrukte onder de Bijlaagen tot dit werk, bl. 241—275. Andere lezenswaardige ſtukken, uit dit Handſchrift door mij nageſchreven, doch geen regelrechte betrekkinge op deze geſchiedenisſe van 't Bondgenootſchap hebbende, zal ik gaarne, bij eene andere gelegenheid, aan 't licht brengen, en, zoo veel noodig is, door korte historiſche aanteekeningen trachten optehelderen.

Verzameling van Genealogien der meeſte edele en oude Familien in de zeventien Nederlandſche Provincien en Kleefsland. Zij beſtaat in een groot aantal deelen, en beruſt onder den Heere Baron *van Spaen tot Hardenſtein*, door wiens grootvader dezelve begonnen is, en die haar, ſedert, vermeerderd heeft. Door het goedgunſtiglijk verleende gebruik van eene meenigte dezer geſlachtregisters, is mij gebleken, dat zij, met de beste trouwe, uit veelvuldige gedrukte en geſchrevene beſcheiden opgeſteld zijn. Origo

Origo et Genealogiae illustrium aliquot Familiarum in Belgio. De Schrijver, die in de zestiende eeuwe leefde, is onbekend. Het afschrift, door mij gebruikt, is vervaardigd door den Hoogleeraar *A. Matthaeus*, die 'er eenige kleine aanteekeningen bijgevoegd heeft; en berust nu onder den Heere Mr. G. *Munnicks*, Oud - Raadsheer in 't Provinciale Hof van Utrecht. De Nederlandsche geslachten, in dat MS. vermeld, zijn de volgende: Arkel, Asperen, Egmond, IJsselstein, Bueren, Brederode, Vianen, Ameijde, Culemborg, Abcoude en Gaasbeek, Teisterbant, Heusden, Borssele, de Veris, Beloijs, Vliet en Polsbroek, Persijn en Waterland, Haarlem, Benthem, Voorne, Lederdam, Heukelom, Hagenstein, Noordeloos, Zoelen, Avesaet, Alblas, Aertsbergen, Teijlingen, Oostervant, Woerden, Heimenberg.

Soortgelijk Handschrift is mij medegedeeld door den Heere *C. A. van Wachendorff*. De titel luidt: *Den oorspronck ende beginsel ofte generatie der banreheeren van Wassenaer, burchgrauen van Leijden, heeren van Rijn ende Catwijk opter zee, van Valckenburch, van Voorschoeten, vrijheeren vanden hooghen ende laegen gerechten &c.* Dit MS. behelst de geslachten van *Duvenvoorde Polanen*, *Arckel*, *Lederdam*, *Hoekelom*, *Asperen*, *Hagensteijn*, *Acroij*, *Leijenburch*, *Aerntsberch*, *Noerdeloos*, *Egmont*, *Hoesden*, *Brederoede*, *Teijlinghen*, *Culenberch*, *van Voerne Burchgraven van Zeelant*, *Haerlem*, *Oostervant*, *Duvenvoerde Wassenaer*, *Polanen*, *Persijn*, *Raephorst*, *van Woude ende van Warmont*, *Woerden*, *Poelgeest*, *Naeltwijck*, *Wateringhen*, *van*

der

der Vecre in Zeelant ghecomen van een jonghe broeder van Borselen, Borselen, de Hr. van Vianen namaels Hr. van Ameijden, Beloijs ofte Bleetz, van Abcoude ende van Wijck te Duerstede, Gaesbeke, Montfoort, Cruninghen, Alkemade diemen plach te heeten van Poelgeest, van Vliet ende Poelsbrouck; Schagen; Hoochwoude uijt den huijse van Beijeren. Hier op volgt een nader geslachtregister der Heeren van Brederode; van 't welke ik sprak in 't III Stuk bl. 490, 491. Eindelijk volgt in dit Handschrift *die afcoempste van die grauen van Teijsterbant, van Bocsinchem ende Culenborch.* De schrijver, die zich noemt *Cornelis Teunisse*, is niet in 't zekere bekend. Doch de gissing van den Heere *van Wachendorff*, dat hij geweest is de Amsterdamsche Konstschilder, Schepen en Raad, *Cornelis Antoniszoon*, is niet zonder grond. Hij schijnt zich ook *Cornelis Teunisse* geschreven te hebben. Zie WAGENAAR Amsterdam III stuk, bl. 207. De geslacht-wapens, in een goed aantal in dit MS. geteekend, maken dit gevoelen waarschijnlijker. Hij zegt *laetstleden mede aen den dock gebracht* te hebben *die genealogie ende oorspronck van den grootmoeden eedelen welgebooren grauen van hollandt, zeelant ende vrieslant tot loff ende prijs Keijserlijcke majesteit, carolus die vijffte.*

Aanteekeningen raakende de Familien van Egmont, Wassenaer, Polanen, Poelgeest, Alkemade, Schagen, Duvenvoerde, Woude en Warmond, Naaldwijk. Uit een bericht, aan 't einde derzelver, door den Hoogleeraar *A. Matthaeus* geplaatst, zie ik, dat zij opgesteld zijn door JOANNES BAPTISTA GRAMAIJE, van wiens gedrukte werken,

Bra-

Brabant en Vlaanderen betreffende, hier boven bladz. 402 gesproken is, en over wiens verdere schriften konnen geraadpleegd worden FOPPENS *tom.* I *Bibl. Belg. pag.* 568—570, en anderen, aangehaald door den Heere SAXIUS *Onom. Lit. part.* IV *pag.* 84. De Professor *Matthaeus* geeft, in zijn gemeld bericht, aan *Gramaije* de volgende eertitels: *J. V. D. Protonotar. et Vicar. Apostolic. Praelatus Arnhemensis, Consiliarius et Elemosynarius Ferdinandi* II *Rom. Imperatoris, Geistlich Prelaet Primaet van Africa, Keijsers Ferdinandi* II *Gesant in den Hage.* Zijne uitgebreide kundigheden, de toegang, welken hij overal tot de Archiven kreeg, en zijn gemeenzaam verkeer met de voornaamste mannen in Nederland, doen ons deze aanteekeningen als zeer gewigtig beschouwen.

In de Voorreden, gevoegd bij het I Stuk, bl. X en XI, is reeds gesproken van de *MSS. Aanteekeningen* der Heeren J^r. E. M. VAN BURMANIA, *W.* Baron VAN HAERSOLTE *tot IJrst* en J. WAGENAAR. Meenigmaal bragten of leidden zij mij op den rechten weg, en maakten helder, wat mij voorhenen duister was. Meer behoeve ik niet te zeggen; hoewel anders eene uitweiding in hunnen lof, nu zij allen overleden zijn, minderen schijn van vleijerije hebben zou. De voornaamste reden, waarom ik deze Historie aan den *eerstgemelden* opdroeg, was eene dankbaare erkentenis van de veelvuldige moeite, welke hij ten nutte van dit werk genomen hadt. In de aanteekeningen van den *tweeden* vond ik zeer veel goeds, doch ook eenige te gewaagde gissingen. Aan den

Amsterdamschen Historieschrijver waren de meeste Bondgenooten, welken ik niet kende, ook onbekend gebleven. Omtrent sommigen, echter, heeft hij mij eerst op den weg gebragt.

Op veele plaatsen maakte ik gebruik van de *MSS. Aanteekeningen, belangende deze en gene Bondgenooten of hunne geslachten*, mij toegezonden door de Heeren R. J. Baron VAN DER CAPELLEN *tot de Marsch*, J. VERHEIJE VAN CITTERS, Heere van St. Laurens en Popkensburg, Oud-Raadsheer in den Hove van Holland en Zeeland, J. ERMERINS, Oud-Sekretaris der Stad Vere, A. 's GRAVEZANDE, Predikant te Middelburg, J. DE KEMPENAER, Raadsheer in 't Hof van Friesland, R. PALUDANUS, Burgemeester te Alkmaar, T. J. Baron ROBST VAN ALKEMADE, Heere van Werkendam, JAKOB VISSER, Advokaat in 's Hage, C. A. VAN WACHENDORFF, Oud-Sekretaris der stad Utrecht, W. L. Baron VAN WASSENAER, Heere van beide de Katwijken, H. VAN WIJN, Oud-Raadpensionaris van Gouda; om nu van zulken te zwijgen, die de vriendlijkheid hadden, mij mijne misslagen aantewijzen, en wier verbeteringen ik aan 't einde van 't III Stuk opgegeven heb, of naderhand noch zal opgeven.

Naar mate de geslachten der meeste Friesche Bondgenooten, in de bijzonderheden, mij minder bekend waren, kwamen mij meer te pas de uitgebreide *MSS. Aanteekeningen* van Jr. OLBO VAN BURMANIA, Oud-Grietman van Leeuwarderadeel, die tijd noch vlijt spaarde, om mij, uit ge-

gedrukte en ongedrukte ſtukken, alles bijtezetten, wat hij oordeelde, eenigzins tot mijn oogmerk nuttig te zullen zijn. Van hier, dat ik mij zoo meenigwerf op zijne Aanteekeningen beriep.

Dit zelfde moete ik zeggen van de *MSS. Aanteekeningen* van Jr. W. A. Baron VAN SPAEN *van Hardenſtein*, die niet alleenlijk uit zijne rijke verzamelinge van Genealogien, hier boven gemeld, mij alle de begeerde Stamregisters toezondt, maar ook zelf uit zijnen ſchoonen voorraad alles opzamelde, waar door over de historie der Bondgenoopten en hunne geſlachten eenig licht verſpreid zou konnen worden.

Ook heeft Jr. W. F. H. Baron VAN WASSENAER, Heer van Spanbroek, en, na 't overlijden van zijnen hier boven gemelden neef, der beide Katwijken, zich veel werks voor mij gegeven, zoo met het naſchrijven van een aantal oude ſtukken, die onder de Bijlaagen geplaatst zijn, als door 't vervaardigen van zijne *MSS. Aanteekeningen*, betreffende verſcheiden verbonden Edelen en hunne geſlachten.

Eindelijk, doch geenzins om dat zij de laatſte plaatſe verdienen, zal ik vermelden de *MSS. Aanteekeningen* van den Heere M. VAN DER CRAGHT, Advokaat Fiskaal der Kamer van Rekeninge der Graaflijke Domeinen in Holland, wiens hulpvaardigheid ik, ſedert den eerſten aanleg van mijn werk, en tot nu toe, ondervonden heb. Gelijk

de door Hem medegedeelde oorspronglijke gedenkstukken voor de historie van 't Bondgenootschap ten hoogsten belangrijk, zoo waren 's Mans Aanteekeningen over 't geslachtkundige, meest uit ongedrukte papieren ontleend, van geen minder gewigt; gelijk aan elk, uit het geduurige gebruik daar van door mij gemaakt, genoeg kennelijk wordt.

Door de optellinge van alle deze hulpmiddelen, kan, aan den eenen kant, de verwondering van sommigen verminderen, dat ik zoo veele bijzonderheden omtrent de geslachten en bedrijven der meeste verbonden Edelen onder 't oog van mijne lezers brengen konde; maar, aan de andere zijde, moet hunne dankerkentenis vermeerderd worden, dat zoo veele Heeren mij de hand geboden hebben, ter oprichtinge van een gedenkteeken voor de edele grondleggers der Nederlandsche Vrijheid.

VERVOLG
VAN
BIJVOEGSELEN

tot de drie eerste Stukken van dit werk.

EERSTE STUK.

Bladz. 325, 326, vergeleken met het III Stuk bl. 449, 450. De Hertogin zondt ook dergelijken brief, nevens 't Smeekschrift der Edelen en haar antwoord daar op gegeven, aan 't Hof van Gelderland, om zich daar naar te richten, en 'er kennisse van te geven aan de Wethouders der steden. Dan, Kantzler en Raaden antwoordden, den 21 April 1566, aan de Landvoogdesse, dat de kennisgeving hier van, om veele redenen, in hun antwoord gemeld, al te ongeraden was. Deze stukken zijn noch voor handen ter Kanselerije van Gelderland, in een boek van Landzaken, geteekend E.

Bladz. 435, vergel. III Stuk bl. 454. Uit het zelfde boek blijkt mede, dat de Hertogin een afschrift van 't verdrag met de verbonden Edelen, en van 't gene daar toe betrekkelijk was, aanstonds aan 't Hof van Gelderland gezonden heeft.

TWEEDE STUK.

Bladz. 84, 85. Hoewel 't zeker genoeg is, dat de Landvoogdes last gegeven hadt tot het sluiten der poorten van Brussel voor Brederode en andere verbonden Edelen, denke ik echter, dat deze nadere aanteekening niet overtollig zijn zal. Den tweeden Februarij 1567, kreeg de lijfwacht der Hertoginne, nevens de andere wachten te Brussel, schriftelijk bevel, om een aantal Edelen, wier naamen opgeteekend waren, binnen die stad niet te laten komen. Deze naamlijst, in zeer oud en moeilijk schrift, is gevonden in eene verzamelinge van oude papieren, naar vermoeden, door *Petrus Scriverius* bijeengebragt, en nu bewaard wordende door den Heere Mr. *P. H. van de Wall*, die mij, terwijl ik bezig was deze bijvoegselen te schrijven, een afschrift daar van gezonden heeft. De meeste naamen zijn gebrekkig geschreven. Indien niet alle de Edelen, hier gemeld, tot de onderteekenaars van 't Verbond behoorden, zekerlijk zeer weinigen uitgezonderd. Zie hier 't stuk, gelijk het mij medegedeeld is, met mijne korte aanteekeninge, tot aanwijzinge der bedoelde persoonen.

Les Noblez de ceulx lesquelles les Archez de son Alteze et aultre de la garde de Bruzelle ne laisseron entrer en ycelle. faict le ij^e de fevrier, L'an 1567.

Le Siür de Brederö.
Le conte Lodewijck de Nassau.
Le conte van den Berch.
Le conte de culenburch.

Les

Les Barons de Fleschien. [zie II Stuk, bl. 400, 401, III Stuk, bl. 530.]

le trois freres de . . . . . [Deze naam is onleesbaar, doch heeft, volgens bericht, groote gelijkheid op *vaides*. Zou 't misschien zijn *vaulx*? Verg. III Stuk, bl. 239. Of worden bedoeld de *drie broeders*, Anthonij, Karel en Robbert *van Malsen*? Zie III Stuk, bl. 2—4.]

les deux freres de tholouse. [*Filips* en *Jan van Marnix*.]

. . . . *onleesbaar.*

Le Sr. de Villers. [Jan van Montignij, Heer van *Vilers*].

Le Sr. de Noellez. [George van Montignij, Heer van *Nojelles*].

Le Sr. Audernies. [Karel van Revel, Heer van *Audrignies*].

Le Sr. d'anderloo. [*Pieter d'Andelot.*].

Le Sr. Wijngaert. [*Kornelis* of *Jakob van Wijngaerden*].

Le Sr. Roef. [Vermoedelijk, de Bondgenoot *de Ruif*.]

Le Sr. Longase. [Deze zal geweest zijn C. de Houchin, Heer van *Longastre*].

Le S[r]. *Vendevile.*	[Is mede onder de verbonden Edelen].
Le S[r]. *Doleijn.*	[Adriaan van Bergen, Heer van *Dolhain*].
Le S[r]. *Couberschien.*	[Deze is mij niet bekend].
Le S[r]. *Malberghe*	[*F. van Malbergen*].
Le S[r]. *famai* of *famoi*,	[Denkelijk, K. van Levin, Heer van *Famars*].
Le S[r]. *Esschier.*	[De Heer *van de Wall* gaf in bedenkinge, of deze ook zijn zou *Escruber*.].
Le S[r]. *Reubeke.*	[Dezen kenne ik niet, ten zij bedoeld worde J. van Sauvage, Heer van *Escaubeke*].
Le S[r]. *hames.*	[*Nic. de Hames.*]

Bladz. 134, 135. Het gezegde omtrent *Adolf van der Aa* zal, misschien, opgehelderd worden door eene nadere aanmerkinge van den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein*. Hij denkt, dat Adolf van der Aa, die ter vrouwe hadt Sophia van Nispen, en 1568 sneuvelde, geweest is een bastaardzoon van Adolf van Randerode van der Aa, Groot Valkenier van Keizer Karel en Hoofdschout van Mechelen, en een kleinzoon van Johan van Randerode van der Aa, Hoofdschout van Mechelen en Raad van Keizer Maximiliaan; doch dat Adolf van der Aa, met wien de Prins van Oranje briefwisselinge hieldt, een zoon van

Filips

Filips was, van wien in 't vervolg, bl. 137—139, gesproken wordt.

Bladz. 143 *in de aanteekeninge* (*). Deze naamlijst, doch met eenig verschil, en gelijk dezelve door Alva, den 1 Oct. 1568, aan 't Hof van Gelderland toegezonden was, is ook te vinden in de Verzamelinge van stukken voor de Vaderl. Historie, door den Heere VAN HASSELT uitgegeven, I deel bl. 299—302.

Bladz. 144, 145. Tot het geslacht *Aggema* of *Aggama* behoorde Jr. Pieter van Aggama, die gewoon was zich te noemen, Heer van de Kampen tot Wijtmaarsum, Alma en Rensema. Hij was Jonker en Hoveling op de Meden, zijnde dit de naam van 't dorp of heerlijkheid, waar in Rensema gelegen is. Zijne echtgenoote was Tecla Maria Ockinga, mede uit een der oudste Friesche geslachten gesproten. Van haar, weduwe zijnde, heeft Jr. Mello Alberda, overgrootvader van Jr. O. Tamminga van Alberda, het Huis Rensema met aanhoorige heerlijkheden en gerechtigheden, in den jaare 1695, aangekocht. Dit bericht is mij door den laatstgemelden Heere gegeven.

Bladz. 160. Deze *Johan van Argenteau en Hermale* was een zoon van Jakob van Argenteau en van Engelberte van Jauche de Mestaing. Hij was getrouwd met Maria van Hamale, Vrouwe van Fontaine, doch liet geen kinders na, zoo weinig als zijn broeder Floris, die eerst eene

vrouwe hadt uit 't geslacht van Berloo, en daarna Anna de Barbaçon. Na den dood van beiden, kwam Argenteau bij erfenisse aan hun zusters dochter, welke getrouwd was aan Herman Scheijffard van Merode. *MSS. Aanteek.* van den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein.*

Bladz. 161. *Otto van Arkel* staat, als lid der Ridderschap van Nijmegen, bekend op de Riddercedullen van 1555 en 1565. Opmerkelijk is 't, dat in 't Kwartier van Nijmegen veele verbonden Edelen waren, doch bijna niemand in de Graafschap, Veluwe of Overijssel. De vermoedelijke reden hier van schijnt geweest te zijn, om dat de regeering, tot dezen tijd toe, in Gelderland zeer zacht en lijdelijk was, en derhalven geen oorzaak tot groote klagten gaf. De zwaarste last viel op de Heerlijkheden, en de toeleg van Spanje was, de bezitters derzelver minder magtig te maken. Vermogende en rijke Heeren, behalven den Graave van den Berg, waren in die streeken niet, en konden dus niet arbeiden, om den minderen adel optezetten. Van hier, dat men, onder anderen in Veluwe, in volgende jaaren 't Spaansche juk ongraag wilde afschudden. *MSS. Aant.* van denzelfden Heere.

Bladz. 179, 180. Uit gebrek van kundigheden en uit onachtzaamheid worden dikwijls ongegronde gissingen geboren. Van deze soort, vreeze ik, was ook de mijne, volgens welke *Karel Beaulieu*, onder den naam *Bailleu*, bedoeld zou moeten zijn. Ik twijfele nu naauwlijks, of hier wordt

ge-

gezien op eenen *Bailleul*, 't zij op *Robbert de Bailleul*, die een der eerste slachtoffers van Alva's woede te Brussel was in 't begin van zomermaand des jaars 1568, gelijk blijkt uit de lijste, in de Verzamelinge van den Heere VAN HASSELT, I deel bl. 302, en elders uitgegeven, 't zij dan op *Adriaan de Bailleul*, die de jongste zoon was van Francois en Aleide van Culemborg, en wiens weduwe, Josina van Lannoij, hertrouwde met Filips van Marnix. Verg. II Stuk bl. 180, en III Stuk bl. 40. Het laatste gevoelen behaagde ook aan den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein*,

Bladz. 206, *not.* (*) Ter opheldering en verbeteringe van deze aanteekeninge, heeft dezelfde Heer mij het volgende medegedeeld. *Adriaan van Bergen* stamde niet af uit het geslacht van *Bergen-Grimbergen*, maar uit dat van *Bergen-St. Winox*, voerende een geheel ander wapen, te weten, een' rooden leeuw op goud, en komende van de Kasteleinen van Bergen St. Winox. Hij was een zoon van Pieter van Bergen en Joanna van Bailleul, hier gemeld, en derhalven een broeder van Maria, eerst getrouwd met George de Nedonchel, naderhand met Antoine de Wignacourt. Zijne kinders waren Johan, Lodewijk en Maria. De twee laatste storven ongehuwd. De eerste nam ter vrouwe Johanna de Rambures, en verwekte bij haar Karel, getrouwd eerst met Anna de Coupignij, daarna met Claude de Canbin. —— De andere Maria van Bergen, hier ook gemeld, en in echt hebbende Jakob de

Rambures, was de zuster van den overgrootvader des Bondgenoots.

Bladz. 249, 250 (*). Tot vermeerderinge en verbeteringe van 't gene hier, en III Stuk bl. 483, 484, gezegd is, betreffende 't geslacht van 't uitmuntende broeder-paar, *Karel* en *Lodewijk van Boisot*, zal ik noch opgeven, wat de Heer VAN SPAEN *van Hardenstein* mij daar omtrent medegedeeld heeft, en waar uit blijken zal, dat zij roemrijker waren door eigen verdiensten, dan door hoogen ouderdom van hun geslacht, dat uit Bourgondien oorspronglijk was. De eerste, van wien melding gemaakt wordt, is *Jakob*, die Notaris was, en wiens vrouwe den naam van Guillemette hadt. Zijn zoon *Benoist* kwam de eerste uit Bourgondien in de Nederlanden, en werdt *Grutier ou Fruitier du Parcq* te Brussel, gelijk uit de Registers der Rekenkamer blijkt. Hij trouwde, eerst, Antoinette de Bregille, naderhand, Antoinette de la Deuze. Uit het eerste huwelijk verwekte hij I. *Andronie*, getrouwd met Louis Coquillet, Keldermeester van Keizer Karel den V. II. *Dedier*, Thesaurier Generaal van Margarita van Oostenrijk, overleden 1546, die bij Johanna Salomé won, *a. Maria*, getrouwd met Willem Pensart, Heere van Herlaer, *b. Anna*, Priorin te Vilvoorden, *c. Karel*, Raadsheer in den Geheimen Raad, die bij Margriet, dochter van Jan Baptist de Tassis, won (1) *Christine*, gehuwd aan Pieter de Par, (2) *Karel*, Raadsheer in den Geheimen Raad, getrouwd met Adriana de la Torre, (3) *Willem*, Kapitein te Den-

Dendermonde, die in echt nam Anna de Roije, *d. Philippine*, getrouwd met Nikolaas van Arcle, *e. Jan*, Kanunnik te Mechelen, *f. Isabelle*, welke ten man kreeg Johan van t' Sestigh, *g. Katharina*, geestelijke te Vilvoorden. III. *Pieter*, Rentmeester van Brabant. Hij trouwde eerst Gillette Despretz, naderhand Barbe de Kriekengijs, dochter van Johan en Katharina Berkmans. A. Uit het eerste huwelijk verwekte hij *a. Pieter*, gehuwd met Louise van Tisnacq, waar uit geboren zijn 1. *Maria*, Vrouwe van Ruart, gehuwd aan Nikolaas de Micault, Heere van Indeveld, Raadsheer in den Geheimen Raad: zij was geboren 1529, en storf 1589, 2. *Karel*, die ter vrouwe nam Maria de Fonseca: deze was onder de verbonden Edelen. Hij wordt in de MS. Genealogie ook genoemd Admiraal van Zeeland, 3. *Louise*, getrouwd met Lenart de Tassis, Opperpostmeester, 4. *Juliane*, gehuwd aan Jakob Taije, Heere van Goijke, 5. *Johanna*, welke ten man hadt Filips Cobel, en daarna David van Valkenstein, 6. *Lodewijk*, Admiraal van Zeeland, getrouwd met Louise van Dorp. B. Uit het tweede huwelijk [met Barbe de Kriekengijs] zijn geboren *b. Katharina*, getrouwd met Karel van Tisnacq, *c. Adriana*, welke ten man hadt Johan de Maij, *d. Maria*, gehuwd aan Arnout de Jeude, Heere van Hardinksveld. IV. *Steven*, die naar Bourgondien te rug keerde. V. *Nicole*, getrouwd eerst met Antonij Mordaix, naderhand met Jan Maschfoing. VI. *Adriaan*, die bij Katharina van Overbeeken verwekte *a. Johanna*, welke in echt nam Jan Spijskens, *b. Maria*, *c. Adriaan*,

driaan, die bij Katharina van Couwenhouwen won 1. *Adriana*, getrouwd met Frans Godin, Sekretaris te Mechelen, 2. *Maria*, gehuwd aan Jakob de Briquenij, *d. Christiaan*, die ter vrouwe nam Margarite Marquet.

Bladz. 270, 271. Van den Bondgenoot Sijds of Sixtus van Botnia was onderscheiden Sijds van Botnia, getrouwd met Elisabeth Alberda, dochter van Reint Alberda van 't Zand en Helena Ripperda. Na den dood van Botnia, die aan haar alle zijne goederen, ook Hottinga-State, bij uitersten wille bemaakte, hertrouwde zij met Guiliam Macdowel, Ridder, voormaals Professor in de Wijsgeerte te Groningen, en laatstelijk Gezant wegens 't Hof van Groot-Brittanje bij den Staat der Vereenigde Nederlanden. Zie *Effigies et Vitae Profess. Groning. pag.* 74. — Noch vindt men, omtrent dezen tijd, Dominicus van Botnia, gehuwd met Oede Manninga, zuster van L. Manninga, den schoonzoon van D. Sonoij. Deze aanmerkingen ben ik verschuldigd aan Jr. O. TAMMINGA VAN ALBERDA, Heere van Rensema.

Bladz. 271, 272. Betreffende den Bondgenoot *Bouchelt* is mij, door den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein*, eene zeer waarschijnlijke gissing medegedeeld. Hoewel de doopnaam op de lijste niet uitgedrukt staat, wordt het door veele bijkomende omstandigheden vermoedelijk, dat men te denken hebbe aan *George*, of Jurrien, *van Boeckholt* tot Aldenhoven, Richter van Doesburg en Drost van Bredevoort, die teffens Hopman was, en ver-

scheid-

ſcheiden malen gemeld wordt als garnizoen in Gelderland houdende, onder anderen te Elburg in 't jaar 1579. Hij hadt, hoewel later, zittinge in de Ridderſchap van 't Graafſchap, en komt voor op de Riddercedullen 1592 en 1597. Zijne ouders waren Herman van Boeckholt, Landdrost van Zutfen, en Georgia van Hoevelick. Hij hadt in echt Cunne van Erp, dochter van Hendrik en Hendrina van der Veen, en won uit haar vier dochters, *Georgina*, *Hendrina*, getrouwd met Johan van Ooſtrum, Droſt van Hageſtein, *Maria*, gehuwd aan Hendrik van Meverden tot Haſſent, en *Johanna*, Vrouwe tot Aldenhoven, welke ten man hadt Walraven van Steenhuijſen tot Oploe.

Bladz. 276, 277. *Dirk van Brakel* was in de Ridderſchap van Nijmegen, en verſcheen aldaar ſedert 1576 tot 1592, in welk jaar hij, misſchien, overleden is. Zijn ſtamgenoot, *Johan van Brakel*, was een lid van dezelfde Ridderſchap van 1555 tot 1578, en ſtorf in den jaare 1580.

Bladz. 304. Niet lang geleden, zijn eerst de beide vonniſſen van Alva tegen *Dirk* en *Gijsbert van Bronkhorst van Batenburg*, uit een oud handſchrift, aan 't licht gebragt door den Heere VAN HASSELT, in de Verzamelinge van ſtukken voor de Vaderl. Historie, I deel, bl. 251—253. In deze vonniſſen komen veele bijzonderheden voor, waardig gemeld te worden, hoewel ik de zekerheid of onwaarheid van dezelve voor rekeninge van Alva late. *Gijsbert van Batenburg* hadt het verbond der Edelen, ten huize des Graaven van Cu-

lem-

lemborg, *twee dagen na* 't overleveren van 't Smeekschrift, onderteekend; was in de vergaderinge der Bondgenooten te St. Truijen geweest; hadt met hun de onroomsche koopluiden en de kettersche leeraars in bescherminge genomen; nam dienst onder den Heere van Brederode en worf zelf eenig volk; maakte een valsch alarm aan de éene stadspoorte van Amsterdam, met een' toeleg; om, met overleg met de ketters aldaar, door eene andere poorte binnen die stad te komen. Zijn broeder, *Dirk van Batenburg*, wordt van geen mindere misdaaden, in 't vonnis van Alva, beschuldigd. Hij onderteekende 't verbond der Edelen, op aandrang van den Heere van Tholouse; verzocht schriftelijk den Gentschen Predikant Hermanus [Moded], dat hij het ontslag van een' gevangenen Advokaat, die kettersch was, bevorderen wilde; en van den President des Raads van Vlaanderen begeren, dat hij voortaan niemand, ter oorzake van den Godsdienst, in hechtenisse zetten zou; hij liet zich mede te S. Truijen vinden; begaf zich in dienst onder Brederode, en worf eenig krijgsvolk; in 's Hertogenbosch hieldt hij heimelijk verstand met den Kapitein Bombergen; den aanslag op Amsterdam, waar in hij ook de hand hadt, mislukt zijnde, zocht hij, nevens andere Kapiteinen, Brederode naar Embden te volgen; doch werdt in zijn voornemen gehinderd door 't nemen van 't schip, waar in zij zich bevonden. De beide broeders werden, door Alva, op éénen dag, den 28 Meij 1568, ter dood verwezen, met verbeurdverklaringe van alle hunne goederen, zonder eenige uitzonderinge. — Noch is mij bericht,

richt, dat Willem van Bronkhorst en Batenburg zich met een smeekschrift bij 't Hof van Gelderland vervoegde, belangende den toeslag der goederen van zijnen broeder Gijsbert; doch met welk gevolg, is mij niet gebleken.

Bladz. 305. Onder de persoonen, die, uit kracht van een *mandament*, den 28 Meij 1568 te Antwerpen verleend, gedagvaard zijn, om voor gemagtigden van Alva binnen die stad te verschijnen, was ook Jonker *Joost van Bronkhorst en Batenburg*, wonende in den Lande van Kleve buiten Kalkar, tusschen deze plaatse en Rees, in zijne heerlijkheid Honnepel. Zie Verzameling van stukken, door den Heere VAN HASSELT uitgegeven, I deel bl. 268. — Eenigen tijd geleden, is aan den Hooggeleerden Heere *H. Cannegieter* vertoond een koperen penning, gevonden in den tuin van den Predikant te Achlum, waar op *Dirk van Bronkhorst* genoemd wordt *Stadhouder van Friesland*. Van dezen penning, die de grootte van een' schelling heeft, make ik te liever gewag, om dat *van Loon* 'er van zwijgt.

Bladz. 307. De Heer VAN SPAEN *van Hardenstein* bezit het geslachtregister van *Brusselles*, en der afstammelingen van Filibert, wiens zoon President des Hofs van Utrecht geweest is; doch nergens wordt, daar op, een *Konstantijn* gevonden.

Bladz. 325. Onder den naam van *Croije* wordt, mogelijk, iemand bedoeld uit het geslacht van Nassau

fau Corroij of Conroije, afftammende van Hendrik Graave van Nasfau, Baron van Breda, en wel zijn zoon *Alexis*, die getrouwd was met Wilhelmina van Bronkhorst, of anders zijn kleinzoon *René*. Deze Familie der Graaven van Nasfau Conroije is, gelijk gemelde Heer mij bericht, noch in wezen.

Bladz. 329. *Frans van Cuilenburg* was Amptman van Maas en Waal, en lid der Ridderfchap van Nijmegen, federt 1592 tot zijn fterfjaar 1597. —— *Melchior van Cuilenburg* wordt, in de naamlijste der genen, die, in 't midden des jaars 1568, naar Antwerpen gedagvaard zijn, genoemd de bastaard van Culenborch en de zoon van Mr. Gerret van Culenborch wezende ook een bastaard van Culenborch. Zie de gemelde Verzamelinge van den Heere VAN HASSELT, I deel bl. 268.

Bladz. 338. De Bondgenoot *W. Augustijnsz van Deventer* werdt mede naar Antwerpen gedagvaard; gelijk blijkt uit die zelfde naamlijste, bl. 269, waar zijn doopnaam gefpeld wordt *Wijnolt*, en van hem gemeld ftaat, dat hij, als eenigen zeggen, zijn verblijf laatftelijk zou gehad hebben te Deventer omtrent Hennep, d. i. Hunnepe, of, naar 't getuigenis van anderen, te Twel in den Lande van Gelre, tegen over Deventer. Hier uit fchijnt vermoedelijk, dat *van Deventer* voor geen geflachtnaam moete gehouden worden.

Bladz. 338. Bij het doorbladeren van J. COREN *Obfervationes rerum in Supremo Senatu Holl. iudicatarum*,

tum, zag ik, *pag.* 246—264, dat *Arend van Dorp*, over zekere gedeelten in de Heerlijkheid van *Middelhernis*, of Middelharnis, door hem aangekocht, in een langduurig twistgeding voor 't Hof en den Hoogen Raad kwam met Jonker Bruinink van Wijngaerden, als man en voogd van Maria van Serooskerke.

Bladz. 351, verg. IV Stuk bl. 520, 521. Omtrent den tijd van 't Bondgenootschap, bloeide een geslacht *van Duiven* in Brabant; waar toe behoorde Gregoire van Duiven, Rekenmeester van dat gewest, getrouwd met Clemence Weijs uit Wespelaer. Zijn zoon George nam in den jaare 1555 in huwelijk Barbe van den Heetvelde, en won Gregoire, die een schoon kollegie voor zijn geslacht te Leuven stichtte. Niemand echter met den doopnaam *Frans* is op 't stamregister te vinden; naar 't bericht van den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein*.

Bladz. 363, 364, verg. IV Stuk, bl. 527. Dezelfde Heer gist, dat door *Eecke* bedbeld worde Josse van den Elcken (elders geheten van der Eijcke, Heer van Riviere en Gashorn, bijgenaamd de Blinde, Spaansche Gouverneur van Breda, die getrouwd was met Barbe de Mol; uit welk huwelijk verscheiden kinderen waren, en onder andere, eene dochter Maria, omtrent 1590 getrouwd aan Eduard Fortunatus Markgraave van Baden. Dit vermoeden komt overéén met het gezegde omtrent zijnen afval.

Bladz. 373, 374. In 't gezegde, belangende *P. van Elderen*, behoort verandering gemaakt te worden. De gissing, dat hier bedoeld zou zijn Willem van Elderen, is onnoodig. Wel is waar, dat in 't geslachtregister, zoo veel betreft den tak *van Elderen van Groen*, niemand met den voornaam *Pieter* voorkome, doch anders is 't gelegen met den tak *van Elderen van Hamale*. De Baron VAN SPAEN *van Hardenstein* heeft mij zijne en mijne misvattinge doen opmerken, en de volgende geslachttafel medegedeeld.

- *Gerrit van Elderen*, trouwde 1528 Lucia van Beeck.
  - *Gerrit van Elderen*, getrouwd met N. Foijert. Hij staat bekend op de Ridder-cedullen van Nijmegen 1565, 1570.
    - *Derck van Elderen*, lid der Ridderschap van Nijmegen 1605. Hij trouwde Maria van Spaen, dochter van Bernt en Katharina de Roode van Heeckeren.
      - *Gerrit van Elderen*, gestorven 1620.
      - *Bernt van Elderen*, naar Oostindie vertrokken 1620.
      - *Helena*, gehuwd aan Derk van Hetterscheijt.
    - *Gerrit van Elderen*, die ook 1665 in de Ridderschap van Nijmegen kwam. Hij trouwde met eene dochter van Johan van Mommer en Johanna van Boedberg, en storf 1635.
      - *Adriaan van Elderen*, lid der Ridderschap van Nijmegen in 1647, Heemraad van 't Rijk. Zijne vrouwe was Mechteld van Nijkercken genaamd Nijverheim. Hij sterf zonder kinderen, 1687.
      - *Gerrit van Elderen*, lid der Ridderschap van Nijmegen 1651, overleden 1654.
    - *Theodora*, overleden 1635.
  - *Christoffel van Elderen*, wiens naam op dezelfde Riddercedulle 1565 voorkomt, doch op die van 1570 doorgeschrapt is, misschien, om dat hij ook voor de Vrijheid geijverd hadt.
  - *Peter van Elderen*.
  - *Lucia*, gehuwd aan Gerhard van Spaen, meer betoud-over grootvader van den bovengemelden Heere *van Spaen van Hardenstein*.
  - *Ermgard*, Geestelijke te Cranenburg.

Bladz. 412. *Nikolaas van Gavre*, Heer van Peer, was een zoon van Koenraad van Gavre, Heere van Diepenbeek, en van N. van Becklage. Hij is zonder kinderen overleden.

Bladz. 416. Zeer waarschijnlijk is de gissing van den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein*, dat hier bedoeld worde *Willem van Goor*, broeder van Katharina, welke met den Heere van Tholouse getrouwd was. Hij is ongehuwd overleden.

Bladz. 422. Onder alle de goederen, door 't geslacht van *Ghistelles* bezeten, wordt, naar 't bericht van deuzelfden Heere, de heerlijkheid *la Grange* niet gevonden. Daarenboven, de vader van Kornelis was een jonger zoon, zonder heerlijke goederen, en getrouwd met N. van Emelroije in Holland; en hij zelf was mede een jonger zoon, en Hofmeester des Graaven van Isenburg, met wiens weduwe hij naderhand trouwde. Verg. hier boven bl. 415.

Bladz. 434. Naardien de naam van *Juan de Gijlle*, op de oorspronglijke naamlijste der Bondgenooten, zeer onduidelijk geschreven is, durve ik, hier, plaatse geven aan de gissinge van den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein*, volgens welke zou bedoeld worden *Juan Gilles*, zoon van Juan Gilles, Sekretaris van Margarita van Oostenrijk, die in 't jaar 1577 in Spanje gestorven is, en van Johanna Stegmans. Zijne vrouwe was Ruck Baerlinck, bij welke hij zeventien kinders

verwekte, en onder dezen Joachim Gilles, eerst Sekretaris van Antwerpen, en daarna Burgemeester van Breda. Dit geslacht werdt, door Keizer Karel, in den jaare 1518, tot den adelijken stand verheven.

Bladz. 434, 435. *Dirk van Haeften*, Heer van Gameren, begaf zich, kort na 't overhandigen van 't Smeekschrift, in den krijgsdienst. Op eene lijste der genen, die zich, in 't jaar 1567, in dienst van Brederode begeven hebben, welke noch bij 't Hof van Gelderland bewaard wordt, staat hij de eerste onder hen, die uit de Thieler en Bommelerweerden tot dit aantal behoorden. Hij was reeds in 't jaar 1579 overleden, wanneer melding van zijne weduwe gemaakt wordt op de Riddercedulle van Nijmegen. Bij dit bericht, mij door denzelfden Heere medegedeeld, kan ik noch voegen, dat het Hof van Gelderland, den 10 Junij 1568, aan Alva schreef, dat *Dirk van Haeften* den Geuzen-penning gedragen, en, naar men zeide, tot het huisgezin van Brederode behoord hadde; wijders, dat hij, op last van Alva, den 20 Junij 1568, gedagvaard zij, om te Antwerpen te verschijnen, dewijl hij als edelman den Heere van Brederode gediend, en den Prinse van Oranje met twee paarden vergezeld hadt; verder, dat de Pastor van Gameren, den 5 November 1568, verklaarde, dat *Dirk van Haeften*, volgens algemeen gerucht, een aanhangeling van Brederode in 't stuk der beroerten geweest was, doch nu vlugtig en gedagvaard, maar dat zijne moeder, welke op 't huis van Gameren bleef wonen, gezegd werdt

werdt Katholijk te zijn, en zich over 't gedrag van haaren zoon altijd beklaagd te hebben, gelijk zij noch deedt. Zie de Verzameling van stukken door Mr. G. VAN HASSELT I deel, bl. 260, 263, 269, 310, 324.

Bladz. 435, 436. Het Hof van Gelderland berichtte aan Alva, den 10 Junij 1568, dat *Frans van Haeften* ook den Geuzen-penning gedragen hadde, en zich eenigen tijd in den Haage met de woon opgehouden, en dus niet wist, hoe men hem als vlugtig uit Gelderland beschouwen kon. Men zie de aangeh. Verzamelinge I deel, bl. 260.

Bladz. 436—438. De Heer VAN SPAEN *van Hardenstein* schrijft mij, nu met zekerheid te konnen melden, dat deze Bondgenoot was *Johan van Haeften*, oudste zoon van Johan van Haeften, Heere van Gameren, en van Lucia, natuurlijke dochter van Reinout van Brederode, en broeder van Dirk van Haeften, te voren gemeld, met wien hij, in den jaare 1568, voor 't Vaderland gesneuveld is.

Bladz. 482, 483. Bijna dezelfde omstandigheden hadden bij den Heere *van Huij*, ten tijde van zijnen dood, plaatse gevonden, volgens 't verhaal van VAN METEREN, III boek, bl. 52, die, door denzelfden schrijver, omtrent Jan van Montignij verhaald worden, en uit hem door mij aangeteekend zijn in 't III Stuk, bl. 147, 148.

Bladz. 497—499. Alzoo *Filips van Recourt*, Baron van *Licques*, bij uitnemendheid verkleefd

was aan de Spaansche belangen, zou men, misschien, met den Baron VAN SPAEN *van Hardenstein*, konnen denken aan *Florent de Licques*, Heer van Cressoniere, die getrouwd was met Francoise de Frie dit le Grand, bij welke hij, behalven andere kinders, een' zoon won, die in de Spaansche Artillerije gediend heeft, en Gouverneur van Grevelingen was, zijnde getrouwd met Maria van Immerseele.

DERDE STUK.

Bladz. 1 en 552. Volgens bericht van denzelfden Heere, was van 't Hollandsche geslacht *van Malbergen* onderscheiden dat van *Malburg*. Het stamregister van laatstgemelde geslacht neemt aanvang met het begin der vijftiende eeuwe. Hier toe behoorde *Derk van Malburg*, zoon van Otto en Petronella van Echtelt. Op de Riddercedulle van Nijmegen 1555 wordt melding van hem gemaakt, als niet beschreven, dewijl hij te Bommel woonde. Uit Elisabeth van Lennep, dochter van Johan en Johanna Cock van Neerijnen, verwekte hij eene dochter, gehuwd aan Jan van Giessen, Amptman van Bommel, met welke de geslachtlijst eindigt.

Bladz. 2—4. De Heer VAN SPAEN *van Hardenstein* meldt mij, zich vergist te hebben, als hij te voren schreef, dat *Anthony* en *Karel van Malsen* zoons van Robert geweest zijn, die hun grootvader was. Zij hadden tot ouders Adriaan van Malsen, Heere van Tilburg, en Josina van Blaesfelt.

Hun

Hun broeder, Guido van Malsen, werdt Heer van Broekhuizen, door zijn huwelijk met Sibilla van Rossem, erfdochter van den Heere van Broekhuizen. Guido werdt in de Ridderschap van 't Overkwartier verschreven in den jaare 1576, maar niet meer in 't volgende jaar, *als zijnde neutrael.*

Bladz. 63, *noot* (b). Onlangs heeft mij de Heer P. H. VAN DE WALL medegedeeld een afschrift van een' Latijnschen brief, die, uit *Antwerpen*, *den* 10 *Maart* 1582, door *Marnix* geschreven is: in welken hij spreekt van zijne Psalmberijminge, haare gebreken en openbaar kerkelijk gebruik; wijders geeft hij redenen, waarom de kerke van S. Michiel in genoemde stad aan den Hertoge van Anjou, ter oefeninge van den Roomschen godsdienst, afgestaan was; uit welke vergunninge Marnix liever voordeel, dan schade, voor de Hervormde Kerke betuigt te verwachten.

Bladz. 72, *noot* (r). Naderhand is mij onder 't oog gekomen de geheele Latijnsche redenvoering van *Marnix van Aldegonde*, op den Rijksdag te Worms in 't jaar 1578 door hem uitgesproken, en kort daarna gedrukt.

Bladz. 92, *in de noot* (e). Nu en dan echter schreef *Doco Martna* eigenhandig zijnen naam *van Martena*. Hoedanig handteeken gevonden wordt onder een' oorspronglijken brief, gedagteekend te Leeuwarden den 23 Aug. 1573, welken de Heer *P. H. van de Wall* bezit.

Bladz. 93—97, *in de aanteekeninge* (*). Op voorlichtinge van den Heere U. VAN BURMANIA, kan ik hier, ter verbeteringe of vermeerderinge, noch 't volgende bijvoegen. — Verkeerdelijk ſtaat bl. 94, dat de *vier dochters* van *Doco Martena* gehuwd zijn geweest met Saxiſche Edelen. Zij waren dochters van *Hesſel Martena*, van wien geſproken wordt bl. 96 en 97, en genaamd *Sits*, getrouwd aan Frits van Grombach, *Jel*, welke ten man kreeg Ernst van der Lauk of Lauwijk, *Cunira*, eerst gehuwd aan Rudolf Bunauw, naderhand aan Criſtoforo ab Hubets, en *Fokel*, welker eerſte man was Hans van Oostheim, de tweede Hero Hottinga, de derde onbekend. — Door 't huwelijk van den Bondgenoot *Doco Martna* met *Swob Botnia*, werdt hij eigenaar van 't kasteel Hottinga, doorgaans Botnia geheten, in de Frieſche geſchiedenisſen wel bekend, en in 't begin van deze eeuwe afgebroken. — De tweede zoon des Bondgenoots, Jan, trouwde *Maria van Sternſee* (niet *Steernſe*, gelijk bl. 94 ſtaat), wier vader een voornaam gunſteling van Keizer Karel was. Naar vermoeden, was zij die dochter van den Ridder Christoffel van Sternſee, over welke de Landvoogdes Maria doopgetuige geweest *is*, en welke door Viglius van Aijtta onder den doop geheven werdt. Zie VAN MIERIS Hist. der Nederl. Vorſten III deel bl. 126, 127, vergel. II deel bl. 419. — *Martena-ſtate te Cornjum*, bl. 96 vermeld, is reeds ten tijde van Doctor Kempo Martena afgebrand, om dat hij een Raadsperſoon des Hertogen van Saxen was; gelijk WINSEMIUS, in zijne Chronijk bl. 424, aanteekent. —

Het

Het *Martena-huis te Francker*, waar van ik bl. 97 gewage, werdt, eenige jaaren geleden, bezeten door den Heere en Mevrouwe *Telting*, en sedert bewoond door derzelver zoon, den Advokaat *Albertus Telting* en zijn talrijk huisgezin. — In vroegere jaaren, woonde de groote *Vitringa* in hetzelve; ook hieldt 'er de beroemde *Anna Maria Schuurman*, eenigen tijd, haar verblijf in: gelijk de Heer *H. Cannegieter* vernomen heeft.

Bladz. 131, 132. In 't slot van de berichten, betreffende *Bernart van Merode*, zijn twee misslagen. Hij was niet getrouwd met Anna Schetz, maar met *Maria van Transilvanien*, dochter van Maximiliaan, Heere van Raamsdonk en Grandbois, en storf te Keulen in den jaare 1591. Het is 'er zoo ver af, dat hij geene kinders verwekte, dat hij in tegendeel wel twaalf kinders uit zijne genoemde echtgenoote won. Zij waren, naar opgave van den Heere VAN SPAEN *tot Hardenstein*, de volgende: (1) *Ricault*, (2) *Filips*, (3) *Konstantia*, die alle jong storven, (4) *Werner*, Heer van Raamsdonk en Capellen, ongetrouwd overleden, (5) *Floris*, Heer van Rummen, Gezant van Brandenburg in den Haag, gestorven 1627. Hij trouwde 1606 Margriet, dochter van Johan van Gent, Heere tot Oije, en Wilhelma van Wachtendonk, en verwekte bij dezelve *a*. Johan van Merode, Heere van Rummen en Oudelands Ambacht, beschreven in de Ridderschap van Holland 1653, Ambassadeur in Spanje, en getrouwd met Emilia, dochter van Jakob van Wassenaer Obdam, en Anna van

Randenrode van der Aa. *b.* Wilhelma, ongetrouwd gestorven, gelijk ook *c.* Magdalena. *d.* Judith, gehuwd aan Kornelis van Gent, Heere van Loenen. *e.* Margriet, welke trouwde met Unico Ripperda tot Hengel. *f.* Anna, ongehuwd overleden. (6) *Agnes*, welke eerst in echt nam Bernard de la Douve, Heere van Riviere, naderhand Adriaan Bette, Heere van Schellebeek en Fontaine. (7) *Magdalena*, getrouwd 1590 met Emerich Hurt van Schonegg, Maarschalk van Gulik. (8) *Isabella*, welke ten man kreeg Peter van Bant. (9) *Maria*, gehuwd aan Johan Herman van Bant tot Buchen. (10) *Anna*. (11) *Hester*. (12) *Bernard van Merode*, Heere van Grandbois, die ter vrouwe kreeg Katharina, dochter van Hendrik van Brederode en Margriet van Fladeracken, en verwekte bij haar *a.* Floris, overleden zonder kinders, *b.* Johanna, welke 1639 trouwde Kornelis van Deurn, Heere van Liesfelt, *c.* Anne Magdalene, gehuwd met ..., van Deurn, Heere van Durendael, *d.* Christina, geestelijke, *e.* Wilhelmina Agnes, getrouwd met Walraven van Wittenhorst.

Bladz. 132. *Willem van Merode* heeft, behalven zijne eerste en derde vrouwe, noch in huwelijk gehad Adriana van Liedekerke, zonder kinders overleden.

Bladz. 135—138. Met de hoogste waarschijnlijkheid, gist de Heer VAN SPAEN *van Hardenstein*, dat hier bedoeld worde *Hendrik van der Merwede*, die, omtrent dezen tijd, Drost van Vianen was.

De

De doopnaam van zijn' vader ſtaat niet uitgedrukt: Hij was een kleinzoon van Johan van der Merwede, geboren 1488, geſtorven 1580, en van Lijsbeth van Sandwijk, zijne tweede vrouwe, zijnde deszelfs eerſte echtgenoote, eene zuster van den Ridder van der Werve, zonder kinders overleden. Deze Johan was een zoon van Daniel van der Merwede, 1512 geſtorven, en van Agnes van Bouheſen; en Daniel was een natuurlijke zoon van Dirk van der Merwede, Heere van Etten en Meeuwen, Baillju van Zuidholland, die in 't jaar 1459 ſtorf, wiens wettige erfdochter, Odilia, verwekt bij Katharina van Ranst, trouwde aan Robrecht van Drongelen. — De andere *Merwen*, onder de verbonden Edelen opgeteld, kan geweest zijn *Adriaan van der Merwede*, een volle neef van Hendrik, en die, ten dezen tijde, te Heusden woonde.

Bladz. 163. Mijne gisſing, dat *Adriaan van Nispen* onder de Bondgenooten behoorde, moet geheellijk vervallen, indien VAN LEEUWEN, Bat. ill. bl. 1027, te recht aanteekent, dat hij reeds in den jaare 1562 overleedt. Dit deedt mij de Heer VAN SPAEN *van Hardenſtein* opmerken, met bijvoeginge, dat op de gedrukte ſtamregisters van dit geſlacht geen ſtaat te maken is. Over 't huwelijk van *Sophia van Nispen*, vergelijke men 't gezegde hier boven bl. 424.

Bladz. 170—173. Hoewel ik geen gronds genoeg vond, om *Francois de la Noüe* onder de verbonden Edelen te tellen, kan ik echter niet van mij verkrijgen, om de aanteekeninge van den

Heere

Heere VAN SPAEN *van Hardenstein* aan den lezer te onttrekken, te minder, om dat daar uit blijken zal, dat zijne gedenkschriften wel degelijk noch voor handen zijn; waar omtrent ik twijfelachtig sprak bl. 173. Dus luidt dezelve: „ *François de la Noüe* was een der grootste, dapperste en eerlijkste Mannen van dien tijd. De Fransche geschiedenissen zijn vol van zijnen lof, en alle zijne daaden overbekend. In MORERIJ vindt men een naauwkeurig, maar schraal verhaal van zijne bedrijven. Vijand en vriend hadden de grootste achtinge voor hem, en beweenden zijnen dood. *Le Pere* DANIEL, verhalende deszelfs dood, zijnde hij te Lamballe 1591 gesneuveld, zegt van hem: *C'étoit un des plus grands Capitaines et de l'aveu de tout le monde un des plus honnetes hommes de son temps. Il n' est pas seulement loué dans nos histoires, par les historiens de la Réligion prétendue reformée, à laquelle sa vertu et sa regularité faisoient beaucoup d' honneur, mais généralement par tous ceux qui ont parlé de lui, et par les Espagnols même.* Dit getuigenis van een' Jesuit doet hem de grootste eer aan. In BRANTOME vindt men veel van hem. Zijne gedenkschriften zijn zeer bekend, en hieten *Discours Politiques et Militaires du Seigneur de la Noue*, te Bazel 1587 gedrukt. Dit werk is zeer leerrijk, en behelst, behalven de geschiedenissen, liefde voor de deugd, die in alle bladeren doorstraalt. Zijn stijl is kort en kragtig: hij spreekt schier nooit van zich zelven, maar de lezer beloont hem tien dubbel daar voor, door de achtinge, die hij inboezemt."

Bladz.

Bladz. 173—175. Zonder twijfel behoorde tot het geslacht *van Nuijnhem*, *Nijenheim*, ook *Neunhem* geheten, Hendrik van Neunhem, die, volgens 't bericht van J^r^. VAN SPAEN *tot Hardenstein*, mede bezegelde een verbond van 't Overkwartier in den jaare 1430, gelijk ook Reinier van Neunhem tot Neunhem, die in 't jaar 1561 getrouwd was met Agnes van Horion, Vrouwe tot Ittre.

Bladz. 186, 187. Het getuigenis van J. LE LONG, in zijne *Bibliotheca selectissima* n°. 1173 *in Oct.*, en van den Hoogleeraar J. ALBERTI, in den *Catalogus librorum*, n°. 3590 *in Oct.*, door hem zelven opgesteld, stelt het boven alle bedenkinge, dat de *eerste* uitgave der *Souter-liedekens* in 't jaar 1540 geschiedde. Hoe kwam men dan aan eenen druk, die één jaar vroeger was? Den oorsprong van dezen misslag heeft mij de Heer C. A. VAN WACHENDORFF, onlangs, aangewezen. In den jaare 1539 werdt bij Simon Cock, die ook drukker der *Souter-liedekens* was, een geestelijk gezangboek gedrukt, waar in het eerste vers van elk lied, even als in de *Souter-liedekens*, met zangnoten voorzien is. Zeer waarschijnlijk heeft men, bij overhaastinge, deze verschillende stukken voor één en hetzelfde gehouden. Wegens de zeldsaamheid van 't gemelde gezangboek, zal ik deszelfs titel opgeven: *Een devoot eñ profitelijck boecxken, inhoudende veel ghestelijcke Liedekens en Leijsenen, dieme tot deser tijt toe heeft connen ghevindē in prente oft in ghescrifte: wt diuersche steden eñ plaetsen bi een vergadert eñ bi malcanderē gheuoecht. Eñ*

elck

elck liedeken heeft sinen bisondere toon, wise oft voijs. Op de rugzijde van den titel staat, onder de Latijnsche goedkeuringe, noch 't volgende: *Dit boecxken is gheprent met Keijserlijcker Privilegie in die triumphelijcke coopstadt van Antwerpen; op die Lombaerden veste, tegen die gulden hant ouer. Bi mi Sijmon Cock. Int iaer ons heerē.* MCCCCCXXXIX. XXVIII *Septēbris.*

Bladz. 198. *Hessel van Oostheim*, of Oosthem, die onder de verbonden Edelen behoorde, was de vader, zijnde Grietman van Idaarderadeel, en niet zijn zoon, ook *Hessel* genaamd; welk laatste ik, in de aanteekeninge (*) bl. 198, ten onrechte vermoedde. Dit blijkt uit de volgende aanmerkinge van den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein*. Hessel van Oostheim, de zoon, kan niet wel onder de Bondgenooten gerekend worden, als die eerst in 't jaar 1603 met Wilhelma van Gent getrouwd is. Kort daarna heeft hij zich aangegeven, bij 't Kwartier van Veluwe, om in de Ridderschap verschreven te worden; doch men verstondt den 17 Dec. 1605, dat hij zijne adelijke geboorte nader bewijzen moest, en aantoonen, dat hij in Friesland verschreven geweest was. Beter slaagde hij bij de Ridderschap van Nijmegen, in welke hij, den 19 Dec. 1606, toegelaten werdt, en verscheen tot den jaare 1612. Dit doet vermoeden, dat hij omtrent dien tijd gestorven is.

Bladz. 203—225. Belangende *Floris van Pallandt*, Graave van Culemborg, heeft de Heer VAN SPAEN *van Hardenstein* mij de volgende bij-

zonderheid medegedeeld. In de jaaren 1555 en 1565 werdt hij, als Bannerheer van Leede, Lienden en Oudenweerd, in Gelderland verschreven, en verscheen hij in de Ridderschap. Bij 't begin der beroerten, wordt hij niet meer op de Riddercedullen van 1570 en vervolgens gevonden, maar wel zijn Drost van ter Leede, Christoffel Spierinck. Dan, op de Riddercedulle van 1578, na de veranderinge van 't Hof, werdt hij wederom verschreven, en bleef als Bannerheer verschijnen tot zijnen dood toe in 't jaar 1598. Weshalven het vermoedelijk is, dat zijne beschrijving in de Ridderschap van Holland, waar van ik bl. 213 gewag maakte, alleenlijk voor een' korten tijd geweest is, gelijk hij ook sedert den jaare 1576 niet meer onder de tegenwoordige leden van deze Ridderschap gemeld wordt, bij VAN LEEUWEN, Bat. ill. bl. 768. Na dien tijd, heeft hij zich te Culemborg en in Gelderland opgehouden, en een daadelijk aandeel in de gebeurtenissen genomen. Veel is van hem in de Landschaps Recessen te vinden, doch van weinig aanbelang voor de algemeene geschiedenissen van ons Vaderland. — Zijn Graafschap en andere goederen, die verbeurd verklaard waren, werden daadelijk aangetast; waar omtrent men veele bijzonderheden aantreffen zal in de Verzamelinge van stukken, door den Heere VAN HASSELT uitgegeven, I deel bl. 148—151, 170—172, 254, II deel bl. 66, 67. Men vindt aldaar, I deel bl. 179, 180, ook een' brief van Pallandt, geschreven aan den Graave van Megen, den 1 April 1567 te Witthem, waar in hij verklaart niets verricht te hebben, dat

streedt

ſtreedt met zijnen pligt, en den eed, welken hij, als leenman, aan den Koning gedaan hadt. — Onder de vrijheidlievende ſtam- en tijdgenooten des Graaven van Culemborg, was geen van de minſte *Johan van Pallandt*, Heer van Voorſt en Keppel, die ook zeer in 't oog liep wegens zijne Godsdienſtige denkwijze. Dit blijkt uit een' brief des Graaven van Megen, den 29 Julij 1560, en vooral uit Pallandts antwoord op denzelven en zijn verder ſchrijven, te vinden in de gemelde Verzamelinge, I deel bl. 28, 29; en 34—44. Men nam hem kwalijk, dat hij, in zijne Heerlijkheid Keppel, geen behoorlijke zorge voor den Roomſchen eerdienſt droeg; doch hij verklaarde aan den Stadhouder, *dat* hij zich gaarne, met GODS genade en bijſtand, in alle onderdanigheid en gehoorzaamheid aan den wil en 't bevel van den Koning en des Stadhouders gedragen zou in burgerlijke en alle andere zaken, die niet tegen GOD, zijn Woord, eer en bevel aanliepen; *dat* hij zich met ernſt en vlijt ſchikken wilde naar de leſſen van den H. Paulus en der gantſche Schrift, leerende, dat men der Overheid, dewijl zij van GOD verordend is, moet onderdanig zijn, doch ook, dat men GODE meer gehoorzamen moet, dan den menſchen; *dat* hij in dit ſterfelijk leven niets meer behartigen wilde, dan den rechten Godsdienſt, met een waar geloof, Chriſtelijke liefde en beteringe van zijn leven; *dat* hij, voorlang, de inzettingen der Roomſche kerke niet alzins naar GODS Woord en bevel ingericht en met afgoderije vermengd beſchouwd hebbende, dezelve noch een' geruimen tijd met een bekommerd geweten in

zijne

zijne Heerlijkheid Keppel geduld hadt, doch ten laatsten deedt plaatse maken voor de heilzaame leere van 't Godlijk Woord. De verdere bijzonderheden, hier toe betrekkelijk, hope ik bij eene andere gelegenheid te melden.

Bladz. 226. Naardien verscheiden vreemdelingen, doch die zich ten tijde van 't Bondgenootschap in de Nederlanden bevonden, onder de Vrijheidlievende Edelen te vinden zijn, is 't mogelijk, dat *Michiel du Phoul* behoorde tot het Brandenburgsche geslacht *Phül*, te meer, om dat, volgens bericht van den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein*, iemand uit hetzelve in zijne jeugd in de Nederlandsche oorlogen gediend heeft, en in 't jaar 1603 als Brandenburgsche Krijgsraad en Overste gestorven is.

Bladz. 227, 228. Noch zou in aanmerkinge konnen komen *Jakob Pieck*, Heer tot IJzendoorn, die Raad in 't Hof van Gelderland was, doch in den jaare 1574 reeds overleden. Zie de Verzamelinge van den Heere VAN HASSELT II. deel, bl. 336.

Bladz. 234. *Kaspar van Poelgeest* wordt, verkeerdelijk, gezegd geen kinders nagelaten te hebben: want zijne dochter, getrouwd met N. de la Torre, overleefde hem, volgens nader bericht van den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein*.

Bladz. 234 (*). Over 't geslacht *de Pijpenpoij*, of *Pipenpoij*, heeft de Hoogleeraar *H. Can-*

 nen-

magister een gebed boek, fraaij geschreven, gevonden onder de papieren, op 't Liaukema slot te Sexbierum beruste nde.

Bladz. 282. Ter Kanselerije des Hofs van Gelderland, in een boek geteekend E, is bewaard gebleven een brief van Alva, aan 't Hof den 19 Maart 1569 geschreven, rakende *Willem van Rijsenborg*, eenen der verbonden Edelen, ten einde denzelven zou gelast worden, eene naauwkeurige opgave van alle zijne goederen, binnen veertien dagen na den bekomen last, te doen, met verder bevel, om dezelve aan den Landvoogd over te zenden. De Stadhouder van Gelderland schreef daar over, den 5 April, aan Rijsenborg, die, twee dagen later, aannam zulks te doen, en wiens brief door den Stadhouder, den 9 April 1569, aan den Hertoge overgezonden werdt. De gevolgen hier van zijn mij niet bekend; doch hier uit blijkt de gegrondheid der gissinge omtrent den bedoelden persoon, die alleenlijk *Rijsenborgh*, op de lijsten der Bondgenooten, genaamd wordt.

Bladz. 292, 293. Deze *t' Serclaes* kan, volgens de gissinge, mij door den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein* medegedeeld, geweest zijn *Karel t' Serclaes*, die getrouwd was met Maria Oem van Wijngaarden, Floris en Arnolda van Duvenvoorde dochter. Hij bleef in Holland wonen; gelijk ook zijn zoon Floris, die Bailliu van Schoonhoven was, in echt nam Berta van Swieten, en 1612 in den Haag overleedt, verschei-

den

den kinders nalatende. Hij was de jongste broeder van *Wenselaus*, die naar Brabant te rug keerde, en te Liere in den jaare 1586 storf, nalatende eenige kinderen, bij zijne twee vrouwen Johanna Tseeraefts en Jakoba de Bleijerie verwekt, die zich in Frankrijk neêrgezet hebben.

Bladz. 297, 298. Volgens bericht van den Heere VAN SPAEN van Hardenstein, was de Bondgenoot *E. van Soudenbalch* een Zoon van Evert van Soudenbalch, Burgemeester van Utrecht, van wien PONTANUS op 't jaar 1525 en MATTHAEUS *de Nobilit. pag.* 871 gewag maken, en van Maria van Brienen. Hij liet vrouwe noch kinderen na. Zijn oudsten broeders (Johan) zoon Ernst werde, na zijn vaders dood, in 't jaar 1559 met Urk en Emeloord verlijd. Zijn jongsten broeders (Hendrik) kleinzoon, ook Hendrik genaamd, is de gemelde bl. 298 in de noot, wiens kwartieren in de Marie-kerke te Utrecht te vinden waren, doch in welke een opzettelijke misslag begaan is. Hendrik trouwde met zijne meid, men sloeg dus die generatie over, en stelde in plaatse 't kwartier van eene vroegere generatie.

Bladz. 329. Op 't regifter der gegoede persoonen, die gevlugt waren, of zich verborgen hielden, zoo binnen Groningen, als ten platten lande, en dan 9 Julij 1569 gedagvaard werden, staat ook gemeld *Allé Theijs vuijt Westvrieslant.* Zie de Verzamelinge van den Heere VAN HASSELT I deel bl. 371.

Bladz. 338. Gaarne zal ik hier opgeven de gissinge van den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein*, die denkt, dat bedoeld worde *Filips de la Tour* gezegd *de la Torre*, wiens moeder uit het geslacht van Cock van Opijnen was. Hij kreeg in huwelijk Henrika van Culemborg, Zweders dochter. Zijn zoon trouwde met de dochter van Kaspar van Poelgeest en Anna van Dorp, en liet eene dochter na, gehuwd aan een' Heer van Spangen, den 17 Maart 1680 te Leijden gestorven, en aldaar met acht kwartieren begraven.

Bladz. 340, 341. *Iherosme Tseraerts* was een zoon van Jakob, Drost van Breda, en van Henrika van der Werve. Hij, als mede zijn broeder *Louis*, overleedt ongehuwd. In een geslachtregister staat aangeteekend, dat hij, bij zijnen doop, den naam van *Antonis* ontfangen hadt, met welken hij ook op andere stamregisters voorkomt. Zijn broeder *Hendrik*, die gedoopt was met den naam *Joseph*, kreeg ter vrouwe Anna van Brecht. *Lancelot*, gehuwd aan Henrika van Etten, was ook een broeder van den Bondgenoot. Zijne zuster *Johanna* trouwde (1) Peter van Quaderebbe, (2) Willem Brant, Schout van Liere. MSS. Aanteekeningen van den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein*.

Bladz. 348, 349 (*). Dezelfde Heer heeft mij de volgende aanmerkingen, belangende 't geslacht van *Turck* of *Torck*, medegedeeld. Zij konnen het door mij gezegde, in meer dan één opzicht, aanvullen en verbeteren. „ Het geslacht van *Torck*

van

van Aalst kan ik geenzins vastmaken aan de andere Torcks van *Hemert*, van wien de thans nog in wezen zijnde *Torcks van Rozendaal* afstammen, zo als te recht bl. 349 not. * staat aangemerkt. Het is aanhoudend in de Ridderschap van Nijmegen verschreeven geweest, waar van de laatste was Willem Torck tot Aalst, geadmitteerd 1667, en die compareerde tot 1678. — Caspar Torck tot Aalst liet zijn bastard-zoon door de Landschap 8. Maij 1565 legitimeeren, het welk toegestaan wierd, mids nog op Land- en Quartierdagen, nog op adelijke gerichten compareerende. — Caspar had verscheiden Broeders, 1. Johan, die op de Riddercedul van Bommelerweerd 1565 en 1570 voorkomt, 2. Goossen, die getrouwd was met eene dogter van Johan Schellard, en 3. Willem Heer tot Aalst, die Dijkgraaf der Bommelerweerd was, en van 1578 tot 1598 in de Ridderschap van Nijmegen compareerde: hij was getrouwd met Rembolda van Doern, en uit hem zijn de volgende Torcks van Aalst voortgesproten. Eenige kleine misslagen voorbijgaande, die in die not. * bl. 348 voorkomen, kan ik nogthans niet nalaten aan te merken, dat Lubbert Torck een derden zoon had *Lubbert* genoemd, dewijl daar van de Torcks van Rozendaal afstammen. Hij was Drost van Wageningen, en geadmitteerd in de Ridd. van Veluwe den 7 Maij 1614. Zijne eerste Vrouw was Hendrina van Arnhem tot Kernhem, die zonder kinders stierf; zijne tweede Vrouw 1615 was Jacoba van Arnhem, bij wie hij verscheiden kinderen verwekte. Hij is in 1644 gestorven, en zijne Nakomelingen zijn alle

in de Ridd. van Veluwe geweest. — De Heer van Hemert had nog eene dogter, getrouwd aan Andries van Goltstein tot Breil. — *Frederik Torck*, die de oudste was en getrouwd met Elisabeth van Goltstein, heeft bij ongeluk kort daarna vergift ingenomen, en is daar van gestorven; zijne Vrouw heeft hem weinige dagen overleefd en is van droefheid gestorven. — *Johan Torck* Heer van Hemert was Amptman van Thielre- en Bommelerweerden, en compareerde in de Ridderschap van Nijmegen van 1609 tot 1636. Bij zijne vrouw Ermgard van Wilich tot Kervendonk liet hij alleen vier dogters na, waar van de oudste eerst getrouwd is aan een Heer van Randwijk en daarna aan Willem Quadt van Wickrad; de tweede getrouwd aan Frederik Hendrik van Randwijk Heer tot Rossem; de derde aan Anton van Aeswijn Heer van Braeckel; en de vierde aan een Heer van Rechteren. De *Torcks van Vurnhelm en Heringen*, Takken van dit geslacht, maar in het midden der 15 Eeuw gescheiden, bloeijen nog in Westphalen."

Bladz. 353 in de noot, en 355. *Margareta van der Marck van Aremberg*, welke met *Ritske van Unia* getrouwd was, wordt hier beschreven als eene natuurlijke dochter van Jan van Ligne, Graave van Aremberg, Stadhouder van Friesland. Dan, 't blijkt van elders, volgens nader bericht van J[r]. U VAN BURMANIA, dat zij eene wettige dochter was van Robbert van der Marck, Heere van Aremberg (zoon van Everhard van der

Marck,

Marck, Heere van Aremberg, en Margarieta van Buchout.) en Machteld van Montfort, Vrouwe van Naaldwijk (dochter van Johan van Montfort en Wilhelmina van Naaldwijk). Het wapenbord, uitvoerig geschilderd, hangt op het Huis te Jelsum, van ouds onder verscheiden adelijke benamingen bekend.

Bladz. 356—359. De Heer VAN SPAEN *van Hardenstein* heeft mij doen opmerken, dat de Rekenmeester *Gooßen van Varick*, die ten jaare 1578 in de Ridderschap van Veluwe kwam, noch te jong was ten tijde van 't Bondgenootschap, om 'er deel aan te nemen. Naar zijn oordeel, moet men denken aan *Johan van Varick*, te meer, om dat deze op Prins Willem den I eenige betrekkinge hadt, naardien zijn broeder, Pieter van Varick, Gouverneur van Oranje was.

Bladz. 362. Alzoo geen geslacht *Vrede*, dat den Graaflijken titel voerde, in de zestiende eeuwe bekend was, zou men, misschien, naar de gissinge van denzelfden Heere, gevoeglijk konnen denken aan iemand uit het geslacht *le Comte*, omtrent dien tijd in Brabant bloeijende, en *Vrede* houden voor den naam van eene Heerlijkheid. Over 't gemelde geslacht kan men raadplegen met CHRISTIJN *Jurispr. Her. part.* I *pag.* 370—373, LE CARPENTIER *part.* III *pag.* 416, 417, en *Nobiliaire des P. B. tom.* I *pag.* 227, 304. Doch zij maken geen gewag van eene Heerlijkheid *Vrede*, welke dit geslacht zou bezeten hebben.

Bladz. 363. Het Hof van Gelderland gaf aan Alva, den 10 Junij 1568, schriftelijk bericht, dat *Karel Heer van Wairdenburch* den Geuzenpenning gedragen hadt. Zie de Verzamelinge van stukken door den Heere G. VAN HASSELT, I deel bl. 260. 'Er schijnt dus geen twijfel aan, of deze was de bedoelde Bondgenoot.

Bladz. 382 *in de noot.* Te recht heeft de Heer VAN SPAEN *van Hardenstein* opgemerkt, dat *Bernt Wten Eng* niet kan gezegd worden, gelijk hier (9) staat, met den Eng verlijd te zijn in den jaare 1555, indien zijn vader Fredrik, volgens bladz. 384, in 't jaar 1579 noch leefde en den Bondgenoot overleefde.

Bladz. 384, 385. Het is volkomen zeker, dat het geslacht van *Wilp* onder de aanzienlijkste van Veluwe was, en zijn naam ontleende van het huis Wilp in 't Ampt Voorst. In 't midden der veertiende eeuwe heeft Evert, jongste zoon te Wilp, den naam van *Oije* aangenomen, om zich van anderen te onderscheiden, vermits alle mans van dit geslacht den naam van *Evert* voerden. Zijne kleindochter Elisabeth trouwde in 1458 met Sander Schimmelpenninck, wiens geslacht den naam *van der Oije*, sedert, aangenomen heeft. Evert van Wilp, Ridder, storf den 15 April 1505 kinderloos, en was 't laatste mansoir van zijn geslacht, zijnde zijne zuster Belia, getrouwd aan Arend van Middagten, in de volgende maand ook zonder kinderen gestorven. De nakomelingen van zijn grootvaders zuster Oda, 1415 getrouwd

met

met Herman van Cuijnre, en wel haar achterkleindochter Aleid Freijs van Cuijnre, welke Johan van Renesse van Wulven ten man hadt, hebben op die erfenisse aanspraak gemaakt, en daar over veele twistgedingen gevoerd. Sedert dien tijd heeft een tak van 't geslacht *van Renesse* den toenaam van *Wilp* aangenomen MSS. Aant. van den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein*.

Bladz. 396, 397. Nademaal *Jakob van IJlpendam* bij de geschiedschrijvers *Bor* en *Winsemius* als een edelman bekend staat, en echter nergens een adelijk geslacht van dezen naam kon ontdekt worden, is de gissing van denzelfden Heere geenzins onwaarschijnlijk, dat hij een bastaard was uit den Huize van Egmond, aan 't welke *IJlpendam*, in de zestiende eeuwe, toebehoorde, en dat hij naar dit Slot benaamd werdt. Men zie een soortgelijk voorbeeld in Alexander en Christoffel van IJsselstein, bl. 400 en 401.

Bladz. 400. Naar 't getuigenis van Johannes Storm, in de Verzamelinge van Mr. G. VAN HASSELT I deel bl. 310, hadt *Alexander van IJsselstein* 't Geuzen-teeken aan een' rooden sluijer om den hals gedragen. Verg. aldaar bl. 260.

Bladz. 400, 401. Betreffende *Christoffel van IJsselstein*, ontfing ik onlangs van den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein* het volgende bericht. Hij was Heer van IJsselmonde, en Drost van Bedbur. Hij stamde niet af van Willem van Egmond,

mond, maar van deszelfs kleinzoon Wennemar van Egmond, Heere van IJsselstein, die ongetrouwd storf, en een' bastaard zoon naliet, Willem geheten, wiens zoon, ook Willem genaamd, bij Margriet Oem van Wijngaerden verwekte Christoffel en zijne broeders, Johan en Frederik. Christoffel hadt drie zoons, Maurits, Filips en Vincent, en éene dochter, getrouwd aan Johan Frederik van Loë tot Overdijk. De jongste zoon, Vincent, was Heer van Wolfraad, Overste in Staatschen dienst en Kommandeur van Orsoij, waar hij in 't jaar 1656 gestorven is, hebbende bij N. van Dungel van Daelhausen twee zoons verwekt, welker oudste Brigadier in Brandenburgschen dienst was, en de jongste, Maurits, Overste in dienst dezer Landen, die, vruchteloos, poogde Ridder van Maltha te Sonneburg te worden.

Bladz. 417, *noot* (*). Het geslacht *Zoete* of *de Zoete* is zeer oud. De Genealogie, berustende onder den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein*, begint met *Charles Zoete*, getrouwd met Jeanne de Crequij, in 't begin der twaalfde eeuwe. Volgens dit geslachtregister waren de Bondgenooten *Alexander* en *Joost*, of Josse, broeders, en *Filips* een broeders zoon. Zie hier het toegezonden uittreksel, dat ook eenig licht over mijne aanteekeninge verspreiden zal, en dienen ter verbeteringe van mijne misslagen in 't bericht, betreffende de drie Bondgenooten.

Alexan-

xander Zoete, Ridder, Heer van ...ijbrek, Daele, ...z., getrouwd met Johanna van ...anst, Vrouwe van Haultain. Zij storf 1557.

...uise, eerst getrouwd aan Willem ...dolf van den ...eetvelde, naderhand aan Willem Hinckaert in ...elderland.

- Denijs Zoete, Hr. van Haultain. tr. Cateline d'Haijnin, dochter van den Heere van Lambrechies. Hij storf 1561.
  - *Philips Zoete*, Hr. van Haultain, gesneuveld 1585 op den Kouwensteinschen dijk.
  - Charlotte, Vrouwe van Haultain, tr. Antoine Gravet, Hr. van Worp, Gouverneur van Maastricht.
- Philippe Zoete, Ridder van Maltha.
- *Josse Zoete*, Hr. van Villers, getrouwd met Catharina d'Anneux genaamd Warlu, wier moeder was Montignij Sivrij.
  - Philips Zoete de Laeke, Hr. van Villers, Gouverneur van Willemstad en Clundert. Tr. 1599 Beatrix van Eijckelberg, gezeid Hoofman, dochter van Gillis en Margriet van Nispen. Zij beiden storven 1634.
    - Hendrik Zoete de Laeke.
    - Alexander Zoete de Laeke, Hr. van Villers, Sevender enz. Tr. Adriana van Aerssen van Sommelsdijk. Hij storf 1678, zij 1677, nalatende Philips Zoete de Laeke, Hr. van Villers en Sevender, die getrouwd was met Anna van der Does, dochter van Wigbold, Hr. van Noordwijk, en Anna van den Kerckhoven.
  - Agnes, tr. Adolf van Meetkerken, Bailliu van Brugge.
  - Clara, overl. 1636.
  - Catheline, tr. 1. Daniel de la Baije, 2. Hendrik de la Porte.
  - Willem de Zoete, Heer van Hautain, Admiraal van Zeeland.
- *Alexander Zoete*, die 1560 trouwde Margriet van Berchem, ...
- Antonius, gesneuveld in de bataille van Moncontour.
- Johan, Geestelijke te Maastricht.
- Maarten, gesneuveld met Koning Sebastiaan van Portugal.
- Catheline, tr. Philips van Gilegem, Hr. van Perille.
- Louise, tr. den Heer van Haultepenne.
- Johanna, Geestelijke te Antwerpen.

Bladz. 457 en 460. De naam Crispinus *van Solbrugge* wordt zeer verschillend opgegeven, b. v. *Zolsbruggen*, in 't vonnis van Alva, den 20 Jan. 1568 tegen hem geslagen, die hem bande en alle zijne goederen verbeurd verklaarde, om dat hij een van de voornaamste oproermakers in Gelderland geweest was, die den Graave van den Berg hadt helpen verleiden, veele onderzaaten van denzelven verleidde, als Kapitein onder de weêrspannigen diende, de stad van den Berg innam, enz. Deze Sententie is onlangs door den Heere VAN HASSELT uitgegeven, in 't I deel der Verzamelinge bl. 221, 222. In eene rekeninge der aangeslagen goederen in de Veluwe, aldaar gemeld bl. 295, wordt hij *van Salsbruggen* genoemd. Dus staat ook in zeker bericht, betreffende eenige aangeslagen huizen binnen Arnhem, te vinden in die zelfde Verzamelinge II deel bl. 113. Zijn huis werdt in 't jaar 1572 geschat op 1400 guldens, en in openbaare veilinge gebragt, doch niemand was laaggeestig genoeg, om 'er éénen duit voor te bieden. Op de lijste der Gelderschen, die uit de algemeene vergiffenisse 1574 uitgesloten bleven, wordt hij genoemd *van Zolsburgen*. Zie aldaar bl. 307. In verscheiden twistgedingen voor 't Hof van Gelderland, tegen of door hem gevoerd, wordt hij geheten *van Salbruggen*; gelijk de Heer VAN SPAEN *van Hardenstein* mij bericht heeft, aan wien ik ook het volgende verschuldigd ben. Den 18 Maart 1566, schreef de Stadhouder van Gelderland aan 't Hof, hem te doen vatten, teffens den Landrentmeester Generaal bevelende, de penningen, tot deszelfs gevangenneminge

minge vereischt wordende, op last van 't Hof, uitteschietten. Het Hof antwoordde, den 1 April, dat men zich met den Drost van Veluwe beraaden zou, hoe Crispinus van Salbruggen te vatten. Uit een' brief van den 4 Maart 1569 blijkt mede, dat niet alleenlijk de veenen, die hij bij Wageningen bezat, maar alle zijne goederen verbeurd verklaard waren.

Bladz. 500. Omtrent *Jakob Schimmelpenninck*, hier gemeld, is mij door den Heere VAN SPAEN *van Hardenstein* de volgende aanteekening medegedeeld. „ Aangaande *Jacob Schimmelpenninck*, wiens dochter Agnes mijne betovergrootmoeder was, zijnde getrouwd met Wolter van Spaen, kan ik melden, dat hij eerst 1549 geboren is, en dat ik ook een origineel Pourtrait van hem en van zijne vrouwe, Walrave van Haeften, bezitte. In het zijne, draagt hij eene enkelde ketting, waar aan eene Medaille hangt, welke hij in de hand houdt. Die Medaille schijnt een wapen te hebben, en rondom is duidelijk te lezen *pacis et armorum*, 't verdere bedekt de vinger. Dus is dat geenzins de Geuzen-medaille; maar ik geloove, dat het een geschenk is, dat hij bij deze of gene gelegenheid ontfangen heeft."

Bladz. 502. *Jakob van der Capellen* tot Randwijk wordt op de Riddercedullen van Nijmegen in de jaaren 1578 en 1579 gevonden, niet vroeger, en ook niet later.

VIER-

VIERDE STUK.

Bladz. 360. Belangende CAMPANA en CARNERO, kan ik nu nader bericht geven. — De Heer VAN WIJN heeft de geschiedverhaalen van *Campana* gelezen; en is van oordeel, dat zij met nut, ter ophelderinge van de Vaderlandsche historie konnen gebruikt worden: hoewel VAN REIJD, in de voorreden van zijne Historie der Nederlandsche oorlogen, op *Campana* vrij laag valt, gelijk op verscheiden andere vreemde schrijvers. — Het werk van *Carnero* heb ik onlangs in bezit gekregen. De titel is: *Historia de las guerras civiles que ha avido en los estados de Flandes, des del año 1559 hasta el de 1609, y las causas de la rebellion de dichos estados. Recopilada y escrita por el* Contador Antonio Carnero, *que lo ha sido de los exercitos de dichos Estados.* In de opdragt van dit werk, gedagteekend te Brussel den 24 April 1625, getuigt *Carnero*, dat hij, gedurende een geruimen tijd, den Koning in Vlaanderen, dat is, in de Nederlanden, gediend hadt, en hier door gelegenheid gekregen tot het beschrijven van veele gebeurtenissen, die hem van nabij bekend waren. Dit blijkt met de daad uit zijne geschiedkundige berichten, betreffende de oorlogsbedrijven sedert den jaare 1585. Wat hij verhaalt van den aanvang der Nederlandsche beroerten tot dien tijd toe, behelst weinig of niets, dat anderen, voor en na hem, niet uitvoeriger, naauwkeuriger en onzijdiger, geschreven hebben.

Bladz.

Bladz. 376, 377. De Heer VAN WIJN meldt mij, het werk van *Lanario* doorlopen te hebben, en oordeelt over dien schrijver, als over *Campana*. Met genoegen zie ik, dat *Coloma*, van wien ik bl. 361—363 meldinge maakte, ook naar 't oordeel van dien kundigen Man, den voorrang boven *Lanario*, *Campana* en anderen, verdiene en der lezinge waardig gekeurd worde.

Blad. 417. Meermaals beriep ik mij op de MSS. berichten van G. VAN RIJCKHUIJSEN, Stads-bode te Leijden. Zijn Geslacht- en Wapenboek, als mede de Brieven, door hem geschreven of ontfangen, en vooral 't geslachtkundige betreffende, beslaan eene groote meenigte boekdeelen in folio, die nu bewaard worden in de openbaare Bibliotheek van 's Lands Universiteit te Leijden. Ik nam de moeite, om dit omslagtig werk te doorloopen, en vond 'er veele aanmerkelijke aanteekeningen in, zoo voor 't Genealogische, als voor 't Geschiedkundige. Hij gewaagt eigens van de Genealogien der voornaamste geslachten in de zeventien Nederlandsche Provincien, in dertig deelen bevat, en opgesteld door George Sijen, vader van den Leijdschen Hoogleeraar Arnold Sijen; doch meldt niet te weten, waar deze verzameling gebleven zij. Tot voor korten tijd, hing een geschilderd wapen van den gemelden Bode, met bijvoeginge van acht kwartieren, in de Pieters-kerke te Leijden.

Bladz. 441. *Mornix van Aldegonde* en zijn broeder, de Heer van Tholouse, hebben zich aan ons Vaderland te verdienstelijk gemaakt, en te

veel

veel toegebragt ten nutte van 't Bondgenootschap; dan dat ik iet verzwijgen zoude, 't welk tot hunnen roem strekken kan. De hoogst eerwaardige *Hinlopen*, Euangeliedienaar te Utrecht, deelde mij deze bijzonderheid mede. PASCHASIVS JVSTVS, een der beroemdste Geneesheeren in de zestiende eeuwe, gaf een werk in 't licht, waar van de titel is: *Alea, sive de curanda ludendi in pecuniam cupiditate*, in 't jaar 1560 opgedragen aan Maximiliaan van Bourgondie, Heer van Wackene en Capelle, enz. In deze opdragt geeft de schrijver te kennen, dat *Filips van Marnix*, wien hij noemt *nobilis, modestus et eruditus adolescens*, voor dien Vlootvoogd groote achtinge en liefde hadt; en hij verzoekt denzelven, een afdruksel van dit werkje te doen toekomen aan de twee uitmuntende broeders, *Jan* en *Filips van Marnix*, edele en bij uitstek kundige jongelingen (*nobiles et singulari doctrina atque eruditione praediti adolescentes*, Joannes *et* Philippus Marnicii, *Fratres optimi tuique amantissimi*). Met den eenen, schrijft *P. Justus*, hadt hij eenigen tijd zeer gemeenzaam verkeerd, zoo dat deszelfs vertrek hem bedroefde; den anderen hadt hij, te Boulogne, van eene gevaarlijke ziekte genezen, en deszelfs dankbaarheid ondervonden. Dit getuigenis, belangende het voortreffelijke broeder-paar, is van te meer gewigt, naardien de gemelde Schrijver door zijne veelvuldige letteroefeningen en langduurige reizen door Frankrijk, Spanje, Italien en in andere Landen, zich zelven veel roems verworven hadt, en de noodige vereischten bezat, om de verdiensten van anderen met juistheid te beoordeelen.

R E-

R E G I S T E R

van *Geslachten* en *Persoonen*,

in de vier deelen van dit werk vermeld.

Ber-

de

Wil-

Gos-

Rienk

Karel

Duco

Mo-

Ge-

Ger-

S.

Filips

* * *

De Lezer gelieve, bij 't gebruik van dit Register, onder de aandacht te houden, dat, om de kortheid te behartigen, dikwijls bij *een' en denzelfden naam* ver-

scheiden deelen en bladzijden aangewezen zijn, hoewel 'er van *onderscheiden persoonen*, die denzelfden naam voerden, gehandeld wordt, b. v. op *Johan van Haeften*, *Johan van Renesse*, enz.; en wijders op K, IJ, Z, te zoeken, wat hij op C, I, S, niet vindt, en dus ook wederkeerig; al is 't, dat zulks in dit Register niet uitdrukkelijk aangeteekend staat.

DRUKFEILEN.

I. STUK.

De voornaamste taal, schrijf- en drukfeilen, in den eersten druk van dit Stuk te vinden, zijn in den tweeden druk verbeterd.

Bl. 156. Aremberg, Hoorne, Hoogstraten, Ligne, *lees:* Hoorne, Hoogstraten, Ligne-Aremberg.
Bl. 322. (m) bij den Heer *Lemker* te K., *lees:* bij Juffrouw *Opten Noort* te Arnhem, oudste zuster der huisvrouwe van den Heer *Lemker* te K.

II. STUK.

Bl.				
9	r. 17.	bereidt	*lees*	beriedt
19	r. 6.	te herroepen	—	wederom interoepen
29	r. 11.	ontvreden	—	onvreden
119	r. 13.	maar men	—	naar men
139	(u)	v. d. Delft	—	v. d. Dilft
160	r. 9.	ARGENTEU	—	ARGENTEAU
162	r. 6.	Merten	—	Meerten
172	r. 15.	1564	—	1574.
192	(n)	1 d. 2 stuk	—	11 d. 1 stuk
268	(e)	Face	—	Pace
269	(f)	ouden Gotischen	—	ouden of zoo genaamden Gothischen

Bl. 277

Bl. 277	r. 10. Kermeftein	*lees*	Karmeftein
279	(*) r. 5. Ideghem	—	Didegem, of Diegem
281	not. r. 39. ontdekt	—	ontkent
283	r. 16. Graaffchap	—	Heerlijkheid
	r. 29. Mierixheim	—	Mereftein
300	r. 10. Breton	—	Hendrik Breton
313	r. 9. Ceusken	—	Geusken
317	not. r. 4, 5. Caminga, Jelmera	—	Camminga Jelmera, d. i. Camminga, uit den ftam Jelmera
322	r. 3. NEERRIJNEN	—	NEERIJNEN
324	not. r. 7. Kapitein Lieutenant	—	Kapitein
338	r. 7. Stentera	—	Stenftera
347	not. r. 3. Sjaarda	—	Tjaarda
348	not. r. 7. Itema	—	Itsma
350	r. 1. Jantie	—	Janke
	r. 18 Impde	—	Impel
355	not. r. 35. Sterrenburg, Echtelt	—	Starrenburg, St. Pancras, Echtelt
359	r. 7. Seraats	—	t' Seeraerts
360	r. 21. Hoexvier	—	Hoxwier
363	r. 14. van Leiden	—	Kornelis Pieter van Leijden
370	r. 21. tusfchen Amfterdam en Haarlem	—	in de nabijheid van Haarlem
377	r. 10, 11. wier laatfte	—	welke beiden ... waren, en wier laatfte
440	r. 23. Popta	—	Ropta
444	r. 12 den 1	—	den 11
453	r. 10. Oentzema	—	Oetzema
467	not. r. 22. Sjaard	—	Tjaard
	r. 35. ftaat	—	ftaat verkeerdelijk.
484	not. r. 12. Heemftra	—	Jaersma
494	r. 10. dochter	—	kleindochter

Bl. 499 r. 18. zoo		*lees* zoon
501 r. 8. Wenx		—— Wena.

III. STUK.

Bl. 115 not. reg. 3. Amme		—— Ammema
486 r. 5. Mamminga		—— Manninga
523 r. 23. Cannaht		—— Cannart
r. 25. Roost		—— Proost

IV. STUK.

Bl. 37 (d) Jan v. d. Noot		—— Jaspar v. d. Noot.
147 r. 10. Karel van L.		—— Karel Alexander van Lotharingen.
305 r. 22. causa		—— cause.